

Saksamaaga sõlmitud traktaadid 1762-1808

Собрание трактатов и конвенций, заключенных Россией с иностранными державами. Том 6, Трактаты с Германиею : 1762 – 1808 г. = Recueil des Traités et Conventions conclus par la Russie avec les puissances étrangères. Tome 6, Traités avec L'Allemagne : 1762 - 1808.

С-Петербургъ. 1883.

Venemaa poolt välisriikidega sõlmitud traktaatide ja konventsioonide kogumik.

Koostas, Välisministeeriumi tellimusel, F. Martens,
Keiserliku S-Peterburi Ülikooli professor.

VI köide.

Saksamaaga sõlmitud traktaadid.

1762 – 1808 a.

v.a. 1883.a.

Trükitakse Kõigekõrgema heaksarvamisel.

***

((17.04.18.))

***

Eessõna.

Käesolevas köites on trükitud ära rahvusvahelised aktid, millised on sõlmitud Venemaa poolt Saksamaa riikidega alates 1762 aastast s.t. hetkest kui troonile asus Keisrinna Katariina II ((Catherine II, Екатерина II)) kuni 1808 aastani. On täiesti mõistetav, et suhted Preisimaaga neelavad enesesse kogu huvi ja kujutavad endast ülalmainitud aja perioodil kui ülimal määral huvipakkuvad.

Ma püüdsin ajaloolise tausta kirjeldustes igale aktile anda möödunud sajandi lõpu ja käesoleva sajandi Venemaa ja Preisimaa vaheliste diplomaatiliste suhete pildi, kasutades alusena Välisministeeriumi arhiivides leiduvaid rikkalikke allikaid. Erilist tähelepanu väärivad diplomaatilised läbirääkimised Poola jagamise kohta, millisest on räägitud ajaloolistes kommentaarides artiklitele NR.NR. 221, 225, 232, 233 jne. Mitte vähem huvipakkuvad ei ole faktid, millised puutuvad 1780 aasta esimese relvastatud neutraliteedi ajalugu, mis on esitatud Nr. 229 sissejuhatuses. Täiesti omanäoliseks saavad Venemaa ja Preisimaa vahelised diplomaatilised suhted peale kuningas Karl Friedrich Suure surma ja ajal, mil valitsesid tema vahetud järeltulijad.

Ajalooline sissejuhatus artikkel Nr. 231 ja järgmised esitavad sellesse ajajärku puutuvaid fakte, millised on ülimal määral iseloomulikud ja õpetlikud.

Kui aga algasid Euroopa koalitsiooni sõjad Prantsusmaa revolutsioonilise valitsuse vastu ja Preisimaa, peale 1795 aastal sõlmitud Bale ((Bazeli, Базельскаго)) traktaati, ei soovinud mitte kuidagi sõda jätkata, siis „S-Peterburi õukond leiutas väsimatult vahendeid, millised võinuks sundida Preisimaad neutraliteedist loobuma. Keiser Aleksander I, vaatamata tihedale isiklikule sõprusel Preisimaa kuninga Fridrich Wilhelm III ((Frederich-Guillaume III, Фридрих Вильгельм III)) vahel, ei suutnud üpris kaua viia Preisimaad tema passiivsest seisundist välja. Ajaloolistes kommentaarides artiklitele Nr. 238, 242, 245 ja 247 esitatakse suur hulk senini tundmatuks jäänud faktid, millised puudutavad 1800 aasta Liidu-traktaati (Nr. 138) ja eriti salajast Liidu-konventsiooni, milline on sõlmitud Potsdamis, 1805 aastal (Nr. 245).

Lõpuks, kui saabus Preisimaa kord, et saada Napoleon I poolt puruks löödud ja 1806 aasta Bartensteini Liidu-konventsioon (Nr. 249) ei kutsunud ellu uut Prantsusmaa vastast koalitsiooni, isiklikud suhtes Keiser Aleksander I ja Friedrich Wilhelm III vahel võtavad täiesti erilise iseloomu (Nr. 250) ja Venemaa valitsusele paneb Preisimaa kuningas kogu oma lootuse pidades silmas prantslaste keisri ähvardusi.

Selle kõite lõpus tuuakse ära, kui lisad, kolm rahvusvahelist akti, millistest esimesed kaks on antud Paul I, olles troonipärija ja Holstein-Gottorpi hertsog, aga viimane kui Malta ordu Grand-Maitre ((Suur Kapten)). Kõiki neid kolme akti ei saa lugeda Venemaa poolt sõlmitud rahvusvahelisteks traktaatideks.

Lõpuks loen oma meeldivaks kohuseks väljendada elavaimat tänu kaastöö eest, millist on minule osutanud Kojaülem ((Maitre de la Cour, гофмейстр)) parun Th. A. Bühler ((Ф. А. Бюлер)), Moskva Välisministeeriumi arhiivi direktorile parun D. Th. Stuartile ((Д.Ф. Стюарт)), Riikliku Arhiivi direktorile ja kõigile teistele isikutele, kelle poole ma pöördusin.

((F.Martens.))

*

((Tõlkija märkus. Ka selle kõite kohta kehtivad I kd. sissejuhatuses esitatud printsiibid. Erinevus on nüüd tekkinud selles, et mainitakse dokumente nüüd ka ta numbriga, mitte ainult kõite ja lk. numbriga. See asjaolu teeb viidatud materjali leidmise lihtsamaks, eriti kaasajal, mil formaati muutes rändavad kõik tekstid teistele lehekülgedele, kuid kui on mainitud dok Nr., siis kasutades täpset aastat ja kuupäeva, leiab vajaliku numbri ja sealt edasi ka vihjatud lk. Tekstis esinevad stiili-esituse arusaamatud muutused on analoogilised originaaltekstidele, lisaks, kahjuks, minu tähelepanematusel tekkinud ja jäänud igasugused ja kõikvõimalikud vead, millistest enamik, loodan, on kohe õieti mõistetavad ja need parandan esimesel võimalusel. K.L.))

*

Sisukord.

Nr. 218.

1764.a., 31 märts (11 aprill). Preisimaaga sõlmitud S-Peterburi Liidu-leping. (П.С.З. № 12119). ((Полное Собрание Законовъ Российской Империи (ПСЗРИ))).

Nr. 219.

1764.a. 31 märts (11 aprill). Salajane konventsioon, milline puudutab Poola troonile Piaste valimist ja milline on allkirjastatud S-Peterburis.

Nr. 218.

Salajane artikkel I.
Salajane artikkel II.
Salajane artikkel III.
Salajane artikkel IV.
Eraldi artikkel.
Deklaratsioon.
Nr. 219.
Eraldi artikkel.
Eraldi eriti salajane artikkel .
Deklaratsioon.

Nr. 220.

1764.a. 11. (22) juuli.S-Peterburi ja Berliini Õukondade vahel Poola dissidentide õigusi puudutav deklaratsioon, mis on sõlmitud S-Peterburis.

Nr. 221.

1767.a. 12 . (23) aprill. Salajane dissidente puudutav konventsioon, mis on sõlmitud Moskvas Venemaa ja Preisimaa vahel.

Nr. 222.

1769.a. 12 (23) oktoober. Preisimaaga S-Peterburis sõlmitud Liidu-traktaat.
Salajane artikkel I.
Salajane artikkel II.
Salajane artikkel III.
Salajane artikkel IV.
Salajane artikkel V.
Salajane artikkel VI.
Eraldi artikkel.

Nr. 223.

1772.a. 4 (15) jaanuar. Poola esimest jaotamist puudutav salajane konventsioon.

Nr. 224.

1772.a. 4. (15) jaanuar. Abivägede ülalpidamist puudutav Liidu-konventsioon.

Nr. 225.

1772.a. 25 juuli (5 august). Poola jaotamist puudutav salajane konventsioon.
Nr. 223.
Eraldi ja väga salajane artikkel.
Nr. 224.
Nr. 225.

Nr. 226.

1773.a. 19 (30) jaanuar. Preisimaa kuninga Poolat puudutav deklaratsioon.

Nr. 227.

1777.a. 20 märts (1 aprill). Preisimaaga sõlmitud Liidu-traktaat, millisega kinnitatakse varem sõlmitud liite ja 1764 aasta 31 märtsi salajast konventsiooni.

Nr. 228.

1777.a. 2 aprill (13). Poolat puudutav Akt, mis on sõlmitud Preisimaaga.

Nr. 227.

Nr. 228.

1779.a. 13 mai. Venemaa poolne samal kuupäeval Teschenis Austria, Preisimaa ja teiste Saksamaa riikidega sõlmitud traktaadi ja konventsiooni garantiiakt. (Vt. Kd. II, Nr.35, lk. 35 jne.)

Nr. 229.

1781.a. 8 (19) mai. Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud neutraalsete rahvaste kauplemise ja meresõidu vabaduse kaitse akt. (II.C.3. № 15155).

Salajane artikkel.

Eraldi artikkel.

Nr. 230.

1785 a. 20 märts. Venemaa poolne lepingu, mis sõlmitud Preisimaa ja Danzigi linna vahel Varssavis, garantii-akt, mis tehtud 22 veebruaril 1785 aastal.

Nr. 231.

1792 a. 27 juuli (7 august). Preisimaaga sõlmitud Liidu-traktaat, mis tehti S-Peterburis. (II.C.3. № 17069).

Eraldi ja salajane artikkel I.

Eraldi ja salajane artikkel II.

Eraldi ja salajane artikkel III.

Eraldi ja salajane artikkel IV.

Nr. 232.

1793.a. 12. (23) jaanuar. Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud Poola uue jagamise konventsioon.

12. (23) jaanuari 1793 a. konventsiooni tekst on trükitud ära käesoleva kogumiku kd.II, Nr. 44, lk. 99 jne.

Nr. 233.

1795.a. 13 (24) oktoober. Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud konventsioon, mis puudutab Poola uut jaotamist.

Selle konventsiooni tekst on esitatud käesoleva kogumiku kd. II Nr. 48. lk.119 jne.

Nr. 234.

1796 a. 21 juuni (2 juuli). Poolat puudutav demarkatsiooniakt.

Nr. 235.

1796 a. 2. (13) august. Poola valdusi puudutav üksikasjalik demarkatsiooni-akt.

Nr. 234.

Nr. 235.

Nr. 236.

1797 .a. 15 (26).jaanuar. Poola lõpplikku jaotamist puudutav S-Peterburi konventsioon.

Selle konventsiooni tekst, nagu ka kõikide sellega ühendatud aktid, on esitatud käesoleva kogumiku kd. II Nr. 51. lk. 131 jne.

Nr. 237.

1799.a. 20. september (1 oktoober). Venemaa ja Bavaaria vahel Gatchinis ((Гатчинский)) sõlmitud Liidu-traktaat.

Nr. 238.

1800. 16. (28) juuni. Preisimaaga sõlmitud Liidu-traktaat. (II.C.3. № 19485).

Eraldi ja salajane artikkel I.

Eraldi ja salajane artikkel II.

Eraldi ja salajane artikkel.III.

Eraldi artikkel.

Nr. 239.

1800. a. 20. august (1. september). Saksooniaga sõlmitud pärandvaralt võetavate võetavate maksude võtmise õiguse tühistamise konventsioon. (II.C.3. № 19520).

Nr. 240.

1800.a. 6. (18) detsember. Preisimaaga sõlmitud neutraalse kaubanduse kaitse traktaat. (II.C.3. № 19676).

Nr. 241.

1802.a. 30. jaanuari (1803 .a. 11 jaanuar.). Venemaa ja Preisimaa vahel Vilnas ((Вильне)) sõlmitud Konventsioon, mis puudutab Memeli jõel laevasõidu piiramist.

Vt. 1802 a. 14. (26) detsembri traktaati, mis puudutab Saksamaa riikide uut piiritlemist. Kd. II. Nr. 53, lk. 157 jne.

Nr. 242.

1804.a. 13. (25) veebruar. Venemaa ja Preisimaa vahel Berliinis sõlmitud jooksikute väljaandmise konventsioon. (II.C.3. № 21151).

Nr. 243.

1804.a. 12. (24) mai .Prantsusmaa vastast sõda puudutav Berliini deklaratsioon.

Nr. 244.

1805.a. 13.(25.) oktoober. Mecklembourg-Schwerini hertsogiriigiga sõlmitud sõjaline konventsioon, mis puudutab Vene vägede läbimarrsimist.

Nr. 245.

1805.a. 22 oktoober (3 november). Venemaa, Preisimaa ja Austria vahel sõlmitud Potsdami liidu-konventsioon.

Potsdami konventsiooni tekst, samuti ka kõik selle lisad, on trükitud ära kd. II, Nr.58, lk. 205.

Nr. 246.

1806.a. 1 juuli. Salajane Liidu-deklaratsioon, milline on allkirjastatud kuningas Friedrich Wilhelm III poolt Charlottenbourgis.

Nr. 247.

1806.a. 12. (24) juuli. Venemaa vastu-deklaratsioon, mis on allkirjastatud Keiser AleksanderI poolt Kivisel saarel ((Kamenni-ostrov, Каменномъ острову).

Nr. 246.

Nr. 247.

Nr. 248.

1806 . a. 16. (28) oktoober. Preisimaaga Grodnos sõlmitud sõjaline konventsioon.

Nr. 249.

1807.a. 14. (26) aprill. Venemaa ja Preisimaa vahel Bartensteinis sõlmitud Liidu-konventsioon.

Nr. 250.

1808.a. 20 september (2 oktoober). Venemaa ja Preisimaa vahel S-Peterburis sõlmitud Likvideerimis-konventsioon.

Nr. 251.

1808 a. 9. (21) oktoober. Saksooniaga sõlmitud desertöörade ja jooksikute väljaandmise konventsioon.

Lisad.

Nr. 1.

1773.a. 14. (25) juuli. T. K. M. Suurvürst Pavel Petrovitsi poolt oma õiguste loovutamise akt Oldenburgi ja Delmenhorsti krahvkondade, Holstein-Gottropi hertsogi õukonna nooremale liinile, Lüübeki hertsog ja episkop Frederic-Auguste isikus.

Nr. 2.

1777.a. 26. juuni (7 juuli). Akt, mis koostatud Holstein-Gottorpi õukonna noorema liini pretensiooni suhtes, mis on sõlmitud T. K. M. Suurvürst Tsareevetsi nimel, kui Schleswig-Holsteini hertsog.

Nr. 3.

1799.a. 18. (29) juuli. Münheni traktaat, mis on sõlmitud Keiser Paul I, kui Malta ordu Suur kapten ((Grand-Maitre)) ja Bavaro-Pfaltsi ((Bavaro-Palatine)) valijavürsti vahel.

****

Nr. 218.

1764.a., 31 märts (11 aprill). Preisimaaga sõlmitud S-Peterburi Liidu-leping. (П.С.З. № 12119). ((Полное Собрание Законовъ Российской Империи (ПСЗРИ))).

Nr. 219.

1764.a. 31 märts (11 aprill). Salajane konventsioon, milline puudutab Poola troonile Piaste valimist ja milline on allkirjastatud S-Peterburis.

((F. Martensi kommentaar)).

Venemaa Keiserliku Keisrinna Katariina II tõusmine pidi Preisimaa kuninga Friedrich S. erakordselt raskesse olukorda panema. See oli temale liiga ootamatu ja rikkus täiesti kõik tema tuleviku kavad. Keisrinna Elisabethi surm ja Peeter III troonile asumine Venemaa troonile päästis Seitsmeaastase sõja kangelase möödapääsmatust hukust. Peeter III mitte ainult ei sõlminud tema poolt imetletud Preisimaa kuningaga rahutraktaadi (kd. V. Nr. 217), vaid ta samuti nõustus liidu tingimusi allkirjastama, millised olid kirjutatud Venemaa kantslerile Preisimaa saadiku Goltzi poolt (Vt. kd V, Lisa Nr. 3), kes omistas enesele Venemaa õukonna juures Venemaa rahva au ja väarikusega täiesti kokkusobimatu rolli.

Keisrinna Katariina Aleksejevna valitsemine muutis täielikult asjade seis. Valmis Liidu-traktaat jäi ratifitseerimata ja Keisrinna muutis Venemaa poliitika suuna, milline oli antud sellele Peeter III poolt. Ta luges end kohustatuks pühendama eelkõige kõik oma hoole riigisisese korra loomisele ja oma rahva heaolu arendamisele. Seepärast ei saanud juttugi olla Venemaa osalemisest Preisimaa kõrval Austria ja Prantsusmaa vastases sõjas. Venemaa, Keisrinna veendumuse järgi, pidi järgima vaid üht eesmärki: taastada Euroopas üldine rahu, millist Euroopa rahvad hädasti vajasisid.

Kooskõlas selle eesmärgiga Katariina II ka käitus. Ta kirjutas krahv Tsernõševile ((Tchernychev, Чернышеву)) ette, et viivitamatult eemaldutaks oma armeega Preisimaa vägedest ja marsiksid Venemaale kõige lühemat teedpidi. Teades, et Preisimaa kuningas oli valmis kõigi jõududega takistama selle otsuse täitmist, käskis Keisrinna Venemaa vägede ülemjuhatajal, vürst Saltõkovil ((Saltykow, Салтыков)), kuninga poolt osutatud vastuseisul, ühineda Austria vägedega. Peale selle 11 juulil 1762 aastal tehti parun Goltzile järgmise sisuga ministeeriumi deklaratsioon:

esiteks, „Keisrinna soovib säilitada ja hoida ka tegelikult rahu, kui vaid Preisimaa kuningas ei anna temale põhjust seda rikkuda, eriti krahv Tsernõševi armee või selle osa vägivaldses kinnipidamises; ja teiseks, lootuses, et mainitud armee lastakse vabalt Venemaale, kindral-feldmarssal Saltõkovile antakse käsk taastada asjade endine seis“.

Ei saa eitada, et Preisimaa kuningas suhtus sellesse üpris külmavereliselt, kui sai S-Peterburist selle erakordselt tähtsa sõnumi. Vürst N. W. Repin ((Н.В. Репнинъ)) raporteeris Berliinist, et kui ta teatas kuningale Katariina II troonile asumisest, „siis ta pilk oli ärev“ kogu jutuaajamise kestel. Peale selle, Friedrich II ilmutas suurt „rahutust“ tulevase Venemaa poliitika pärast ja nõudis Repinilt kirjalikku tunnistust sellest, et Venemaa säilitab Preisimaaga sõbralikud suhted. Kuid Repnin keeldus sellise tunnistuse andmisest, olemata selleks volitatud. (Депеши княю Репнина 12-го и 17-го июля 1762 г.).

Muideks, üpris kiiresti Preisimaa kuningas veendus, et kui Keisrinna ei ole nõus Seitsmeaastases sõjas osalema ja otsustas Vene liitlas-väed tagasi kutsuda, siis, teisest küljest, ta soovib veelgi vähem asuda tema vaenlaste poolele. Ei ole kahtlust, et Friedrich II kartis tõsiselt seda, et Katariina II ei uuenda Liidulepingut, milline on sõlmitud Elisabeth Petrovna ja Marie-Theresega (vt. Kd I, Nr. 17.). Selles suhtes olid Preisimaa kuninga kartused täiesti liigsed. Keisrinna otsustas kindlalt mitteosaleda verises Seitsmeaastases sõjas, ei Preisimaa, ega ka Austria poolel. See õudne sõda tõi täies ilus esile Suure Preisimaa kuninga sõjalise geeniuse ja kinnitas Preisimaale Euroopa riikide hulgas aukoha. Teisest küljest Austria tõestas tema poolt saadud lüüasaamistega, et tema elujõud ilmselt väheneb ja et ta peab loobuma oma endisest juhtivast rollist Saksamaal Sellistel asjaoludel Venemaa huvid ei saanud nõuda erandlikku liitu Austriaga. Vastupidi, kui tulnuks teha valik Austria ja Preisimaa vahel, siis selge mõistus nõudnuks ühinemist viimase riigiga, ega mitte esimesega, milline võis enam vastu tegutseda kui kaasa aidata Venemaa poliitika rahvuslike eesmärkide teostamisele.

Ja tõesti, Keisrinna Katariina II otsustas astuda Friedrich II lähedasse kaitse-liitu ja kinnitas kindlal viisil juba XVI sajandil välja kujunenud sõbralikud suhted Venemaa ja Preisimaa kuninga valdustega. Võib-olla aitasid Katariina II valitsemise ajal sellisele Venemaa ja Preisimaa vahelisele tihedale lähenemisele kaasa Friedrich II poolt osutatud kaitse noorele Serbia printsessile, kelle abielu Venemaa keiserliku trooni pärijaga korraldati Preisimaa kuninga kaasabil.

Kuid enne lõplikku lähenemist Berliini õukonnaga 1764 aastal, puudutasid nende vahelised diplomaatilised suhted mitmeid kordi küsimusi, milliste suhtes ei olnud Venemaa ja Preisimaa vahel nii ühesugust arusaama, ega ka huvide ühtsust. Hädavajalik oli esmalt puhastada tee täielikuks üksmeeleks. Nii ei meeldinud Friedrich II Keisrinna nõudmine, et Preisimaa teenistusest vabastataks Venemaa alamad, keda suuremalt jaolt hoiti vägivaldselt Preisimaa armee ridades. See nõudmine ei meeldinud sugugi Preisimaa kuningale, kuid selle seaduslikkust ta eitada ei saanud. Vürst Repnin raporteeris, et mitte enam kui 500 vene amat asuvad Preisimaa teenistuses ja et Euroopa rahustamise „vahva asi“, milline on alustatud Keisrinna poolt „nõuab mõningate õukondade austust, selleks, et seda ei takistataks“. Keisrinna leidis vürst Repine märkuse olevat põhjendatuks kuid Venemaa alamate Preisimaalt tagasi saatmise nõudmine oli ajutiselt unustatud.

Krahv Tsernõševi armee Venemaale tagasi marssimise suhtes ütles kuningas vürst Repinile, et kui Keisrinna ka ei soovi tema vaenlastega ühineda, siis ikkagi viimased, peale Venemaa korpuse tagasikutsumist, suurendavad vastupanu ega sõlmi rahu. Selle peale saadik vaidles vastu, et Venemaa väed võivad alati võitlusväljale tagasi tulla „et kahandada arutuid takistusi maailma rahuks“. Kuid kuningas ütles saadikule, et „olles kord väljunud sõjast, on ebameeldiv sinna tagasi minna, aga samas võivad väed olla juba isamaal vajalikud“. „Sellest ma kannan temale ette“, jätkab vürst Repnin, „et Venemaal ei ole mitte mingit põhjust seda karta, aga kui ka see juhtuks, siis Teie ((Votre Majeste)) Keiserliku Majesteedi väed on selleks piisavalt suurearvulised“. Lõpuks vürst, viidates Friedrich II vaimu värskusele ja kindlusele sõda jätkata, ei suutnud hüüatada: „Ei jõua ära imestada seda, mil viisil nõnda ränga ja kurnava sõja juures, näitab kuningas nõnda vähe soovi rahu järele“. (Донесение князя Репнина от 21-го августа (1-го сентября) 1762 г.).

Agas ka paljudel teistel juhtumitel Venemaa saadikul tuli imaestada mitte ainult Preisimaa kuninga vaimu värskuse, vaid samuti tema julguse ning mõistuse üle. Keisrinna, muuseas käskis

vürst Reprinil mitte ainult nõuda Preisimaa kuningalt, et ta viiks oma väed Saksooniast minema, kuulutades talle, et ta käsitleb selle ta soovi täitmist kui erilist sõpruse tõestust. Kuid Friedrich II vastas kategooriliselt Venemaa saadikule, et Saksooniast ei saa tunnistada kestva sõja ajal neutraalseks ja et tal ei ole soovi sealt oma vägesid välja viia ja ei saa sellega mitte kuidagi nõustuda. Kui aga Reprin teine kord esitas kuningale Saksooniast puudutava küsimuse, teatas kuningas, et ta on nõus viima oma väed Saksooniast välja, kui Keisrinna veenab Prantsusmaad jätta maha Cleves ja Gueldre hertsogiriigid ja kõik Preisimaa valdused Reini ääres, aga Austria peab loobuma Glatzi krahvkonnast. Kuid sellist nõudmist ei saanud Venemaa täita. Üldse jõudis vürst Reprin veendumusele, et „kuningas, mitte ainult, et otsida rahu, püüab vastupidiselt sellest mitmel viisil kõrvale põigata“.

Sellist otsustavust rahu mitte sõlmida mitte teisiti, kui temale kasulikel tingimustel ja et mitte teha Venemaale mingeid järelandmisi, millised ei vastanud Preisimaa huvidele, väljendas kuningas ka läbirääkimiste ajal kõige tähtsamas Keisrinna poolt tõstatatud küsimuses. Katariina II, nii omakäelistes kirjades Friedrich II, aga ka instruksioonides oma esindajale Berliini õukonna juures, nõudis kõige tungivaimal viisil kuningal sõlmida Austriaga rahu. Vähe sellest, ta isegi pakkus enda vahendajaks, olles veendunud, et rahu on hädavajalik kõikide rahvaste hüvanguks ja „kogu ühiskonnale“. Oma 17 novembri 1762 aasta kirjas Keisrinna väidab kuningale, et ta poliitiline süsteem on asetatud kolmele printsiibile: õigusemõistmisele, oma keisririigi kasule ja tõearmastusele. „Nende kolme reegli tulemusel, oli peale tema troonile tõusmisel üheks oma esimestest asjadest rahu kinnitamine ja meie riikide vahel saavutatud üksmeele tugevdamine“. Seejuures ta näeb, et kuningas ei ilmuta mingil viisil rahu taastamise soovi.

Kuid kuni rahu ei ole sõlmitud, räägib Keisrinna, ei saa juttugi olla tema ja Preisimaa kuninga vahelisest täielikust üksmeelest. Ta ei saa uskuda seda, mida räägitakse temast, justkui ta soovib ainult „taplust, oma enda maa laostumist ja nõnda paljude miljonite inimeste õnnetust“. Kuid seda ta ei usu; ta ise ohverdas sõja tegelikud kasud armastusest rahu vastu ja loodab, et kuningas ei soovi nende vahelist erimeelsust toetada. Seni kuni kuningaga rahu ei sõlmita, ei saa juttugi olla Venemaa ja Preisimaa vahelisest täielikust üksmeelest.

Mitte vähem kategoorilised olid Keisrinna instruksioonid vürst Reprinile. „Meie, häälestades end sellele“, kirjutas Keisrinna 9 juulil 1762 aastal, „et edendada meile usaldatud alamate ja ka kogu inimkonna heaolu, tahame võtta enesele koorem esitada kõikidele sõdivatele riikidele, kuivõrd vajalik on lõpetada süütu vere valamine ja üldise rahu taastamine“. Seejärel teatatakse augustis Reprinile, et Austria on nõus rahu sõlmimisega, kui selle aluseks võetakse *uti possidentis* ((olemasoleva valduse)) seisund. Keisrinnal oleks olnud hea meel, kui „see meie kanalite kaudu kauplemine“ viiks õnnelikule lõpule.

Ainiti vaid kuningas ülsi soovib sõda ja seepärast Keisrinna järeldab: „nagu seevastu meie soov ja püüdlus on täiesti teine, et sõja kiiremaks lõpetamiseks seada, Keisririigi huvides nõnda vajalik ja huvides, Saksamaal sisse meie jõudude võrdsus ja soodustada keisrinnal-kuningannal (Marie-Theresel) selle säilitamine, mis on tema poolt juba tagelikult välja võidetud“, et ta ei saa ükskõikselt suhtuda Preisimaa kuninga sõjakatesse kavatsustesse. Katariina II tunnistab, et Venemaa ja Preisimaa vahel on „kokkulangevad huvid“, kuid ta ei saa lubada Marie Therese hävitamist. Reprin pidi saama teada kuninga tõelised kavatsused ja kui ta osutub olevat lepitamatu, siis anda teada, et Venemaa läheneb Austriale. Kuid aga sellise juhtumi puhuks, kui kuningas lahinguväljal surma saab, sai Reprin volituse esitada Preisimaa kuninga järeltulijale rahu sõlmimise ettepanek. (Депеша князю Репнину от 19-го сентября 1762 г.).

Kõigile nendele esildistele ja ähvardustele oli Friedrich II ainult üks vastus: rahu sõltub Marie Theresast, mitte temast. „Seni“, vastas kuningas Keisrinnale 22 detsembri 1762 aasta kirjas, „minu vaenlaste arv ei sundinud mind rahu sõlmima ja sel ajal, nagu need vaenlased avalikult kuulutasid, et tahavad isegi Preisimaa nime ära hävitada, ei saa ma nõustuda rahu sõlmisega teisiti kui hirmsast argusest või täielikust rumalusest... Ja lubagu minul Teise Keiserlik Majesteet Teilt paluda: kes soovib paremini rahu – austerlane või, kes soovib säilitada võidetut, või preislane, kes nõuab ainult seda, mis talle kuulub?“ Kuningas teatab, et ta soovib siiralt rahu ja on valmis paluma Keisrinna vahendust et sõlmida austav ja Preisimaa monarhia väärrikusega kooskõlas olev rahu.

Selline oli Preisimaa kuninga vastus. Selle alusel võis arvata, et ta on väga rõõmus Keisrinna vahendamise üle ja on valmis sõlmima rahu tingimustel, milliseid ta peab kasulikeks ja austavateks. Kuid tegelikult Friedrich II oli imbunud läbi täiesti teistest tunnetest ja suhtus täiesti teisiti Venemaa vahendusse. Ta pidas, peale kõigi Seitsme aastase sõja kestel Preisimaa rahva poolt lugematute ohvrite tegemist, võimatuks rahu allkirjastamist, ilma et ei oleks rahvast kuigivõrd hüvitanud ja jättes tema poolt Euroopa rahvaste hulgas vallutatud kõige austavamast kohast ilma. Igal juhul Friedrich II tahtis saada endale tagasi valdused, millised olid ta võimu all enne sõda. Venemaa vahendustegevuse suhtes oli Preisimaa kuningas veendunud, et ta saab olla tema poolt seatud eesmärgi täitmisel vaid takistuseks. Seepärast, selle vahenduse kõrvaldamine ja sõja lõpetamine Austriaga vahetute läbirääkimiste pidamise teel, oli Preisimaa poliitika ülesandeks. Kui vürst Reprin alustas kuningaga jutuajamist rahu sõlmimise hädavajaduse üle, katkestas kuningas selle koheselt, andes ilmselt mõista, kuivõrd see jutuajamine on temale ebameeldiv. See „raisatud töö“ kirjutab Reprin 6 (17) oktoobril 1762 aastal „veenda kuningat teisiti kui relva jõul, või muuta rahu *avantageuse* ((eelis, kasu, soodus olukord)) sõltuvaks. Vaat miks kõigis selle asja läbirääkimistes, peale ebameeldiva äraütlemise, miskit loota ei saa“.

Seejuures Katariina II ei lõpetanud oma tungivate rahu sõlmimise ettepanekute tegemist. Siit saab arusaadavaks Friedrich II pahameel, millist toetasid veel teised põhjused. Keisrinna nõudis hüvitust vanemlikule Serbia õukonnale, millise maad olid Preisimaa vägede poolt laosumisele viidud „ja seda mitte sõjalistel kaalutlustel“, vaid seepärast, et Serbia vürst oli liiga jõuetu. Edasi, S-Peterburi kabinet süüdistas kuningat soovist sõlmida Portuga Venemaa vastane liit. Lõpuks, Katariina II poolne Saksoonia maade kaitseks väljaastumine ärritas kõvasti kuningat, kellel ei olnud probleemiks süüdistada Saksoonia valijavürsti ja Poola kuningat Keisrinna vastases vandenõus. Selline süüdistust pidas Katariina II ilmseks laimuks. „Millisel ei ole vähimatki alust“, kirjutab ta vürst Reprinile 9. jaanuaril 1763 aastal, „kuninga poolt Varssavi õukonna süüdistamine Keisrinna vastases vandenõus osalemises, Me oletame, kas ei ole välja mõeldud selle Preisimaa poolt mitte juhuslikult, et meid sellise usaldusega mitte ainult segaduse viia, vaid et ka ajada täiesti tülli Varssavi õukonnaga, mida, muidugi, Preisimaa kuningas oma kaugele nägevates kavatsustes väga soovib“.

Pidades silmas Keisrinna sihikindlaid ettepanekuid ja teades, et ta on võimeline viima ellu oma Austriaga tema vastu ühinemise ähvarduse, pidi Friedrich II rahu sõlmimisega hoidma ära Venemaa ja Austria vahelise liidu sõlmimise. Kuid soovides jätta eemale Keisrinna vahendustegevuse, pidi ta pidama rahuläbirääkimisi kõige suurema salastatuse all ja lähima aja jooksul, et Rahutraktaat oleks Katariina II- le üllatuseks ja juba sündinud faktiks. Selle Preisimaa kuningas ka saavutas täielikult. Ta võttis tänumeeles Venemaa vahenduse ettepaneku vastu ja juba 1763 aasta alguses Preisimaa minister Finkenstein teatas vürst Reprinile, suure saladuskatte all, sellest, et, Viini õukond tegi Saksoonia õukonna vahendusel kuningale rahu sõlmimise ettepaneku. Ja mis on märkimisväärne, seda veel varem, kui Berliini õukonnalt saabus ametlik Venemaa vahenduse palumise ettepanek, Finkenstein võis teatada vürst Reprinile, et tema suureks üllatuseks võtab Viini õukond vastu kõik rahu tingimused. 15 veebruari 1763 aasta kirjaga Preisimaa kuningas teavitas Keisrinnat sellest, et sel samal päeval allkirjastati Hubertsburgis rahuleping. Frinkenstein küsis Reprinilt: kas tal on traktadi allkirjastamiseks volitus? Saadik vastas: muidugi mitte, sest minul ei ole olnud selleks S-Peterburist volituse saamiseks aega olnud.

Eriti iseloomulik on järgmine asjaolu: teavitades Keisrinnat rahu sõlmimisest, lisas Preisimaa kuningas, et ta kavandas artikli, millises mainitakse Venemaa osalust rahu-traktaadis. Kuid Austria volinik ei tahtnud kuidagi sellist artiklit sisse võtta ja keeldus selle allkirjastamisest. Keisrinna ise, räägib kuningas, võib otsustada põhjuste üle, millised ärgitasid Austria esindajat sellisel viisil tegutsema. Venemaa liitumist Hubertsburgi traktaadiga ei toimunud, kuna nii Preisimaa, ega ka Austria seda tõsiselt ei soovinud.

Peale Hubertsburgi rahu sõlmimist Keisrinna Katariin II leidis võimalikuks läheneda Preisimaa kuningale ja otsustada temaga liidus kõik Euroopa asjad. Alates 1763 aastast muutus Keisrinna ja kuninga vaheline mõttevahetus üha enam ja enam tihedamaks ja intiimsemaks. Isikliku kirjavahetuse vahendusel otsustati kõik peamised asjad ja hoiti ülal üksmeel ja tegevuse kooskõla.

Novembris 1772 aastal S-Peterburi nimetatud Preisimaa saadikust krahv Solmsist sai Venemaa õukonna juures *persona gratissima* ((volitatud isik)) ja ta suutis enesele paljude aastate kestel võita Keisrinna usalduse ja poolehoidu. Vürst N. V. Repine järeltulija Berliini õukonna juures vürst W. S. Dolgorukov ((W.S. Dolgorouky, B.C. Долгоруков)) osales harva diplomaatilistel läbirääkimistel, kuna nende pidamise raskuskese ei asunud Berliinis, vaid hoopis S-Peterburis.

Esimeseks asjaks, millisest sai Venemaa ja Preisimaa tiheda liidu alus oli Poola küsimus. Keisrinna kirjutas vürst Dolgorukile ette spetsiaalse kuninga audientsi palumise ja temale küsimuse esitamise: mida ta arvab Poola troon täitmise kohta peale praegu valitseva kuninga surma, kelle varstine surm oli juba väga tõenäoline. Kuningas vastas, et ta on valmis ühinema Keisrinnaga Poola kuninga surma juhtumil, kui ainult ta temale lubab mitte lubada Poola troonile Austria õukonna prints. Ta tegi ettepaneku panna Poola troonile poolaka või Piasti. 15 veebruari 1763 aasta kirjaga Friedrich II väljendas oma täielikku nõusolekut tegutseda käsikäes Keisrinnaga.

Katariina II oli kohe valmis allkirjastama tingimused, millised olid tehtud Preisimaa kuninga poolt ja teatas, et ta ei luba Poola troonile Austria prints, kui Friedrich II kohustub mittetoetama mingit Prantsusmaa prints kandidatuuri. Täpselt samuti ta nõustus eranditult toetama sünnilt poolaka kandidatuuri. Sellisel viisil, kui 1763 aasta oktoobris saabus kuningas Auguste III surm, Venemaa ja Preisimaa olid omavahel üksmeelel avanenud Poola trooni täitmise suhtes.

On mõistetav, et see mõlemate põhja riikide vaheline üksmeel pidi kõvasti häirima teisi Euroopa riikide ja eriti, Viini ja Versailles kabinette. Venemaa ja Preisimaa kavatsuste suhtes hakkasid Euroopas levima kõige erinevamad kuulujutud, milliste kummutamist pidas Katariina II äärmiselt hädavajalikuks. 11 novembri 1763 aasta ringkirjas Venemaa esindajatele välismaiste õukondade juures, oli muuseas, öeldud järgmist: „Käivad jutud, nagu me kavatses koos T. Preisimaa K. Majesteediga võtta Poola Vabariigilt ära mõned provintsid ja need omavahel ära jätada“. Need kuulujutud juba seepärast ei vääri tähelepanu, et maailm teab, kuidas Keisrinna soovib koos kõigi riikidega sõprust ja püüab rahu tastamisele. „Meie kavatsusteks aga ei olnud kunagi, ja ka selleks ei ole tarvidust, et püüelda oma Keisririigi piiride laiendamisele. See on ilma selle alatagi kogu maakerast suur osa“.

„Asi seisab ainult selles“, oli öeldud spetsiaalses instruksioonis vürst Dolgorukovile, „et meile ja T. Preisimaa K. Majesteedile, seades reegliks rahu säilitamise ja seades mõlemale poolele meeldiva kuninga (Poola), käituda omavahel avameelselt ja tegutseda vastastikuste ministrite kaudu Poolas üksmeelselt“.

Ainiti mitte niisama Friedrich II ei nõustunud tegutsema kooskõlas Katariinaga Poola ja ka muudes küsimustes. Tema poolt lubatud koostegevus pidi tagama temale Venemaa abi tulevikus võitluses oma rohkearvuliste vaenlastega. Sellest veel ei piisanud: Preisimaa kuningas kasutas osavalt ära Poola asju selleks, et kindlate sidemetega siduda Venemaad Preisimaaga ja teha võimatuks tihe side Venemaa ja Austria vahel. Kuningas ise, oma isiklikus kirjavahetuses Venemaa saadikuga, juba Poola üle peetavate läbirääkimiste alguses, kuulutasid, et Preisimaa on valmis toetama Venemaa kandidatuuri Poolas, kui ainult Keisrinna nõustub allkirjastama Preisimaa kuningaga Liidu-traktaati. Friedrich II ütles 1763 aasta veebruari alguses vürst Dolgorukovile, et ta „omab mõnda mõtet Teie Keiserliku Majesteediga sõlmida selline liit, et selle kaudu oleks kogu Euroopas pikaks ajaks rahu“. Aprillis naasetakse uuesti tema kavatsetava mõtte juurde ja räägib vürst Dolgorukovile järgmist: „Selline (liidu) traktaat ei saa olla Tema K. Majesteedi vastu sellepärast, et teades kalduvust, milline tal on vaikuse ja kogu inimkonna rahu suhtes, ei saa miski nõnda sellele kaasa aidata, kui selline liit. Kuigi Viini õukond sõlmis alles rahu-traktaadi, siiski lootes, et niipea kui oma siseasjad paranevad, siis astub alati uude sõtta; mida ta aga ei julge teha kui saab teada Tema K. Majesteedi ja Tema vahel sõlmitud liidust“. Kuningas, aga soovides Keisrinnat hirmutada, teatas talle, et Versailles ja Stokholmi õukonnad (sel ajal Venemaale enim vaenulikud) tegid temale ettepaneku sõlmida Liidu-traktaate, kuid ta andis äraütleva vastuse, soovides esmalt saada teada Keisrinna otsusest. (3. (14) aprilli 1763 aasta raport.).

Keisrinna suhtus üpris kaastundlikult Preisimaa ettepanekusse ja S-Peterburis algasid krahv Solmsiga läbirääkimised Liidu-traktadi sõlmimise küsimuses. Kuningas esitas sellise kava, millise alusel mõlemad lepingupoold garanteerivad teineteisele oma valdused ja lubavad osutada abi

vägedega, kui neist ühte rünnatakse. Keisrinna Katariina II ei teinud mitte mingeid olulisi sisulise takistusi selle liidu-traktaadi sõlmimiseks ja varsti kujuneski välja mõlemate riikide volinike vaheline täielik üksmeel.

Aga kui Preisimaa kiuningas kasutas Poola asja ära selleks, et saavutada liit Venemaaga, siis, teisest küljest, Keisrinna kasutas seda liitu selleks, et kinnitada Preisimaad Venemaa huvidega Poola suhtes: Keisrinna tegi ettepaneku allkirjastada Poola suhtes spetsiaalne salajane konventsioon, milline pidi hoidma ära mõlemate riikide vahelised arusaamatused ja et anda ühisele poliitikale enam ühtsust ja positiivsust. Friedrich II ei saanud sellise akti allkirjastamisest keelduda.

Sellisel viisil ühel ja samal päeval 31 märtsil (11 aprillil) 1764 aastal olid allkirjastatud S-Peterburis Preisimaaga kaitse-liidu traktaat (Nr. 218) ja Poolat puudutav salajane konventsioon (Nr. 219). Akti Nr. 218 juurde kuulub 14 aprilli deklaratsioon, milline on allkirjastatud krahv Solmsi poolt traktaadi ümberkirjutaja poolt tehtud vigade suhtes.

*

Nr. 218.

Püha Kolmainsuse nimel.
((Au Nom de la tres Sainte Trinite.))

Tema Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet ja Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet, võttes küpse veendumuse, et miski ei ole kokkusobivaim nende üldise kasuga ega sobivaim vastupidavusele, nõnda õnnelikult Euroopas rahu taastamiseks, kui asutada tihe sõprus ja hea üksmeel, milline enne seda mõlemate õukondade vahel alati oli, nõnda ka praegu nii edukalt kestab ja kinnitada see liidu-kaitse-traktaadiga, millise sisu kalduks ainult vastastikuste piirkondade ja valduste julgeolekule, kavatsedes teostada nõnda kasuliku asja, ja selleks valisid ja nimetasid oma volinikeks, aga nimelt:

Tema Ülevenemaaline K. Majesteet, ülem-kammerherra T. K. Majesteedi Valitseja Suurvürsti juures, Oma tegev-salanõuniku, senaatori ja Tema ordenite kavaleri Nikita Panini ja oma viitse-kantsleri, salanõuniku, Tegev-kammerherra, ja Püha Aleksander Nevski ja Poola Valge Kotka ordenite kavaleri vürst Aleksander Golitsõni ((Alexandre Galitzin, Александра Голицына));

aga Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet, oma tegev-kammerherra, saatkonna salanõuniku, Tema Keiserliku Majesteedi Õukonna juures asuva erakorralise ja täievolilise ministri krahv Victor Frederic comte de Solmsi ((Виктор Фредерик Солмс));

Millised volitatud ministrid, vahetanud omavahel volikirjad, millised tunnistati olevat heas ja ettenähtud vormis olevaks nõustusid alljärgnevate artiklite suhtes:

Artikkel I.

Tema Ülevenemaaline K. Majesteet ja T. Preisimaa Kuninglik Majesteet kohustuvad selle sõpruse- ja kaitse-liidu-traktaadiga enda, oma pärijate ja järeltulijate eest käituda teine-teisega nõnda, nagu otsesed liitlased ja siirad kaaslased peavad, aidates kaasa nende vastastikustes huvides, nii nagu oma enda omades ja niipalju kui võimalik tõrjudes tagasi kõik selle, milline oleks olnud neile taunitav.

Artikkel II.

Kõrged lepingupooled, pidades selle liidu esimeseks reegliks ja poliitilise süsteemi aluseks seda, et inimsoo heaoluks on tarvis hoida kindlat üleüldist rahu, võimaldavad enesele, ühest küljest, vabaduse sõlmida edaspidi teisi traktaate nende Riikidega, milliste liitumisega mitte ainult ei tekitata sellele peamisele traktaadi asjale mingit hukkamõistu ja takistusi, vaid võivad sellele anda

veelgi suuremat jõudu, teisest küljest, kohustuvad mitte astuma selle traktaadiga vastuolus olevatesse kokkulepetesse, olles üheskoos kavatsenud kutsuma ka teisi nendega ühel arvamusel olevaid õukondi, ja ei tee midagi otse ega ka kaudselt, ega muul viisil, mis võiks olla taunitav ja selle üldise kohustuse vastane, vaid seda kogu nende võimalustega tagasi tõrjuda ja et anda liidule suuremat jõudu, siis nad kohustuvad vastastikuselt teine-teisele garanteerida ja tegelikult garanteerivad tugevaimaval viisilõ ja jätmata välja kõiki nende piirkondi, vürstiriike, krahvkondi, hertsogkondi, provintse, maid ja linnu; milliseid nad praegu selle traktaadi sõlmimise ajal Euroopas valdavad ja säilitavad ja kaitsevad end kõigi jõududega igauhe eest, kes ta ka ei oleks olnud, nende rahulikus nende ja täiesti mainitud nende valduste piirkondades.

Artikkel III.

Teises artiklis sätestatud garantii tagajärjel ja juhtumil kui siis (Jumal selle eest hoidku), mingi kõrgetest lepingulistest pooltest mingi teise riigigi poolt oleks rünnatud või häiritud, millisel viisil seda ka ei tehtaks, tema piirkondade ja provintside valdamisel, lubavad nad teine-teisele ja kohustuvad kasutada edaspidi igasuguseid vahendeid, kui vaid seda neilt nõutakse, et tõrjuda igasugust vaenulikku tegevust ja et moodustaada solvatud poolele temale väärilist rahuldust, aga kui juhtub, et need kokkulepitud vahendid ei ole piisavad kiire olukorra parandamiseks, siis lubavad nad kolme kuu pärast, peale esimese nõudmise esitamist, anda teine-teisele järgmist abi, aga nimelt: Tema Ülevenemaaline K. Majesteet, 10,000 inimest jalaväge ja 2000 ratsaväelast, samuti ka T. Preisimaa K. Majesteet 10,000 inimest jalaväge ja 2,000 ratsaväelast.

Artikkel IV.

Seejuures Nende Majesteetid lubavad veel jätkata ja ülal pidada ülalmainitud abistamist*) kuni vaenulikku tegevuse lõpetamiseni, kui aga seejuures juhtub, et kokkulepitud abi **) ei osutu olevat vaenuliku kallaletungi tagasi tõrjumiseks ja katkestamiseks ja sõjatule täielikuks kustutamiseks piisav, siis sellise äärmise juhtumi puhul nad võimaldavad endale nende esimese kavatsusega kooskõlas, rakendada kõikvõimalikke vahendeid rahu taastamiseks ja kindlustamiseks, lepivad kokku ülalpool mainitud abi suurendamise viisides ja kasutavad, kui see on möödapääsmatu, kõiki jõude vastastikuseks kaitseks, et sellega kiiremini lõpetada sõjahädad ja takistada, et sõjatuli kaugemale ei leviks.

*)Venemaa poolt ratifitseeritud eksemplarile on lisatud: „kas inimestega või rahadega“.

**)Preisimaa poolt ratifitseeritud eksemplarile on lisatud: „inimestega“. ((„meestega“)).

Artikkel V.

Abiväed peavad olema varustatud välisuurtükiväega, varustusega ja kõige vajalikuga, vastavalt selle arvule; palutud Õukond hakkab samuti maksma neile palka ja andma nekruteid ((noorsõdureid)). Mis aga puudutab tavalisi ratsioone ja portse, samuti ka kortereid, siis kõige selle nad saavad paluvalt Õukonnalt, sellisel alusel nagu see Õukond peab ülal, või hakkab hoidma oma enda vägesid sõjakäigu ajal ja korterites.

Artikkel VI.

Need abiväed hakkavad olema vahetult palunud Õukonna armee kindrali üldjuhtimise all; muus osas nad hakkavad sõltuma mitte ainult oma enda kindrali käskudest ja neid kasutatakse vastuvaidlematult sõjalistel operatsioonidel sõjatava järgi, nõnda et need operatsioonid arutatakse ja määratletakse eelnevalt sõjanõukogus nende kindrali osavõtul.

Artikkel VII.

Sisekord ja sõjaline majandamine hakkab nendes vägedes sõltuma vaid oma enda ülemjuhatajast ja ei saa olla enam koormatud ja enam ohtu seatud, kui selle Õukonna enda väed, kes abivägesid nõuab, kuid kõikidel juhtudel peab jälgima selles armees, kus nad asuma hakkavad, kas väed on oma arvult ja jõult abivägedega proportsionaalselt võrdsed ja selle artikli jõul peavad abiväed asuma niivõrd kui võimalik üheskoos, ja mitte üksikult sõjakäikudel, komanderingutes, aktsioonidel, kmorterites ning ka kõigil teistel juhtudel.

Artikkel VIII.

Need abiväed hakkavad omama oma enda vaimulikke ja nad hakkavad pidama vabalt oma Jumalateenistust, nende seaduste järgi ja nende üle hakatakse kohut mõistma oma valitsejate seaduste ja sõjaliste määrustike järgi vaid oma kindral ja ohvitserid.

Artikkel IX.

Vaenlaselt sõjasaagiks saadud võidumärgid ja saak hakkab kuuluma neile vägedele, kes neid võtavad.

Artikkel X.

Tema Majesteet Keisrinna ja T. Preisimaa Kuninglik Majesteet kohustuvad vaenlaega mitte sõlmima ilma teineteise nõusolekuta rahu ega relvarahu, aga ka ei astu mitte mingitesse läbirääkimistesse, aga lubavad teatada teineteisele viivitamatult ja õieti kõigist kellegi poolt otse või kaudselt suuliselt või kirjalikult tehtud ettepanekutest.

Artikkel XI.

Kui aga palutav pool käesoleva traktaadi artikkel III alusel antava abi andmise ajal satub ise rünnaku alla, nõnda, et on sunnitud, enda julgeolekuks, oma väed tagasi kutsuma, siis ta võib seda vabalt teha, teavitades sellest paluvat poolt kaks kuud ette: samamoodi ka siis, kui palutav pool asub ise sõjas samal ajal kui temalt abi nõutakse, nõnda et ta on sunnitud hoidma oma enda julgeoleku tagamiseks neid vägesid, milliseid selle traktaadi jõuga tulnuks saata oma liitlasele appi, siis ta võib neid vabalt seda abi mitte anda kogu selle aja kestel, mil selline vajadus kestab.

Artikkel XII.

Kaubandust hakatakse nii merd- kui ka maad mööda teostama ja jätkama piirkondade, provintside ja mõlemate liitlasõukondade alamatel vahel vabalt ja ilma mingite takistusteta; nagu Tema K. Majesteedi, nii ka T. Preisimaa K. Majesteedi sadamates, kaubalinnades ja provintsidest, ei saa laevadele ja mõlemate õukondade alamatele panna peale suuremaid makse, kui seda tehakse teiste muude sõbralike ja liitlasrahvaste suhtes, ega käituta nendega suurema rangusega.

Artikkel XIII.

See liidu-traktaat hakkab kehtima kaheksa aastat ja enne selle tähtaja möödumist see, arvestades tollase aja asjaolusid, pikendatakse.

Artikkel XIV.

See traktaat ratifitseeritakse ja selle ratifitseerimiskirjad vahetatakse kuue kuu pärast ja kui võimalik siis ka varem.

Selle kinnituseks allkirjutanud ministrid käskisid koostada selle kaks ühtmoodi sõnastatud eksemplari, millised on nende poolt nende pitsatitega pitseeritud ja omakäeliselt allkirjastatud.

See juhtus S-Peterburis, 31 märtsil 1764 aastal.

(L.S.)N. Panin.	(L.S.)V.F. comte	(M.П.)Никита Панинъ.	(M.П.)Гр. В.Ф.
(L.S.)Pr. A. Galitzin.	de Solms.	(M.П.)Кн. Александръ	Сольмсъ.
		Голицынъ.	

*

Salajane artikkel I.

Ja kuna see võinuks olla nii sellele kui teisele kõrgetest lepingulistest pooltest koormav, nii nagu see on otsustatud täna allkirjastatud Liidu-traktaadis, abi vägedega võib olla saadetud üpris kaugetesse provintsidesse, siis nad leppisid teha sellest väljajätu, aga nimelt: Tema K. Majesteedi provintside suhtes, Türgiga ja Krimmia piirnevad ja Gueldres, Cleve, Ostfrise ja üldiselt kõiki T. Preisimaa K. Majesteedi piirkonnad, millised asuvad teistpool Weseri jõge ja sel juhtumil tuleb vägedega abistamine asendada igaastase rahalise abiga, nõnda, et kui ülalmainitud poolele on kuulutatud sõda Tema Ülevenemaaline K. Majesteet, või siis T. Preisimaa K. Majesteet olid rünnatud oma ülalmainitud piirkondades: siis Nende Majesteetid ei hakka juba teine-teisele abi andma vägedes vaid rahadega; ja et see otsus ei annaks tulevikus põhjust mingiteks vaidlusteks, Nende Majesteetid nõustuvad maksma 10,000 inimese eest jalaväes ja 2,000 inimese ratsaväes eest, 400,000 rubla aastas, nõnda, et iga 3 kuu järel oleks makstud 100,000 rubla.

See salajane artikkel hakkab omama samasugust jõudu, nagu see oleks sõna sõnalt võetud täna allkirjastatud peamisse liidu kaitse traktaati ja see ratifitseeritakse üheaegselt traktaadiga.

Selle kinnituseks on kirjutatud kaks ühtmoodi sõnastatud eksemplari, millised on T. Ülevenemaalise K. Majesteedi ja T. Preisimaa K. Majesteedi ministrite poolt allkirjastatud, meie vapi- pitsatiga kinnitatud.

See juhtus S-Peterburis, 31 märtsil 1764 aastal.

(L.S.)N. Panin.	(L.S.)V.F. comte	(M.П.)Никита Панинъ.	(M.П.)Гр. В.Ф.
(L.S.)Pr. A. Galitzin.	de Solms.	(M.П.)Кн. Александръ	Сольмсъ.
		Голицынъ.	

*

Salajane artikkel II.

Mõlematele lepingulistele pooltele on täiesti teada, et Rootsi kuningriigi valitsemise vorm on kehtestatud ja kinnitatud kõigi nelja seisuse töötusega, mis tihti on kõigutatav selle olulistes osades sealse rahvuse partei poolt, erinevatel juhtudel taunides võimu tasakaalu, milline on jaotatud Kuninga, Senati ja mainitud seisuste vahel; aga nii nagu partei ((Faction, факция)) on moodustatud ja ülal peetud mõnede kõrvaliste riikide poolt, milliste tugevdamise viisiga soetas ta endale suure ülevõimu tema isamaa asjades püüdes peamise ja pidevalt nende üldiseks kasuks, hoida oma kaaskodanikke alalises lainetuses ja julgustada neid sekkuma igasugustesse välistesse segadustesse, nõnda nagu see on teada paljude aastate kogemusest ja üpris vähe hoolitsedes Rootsi enda tõelistest huvidest, millie pärast on talle rahu nii väga tarvis.

Tema Keiserlik Majesteet ja Tema K. Majesteet, et hoida ära sellest tekkida võivat halbu tagajärgi, lepivad kokku ja kohustuvad selle salajase artikliga anda käesolevast ajast, Nende Stokholmis asuvatele ministritele piisavad juhised, selleks, et nad tegutseks omavahel avameelselt

ja püüaksid nende samade eeskirjade järgi üheskoos nii selle rahutu partei nõrgendamist selleks kõlblate viisidega saavutada, milliseid on mugavam leida olles kohapeal, nõnda nagu ka nende rootslaste tugevdamist ja abistamist, kes tundes ise nende ikke koormat julgevad veel sellele vastu hakata ja mõtlevad asjade loomulikku korda viimise peale, selleks et tasakaal oleks vähemalt säilitatud nende ja teiste vahel. Aga kui nende ministrite koostegevus osutub soovitud kavatsuse elluviimiseks ebapiisavaks siis arvestades asjaolusid, a eriti sellisel juhtumil, kui pidanuks kartma Rootsi valitsemise vormi täielikku muutmist, Nende Majesteetid lubavad enesele vabadust eraldi kokku leppida sellise ohtliku sündmuse ärahoidmise viisides ja et jälgida mainitud valitsemise vormi püsimist, selleks et säilitada üleüldine rahu, aga seda eriti Põhjas.

See artikkel jne.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 31 märtsil 1764 aastal.

(L.S.)N. Panin.	(L.S.)V.F. comte	(M.П.)Никита Панинъ.	(M.П.)Гр. В.Ф.
(L.S.)Pr. A. Galitzin.	de Solms.	(M.П.)Кн. Александръ	Сольмсъ.
		Голицынъ.	

*

Salajane artikkel III.

T. Preisimaa Kuninglik Majesteet et anda Tema K. Majesteedile tema suhtes oma siira sõpruse märk, mitte ainult ei garanteeri pidulikul viisil, selle salajase artikli jõul neid maid, milliseid praegu valdab Saksa maal T. K. M. Suurvürst Ülevenemaaline Holsteini Hertsog, vai ka lubab veel kasutada omalt poolt tulevikus Taani õukonnaga peetavatel läbirääkimistel, Slesvici Hertsogiriiki puutuva tüli tõttu, igal viisil mainitud Õukonna juures kasutada häid ametlikke pöördumisi, et hankida T. K. Kõrgusele tema õiglaste nõudmiste täiuslik rahuldamine.

See artikkel jne.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 31 märtsil 1764 aastal.

(L.S.)N. Panin.	(L.S.)V.F. comte	(M.П.)Никита Панинъ.	(M.П.)Гр. В.Ф.
(L.S.)Pr. A. Galitzin.	de Solms.	(M.П.)Кн. Александръ	Сольмсъ.
		Голицынъ.	

*

Salajane artikkel IV.

Ja kuna Tema Ülevenemaalise K. Majesteedi ja Tema Preisimaa K. Majesteedi huvi nõuab, et kasutada kõiki nende püüdlusi, selleks, et Poola Vabariik oleks jäetud selle vaba vaimise õiguse juurde ja et kellegil ei oleks lubatud seda teha või teha seda Isevalitsuslikult; siis Tema Majesteet Keisrinna ja T. Preisimaa K. Majesteet kohustusid kõige tugevamalt selle salajase artikliga vastastikuselt, mitte ainult mitte lubada, et keegi võtaks vabariigilt ära selle ta vaba valimise õiguse ja asutada end selles isevalitsuslikult, selline ka see juhtum ei oleks olnud, kuid võimalike viisidega ja ühise nõusolekuga hoida ära ja hävitada kõik sellele kalduvad võivad eesmärgid ja kavatsused, nii kiiresti, kui vaid sellest teada saadakse, ja kasutada vajadusel relva jõudu, et kaitsta vabariigi konstitutsiooni ja selle alusseaduste äramuutmise eest.

See salajane artikkel hakkab omama samasugust jõudu, nagu see oleks võetud sõna sõnalt peamisse liidu-kaitse-traktaati jne.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 31 märtsil 1764 aastal.

(L.S.)N. Panin. (L.S.)V.F. comte (M.П.)Никита Панинъ. (M.П.)Гр. В.Ф.
(L.S.)Pr. A. Galitzin. de Solms. (M.П.)Кн. Александръ Сольмсъ.
Голицынъ.

*

Eraldi artikkel.

Tema Ülevenemaaline K. Majesteet ja T. Preisimaa Kuninglik majesteet, nähes suure kahjutundega ahistamist, millist tekitatakse nende samausklikele nii Poola Kuningriigis, aga ka Leedu Suurvürstiriigis, leppisid kokku ja kohustuvad kasulikeimal viisil kaitsta mainitud inimesi, aga nimelt: kõiki Poolas ja Leedus elavaid, kes tunnistavad kreeka-, reformaatorlikku- ja luteri usku ja kes on tuntud dissidentide nime all; püüda kõik-võimalikult tugevate ja sõbralike esildistega kallutada Kuningat ja Poola Vabariiki neile inimestele privileegide, vabaduste ja eelistuste, millised olid soetatud nende poolt ja lubatud neile edaspidi nii vaimulikes kui ka kodanlikes asjades, millised olid hiljem suurelt osalt vähendatud või ebaõiglaselt ära võetud.

Kuid kui praegu, pigem seda saavutada ei ole võimalik, siis mõlemad lepingupooled rahulduvad sellega, et sobivamate aegade ja asjaolude ootuses ülalmainitud inimesed vähemalt oleksid viidud turvalisse olukorda nende poolt kannatatavate ebaõigluste ja ahistamiste eest.

See eraldi artikkel jne.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis 31 märtsil 1764 aasta.

(L.S.)N. Panin. (L.S.)V.F. comte (M.П.)Никита Панинъ. (M.П.)Гр. В.Ф.
(L.S.)Pr. A. Galitzin. de Solms. (M.П.)Кн. Александръ Сольмсъ.
Голицынъ.

See on ratifitseeritud S-Peterburis 6. aprillil ja Berliinis 13 aprillil 1764 aastal.

*

Deklaratsioon.

Peale seda, kui liidu sõlmimine, millest kuni käesoleva ajani käisid läbirääkimised T. Preisimaa Kuningliku Majesteedi ja T. Majesteedi Ülevenemaalise Keisrinna vahel õnnelikul viisil lõppesid ja teostusid ja selle ratifitseerimiskirjad pidid olema vahetatud sel kuupäeval mõlemate Õukondade volitatud Ministrite vahel:

mainitud ratifitseerimiskirjade eksemplaride võrdlemisel oli tähele pandud, et eksemplaris, milline oli antud T. Preisimaa K. Majesteedi poolt Liidu-kaitse-traktaadis eneses, Artikkel IV, oli alguses paigutatud sõnad „kas inimestega või siis rahadega“, aga mõni rida allpool „inimestega“, nii need sõnad on seatud seosesse sellega, mis nende järgi tuleb, ei puutu mitte millessegi ja nagu on selgelt näha, et nad sattusid sinna lohakusest ja Berliini kantselei ümber-kirjutaja eksimuse tõttu, et seejuures see kirjutamise viga ei vähenda kuigivõrd selle liidu tõelist tähendust, ega vähenda kohustusi, millised lepingulised Valitsejad eeldavad täita teine-teise suhtes, ülalmainitud täievolilised ministrid ei pidanud seetõttu vajalikuks seepärast läbirääkimiste pidamise lõpetamist ja asusid mainitud ratifitseerimiskirjade tegelikule vahetamisele.

Kuid igasuguse arusaamatuse paremaks ärahooldmiseks, milline võinuks järgneda kahe eksemplari erineva liidu-kaitse-traktaadi sõnastuse põhjendusel ja selle IV artikli, mina allakirjutanu T. Preisimaa K. Majesteedi volitatud Minister Tema Ülevenemaalise K. Majesteedi juures kuulutan sellega, et „sõnad „kas inimestega või rahadega“ ja sõna „inimestega“ tekkisid siia ainult Berliini Kantselei ümberkirjutaja eksituse tõttu ja et erinevus, milline tekkis eksemplaride vahel mis olid kirjutatud Berliinis ja eksemplari vahel, milline oli kirjutatud S-Peterburis, ei saa omada mingeid

tagajärgi ja ei saa olla kellegi poolt võetud kui mainitud traktaadi või selle mingi artikli jõu ja tähenduse vähendamisena.

See juhtus S-Peterburis, 14 aprillil 1764 aastal.

V. F. Comte de Solms.

Графъ Солмсъ.

*****

Nr. 219.

Ja kuna Poola Kuningriigi troon on praegu vaba, aga Tema Ülevenemaaline K. Majesteet ja T. Preisimaa Kuninglik Majesteet on veendunud, et nende ühine huvi nõuab seda selleni mitte lasta, et üpris pikaajaline ühe perekonna poolne Poola Kuningriigi valitsemine, ei rikuks, ja lõpuks ei muudaks selle kuningriigi konstitutsiooni ja teisi põhiseadusi ja on sellega veelgi enam kohustatud püüdma, et uueks kuningaks oleks valitud poole rahvusest kandidaat, kes on austatud ja vastab täpselt isamaale ustavate mõjukate poolakate arvamusele ja soovidele; selleks nad leppisid kokku Liidu-traktaadi neljanda salajase artikliga, mis on allkirjastatud täna, tegutseda selles asjas kõiges üksmeelselt ja selle kavatsusega nad otsustasid ja sõlmisid alljärgnevad salajase konventsiooni artiklid.

Artikkel I.

Tema Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet ja T. Preisimaa K. Majesteet hakkavad käesolevast ajast kasutama üksmeelselt ja täielikul nõusolkul sobivaimaid ja vastavaid viise selleks, et Poola Kuninga valimine oleks teostatud vabalt ja mõlemate lepinguliste poolte ja rahva mõistlikuma osa soovitavaks Piasta kasuks.

Artikkel II.

Nii nagu Tema K. Majesteet võttis juba ette, koos rahvuse terveima osaga, mõningad korraldused, Poola Krooni kandidaatide valimisest: siis T. Preisimaa K. Majesteet lubab sellega nõus olla ja aidata kaasa kõikvõimaliku hea usu ja siirusega samuti ka kõige sobivaimal viisil, et saavutada selles vastavat edu.

Artikkel III.

Seejärel T. Kuninglik Majesteet saadab, nii kiiresti kui võimalik, Poolasse akrediteeritud ministri ja volitan ta nõustuma kõiges, mis seda asja puudutab, T. Keiserliku Majesteedi ministritega, selleks et sellisel viisil kõik nende läbirääkimised ja teod oleksid kõiges kokkulangevad ja võiksid tõestada vabariigile täielikku üksmeelt mõlemate Õukondade meetmetes.

Artikkel IV.

Tema K. Majesteet juba käskis oma vägede korpusel liikuda Poola piiridele, selleks, et igaks juhuks olla valmis, milleks ka T. Preisimaa K. Majesteet samamoodi käseb oma vägedel asuda samamoodi liikvele selle kuningriigi piiride lähedastes provintsid.

Artikkel V.

Mõlemad kõrged lepingupooled hakkavad tegutsema täpseima õiglusega ja et vabariigis säiluks rahu ning vaikus; kuid nagu mitte ilma põhjuseta tuleb karta, et riigid, millistel on erinev huvi ja selles kuningriigis nende kaaslaste ülemuste konkurendid, ei kasutaks kõiki oma jõude, et

takistada soovitud valimist ja et peab ootama, et samal ajal, kui miski muu järgneb, tekitavad nad uue Kuninga valimiseks konföderatsiooni:

Siis Tema K. Majesteet ja Tema Preisimaa K. Majesteet, et hoida ära selle kurja ja sellest ettevõtmisest tekitatud hukutavad tagajärjed, nõustusid selle artikli kaudu veel praegusest ajast käskida oma vabariigis asuvatel ministritele, et nad kohe kui valimine teostub soovitud kandidaadi kasuks, teda nende Valitsejate nimel pidulikuimal viisil tunnistaks ja seejuures veel teeks formaalselt ühise mõlemate Õukondade esindajate poolt eelnevalt kooskõlastatud deklaratsiooni, milline oleks olnud järgmises stiilis:

„et kui rahvusest leitakse sellised inimesed, kes julgeksid rikkuda vabariigis rahu ja teostada nende seaduslikult valitud Kuninga vastase konföderatsiooni, siis Tema K. Majesteet ja T. Preisimaa K. Majesteet tunnistades neid oma isamaa vaenlasteks ja rahva rahu häirijateks, käskida oma vägedel marssida Poolasse ja toimida nagu nende ennastega, nõnda ka nende mõisatega igasuguse sõjalise karmusega ja vähimagi halastuseta“.

Artikkel VI.

Kui aga mainitud deklaratsioon ei avalda vajalikku mõju ja erilistest eesmärkidega ja huvidega konföderatsioon ka tegelikkuses järgneb: siis Tema K. Majesteet võtab enda peale sellise kodusõja leegi kustutamise, kui see on võimalik, täitsa alguses, ainult oma enda jõududega ja T. Preisimaa Kuningalt ei hakka miskit muud nõudma, peale kooskõlastatud ja tugeva kaastegutsemisega läbirääkimistel ning vägede liikumistega oma piiridel.

Kui aga juhtub, et selle teo tulemusel mingi kõrvaline Riik saadab oma väed konföderaatide tugevdamiseks, et takistada valimist, või et kukutada troonilt juba valitud ja mõlemate liitlasriikide Õukondade poolt tunnustatud Kuningas: siis T. Preisimaa K. Majesteet ühtmoodi ja vähimal viisil kohustub käskima oma 20,000 inimesest koosneval vägede korpusel marssida Poolasse, milline korpus üheskoos Tema K. Majesteedi vägedega peab ühise hea asja nimel tegutsema sellisel viisil, millist kõige kõvemaks peetakse.

Artikkel VII.

Otsustame veel, et sellel samal põhjusel oleks sõja-teater kantud piirile või T. K. Majesteedi maade piirkonda, millisel puhul T. Preisimaa Kuninglik Majesteet kohustub veel andma Tema K. Majesteedile, täna allkirjastatud liidu-lepingu alusel, 20,000 inimesest koosneva vägede korpuse, millist ta võib kasutada enda kaitseks ja ilma ohuta kasutada nõnda nagu heaks peab; vastastikusel viisil ja samasugusel alusel ja Tema K. Majesteet kohustub andma T. K. Majesteedile samasuguse arvu vägesid, milliseid ta võib samasuguse vabadusega kasutada juhtumil, mil ülalpool mainitud põhjusel ja tema piiridele või piirkondadele kallale tungitakse.

Artikkel VIII.

Kui aga, seejuures mõlemate lepinguliste poolte siira soovi vastu ja vaatamata nende poolt vastu võetud viisil selle konventsiooni täpsemad meetmed, hakkavad asuma ilmses sõjas, siis nad jätavad enesele õiguse teha siis spetsiaalsed korraldused oma üldistes huvides, vastavalt asjaoludele.

See salajane konventsioon hakkab omama samasugust jõudu, just nagu see oleks sõna-sõnalt võetud täna allkirjastatud liidu-kaitse-traktaati ja see ratifitseeritakse traktaadiga samal ajal.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 31 märtsil 1764 aastal.

(L.S.)N. Panin. (L.S.)V.F. comte (M.П.)Никита Панинъ. (M.П.)Гр. В.Ф.
(L.S.)Pr. A. Galitzin. de Solms. (M.П.)Кн. Александръ Сольмсъ.
Голицынъ.

*

Eraldi artikkel.

Ja kuna samal päeval allkirjastatud salajase konventsiooni kuuenda artikliga on otsustatud, et kui mingi kõrvaline Riik saadab oma väed, et toetada konföderaate, et takistada valimist, või et juba valitud ja mõlemate Õukondade poolt tunnustatud Kuninga troonilt kukutamiseks: siis T. Preisimaa K. Majesteet oma 20,000 inimesest koosneva korpusega astub oma poolelt Poolase, et tegutseda üheskoos Tema K. Majesteedi vägedega ühise hea asja kasuks: selle otsuse selgemaks selgitamiseks ja et võtta sellelt ära igasugune kaksipidi mõistmine, mõlemad kõrged lepingupoolel leppisid selle eraldi artikliga kokku piirata ülalmainitud 20,000 inimese sõjakäik Poolasse, ainsa juhtumiga, mil toimub tegelik võõraste vägede korpuse saabumine Vabariigi piirkonda või maale, nõnda, et sõjalised sammud ja liikumised, milliseid T. Preisimaa K. Majesteet salajase konventsiooni neljanda artikli jõul kohustus piiridel tegema, ei hakka millegile muule kallutama, kui vaid ilmsel näidul, milline nõuab mõlemate Õukondade poolset kokkulepet ja see ei muutu tegelikult, kui vaid ülalmainitud võõraste vägede korpuse tegelikul Poolasse tuleku juhtumil.

See eraldi artikkel hakkab omama samasugust jõudu, just nagu see oleks võetud sõna sõnalt täna allkirjastatud salajasse konventsiooni ja see ratifitseeritakse samaaegselt konventsiooniga.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 31 märtsil 1764 aastal.

(L.S.)N. Panin.	(L.S.)V.F. comte	(M.П.)Никита Панинъ.	(M.П.)Гр. В.Ф.
(L.S.)Pr. A. Galitzin.	de Solms.	(M.П.)Кн. Александръ	Сольмсъ.
		Голицынъ.	

*

Eraldi väga salajane artikkel.

Ja kuna täna otsustatud salajase konventsiooni teises artiklis on mainitud, et Tema Ülevenemaaline K. Majesteet tegi juba ette rahvuse ülemkihiga mõningad korraldused Poola krooni kandidaadi valimise suhtes ja et T. Preisimaa K. Majesteet lubab sellega nõus olla ja tegutseda koos kõikvõimaliku hea usu ja siirusega, aga ka parimal viisil, et tagada kindlaim edu: siis kõrged lepingupoolel, selleks, et mitte jätta mitte mingit kahtlust nende kokkuleppes, pidasid vajalikuks kanda sellesse konventsiooni eraldi artiklisse kandidadi nimi, kes on krahv Stanislas Ponjatowsky ((Понятовскій, стольник Литовской)), Leedu lauaülem, kelle kasuks Tema K. Majesteet võttis vastu ülalmainitud korraldused.

Nii nagu kõrged lepingulised pooled tunnistavad temas kõiki sobivaid omadusi, et saavutada Poola Vabariigiga kindel rahu ja sõprus: siis selle artikliga kohustatakse veel eraldi ja parimas usus ühendada tugevaimal viisil oma head ametlikud taotlused ja püüdlused, et anda temale kõik võimaliku häälte ühendamise ja et ta tõsta Poola Kuningriigi troonile.

See eraldi väga salajane artikkel hakkab omama samasugust jõudu, nagu see oleks sõna-sõnalt võetud täna allkirjastatud salajasse konventsiooni ja see ratifitseeritakse konventsiooniga ühel ja samal ajal.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 31. märtsil 1764 aastal.

(L.S.)N. Panin.	(L.S.)V.F. comte	(M.П.)Никита Панинъ.	(M.П.)Гр. В.Ф.
(L.S.)Pr. A. Galitzin.	de Solms.	(M.П.)Кн. Александръ	Сольмсъ.
		Голицынъ.	

See on ratifitseeritud Berliinis 31 aprillil 1764 aastal.

*

Deklaratsioon.

Allakirjutanud Tema Ülevenemaalise K. Majesteedi täievolilised ministrid sel kuupäeval ratifitseerimiskirjade vahetamisel, mis on nende poolt allkirjastatud Tema Preisimaa Majesteedi täievolilise ministri, krahv Solmsi poolt salajase konventsiooni käesoleva Poola kuningaks Piaste valimise juhtumil, kuulutavad Keisrinna nende Kõigearmulikuima Valitsejanna poolt ja nimel, et Tema Majesteet, et näidata Tema Preisimaa Majesteedile, kuivõrd valmis ta on kasutama kõiki temast sõltuvaid juhtumeid, et kinnitada seda oma sõprust temaga, aidata kaasa vastastikuste kohustuste täitmisele; käsib et Tema volinikud annaksid Berliini Õukonnale kindlustunde, millise nad selle deklaratsiooniga ka annavad, et kui Poola asjad, kui neist hakkavad tegelikult osa võtma kõrvelised riigid relva jõul viiakse kuni sellise sekkumiseni ja korratuseni, et konventsiooniga määratletud juhtum T. Preisimaa Majesteedi vägede astumise juhtum tekkima või lähenema hakkab; millistel asjaoludel konventsiooni järgi Tema K. Majesteedi väed hakkavad juba seal asuma; siis selle sõjakäigu suuremaks edenemiseks Tema K. Majesteet ei jäta siis oma käsutavale kindralil käskida kõik-võimalik püüdlusi kasutada ja ka üldise hea kavatsusega parteide juhte, viia selleni, et Tema Preisimaa Majesteedi väed võiksid tee ääres leida proviant ja furaazi, et peale selle veel mainitud kindralile oleks tehtud ülesandeks anda igasugust abi ette saadetavatele Tema Preisimaa Majesteedi sõjalistele komissaridele ja et seejärel äärmise vajaduse juhtumil ja kui et siinsete vägede ülalpidamisest tekib Venemaa magasinides ülejääk, siis Tema K. Majesteet võib neist Preisimaa kuninglikele vägedele võimalikku laenu anda ja sellest ei keelduta.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 14. aprillil 1764 aastal.

(L.S.)N. Panin.

(M.П.)Никита Панинь.

(L.S.)Pr. A. Galitzin.

(M.П.)Кн. Александръ
Голицынъ.

*****

Nr. 220.

1764.a. 11. (22) juuli. S-Peterburi ja Berliini Õukondade vahel tehtud Poola dissidentide õigusi puudutav deklaratsioon, mis on sõlmitud S-Peterburis.

((F. Martensi kommentaar)).

„Ma ratifitseeriks rõõmuga täna liidu, milline on sõlmitud Teie Majesteedi ministri poolt minu ministritega“, kirjutab Katariina II Preisimaa Kuningale 6. aprillil 1764 aastal, „kuid ei tahtnud saata teadet sellest, ilma et oleks korranud Teie Majesteedile oma sõpruse ja kavatsuste siiruse kinnitust. Loodan, et Teie Majesteet hakkab enam ja rohkem veenduma selles tegudest...“

Veelgi suurem oli Preisimaa Kuninga rõõm, kes nägi märtsi Liidu-lepingus parimat rahu säilitamise panti. „Ma sain lõpmatuks rahulduseks lepingu“, kirjutab Friedrich II Keisrinnale 12. mail 1764 aastal, „milline oli Teie Keiserlikule Majesteedile sobiv ratifitseerida. Ma vaatan sellele õnnelikule ajajärgule, kui alus ja vundament tihedale liidule, milline hakkab alati eksisteerima, kui see on Jumalale sobiv, kahe rahvuse vahel. Mis aga puudutab mind, Valitsejanna, siis ma hakkankogu hingest sellest õnnelikust liidust kinni pidama, milliseks ma olen võimeline, püüdes toetada Teie Keiserliku Majesteedi soove kõiges, mis hakkab minust sõltuma“.

Ei ole kahtlust, et see kuninga rõõm oli täiesti siiras. Ta teadis, et Preisimaa oli mitmeid aastaid kestnud sõjast täiesti kurnatud ja et tema rahvas igatses rahu ja vaikust, et ravida temale tekitatud haavu. Selle soovi seaduslikkuse tunnistamisest ja olles kindlalt otsustanud pühendada selle teostamisele kõik oma elu viimased aastad – selles seisneb Preisimaa kuninga suur ja

vaieldamatu teene. „Kõoikidest maadest“, kirjutas ta Keisrinnale, enne liidu sõlmimist, 5 novembril 1763 aastal, „kuhu sõda tungis, kannatas minu maa kõige enam; on hädavajalik aeg ja rahu, et teda taastada; peale selle annavad minu aastad märku, et ma lähenen oma elu edasi andmisele oma maise elutee lõpus ja ei pea tegelema või pühendumis avaratele kavatsustele: need ajad juba möödusid; ma soovin hauda minna ilma segaduste ja sõjata, et jätta oma pärijatele õnnelik maa ja kindlustatud olukord. Sel eesmärgil ma soovingi liite sõlmida“.

Nende sõnadega on Friedrich S. poolt ise iseloomustatud kogu tema poliitiline süsteem ja sellega selgitatakse märtsi liidu-traktaadi suurt tähtsust. See akt jäi kuni Suure Preisimaa Kuninga kogu poliitika nurgakiviks ja sellel põhinevad pika aja kestel kõik Venemaa ja Preisimaa vahelised suhted.

Liidu-traktaadi mõju tuleb ilmsiks, eelkõige, Poola küsimuses. Keisrinna Katariina II ja Friedrich S. mitte ainult ei olnud üksmeeles selles, et Poola kuningaks võib olla valitud ainult Stanislav Ponjatovski ((Stanislas Poniatovsky, Станислав Понятовский)), kuid nad olid samamoodi üht meelt ka teises olulises küsimuses, milline puudutas Poola Vabariigi sisemist korraldust. Sellistesse küsimustesse puutusid, muuseas, õigeusklikest ja luterlastest Poola kuninga alamate seisund, kes olid allutatud pidevale fanaatilistest poolakatest katoliiklaste ahistamisele. Dissidentide saatus oli juba ammu ajast Venemaa, aga ka Preisimaa poolse Poola Vabariigi asjadesse sekkumise ettekäändeks.

On täiesti arusaadav, et sellest hetkest peale, kui Katariina II ja Friedrich S. otsustasid panna Poola troonile oma kandidaadi ja omada otsustavat häält kõigis Poola asjades, dissidentide saatus pidi saama viivitamatult nende vaheliste diplomaatiliste läbirääkimiste asjaks. Nende läbirääkimiste lähimaks tulemuseks on alljärgnev deklaratsioon, milline on allkirjastatud krahv N. I. Panini poolt, Venemaa nimel ja krahv Solmsi poolt Preisimaa nimel. Selle deklaratsiooni eesmärk seisnes selles, et kinnitada mõlemate liiduliste riikide üksmeelne tegevus ja et taastada dissidentide õigused ja privileegid.

Kohustused, millised on pandud ühtmoodi Tema Ülevenemalisele Keiserlikule Majesteedile ja Tema Preisimaa Kuninglikule majesteedile Nende Majesteetide poolt Poola Vabariigi vahel sõlmitud traktaatidega, aga samamoodi oluline huvi, milline ühendab neid vabariigi alamatega kes tunnistavad Nende Majesteetidega ühesugust religiooni, millised on seal tuntud kui dissidendid, mis ei luba neil ükskõikselt vaadata kitsendatute olukorrale, millisesse on asetatud nõnda märkimisväärne osa rahvusest, enda ühendamise eest oma avalikut vastu võetud usuga ja millist tunnistatakse paljude Euroopa suurte riikide, maade ja rahvaste poolt ja millised on kinnitatud vabariigi enese põhiseadustega ja keda loetakse tumedateks ja keelatud sektantideks ja mingist ajast peale, eriti viimase valitsemise ajal, on mitte ainult jäetud petlike otsustega, ebaseaduslike võrkudega ja millised kahjustavad erinevaid õigusi, vabadusi ja eeliseid, milliseid mainitud dissidendid kasutasid vaba riigi põhiseaduste järgi. Millised tagasid kõigi sellesse kuuluvate isikute täieliku võrdsuse, vaid ka erakordselt kitsendavaid kõiges, mis puutub nende religioonide kultust ning nende avalikku usurituaalide teostamist.

Mõlemad Õukonnad jõudsid kokkuleppele, et saadavad ja teevad oma Poolas asuvatele ministritele-residentidele vastavad esildised ja nõuda kõige kõvemal viisil, nii vabariigilt valitsemiste vahel, nõnda et uue kuninga, peale tema valimist, selles, et ülalmainitud dissidendid, nii ülikud kui ka alamad seisused, oleksid ära kuulatud ja taastatud, vastavalt vabariigi seadustele ja üldise põhiliste otsustega kõikide õiguste, vabaduste ja privileegide täieliku kasutamise, milliseid nad avalikult kasutasid endistel aegadel, aga nimelt selles, mis puutub, millises suhtes see ka ei ole, nende religiooni vaba tunnistamise, millised õigused vaieldamatult kuuluvad neile kui põliste vabadele kodanikele, kes on vabariigi suhtes ustavad ja lojaalsed ja mis olid puudulikult korduvalt kinnitatud neile erinevate kuningate ja kõige õigemate otsustega.

Nõnda et ei ole kahtlust selles, et teised riigid, millistes tunnistatakse neid samu religioone, ei ilmutanuks elavat huvi sellise kogu ristirahvale nii päästva ja kasuliku kokkuleppe vastu, ülalmainitud Õukonnad ei viivita neile sellest teatamisega ja kutsumast neid sellega ühinema.

Selle kinnituseks on koostatud ja allkirjastatud selle ja teise poole ministrite poolt kaks ühesugust eksemplari, mis on kinnitatud nende vapipitsatitega ja vahetatud S-Peterburis, 11. juulil 1764 aastal.

(L.S.)N. Panin.	(L.S.)Viktor	(М.П.)Н. Панинь.	(М.П.)Гр. Викторъ.
(L.S.)Pr. A. Galitzin.	Frederic comte de Solms.	(М.П.)Б.А. Голицынъ.	Фридрихъ Сольмсъ

*****

Nr. 221.

1767.a. 12. (23) aprill. Salajane dissidente puudutav konventsioon, mis on sõlmitud Moskvaa Venemaa ja Preisimaa vahel.

((F. Martensi kommentaar.)).

Kolme aasta kestel, mis olid möödunud peale 1764 aasta Liidu-traktaadi sõlmimisest, olid suhtes S-Peterburi ja Berliini kabinetide vahel üpris sõbralikud. Keisrina ja Preisimaa kuninga vaheline kirjavahetus saab peamiseks üpris olulisi rahvusvahelisi küsimusi puudutavate mõtete vahetamise vahendiks. Friedrich II laseb käiku kõik oma vahendid, et ülemääraste meelitusete ja lõpmatute komplimentidega kindlustada omale Keisrinna poolehoidu ning liitu Venemaaga. Need meelitused ega ka komplimentid ei maksnud talle midagi. Omalt poolt aga Katariina II saatis aegajalt oma „liitlasele ja sõbrale“ kingituseks astrahani arbuuse, viinamarju ja teisi puuvilju ja väljendas erakordset rõõmu, et need „teenivad ära kuninga täiusliku heakskiidu“.

Keisrinna ja Preisimaa kuninga vaheline üksmeel paistis erilise reljeefsusega välja Poola küsimuses. Peale Stanislav Ponjatovski Poola troonile valimist, pidas Keisrinna Katariina II end olevat kohustatud osutada talle oma erilist kaitset. Ta mõistis tema olukorra keerukust ja kaitses pidevalt Preisimaa kuninga eest tema huvisid. Nii klaaris Katariina II Poola kuninga ja Friedrich S. vahelise vaidluse, milline tekkis Marienwerderis tolli sisseseadmisest. (Vt. Keisrinna kiri 4. maist 1765 aastast). Preisimaa kuningas andis Keisrinna järele ja täitis tema soovi, sellel juhtumil sarnaselt sellele nagu ka teistel juhtudel. Kui Venemaa valitsus tõestas temale 1765 aastal, et Preisimaa saadik Konstantinoopolis Rixin ((Рексин)) intrigeerib Venemaa vastu ja ässitab türklasi tema vastu, kutsus Friedrich II Rixini Konstantinoopolist tagasi ja nimetas sinna teise isiku. Muide, ei saa aga ütlemata jätta, et kogu tema armastusvääruse ja järeleandlikkuse juures ei jätnud Preisimaa kuningas mitte kunagi unarusse oma enda rahva kasu ja kui viimane seda nõudis, ta hakkas Venemaa poliitika eesmärkide vastu tegutsema, avalikult või ka varjatult.

Muuseas, Preisimaa valitsus lükkas kõikide vahenditega kõrvale Venemaa nõudmise täitmise, mil nõuti Venemaa alamate, kes asusid Preisimaa lippude all, isamaale tagasi saatmise. Peale selle, ta mitte ainult ei aidanud kaasa Preisimaal Venemaa välismaalaste suhtes manifesti levitamisele, millisega kutsuti erakordselt kasulikel tingimustel Venemaale ümber asuma, kuid Preisimaa võimud said Berliinist käsu, et mitte mingil juhul ei lubataks üle piiri Preisimaa alamaid, kes soovivad ümber asuda. (Донесение князя Долгорукова от 14-го (25-го) октября 1764 года). Täpselt samuti, vaatamata Venemaa saadiku hoiatusele, Friedrich II ise tegeles Ottomani Impeerimiga kavatsetava Liidu-traktaadi kava koostamisega.

Vähe veel: sisuline erimeelsus eksisteeris Venemaa Õukonna ja Berliini kabineti vahel selle liidu enese mõistmises, milline oli kinnitatud 1764 a. märtsi-traktaadiga. Seejuures nii nagu krahv N. I. Panin käsitles „põhja akordis“ ((accordo - kokkulepe, leping)), millise järgi pidi see ühendama Venemaa, Preisimaa, Inglismaa, Taani, Rootsi ja Poola, mis pidi olema parim rahu garantii ja Vene-Preisi liidu-poliitika kõrgeim eesmärk, kuningas Friedrich II leidis, et Inglismaaga on raske liidus elada ja Rootsi suhtes ei ole Venemaa ja Preisimaa huvid üldsegi solidarsed. Pealegi Preisimaa kuningas ei näinud mitte mingit vaadust selle järele, et Põhja-liit oli vastandatud Lõuna-Euroopaga, s.t. et Lõuna-Euroopa riikide hulgas ei olnud sellist, kellega ta soovis koos liidus ja sõpruses elada.

Üldse selline doktriinlus poliitikas, millisest pidas kinni krahv Panin, ei kannatanud üldsegi praktilise ja sügava mõistusega Preisimaa kuninga poolset kriitikat.

See vastandlikkus Euroopa poliitilise süsteemi aluste mõistmises tõuseb üpris reljeefselt esile Tegev-salanõunik Salderni ((Сальдерн)), kes saabus mais 1766 aastal Berliini spetsiaalse ülesandega korraldada lõplikult „Põhja-liit“, erakordselt huvitavates raportites. Vürst Dolgorukini sisutud ja vähe huvitavad raportid erinesid järsult elavaloomulistest ja huvitavatest Salderni ettekannetest.

Enne, kui esitada Salderni raporti sisu, on tarvis öelda mõni sõna vürst Dolgorukovi raportite kohta üldse. Vürst Dolgorukov asus 1763 aastal vürst Repnini kohale Berliini Õukonna juurde. Ta jäi sellele ametikohale mitmeks aastaks ja ta kirjutas pidevalt ettekandeid, raporteid Kõige-kõrgeima nimele ja erakirju Välisasjade Kolleegiumile, Viitse-kantsleri nimele. Kuid neist ei saa midagi teada Venemaa ja Preisimaa vahelistest läbirääkimistest ja suhetest. Neis sisalduvad erandlikult vähehuvitavad sõnumid printside ja printsesside sünnist ning erinevatest õukonna tseremooniast. Seda asjaolu põhjendatakse erinevate põhjustega. Esiteks, vürst Dolgoruki ise ei olnud Keisrinna erilises soosingus. Üpris varsti peale oma määramist ta sai Keisrinnalt range noomituse selle eest, et rääkis Berliini Õukonna juures asuvale Inglismaa ministrile mitte ainult 1764 aasta Liidu-traktaatid, vaid ka Poolat puudutava salajase konventsiooni sisust. (Высочайший рескриптъ Долгорукову от 8-го июня 1764 г.). Seejärel, Keisrinna isiklik kirjavahetus Preisimaa kuningaga muutus osalt liigseks läbirääkimised Berliinis Preisimaa ministritega ja kuningaga. Peale selle armastas Keisrinna kirglikult diplomaatilisi läbirääkimisi ja intriige ja leidis, et hulga mugavam on koondada, niivõrd kui võimalik, oma kätte nende vahetu juhtimine. Krahv Solms ((Сольмсъ)), Preisimaa saadik tema Õukonna juures, oskas võita Keisrinna armulikkuse ja omades oma kuninga täielikku usaldust, pidada läbirääkimisi ka Keisrinna endaga ning allkirjastada kõik rahvusvahelised aktid. Sellistel asjaoludel jäi vürst Dolgorukovil raportites palju ruumi selleks, et kirjeldada valitsusele oma rasket rahalist olukorda ja palvetele anda talle, laenuks või autasuks, märkimisväärseid rahasummasid. Selliseid palveid temale raha eraldamisest leiab paljudest vürsti telegrammidest ja kirjadest. Jääb üle vaid imestada selle üle, et Keisrinna jättis võlgadesse sattunud vürsti Berliini ja ei kaotanud Vene saadiku kohta Preisimaa Õukonna juurest ära.

Pöördume nüüd Salderni raportite juurde, millised just ülal esitatud asjaolude juures saavad täiesti erilise tähtsuse. Saldern suundus Berliini Varssavist kaasas Keisrinna 12 aprilli 1766. a. kiri Preisimaa kuningale, millises oli öeldud, et Saldernile on antud ülesanne suunduda Kopenhaageni Õukonna juurde, kuhu ta on saadetud kui „Holsteini hertsogiriigi üle hoolekannet teostav minister“. Berliinis ta pidi peatuma ja esitama kuningale temale teadaolevaid Keisrinna tundeid kõigi vahendite suhtes, millised võivad kinnitada Venema ja Preisimaa vahelist liitu.

„Nende erinevate vahendite hulgas“, kirjutab mainitud kirjas Katariina II, „on see, millist ma loen kõige olulisemaks ja milline seisneb selles, et ühendades kogu Põhja välisriikidest sõltumatusse süsteemi, Preisimaa monarhia terviklikkus võib olla loetud nõnda kasulikuks ja tema liitudega Euroopa selle osa rahule hädavajalikuks, kui samavõrd hirmsa välisriikidele“. „Poola, Taani ja Rootsi“, jätkab Keisrinna, „asub heal teel, ei peaks, muidugi, tõrjuma ka Saksoonia Õukonda...“.

Esimesel audientsil, millisega austati Salderni, Preisimaa kuningas hakkas eelkõige arutama Poola asju. Poola, rääkis ta, peab olema jäetud täiesti sellesse samasse olukorda, millises ta asub käesoleval ajal; igasugune muudatus tema korralduses pidi olema tulevikus hukatuslik. „Ma tahtsin“, raporteeris Saldern, vastata kuningale, kuidas ta pöördus minu poole ja ütles: „Umbes, et veel mõeldakse teie juures lubada poolakatel tühistada veto vabadus?“ - „Ma mõistan Teie Kõrgeausust, et ma läksin näost punaseks ja vastasin temale viivitamatult: „Teie Majesteet, mitte kunagi ei ole sellest mõtteid mõlgutanud!“ - „Kuidas, isegi ei ole mõelnud?“ ütles kuningas. - Peale neid kuninga sõnu Saldern rahunes ja ütles kuningale, et ta võib temale kinnitada, kui aus inimene, et „Ei Keisrinna, ega ka tema ministrid ei ole kunagi tõsiselt mõelnud poolakatele selle tuntud sõna äramuutmisest“. Friedrich S. rahunes Poola suhtes peale seda Venemaa voliniku pidulikku kinnitust.

Seejärel algas mõtete vahetus Euroopa üldise poliitilise süsteemi üle. Kuningas oletas, et kui Venemaa ja Preisimaa on liidus, siis neile ei ole rohkem midagi vaja ja ei pea kedagi kartma.

Saldern oli teist meelt ja tõestas, et Venemaa ja Preisimaa vajavad veel teiste riikide liitu, et asutada „tõeline Põhja liit“, milline peab kaitsma Austria ja Prantsusmaa vastu. Kuid kuningas katkestas kohe Salderni sõnadega: „Ma juba Teile ütlesin, et meil ei ole midagi karta sellest liidust (Prantsusmaa ja Austria vahel), milline näib Teile nõnda hirmus, nii nagu need rahvad ei oma raha“. Kuid Saldern ikkagi jätkas tõestamist, et Keisrinna soovib seda „Põhja süsteemi“, milline koosneb, ühest küljest, „aktiivsetest“, Teisest küljest, „passiivsetest“ riikidest. Selle süsteemi eesmärk seisneb üleüldise rahu tagamises ja Preisimaa monarhia kaitsmises. Friedrich S. ei suutnud ikkagi mõista selle „Põhja süsteemi“ mõtet ja vaidles kannatamatult Saldernile vastu: „Kõik see on väga hea; kuid öelge, mida tähendab „aktiivne“ ja „passiivne riik?“ Venemaa diplomaat vastas, et sellisteks aktiivseteks riikideks on: Venemaa, Preisimaa ja Inglismaa.

„Oh“, vaidles naeratades kuningas, „loete Suurbritanniat käesoleval ajal tühiseks. Inglismaa kuningas on erakordselt nõrk inimene, kes vahetab oma ministreid, nagu oma päevasärke“. Kuid Sandern, jätkas vastu vaidlemiseta „passiivsete“ riikide loeteluga, milliste hulka ta arvas: Rootsi, Taani, Hesse, Braunschweigi ja Saksoonia ((Saxe)). Saksooniale, kui tulevasele Preisimaa liitlasele viitamine viis Preisimaa kuninga enesest välja: „Saksoonia!“ hüüatas ta, „milline asub tihedas liidus Austriaga ja kogu Bourbonide Õukonnaga? Kas võib siis üldse nõnda mõelda?“

See vestlus Preisimaa kuningaga ei viinud mingile positiivsele tulemusele.

Teisel audientsil, milline kestis 3 tundi, kuningas ja Venemaa volinik arutasid läbi kõik Euroopa riigid ja ei suutnud kuidagi nõustuda selles, milliseid pidada „aktiivseteks“ ja milliseid asetada „passiivsete“ riikide järku. Alustati Austriast. Kuningas teatas, et ta kuigivõrdki ei karda seda riiki, pidades silmas selle rahaasjade ja kogu sisemise korra täielikku korratust. Aga Saldern vaidles vastu, et Viini õukond ei unusta kunagi Sileesiat ja ootab selle piirkonna endale tagasi saamiseks juhust. „Aga mis siis saab?“ küsis Saldern. - „Siis, kuidas siis!“ vastas elavalt Seitsmeaastase sõja kangelane „nad mõtlevad enne kaks korda, et alata“. Saldern ikkagi rõhus Austria poolsele uuele võimalikule katsele ja tõestas, et on üks vahend, et sundida Viini Õukonda rahu säilitama – Põhja süsteem. Kuid kuningas ei tahtnud mõista Põhja süsteemi suurt ideed ja vastas: „Kõik see on minu jaoks liiga keerukas. Ma vajan ainult liitu Venemaaga. Seda ma juba Teile rääkisin. Teisi liitlasi ma ei soovi“.

Krahv Panini usaldusisik ei saanud nõustuda, et ainult Preisimaa ja Venemaa vahelisest liidust piisab. Ta jätkas tõestamist, et Austria, Prantsusmaa ja Itaalia moodustavad Lõuna riikide süsteemi. Nendega liituvad isegi mõned Saksa riigid. Kui Saldern mainis sellest teisejärguliste Saksa valitsejate poolsest ohust, kuningas puhkes naerma ja hüüatas: „ei ole raha, ei ole ka sakslast!“.

On mõistetav, et see jutuajamine puudutas samuti veel kord Poolat, millise suhtes Preisimaa kuningas väljendas vaid üht soovi, aga nimelt, et selle maa sisekorrad ei oleks vähimaltki muudetud. Igasugune muutmine oleks kahjulik.

Selline oli mõlemate Salderni 9 (20) ja 18 (29) mai 1766 aasta raportite sisu. Sellest üksikasjalikult esitatud mõtete vahetusest Preisimaa kuninga ja Keisrinna esindaja vahel, ei saanud veendumata jätta, et Friedrich S. hindas üpris kõrgelt liitu Venemaaga ja leidis, et kui Venemaa ja Preisimaa on liidus ja sõpruses, siis neil ei ole teiste riikide poolt miskit karta. See „Põhja süsteemi“ doktriin oli tema praktilisele ja kainele mõistusele kättesaamatu.

1764 aasta Liidu-traktaadi praktiline tähtsus tuli ilmsiks erilise jõuga Poola asjades. 1767 aasta aprillis sõlmitud dissidente puudutav Salajane konventsioon arendab üksikasjalikult 1764 aasta (Nr. 220) deklaratsiooni mõtet.

*

Tema Püha ja Lahutamatu Kolmainsuse nimel.

T. Majesteet Ülevenemaaline Keisrinna ja T. Majesteet Preisimaa Kuningas alati südamlikult hoolitsedes Poola Vabariigi ja kõigi tema koosseisu kuuluvate liikmete konstitutsiooni, vabaduse ja privileegide säilimise eest ja, täpsemalt, seades endale selle päästva eesmärgi Liidu-traktaadi IV

salajase artikliga, milline on sõlmitud S-Peterburis 31 märtsil 1764 aastal, nagu ka Salajase konventsiooniga, milline on sõlmitud nende vahel samal päeval:

Nende ülalmainitud Majesteetid nende samade printsiipide tagajärjel ja nende vahvate eelkäiate eeskujul, võttes veel endale kohustuse ülalmainitud traktaadi eraldi artikliga ja järgneva 11 juuli 1764 aasta deklaratsiooniga toetada ja taastada kreeka ja protestantliku usu dissidentide, nende religiooni vaba tunnustamise, nende õiguste ja privileegide kasutamise; ja nii nagu segaduse, milline tekkis nende suhtes Poolas, kahe viimase Seimi taunitavate otsustega, ärgitaid juba T. Majesteedi Ülevenemaalise Keisrinna võtma vastu otsus neid relvaga käes toetada ja teisest küljest, nähtavasti, see pöörab mõnede katoliiklike riikide tähelepanu ja rivaalitsemise;

Nende Majesteetid, tiheda liidu ja täieliku üksmeele tulemusel, milline valitseb nende vahel ja et täita nende poolt sõlmitud kohustusi aga samuti garantiid, millised on võetud enda peale erinevate traktaatidega, tunnistasid käesoleval ajal hädavajalikuks igaks juhuks jõuda üksmeelele meetmete suhtes, millised võivad olla vastu võetud antud juhtumil, et kõige tegusamal viisil hakata vastu ettevõtmistele, milliseid mainitud riigid võinuks teostada ühtmoodi õiglase ja päästva eesmärgi kahjuks, mis on nende ülalpool mainitud Majesteetide poolt Poola rahustamiseks ja dissidentide kasuks pakutud.

Sel eesmärgil Nende Majesteetid valisid ja nimetasid oma volinikeks, aga nimelt:

T. Majesteet Ülevenemaaline Keisrinna Nikita Panini, oma kallima poja Suurvürsti kasvataja, oma Tegev-salanõunik, Senaator ja oma ordenite kavaler ja vürst Aleksander Golitzini, Viitsekantsleri, Tegev-salanõunik, Tegev kammerherra ja Püha Aleksander Nevski ja Poola Valge Kotka ordenite kavaler.

T. Majesteet Preisimaa Kuningas, krahv Solmsi, oma Tegev-kammerherra, Satkonna salanõunik, Püha Aleksander Nevski ordeni kavaler, erakorralise saadiku ja täievolilise ministri T. Keiserliku Majesteedi Ōukonna juures, kes kui täievolilised ministrid, vahetades kohtudes oma volikirjad, millised leiti olevat ettenähtud vormis olevad, sõlmisid ja võtsid vastu järgmised salajase konventsiooni artiklid.

Artikkel I.

Nii nagu T. Majesteet Ülevenemaaline Keisrinna võtab ainult endapeale Poolas dissidentide konfederatsiooni toetuse vägede korpusega, millise ta viib sinna sel eesmärgil, siis T. Majesteet Preisimaa Kuningas, selleks, et mitte jätta mingit kahtlust katoliiklikele riikidele ja eriti T. Keiserlikule Majesteedile Ungari ja Böömimaa Kuningannale, kes selle naabruse tulemusel, on pigem kallutatud Poola asjadesse sekkumisele ja et kõrvaldada, niivõrd kui see temast sõltub, mis võib süüdata Euroopas sõja leegid, piirduda selle suhtes esimese asjaolu lihtsa deklaratsiooniga, milline on võetud vastu kahe Ōukonna poolt dissidentide kasuks, millise tema minister-resident Varssavis juba sai käsu edasi anda üheskoos T. Majesteedi Keisrinna saadikuga ja kinnitada tugevate ja sõbralike esildistega kuninga ja ka Poola Vabariigi ärgitamiseks, et anda neile vajalik õigus.

Artikkel II.

Kuid kui, vaatamata neile ettevaatusabinõudele, T. Majesteet Keisrinna-Kuninganna soovis võtta Poolas katoliikliku partei poole, nii nagu erinevad tundemärgid lubavad karta ja et tema väed võiksid alata tegelikult vaenulikku tegevust T. Majesteedi Ülevenemaalise Keisrinna vägede vastu Poolas, T. Majesteet Preisimaa Kuningas, tiheda sõpruse jõul, milline ühendab teda T. Majesteedi Ülevenemaalise Keisrinna ja et täita oma kohustusi kogu nende tähenduse ruumis, lubab ja kohustub formaalselt, tema Majesteedi Ülevenemaalise Keisrinna nõudmisel, mainitud vaenuliku tegevuse juhtumil, milline on teostatud Venemaa vägede vastu, kuid mitte teisiti, avalikult kuulutama ja tegutsema siis kõigi oma jõududega ja märkimisväärse diversiooniga Keisrinna-Kuninganna valdustesse, et see valitseja ütleks lahti oma ettevõtmistest ja et kõrvaldada sellega

kõiki probleeme, millised võisid vastu seista päästvatel eesmärkidel kõrgete liitlastele Poola rahustamise suhtes.

Artikkel III.

Kuid nagu see raske sõda, millise T. Majesteet Preisimaa Kuningas oleks olnud kohustatud toetama oma kohustuste jõul T. Majesteedi Ülevenemaalise Keisrinnaga, võinuks tuua kaasa temale Austria Ōukondade ja ta liitlaste relvade koormuse, siis T. Majesteet Ülevenemaaline Keisrinna lubab samuti omalt poolt teda aidata, mitte ainult kooskõlas Liidu-traktaadi Artikklite III ja IV, oma vägede abikorpussega, proportsionaalselt juhtumi ja asjaoludega ja samuti kõigi oma jõududega, kui selleks vajadus tekib ja garanteerida ja tagada neile kõigi nende valduste säilimine, kuid ta kohustub peale selle kõige kangemal ja pidulikumal moel andma T. Majesteedile Preisimaa Kuningale, peale rahu sõlmimist viisaka hüvituse selle sõja ülisuurte väljaminekute eest, millise suhtes võivad mõlemad kõrgete lepingupooled sobival ajal kokku leppida.

Artikkel IV.

Aga nii tihedas mõlemate lepinguliste poolte huvide ühenduses on võimatu jätta ilma eriliste kaalutlusteta vastastikuse garantii sõjas, teiste naabrite nende vastastikuste valduste, millised on määratletud Liidu-traktaadis, suhtes; seetõttu on kõik need garantiid mitte ainult pidulikult uuendatavad selle või teise poole poolt, vaid ka on veel eriti tunnistatud, et kui tulevikus Poola praeguste asjade suhtes, see või teine lepingulistest pooltelt oli nõutud mõne oma naabri poolt, vastu abi, milline oli ülalmainitud traktaadis määratletud anda rahas, siis mainitud abi võib olla pööratud abiks vägedega, vastavalt sellele, kui mõlemad pooled heal ja ühisel kokkuleppel, tunnistavad selle olevat enam mõistliku, et kustutada suure kiiruga selle uue sõja leek; peamiselt kujul, kui juhtuks, et Ottomani Porta võiks olla ärgitatud oma vägedega tegema Poolas mõned diversioonid, selleks et tekitada enam raskusi mõlematele lepingulistele pooltele ühistes asjades ja kui ta kuulutaks T. Majesteedile Ülevenemaalisele Keisrinnale sõja, nõnda et Tema Majesteet leiab end olevat selle kaudu sunnitud tegema Türgi enda valdustesse tugeva diversiooni oma jõudude üpris märkimisväärse osaga.

Artikkel V.

Kuigi Nende Majesteetid leppisid Liidu-traktaadi X artiklis kokku, et ei sõlmi üksi teise poole teadmata ja vastastikuse nõusolekuta vaenlasega rahu ega relvarahu ja ei asu mõlemate lepingupoolte teadmata ja nõusolekuta, mainitud asjades mingitesse läbirääkimistesse, nad tunnistasid, ainiti, õigeaegselt uuendada seda artiklit selle terviklikkuses ja ilma vähimategi piiranguteta juhtudeks, justkui käesoleva konventsiooni asjaks olev sõda oleks õnnetuseks puhkenudki.

Artikkel VI.

See konventsioon ratifitseeritakse ja selle ratifitseerimiskirjad vahetatakse siin kuue nädala pärast või kui võimalik, siis ka varem.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus Moskvas, 23 aprillil 1767 aastal.

(L.S.)N. Panin.

(L.S.)Viktor

(M.П.)Н. Панинь.

(M.П.)Гр. Викторъ.

(L.S.)Pr. A. Galitzin.

Frederic comte

(M.П.)Б.А. Голицынъ.

Фридрихъ

de Solms.

Сольмсъ.

*****

1769.a. 12 (23) oktoober. Preisimaaga S-Peterburis sõlmitud Liidu-traktaat.

((F. Martensi kommentaar.))

Kui 1767 aastal Venemaa ja Ottomani Impeeriumi vaheline sõda näis olevat möödapääsmatu, Berliini õukond ilmutas mõningaid kartusi Venemaaga liiduliste suhete säilitamise suhtes. Ta kartis seda, et Keisrinna, türklaste hävitamise soovist ja et võtta neilt ära Krimmi poolsaar, ei ühinenud Austriaga, kelle liiduline abi sõjas Türgiga omas ilmselgelt väga suurt tähtsust. Preisimaa diplomaatia tegi kõikvõimalikke jõupingutusi, et tõestada Preisimaa liidulise abi suurt tähtsust ja säilitada puutumatu 1764 aasta Liidu-traktaat.

Krahv Solms, käsitles Keisrinnale antud kirjakeses üksikasjalikult seda küsimust ja muidugi-mõista lahendas selle Preisimaale kasulikkus mõttes. „Preisimaa“ tõestas krahv, „on kohustatud maksma Venemaale traktaadiga määratud subsiidiumi. Preisimaa pidi hoidma tagasi Austriat ja tseesarit sekkumast Poola segadustesse, s.t. vabastama Venemaa vaenlase eest, kes võib panna välja enam kui 160 tuhat inimest“. Preisimaa ja Taani võivad hoida Rootsit tagasi, milline püüab end heita Prantsusmaa embusesse. Veelgi enam, ta võib osutada, vahendaja rollis Venemaale hindamatuid teeneid Konstantinoopolis, juhul kui algavad rahuläbirääkimised. Lõpuks, järeldas Solms, Venemaa ei saa mõistlikul viisil ühel ja samal ajal usaldada oma huve nii Preisimaal kui ka Inglismaal: nende riikide vahel valiku tegemine on täiesti hädavajalik.

Kõikidel nendel kaalutlustel oli eesmärgiks tõestada Venemaa hädavajadust ja kasu Preisimaaga liidu sõlmimisest. Kuid õiglus nõuab tunnistamist, et Berliini kabinett püüdis samuti tõestada tegelikkuses oma sõpruse kasu. Ta osutas Venemaale, Ottomani Impeeriumiga peetud sõja ajal liidulist abi rahadega ja energiliselt toetas Venemaa poliitikat Poolas. Samamoodi Preisimaa diplomaatia tegutses Stokholmis Prantsusmaa intriigide vastu üheskoos Venemaa poliitikaga.

Kuid teisest küljest me nägime kui kõrgelt hindas Preisimaa kuningas oma liitu Venemaaga: ta nägi selles parimat rahu garantiid ja Austriat uuest sõjast tagasi hoidmise enam sihipärasest vahendist. Vaat, miks Friedrich II juba 1768 aasta lõpus tõstatas 1764 aasta uuendava kaitse-liidu-traktaadi sõlmimise küsimuse. „Te olete liiga kallis liitlane, valitsejanna“, kirjutas ta Keisrinnale 15 detsembril 1768 aastal, „et mõelda Teie hülgamisest: selle asemel, et omada sarnaseid mõtteid ja loodaks pigem, et Teie nõustuks seda liitu, milline läheneb lõpule, veel kümneks aastaks pikendama; sinna võinuks isegi lisada mingi väikese artikli, üpris olulise sellele (Austria) õukonnale.

Preisimaa kuningas hindas sellise määrani liitu Venemaaga, et isegi juba neli aastat enne traktaadi kohustusliku jõu lõppemist juba taotles selle uuendamist. 1769 aasta kestel püüdis kuningas juba S-Peterburis alustatud läbirääkimisi mitmeid kordi viia kiiresti lõpule, väites avalikult Keisrinnale, et ta peab seda „õnneliku liitu kõige väärtuslikumaks pärandi osaks, millise ta võib jätta oma järglastele“.

Keisrinna Katariina II ei saanud tunnistamata jätta olulisi liidulisi teeneid, milliseid osutas Preisimaa kuningas. Seepärast ta võttis koheselt vastu ta 1764 aasta liidu-lepingu kohustusliku jõu uuendamise ettepaneku, väites oma 11 märtsi 1769 aasta kirjas, et „minu kavatsus ei ole mitte ainult teha meie liitu katkestamatuks, vaid ma soovin veel, et ta paistaks sellisena kogu Euroopa silmis“.

Diplomaatilisi läbirääkimisi uue liidu-lepingu suhtes peeti S-Peterburis, ühelt-, krahv N.N. Panini ja vürst Golitsõni aga teiselt poolt krahv Solmsi vahel. Preisimaa volinik esitas temale Berliinist saadetud uue traktaadi kava, milline olulistes punktides oli kooskõlas 1764 aasta aktiga. Ainult Preisimaa kuningas soovis uut traktati sõlmida mitte 8, vaid 10 aastaks. Uue traktaadi kehtivuse aeg pidi algama mitte varem kui 31 märtsist 1772 aastast. Salajased artiklid ei saanud olulisi muudatusi. Lisati vaid 23. aprilli 1767 aasta salajase konventsiooni kinnitus ja uued artiklid,

millise järgi Venemaa garanteerib Preisimaa õukonnale pärandid Bayreuth ja Anspachi territooriumitel. (Kuninga 21 jaanuari 1769 aasta telegramm krahv Solmsile).

Venemaa volinikud andsid krahv Solmsile, mõne kuu pärast, üle oma vastu-kava, milline sisaldas eness mõningaid Preisimaa ettepanekute muudatusi. Muuseas Keisrinna ei tahtnud nõustuda 3 salajase artikli sõnastusega, milline kohustas Preisimaa kuningat, Rootsi suhtes casus foederis juhtumi saabumisel, tegema diversiooni Rootsi Pommerimaale. Katariina II tegi oma käega järgmise märkuse: „Kas ei oleks parem Rootsi Pommerimaad mitte mainida, nõnda nagu selle piirkonna soetamine annaks Preisimaa kuningale sellised head sadamad nagu Danzig ja järelikult ka laevastiku Balti merel“.

Kuid krahv Paninil õnnestus veenda Keisrinnat selles, et ei ole mitte mingit ohtu nimetada 3 salajases artiklis Rootsi Pommerimaad ja see jäi muutumatuks.

Üldse saavutasid mõlemate poolte volinikud omavahel üpris kiiresti üksmeele ja juba 12 oktoobris oli S-Peterburis allkirjastatud uus Liidu-traktaat. Ainult Keisrinna nõustus tunnistama selle kohustuslikku jõudu, alates 31 märtsist 1772 aastast ja mitte kauemaks kui 8 aastat.

*

Püha Kolmainsuse nimel.

Tema Majesteet Ülevenemaaline Keisrinna ja T. Majesteet Preisimaa Kuningas sõlmis omavahel 31. märtsil 1764 aastal kaitse-liidu-traktaadi kaheksaks aastaks ja leppis juba siis selle 13. artiklis, et see liit oleks uuendatud enne tähtaja lõppu; seetõttu mainitud Nende Majesteetid vastastikku, soovides teha see leping kindlaks, laiendada ja kinnistada rohkem nende valduste ohutuseks ja nende alamate hüvanguks, aga seejuures arvestades nende üldist kokkulangevat kasu, tuleb püüda juba varem uuendada ja pikendada mainitud liidu-ja kaitse-traktaati, valisid ja nimetasid selleks oma volinikeks, aga nimelt:

Tema Majesteet Ülevenemaalne Keisrinna – ülem-tallmeistri T. I. V. Valitseja Tsarejevits ja Suurvürsti, oma Tegev-Salanõuniku, Senaatori ja Tema ordenite kavaleri, krahv Nikita Panina ja oma Viitse-kantsleri, Tegev-Salanõuniku, Tegev Kammerhärä ja Püha Aleksander Nevski ja Poola Valge Kotka ordenite kavaler, vürst Aleksander Golitsõni:

aga Tema Majesteet Preisimaa Kuningas oma Saatkonna Salanõuniku, Tegev-Kammerhärä, erakorralise Saadiku ja täievolilise Ministri T. K. Majesteedi Ōukonna juures ja Püha Aleksander Nevski ordeni kavaleri, krahv Viktor Frideric ((Frederic)) Solmsi; millised täievolilised Ministrid, teine-teisega suheldes ja vahetanud oma volikirjad, millised leiti olevat heas ja ettenähtud vormis olevateks nõustusid ja leppisid kokku alljärgnevates artiklites:

Artikkel I.

Tema Majesteet Ülevenemaaline Keisrinna ja T. Majesteet Preisimaa Kuningas kohustuvad selle Sõpruse- ja kaitse-traktaadiga enda, oma pärijate ja järeltulijate eest, käituda teine-teisega nõnda, nagu on sünnis otsestele liitlastele ja siirastele sõpradele, soodustades nende vastastikuseid huvisid, nii nagu oma enda ja kuivõrd see on võimalik, tõrjudes eemale kõik selle mis võinuks olla selles taunitav.

Artikkel II.

Kõrged lepingulised pooled, pidades selle liidu poliitilise süsteemi esimeseks eeskirjaks ja aluseks selle, et inimsoo hüvanguks kinnitada kindlalt üleüldine rahu, jätavad endale ühelt poolt vabaduse sõlmida tulevikus teisi traktaate nende riikidega, millised oma ühinemisega mitte ainult ei tekita sellele peamisele traktaadi asjale, mingit taunimisväärsset ja takistust, vaid võivad veel anda

sellele suure jõu, teisest küljest aga kohustatakse endale mitte võtma sellele traktaadiga vastuolus olevaid kohustusi, olles koos kavatsenud üldiselt kutsuda ja lubada sellesse teisi nendega ühesuguste arvamustega olevaid Õukondi ja ega võta midagi otse ega ka mingil teisel viisil, mis võiks olla hukkamõistetav ja sellele vastastikusele kohustusele vastandlik, vaid seda kõikvõimalikul viisil ära hoida.

Aga, et anda sellele liidule suuremat jõudu, siis nad kohustuvad vastastikku teine-teisele garanteerima ja garanteerivad ka tegelikult tugeivaimal viisil ja ilma väljajäetudeta üks-teisele kõik nende piirkonnad, vürstiriigid, krahvkonnad, hertsogkonnad, provintsid, maad ja linnad, milliseid nad praegu selle traktaadi sõlmimise ajal Euroopas valdavad ja säilitada ja kaitsta end kõigi nende jõududega iga-ühe vastu, kes ta ka ei oleks, nende mainitud piirkondade rahulikul ja täielikul valdamisel.

Artikkel III.

Teises artiklis sätestatud garantii tulemusel ja juhtumil, mil kui siis (hoidku Jumal selle eest) mingi kõrgetest lepingulistest pooltest mingi teise riigi poolt tema piirkondade ja provintside valdamisel mingil viisil rünnatud või häiritud saab, lubavad nad teine-teisele ja kohustuvad kasutama edaspidi igasuguseid vahendeid, kui vaid ainult seda neilt nõutakse, et tõrjuda igasugust vaenulikku tegevust ja et anda solvatud poolele temale vastava rahulduse, aga kui juhtub, et neist armulikest vahenditest ei piisa olukorra kiireks parandamiseks, siis nad lubavad, kolme kuu pärast, peale esimese nõudmise esitamist anda teine-teisele järgmist abi, aga nimelt: T. Majesteet Ülevenemaaline Keisrinna, 10,000 inimest jalaväge ja 2,000 inimest ratsaväge, samuti ka T. Majesteet Preisimaa Kuningas 10,000 inimest jalaväge ja 2,000 inimest ratsaväes.

Artikkel IV.

Sellega ja ka peale selle Nende Majesteetid lubavad jätkata ja ülal pidada ülalmainitud abiväge kuni vaenulikkuse täieliku katkestamiseni, aga kui seejuures juhtub, et kindlaksmääratud abi ei osutunud olevat piisav et tõrjuda ja lõpetada vaenulik kallaletung siis sõjaleegi täielikuks kustutamiseks, siis selle äärmuse puhul võtavad nad endale nende esimesele kavatsusele vastavad sobivaimad vahendid, et taastada ja hoida rahu, leppisid kokku ülalmainitud abi suurendamise viisides, kasutada, kui see on vältimatu, kõiki jõude nende vastastikuseks kaitseks; selleks, et võimalikult kiiresti lõpetada sõja hädad ja takistada, et need edasi ei leviks.

Artikkel V.

Ülalmainitud väed peavad olema varustatud välisuurtükkidega, varustusega ja kõige vajalikuga, vastavalt nende hulgale. Palutav õukond hakkab neile samuti palka maksma ja igal aastal noorsõdureid saatma; mis aga puudutab tavalisi ratsioone ja portse, toiduainete ja loomasööda varusid, aga samuti ka kortereid, siis kõik need nad saavad paluvalt õukonnalt samasugustel alustel, nagu see õukond peab või hakkab ülal pidama oma enda vägesid sõjakäigu ajal ja korterites olles.

Artikkel VI.

Need abiväed hakkavad asuma vahetult paluva õukonna peamise kindrali otsese käsu all; muus aga hakkavad nad sõltuma vaid oma kindrali käsu all ja neid kasutatakse vastuvaidlematult kõigis sõjalistes operatsioonides sõjaväe eeskirjade alusel, kuivõrd need operatsioonid on eelnevalt korraldatud ja määratletud Sõjanõukogus ja neid kamandava kindrali juuresolekul.

Artikkel VII.

Nendes vägedes hakkab sisekord ja sõjaväe majandus sõltuma vaid nende enda ülemjuhatajast ja neid ei tohi enam koormata ega ohtu seada, kui neid nõutanud õukonna enda vägesid: kuid igal juhul peab olema järgima selles armees, kus nad asuma hakkavad, nende arvult ja jõult täielik proportsionaalne võrdsus; millise jõul need abiväed hakkavad asuma niivõrd kui võimalik koos, ega hakka sõjakäikudel, komandeeringutel, aktsioonides, korterites ja kõikidel teistel juhtudel olema eraldi.

Artikkel VIII.

Samuti hakkavad need abiväed omama enda vaimulikke ja ning pidama täiesti vabalt oma pühakirjajärgset jumalateenistust, samuti hakkavad nende üle kohut mõistma, oma Valitseja seaduste ja sõjaväe eeskirjade järgi, neid kamandav kindral ja ohvitserid.

Artikkel IX.

Vaenlaselt sõjasaagiks saadud võidu märgid ja muu saak hakkavad kuuluma neile vägedele, milline neid võtab.

Artikkel X.

T. M. Keisrinna ja T.M. Preisimaa Kuningas kohustuvad vaenlasega mitte ainult rahu sõlmima, ega ka relvarahu tegema, ilma et sellest oleks teavitatud teineteist ja tema nõusolekul, vaid ka ei astuks mingitesse sellistesse läbirääkimistesse ilma lepingulise poole teadmise ja nõusolekuta ja lubavad vastupidiselt teine-teisele teatada sellest viivitamatult ja õieti kõigist selle kohta otse või kaudselt tehtud suulistest või kirjalikest üleskutsetest.

Artikkel XI.

Kui palutav pool selle traktaadi Artikkel III alusel antava abi andmisel satub ise kallaletungi ohvriks, nõnda, et on sunnitud oma väed tagasi kutsuma, et kaitsta enda julgeolekut, siis ta võib seda vabalt teha, teatades sellest paluvale poolele kaks kuud ette; samuti kui paluv pool hakkab asuma sõjas sel ajal, kui temalt abiväge nõutakse, nõnda, et ta on sunnitud pidama enda julgeoleku tagamiseks neid vägesid, millised selle traktaadi alusel tulnuks saata oma liitlasele, siis ta võib vabalt seda abi mitte anda kogu selle aja kestel kuni vajadus nende vägede järgi kestab.

Artikkel XII.

Kauplemist nii merd- kui maismaad pidi hakatakse teostama ja jätkama täiesti vabalt ja ilma igasuguste takistustete piirkondade, provintside ja mõlemate liitlas-õukondade alamate vahel, aga ka ja nii T. K. M. T kui ka T. M. Preisimaa Kuninga sadamates, kaubalinnades, ega hakka mõlema Koja laevad ja alamad olema koormatud suuremate maksudega, koormiste ja lõivudega, kui teised sõbralikud ja liitlas-rahvad ega käituta nendega suurema nõudlikkusega.

Artikkel XIII.

See käesolev Liidu-traktaat hakkab tänasest omama samasugust jõudu ja mõju ning see hakkab kestma kaheksa aastat, lugedes 31. märtsist 1772 aastast, s.t. 31. märtsi 1764 aasta Liidulepingu lõppemise ajast, aga peale selle tähtaja amöödumist, tolle aja asjaoludest sõltuvalt, seda uuendatakse.

Artikkel XIV.

See traktaat ratifitseeritakse ja selle ratifitseerimiskirjad vahetatakse kuue nädala pärast või kui võimalik, siis ka varem.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 12 oktoobril 1769 aastal.

(L.S.)N. Panin	(L.S.)Viktor	(M.П.)Н. Панинь.	(M.П.)Гр. Викторъ.
(L.S.)Pr. A. Galitzin.	Frederic comte de Solms.	(M.П.)Б. А. Голицынъ.	Фридрихъ Сольмсъ.

*

Salajane artikkel I.

Ja kuna see võinuks olla nii sellele kui teisele kõrgetest lepingulistest pooltest koormav, nii nagu see on otsustatud täna allkirjastatud Liidu-traktaadis, abi vägedega võib olla saadetud üpris kaugetesse provintsidesse, siis nad leppisid teha sellest väljajätu, aga nimelt: Tema K. Majesteedi provintside suhtes, Türgiga ja Krimmia piirnevad ja Gueldres, Cleve, Ostfrise ja üldiselt kõiki T. Preisimaa K. Majesteedi piirkonnad, millised asuvad teistpool Weseri jõge ja sel juhtumil tuleb vägedega abistamine asendada igaastase rahalise abiga, nõnda, et kui ülalmainitud poolele on kuulutatud sõda Tema Ülevenemaaline K. Majesteet, või siis T. Preisimaa K. Majesteet olid rünnatud oma ülalmainitud piirkondades: siis Nende Majesteetid ei hakka juba teine-teisele abi andma vägedes vaid rahadega; ja et see otsus ei annaks tulevikus põhjust mingiteks vaidlusteks, Nende Majesteetid nõustuvad maksma 10,000 inimese eest jalaväes ja 2,000 inimese ratsaväes eest, 400,000 rubla aastas, nõnda, et iga 3 kuu järel oleks makstud 100,000 rubla.

See salajane artikkel. Jne.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 12 oktoobril 1769 aastal.

(L.S.)N. Panin	(L.S.)Viktor	(M.П.)Н. Панинь.	(M.П.)Гр. Викторъ.
(L.S.)Pr. A. Galitzin.	Frederic comte de Solms.	(M.П.)Б. А. Голицынъ.	Фридрихъ Сольмсъ.

*

Salajane artikkel II.

Tema Majesteet Ülevenemaaline Keisrinna ja T. Majesteet Preisimaa Kuningas kuulutanud juba 31 märtsil 1764 aastal ja 23 aprillil 1767 aastatel allkirjastatud salajastes konventsioonides kaitsta praegu valitseva Poola Kuninga valimist nende vastu, kes tahaks vaidlustada tema seaduslikkust ja aidata vastastikku nende riikide vastu, kes tahaksid vastu seista mõlematele lepingulistele pooltele kasulikule kavatsusele Poola küsimuse lahendamisel: Nende ülalmainitud Majesteetid kuulutavad käesoleva artikliga, et nad mitte mingil viisil ei tagane mainitud salajastest konventsioonidest, mis on allkirjastatud sel päeval koos traktaadiga, kuid et vastupidiselt sellele mõlemad need konventsioonid peavad omama samasugust jõudu, nagu nad oleksid täpselt uuendatud ja võetud sõna-sõnalt sel kuupäeval uuendatud traktaati.

Aga nagu kavatsused, milliseid Saksoonia õukond Poola asjade käsitlemisel arvatavasti omab, võib puutuda nendes salajastes konventsioonides mainitud juhtudesse, siis mõlemad lepingulised riigid kohe praegu lepivad kokku, et kui mainitud Õukond saadab oma väed Poola, et kindlustada oma eesmärged, siis Tema Majesteet Ülevenemaaline Keisrinna hakkab omama õigust

nõuda T. M. Preisimaa Kuningalt sellele vastu seismist abivägede korpusega või sooritada diversioon oma enda maadelt Saksooniassa, juhtumil kui asjaolud seda nõudsid.

See artikkel, jne.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 12 oktoobril 1769 aastal.

(L.S.)N. Panin	(L.S.)Viktor	(M.П.)Н. Панинь.	(M.П.)Гр. Викторъ.
(L.S.)Pr. A. Galitzin.	Frederic comte de Solms.	(M.П.)Б. А. Голицынъ.	Фридрихъ Сольмсъ.

*

Salajane artikkel III.

Nagu mõlemad kõrged lepingupooled ühes Liidu-traktaadi, mis on allkirjastatud 31 märtsil 1764 aastal, salajastest konventsioonide artiklis, vajadusest järgida Rootsi kuningriigi nelja seisuse töötusega kinnitatud Valitsemise vormi ja astuda vastu isevalitsusliku võimu kehtestamisele, siis Tema K. Majesteet ja T. Majesteet Preisimaa Kuningas kinnitavad pidulikeimal viisil käesoleva artikliga kõik siis Nende poolt võetud kohustused ja kohustuvad andma nende uutele ministritele, kes asuvad Stokholmis, täpsemad juhised, et tegutsedes avameelselt ja ühiselt omavahel kooskõlas, püüaksid nad koos kõike seda asutada, milline võinuks rikkuda ülalmainitud Rootsi Kuningriigi konstitutsiooni ja kaasata rahvas Põhja rahu vastastele meetmetele.

Kui aga nende Ministrite koostegevus jääb soovitud asja saavutamiseks ebapiisavaks ja et vaatamata kõigile mõlemate lepinguliste poolte püüdlustele juhtus, et Venemaa Keiserriik oleks Rootsi poolt rünnatud või et selles kuningriigis valitsev partei kukutaks 1720 aasta valitsemise vormi selle fundamentaalsetes artiklites, lubades Kuningale seaduste tegemiseks, sõja kuulutamiseks, maksude võtmiseks, riigiametikohtade asutamise ja neisse ilma Senati osaluseta määramise piiramatu võimu; sellisel juhtumil Nende Majesteetid lepivad kokku, et üks ja teine neist mõlematest juhtudest, aga nimelt: Rootsi poolt sõja alustamine ja käesoleva Valitsemise vormi äramuutmine on *liidu juhtumid* ja T. M. Preisimaa Kuningas kohustub mõlematel ülalmainitud juhtudel, kui temale sellest Tema Keiserliku Majesteedi poolt nõudmine esitatakse, teha diversioon Rootsi Pommerimaale, saates oma vägede soliidse korpuse sellesse vürstiriiki.

See artikkel jne.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Petyerburis 12 oktoobril 1769 aastal.

(L.S.)N. Panin	(L.S.)Viktor	(M.П.)Н. Панинь.	(M.П.)Гр. Викторъ.
(L.S.)Pr. A. Galitzin.	Frederic comte de Solms.	(M.П.)Б. А. Голицынъ.	Фридрихъ Сольмсъ.

*

Salajane artikkel IV.

Ja kuna Tema Ülevenemaalise K. Majesteedi ja Tema Preisimaa K. Majesteedi huvi nõuab, et kasutada kõiki nende püüdlusi, selleks, et Poola Vabariik oleks jäetud selle vaba vaimise õiguse juurde ja et kellegil ei oleks lubatud seda teha või teha seda Isevalitsuslikult; siis Tema Majesteet Keisrinna ja T. Preisimaa K. Majesteet kohustusid kõige tugevamalt selle salajase artikliga vastastikuselt, mitte ainult mitte lubada, et keegi võtaks vabariigilt ära selle ta vaba valimise õiguse ja et keegi ei saaks seda kuningriiki muuta päritavaks tema perekonnale või asutada end selles isevalitsuslikult, siis Tema M. Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas selle salajase artikliga lubasid ja vastastikku kohustusid kõveimal viisil mitte ainult seda lubada, kes seda ka ette ei võtaks

Vabariigilt tema vaba valimise õiguse, teha Kuningriik päritavaks ja asutada end selles isevalitsuslikult, millisel juhtumil see ka ei oleks olnud, vaid ka kõikvõimalike viisidega ja ühisel nõusolekul hoida ära ja hävitada kõik sellele kalduvad eesmärgid ja kavatsused, nii kiiresti, kui vaid sellest teada saadakse, ja kasutada vajadusel relva jõudu, et kaitsta vabariigi konstitutsiooni ja vältida selle alusseaduste äramuutmist.

See salajane artikkel, jne.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 12. oktoobril 1769.aastal.

(L.S.)N. Panin. (L.S.)V.F. comte (M.П.)Никита Панинъ. (M.П.)Гр. В.Ф.
(L.S.)Pr. A. Galitzin. de Solms. (M.П.)Кн. Александръ Сольмсъ.
Голицынъ.

*

Salajane artikkel V.

T. M. Preisimaa kuningas, asutades 24. juunil 1752 aastal Tema kuninglikus majas konstitutsiooni kõigi sel ajal olevate Hiilgaivanma Brandeburgi Õukonna printside nõusolekul ja allkirjastamisel, millisega on otsustatud, et kui selle maja mõlemate liinide, millistel on oma valdused Franconies, aga tavaliselt nimetatud Bareuth ja Anspachi, juhtuks katkema meessoost järeltulijate puudusel, siis need valdustest mis jäävad Brandeburgi Õukonna Kuningliku Valijavürstliku liinile, liidetakse sellega sellisel viisil, et edaspidi need ei saaks olla eraldatud või antud noorematele printsidele; Tema M. Ülevenemaaline Keisrinna, soovides anda T. M. Preisimaa Kuningale uue Tema sõpruse ja siira osaluse märk, millise ta võtab Preisimaa Kuningliku Õukonna suuruseks ja heaoluks, kohustudes selle artikliga garanteerida mainitud korralduse ja aidata kaasa kogu ta jõuga, selleks et antud juhtumil Kuninglik Preisimaa ja Brandeburgi Õukond võiks rahulikult vallata ja inkorporeerida muude oam piirkondadele Anspachi ja Bareuthi maad või igasugune teine kasulik ekvivalent, millise mainitud Hiilgaivam õukond võtab hankida vahetustega või teiste viisakate vahenditega.

See artikkel jne.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 12 oktoobril 1769 aastal.

(L.S.)N. Panin. (L.S.)V.F. comte (M.П.)Никита Панинъ. (M.П.)Гр. В.Ф.
(L.S.)Pr. A. Galitzin. de Solms. (M.П.)Кн. Александръ Сольмсъ.
Голицынъ.

*

Salajane artikkel VI.

T. M. Preisimaa Kuningas, et anda T. K. Majesteedile Tema suhtes oma siira sõpruse märk, garanteerib pidulikuimal viisil, selle salajase artikli jõul, need maad, milliseid praegu valdab saksa maadel T. K. K. Ülevenemaaline Suurvürst, kui Holsteini Hertsog.

See artikkel jne.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis 12 oktoobril 1769 aasta.

(L.S.)N. Panin. (L.S.)V.F. comte (M.П.)Никита Панинъ. (M.П.)Гр. В.Ф.
(L.S.)Pr. A. Galitzin. de Solms. (M.П.)Кн. Александръ Сольмсъ.
Голицынъ.

*

Eraldi artikkel.

Tema M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas tundes juba ammu ajast kaasa ahistatutele, kes kannatasid selle all, Poola ja Leedu elanikud, kes tunnistasid kreeka-, reformatorlikku ja luteri usutunnistust ja kes on seal tuntud kui dissidendid; aga T. K. Poola ja Vabariigi Kuningas, nõustudes mainitud Nende Majesteetide ja paljude teist protestantlikke Riikide, tunnistades 1767 aasta Seimi konstitutsioonidega lõpuks neid dissidente ja nende õigusi, soodustusi ja vabadusi, Tema M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas leppsid kokku ja kohustuvad neile oma kaitset andma, et nad oleksid järgitud nende õigustes ja privileegides ja et neile mitte mingit etteheidetavat tehtud ei oleks.

See artikkel jne.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 12 oktoobril 1769 aastal.

(L.S.)N. Panin. (L.S.)V.F. comte (M.П.)Никита Панинъ. (M.П.)Гр. В.Ф.
(L.S.)Pr. A. Galitzin. de Solms. (M.П.)Кн. Александръ Сольмсъ.
Голицынъ.

*****

Nr. 223.

1772.a. 4 (15) jaanuar. Poola esimest jaotamist puudutav salajane konventsioon.

Nr. 224.

1772.a. 4. (15) jaanuar. Abivägede ülalpidamist puudutav Liidu-konventsioon.

Nr. 225.

1772.a. 25 juuli (5 august). Poola jaotamist puudutav salajane konventsioon.

((F. Martensi kommentaar.))

Alljärgnevad aktid avavad endaga terve rea rahvusvahelisi kokkuleppeid, millised puudutavad Poola jaotamist. Käesoleva väljaande teises köites (Nr. 30 jne.) olid üksikasjalikult esitatud diplomaatilised läbirääkimised ja seda märkimisväärset sündmust puutuvad ajaloolised asjaolud. Uusimate ajaloo ja Austriaga peetud diplomaatiliste läbirääkimiste uuringute alusel, me püüdsime tõestada, et Poola Vabariigi esimese jagamise algatamise au kuulub vaieldamatult Preisimaa Kuningale Friedrich II. Moskva Välisministeeriumi Peaarhiivis säilitatavate aktide tundmaõppimine, mis puudutavad Venemaa ja Preisimaa vahelisi diplomaatilisi läbirääkimisi, hävitab selle asja päritolu suhtes vähimagi kahtluse. Meie piirdusime ainult selliste arhiivi andmete esitamisega, millised võivad olla lisaks juba II köites öeldule ja mis heidab toimunud diplomaatiliste läbirääkimistele veelgi eredama helgi.

Katariina II poolt Ottomani Impeeriumile esitatud rahulepingu tingimused kohtasid Austria ja Prantsusmaa poolset tugevat vastuseisu. Viini õukond mitte ainult ei soovinud lubada Moldaavia ja Valahhia Venemaaga ühendamist, vaid ta ise oli isegi nende vürstiriikide Türgi valdustest vabastamise ja neile poliitilise sõltumatus annetamise vastu. Prints Kaunitz võttis endale Ottomani Impeeriumi puutumatus rüütliku kaitsja rolli ja tal õnnestus veenda Marie-Thereset astuma sõtta Venemaa vastu kui türklastelt võetakse ära kaks eespool mainitud provintsi.

Preisimaa kuningas, soovides kõigi vahenditega hoida ära Venemaa ja Austria vahelist sõda, mil ta pidi asuma esmalt mainitud riigi poolele, tegi Keisrinnale rahu sõlmimisel enda vahendajaks võtmise ettepaneku. Ta tõestas, et Austria mitte kunagi vabatahtlikult ei nõustu Venemaaga Doonau vürstiriikide liitmisega ja et selle riigiga on sõda vältimatu, kui Keisrinna jääb oma esialgsete rahutingimuste juurde. Teisest küljest oli asjade seis Poolas üha enam ja enam tõsisem ja see nõuab energilisi ühiseid ettevõtmisi, et säilitada Poola naaberriikide huve. (Kuninga 14 oktoobri 1770 aasta kiri Keisrinnale).

Keisrinna Katariina II mõistis väga hästi asjade seisu ohtlikkust ja ei soovinud kuigivõrd jätkata kasutul viisil alustatud Türgi vastast laostavat sõda. Kuid samal ajal peale kõiki hiilgavaid võite, milliseid Vene väed türklaste üle said, ta ei saanud lubada, et võidetu kirjutaks võitjale ette rahu tingimusi. Kuid soovitava rahu huvides Keisrinna võttis vastu Preisimaa poolse vahendajaks hakkamise ettepaneku, kuid kuulutades oma liitlasele, et veel varem ta võttis vastu St. Jamesi kabineti poolt pakutud rahu sõlmimise teened. Vähe veel: Keisrinna loobus isegi Doonau vürstiriikide Venemaaga ühendamisest.

„Kõik see, mida Tema Keiserlik Majesteet palub“, on öeldud kirjakeses, milline on antud üle krahv Solmsile 29 oktoobril 1770 aastal, „seisneb selles, et kuningas suvatseks endale ja Viini õukonnale tulla appi selles murettegevas olukorras, millises ta end leiab. Jättes kõrvale vahendamise tavad ja formaalsused, Keisrinna kasutas erilise rahuloluga mõlemate õukondade häid ametlike esildisi ja pühendumust (Berliini ja Londoni), et end lepitada Portuga ja et hoida ära üldise sõja leek“.

Preisimaa kuningas asus suure innukusega täitma oma Venemaa ja Türgi vahendaja rolli: temale saatis S-Peterburi kabinet oma pretensioonid ja kõigist diplomaatiliste rahu-läbirääkimiste perifeeriasse kuuluva. Kuid kõik Berliini õukonna püüded osutusid asjatuks: Konstantinoopolis tegutsesid energiliselt tema vastu Versailles ja Viini kabinetid. Vaatamata Keisrinna poolsetele järeleandmistele, näis Austria ja Venemaa vaheline sõda olevat möödapääsmatu.

Sellistel asjaoludel Friedrich S. otsustas kasutada Poola poliitilist jõuetust selleks, et Poola rahva arvel korraldada Venemaa ja Austria vaheline kokkulepe ja „hoida ära üldine sõda“. Ta mõistis väga hästi, et prints Kaunitzile „Ottomani Impeeriumi puutumatus“ eksisteeris seni, kuni Austria ei olnud selle rikkumise võimeline.

Selle ülesande lahendamisel omas suurt tähtsust Preisimaa prints Henri reis S-Peterburgi. Keisrinna ise, saanud teada printsi kavatsustest külastada oma õde, Rootsi kuningannat Stokholmis, kutsus ta endale külla. Prints sõitis 1770 aasta sügisel S-Peterburi ja nende vahel, ühest küljest ja Keisrinna ja krahv Panin, teisest, algas mõtete vahetus kõigis selle aja eluliselt tähtsates küsimustes. Nendes vestlustes oli Poola küsimus seatud esimesele kohale ja jaotamise mõte, milline oli esitatud prints Henri poolt, sai sisulise kaju ja oli põhimõtteliselt, Katariina II poolt heaks kiidetud. Ühest huvipakkuvast aktist, millise pealkirjaks on „Precis des sentiments du comte Panin“ ja milline sisaldas krahvi ja Preisimaa printsi vahelise Poola rahustamist käsitleva jutuajamise sisu*) on näha, et Preisimaa Kuningas pidi olema kutsutud olema Poola küsimuses Venemaa ja Austria vaheliseks vahemeheks.

*)Märkus. See dokument oli antud krahv Solmsile 20 oktoobril 1770 aastal.

Krahv Panini arvates pidid Poola peamised riikliku sisekorra alused olema eelkõige, täpselt välja selgitatud, et kaitsta naaberriikide õigused ja huvid. Nii Poola trooni täitmise valimise süsteem sai alles viimases Seimis hädavajaliku sanktsiooni ja ei see ei olnud senini „üheks riigi põhiseaduseks“.

Seejuures selle Poola valitsemise vormi säilitamisest oli eelkõige huvitatud Preisimaa ja Venemaa. Edasi kurikuulus „liberum veto“ millise säilimisest olid üpris huvitatud kõik, eranditult, Poola Vabariigi naabrid olid ainult õiguseks, milline oli põhjendatud tavale ja sellel ei olnud mitte mingit teist alust“. „Järelikult“, jätkab krahv Panin, „toimiti täiesti kooskõlas selle ühise kasuga, kui sunniti tunnustama ja kinnitama seda liberum veto uues konstitutsioonis põhiseadusena kõigile tavalistele Seimidele“.

Kuid millist rolli mängis prints Henri Poola jagamise asjas on kõige parem näha tema omakäelisest 5 (?) aprilli 1772 aasta kirjast krahv Solmsile. See kiri on niivõrd iseloomulik ja tähtis 1772 aasta aktide ajaloole, et me pidasime end kohustatuks selle peategu tervikuna siin ära tooma.

„Kogu selles asjas (Poola jagamises)“, kirjutab prints Henri, „ma ei mõelnud kunagi nii oma isiklikust kasust, ega ka oma olukorrast. Kui asi puudutab riikide heaolu, siis ei tohi neisse segada erahuve. Minu enesearmastust kõditab kuulsus, et minul õnnestus teenida suurt Keisrinnat ja olla kasulik kuningale ja minu isamaale ja et see rõõmustab mind enam, kui ma oleks saanud endale mingi mõisa – mille, võib olla, ma võisin ka saada, kui ma seda soovinuks. Tõsi, ma võin endale öelda, et minu viibimine S-Peterburis oli nimetatud läbirääkimiste alguseks ja suurimaks kuninga ja Venemaa vaheliseks lähenemiseks. Ma võin samamoodi, enesekiitusega – ja minul on selles kuninga tunnustus üle kahekümne oma käega kirjutatud kirjas – hellitada end, et ma alustasin asja, milline on konventsiooniga määratletud (jaanuar 1772 a.). Kuid ma ei nõua kõige selle eest mingit autasu, ma ei soovi midagi peale kuulsuse ja ma tunnistan teile, et ma oleks väga õnnelik, kui saaks selle Tema Majesteedi Ülevenemaalise Keisrinna käest. Selle ma võtaks vastu, kui ta mind selle vääriliseks peaks, valdamise juhtumil (Poola provintside), avaliku kirja oma rahulolu avaldamisest, milline võinuks minule olla selle tõendiks, et ma osalesin selles suures asjas. Ma kordan teile avameelselt, et minule oleks selline Keisrinna kiri minu vahvuse kõige paremaks mälestusmärgiks“.

See märkimisväärne kiri oli arvatavasti edastatud Keisrinnale, kuid me ei tea, kuivõrd prints Henri jäi rahule temale antud tunnustusavaldusega, milline oli tõendiks tänuavaldusest Poola esimesest jaotamisest osalemise eest.

Kui mõlemad riigid olid üksmeel jaotamise aluste suhtes, Preisimaa saadik krahv Solms esitas krahv Paninile 1771 aasta suvel konventsiooni kava. Selle kava suhtes esitati Venemaa vastu kava, millises Keisrinna ikka veel soovis mõlemate Doonau vürstiriikide Venemaaga ühendamist. Berliini õukond oli jälle kõige energilisemal viisil selle soovi vastu, tõestades et selle eesmärgi saavutamine on ilma üldist sõda esile kutsumatta mõeldamatu. Preisimaa kuningas oli nõus täitma oma liitlaslike kohustusi Austria ja Venemaa vahelise sõja puhul ja kuninga 25 septembri 1771 aasta telegrammis krahv Solmsile oli juba saadetud Venemaa kabinetile Preisimaa vägede Austria valduste ründamise plaan. Kuid, seejuures, kuningas palus Keisrinnal uuesti loobuda Moldo-Valachie endaga ühendamise plaanist. Peale selle, Preisimaa kabinett leidis vajaliku olevat, et mõlemad liitlas-riigid lepiksid igaks juhuks kokku ühisteks Austria vastaseks tegutsemisteks, selleks juhtumiks, kui see riik ei liitu Poola jagamisega. Lõpuks, Venemaa kontra-kavas ei olnud mainitud Preisimaa õigusest suurele hüvitusele Poola arvelt juhtumil, kui puhkeb sõda. Sellisel juhtumil Danzigi linn peab muutuma Preisimaa linnaks. (Записка графа Сольмса от ноября 1771 года).

Venemaa kabineti 25 novembri 1771 aasta vastuses, Keisrinna, lõpuks, loobub formaalselt Moldaaviast ja Valahhiast. Seejärel ta eeldab, et Poola valduste okkupeerimine ((l'occupation, занятие)) peab leidma aset mitte varem, seni kuni selguvad mõlemate liitlaste suhted Austriasse ja Türgisse. Mis aga puudutab Danzigi linna, siis Keisrinna keeldus andmast oma nõusolekut selle linna Preisimaaga liitmise suhtes sel alusel, et selle sõltumatus oli tema poolt garanteeritud.

See Keisrinna järeleandlikkus rõõmustas Preisimaa kuningat väga, kes jättis nüüd oma endise ettepaneku, ühendada mõlemad Doonau vürstiriigid Poolaga, sellise arvestusega, et nende asemel võtta sellelt riigilt ära teised piirekonnad. (Kuninga 3. mai 1771 aasta telegramm krahv Solmsile.).

Peale selle, kuningas loobus, Keisrinna kasuks, samuti Danzigi linnast, kuigi ta ei saanud märkimata jätta, et ta juba loobus Thorni linnast, kui temale jätakse alles Elbing. 21 juuni 1771 aasta telegrammis krahv Solmsile räägib kuningas, muu-seas, järgmist: „Ma märkasin, et seal, kus Te asute, näib, kardetakse, et minu poolne Visla jõe selle osa valdamine, milline tuleb minule minu poolt pakutud jaotamise ettepaneku järgi, võib kahjustada Danzigi linna kaubandust ja teha kahju Venemaa kaubandusele“. Kuid Venemaa võib selles suhtes täiesti rahuneda: Preisimaal ei ole mingit huvi tekitada tõkkeid Danzigi või Poolaga kauplemisele. Lõpuks Friedrich II vaidles eriti energiliselt Keisrinna kavatsuse vastu lükata edasi Poola piirkondade okkupeerimine seniks kuni selguvad suhted Austriaga. Ta tõestas, et prints Kaunitz hakkab kogu jõuga Vene-Preisi kokkuleppe

teostamise vastu intrigeerima. Viini kabinetti saab veenda vaid sündinud faktiga ja seepärast tegi kuningas ettepaneku kõigepealt kavatsatud konventsioon allkirjastada ja seejärel asuda viivitamatult Vene ja Preisimaa vägedega kokkulepitud Poola piirkondade okupeerimisele. (Preisimaa telegramm 8. detsembril 1771 aastal).

Tänu Berliini kabineti pealekäimisele ja vastastikusele lepinguliste poolte järeleandlikkusele oli 4. jaanuaril 1772 aastal S-Peterburis allkirjastatud kaks salajast konventsiooni (Nr., Nr. 223 ja 224). Neist esimese jõul mõlemad lepingulised riigid leppisid kokku teatud Poola piirkondade okupeerimise ja annekteerimise ((endaga liitmise)); teise alusel nad määratlesid abivägede ülalpidamise tingimused, juhul, kui neid rünnatakse.

Peale jaanuari-konventsioonide allkirjastamist olid Venemaa ja Preisimaa sunnitud tegema igasuguseid jõupingutusi, et sundida Austriat Poola asjas oma viimast sõna ütleva. Alates 1772 aasta algusest ei olnud mingit kahtlust, et Viini Õukond on valmis ühinema Poola jagamisega ja loobuma oma rüütellikust Türgi Impeeriumi puutumatus kaitsmisest. Austria saadik Berliini Õukonna juures Van Swieten väitis jaanuaris 1772 aastal Friedrich II-le, et Viini Õukond on valmis võtma osa Poolast, kuid et ta eelistanuks võtta Türklastelt ära Serbia koos Belgradiga. Friedrich II oli äärmiselt üllatunud, kui kuulis sellisest Türgi „ustava liitlase“ poolsest ettepanekust. (Preisimaa telegramm 5. veebruarist 1772 aastast).

Kuid üprsi varsti võttis prints Kaunitz oma Austriaga Serbia ühendamise suhtes tehtud ettepaneku tagasi ja teatas oma Poola jagamises osalemise nõusolekust. Algasid diplomaatilised läbirääkimised Viini Õukonnaga, milliste kestel oli Preisimaa kuningal mitmeid võimalusi, et eelda välja oma rahulolematust Austria „kiskjaliku isu“ suhtes. Viini õukond pretendeeris isegi Kraakovi linnale. Preisimaa Kuningas appelleeris pidevalt S-Peterburile ja palus Keisrinnal olla tema seaduslike huvide kaitsjaks. Ta tõestas, et kui Austria pretensioonid saavad Venemaa poolt austatud, siis ta soetab 900,000 uut alamat, samas kui Preisimaa saab vaid 500 tuhat. Kuningas loobus oma pretensioonidest Danzigi suhtes, kuna ta teab kuivõrd selle liitmine Preisimaaga oleks olnud Keisrinnale ebameeldiv. Kuid ta soovinuks saada nüüd Thorni linna, pidades silmas Austria poolset suurt juurdekasvu. Muus kuningas toetus tema suhtes Keisrinna poolt ostutavale sõprusele, keda ta kutsus kohtunikuks tema ja Viini Õukonna vahel. (Kuninga 8 juuli 1772 aasta telegramm krahv Solmsile).

Kuid kui tuli aeg ja läbirääkimised Viini Õukonnaga ähvardasid lõppeda suhete katkestamisega, Preisimaa kuningas ise palus Keisrinnal teha uued järeleandmised Austriale, ainult et kliiremini lõpetada alistatud asi. Üleeuroopalise sõja puhkemine oleks olnud suurimaks hädaks Venemaale ja ka Preisimaale ning see oleks heitnud Austria jälle Versailles Õukonna embusesse. Seda tuleb ära hoida kõikide jõududega. (Krahv Solmsi 10 juuni 1772 aasta kiri krahv Paninile.).

Keisrinna Katariina II kuulus üpris hea meelega ära Preisimaa kuninga tungivad palved jagamise asja kiire lõpetamiseks, seda juba seepärast, et ta otsustas läheneda Viini Õukonnale, et paremini saavutada oma poliitilisi eesmärged Ottomani Impeeriumi suhtes.

Sellistel asjaoludel 25 juulil 1772 aastal olid allkirjastatud S-Peterburis kaks konventsiooni: üks Venemaa ja Austria (kd. II, Nr. 31), aga teine Venemaa ja Preisimaa vahel. Mõlemad aktid määratlevad kolme riigi poolt Poola Vabariigi arvelt tehtud soetuste suuruse.

*

Nr. 223.

Püha Kolmainsuse nimel.

T. Majesteet Ülevenemaaline Keisrinna ja T. Majesteet Preisimaa Kuningas asudes siiras kokkuleppes nende Monarhiate kõikide huvide suhtes, loevad oma kohustuseks pöörata kõige tõsisemat ja läbimõeldud tähelepanu kui üleüldisele segadusele, millisesse on asetatud Poola Vabariik suurnike eraldumisega ja kõigi kodanike rikutud moraaliga, aga ka sõjaga, millisesse sündmuste tõttu selles samas Vabariigis T. Majesteet Ülevenemaaline Keisrinna näeb end olevat

tõmmatud Ottomani Porte vastu ja millises T. Majesteet Preisimaa kuningas võtab tegevalt osa kooskõlas liidu-traktaadiga, milline eksisteerib mõlemate Õukondade vahel.

Nende mainitud Majesteetid võtavad arvesse, et kõigist nende poolt Poola rahustamiseks kasutatud vahenditest ükski ei saavutanud oma eesmärki,

et, vastupidiselt, seal parteide vaimu ja mässu tugevnemisele võtab iga päevaga üha enam juurde uusi jõudusid ja et anarhia juurdub seal niivõrd, et peab kartma, et segaduste ja tulide edasi kestmine ei tooks kaasaegset riigi laostumist.

Võttes veel arvesse, et nende asjaolude tagajärjel T. Majesteet Ülevenemaaline Keisrinna käskis oma vägede korpusel marssida Poolasse ja andis neile korralduse okupeerida need ringkonnad, millistele ta endiste õiguste alusel pretendeerib.

Nende mainitud Majesteetid, küpselt kaalunud neid vahetuid suhteid, millised selline naaberriigi olukord omab nende monarhia isiklikes huvides ja nende piiride julgeolekuks, nad tunnistasid hädavajalikuks leppida omavahel kokku oma Poola Vabariigi arvelt õiguste ja nõudmiste kaitseks võetavates vahendites, ühendades oma valdustega selle Kuningriigi teatud ringkondi, tehes ettepaneku tagada endale sellel teel, ühest küljest oma huvide säilumine, ja teisest, avaldada enam tugevat muljet Poolakate lahti ühendamise vaimule ja lähendada neile nende isamaa rahustamise lõpp, pidades silmas nende naabrite tegelikke vihastumise tundeid.

Sel eesmärgil Nende mainitud Majesteetid valisid ja nimetasid oma volinikeks, aga nimelt:

T. M. Ülevenemaaline Keisrinna – krahv Nikita Panini, Valitseja Suurvürsti kasvataja, T. M. Tegev-Salanõunik, senaator, kammerhärja ja oma ordenite kavaler, ning vürst Aleksander Golitsõni, oma Viitse-kantsleri, Tegev-Salanõunik, Tegev kammerhärja ja Püha Aleksander Nevski ja Poola Valge Kotka ordenite kavaler.

Ja T. M. Preisimaa Kuningas, - hr. Krahv Victor Frederic Solmsi, Saatkonna salanõunik, Tegev-kammerhärja, erakorraline saadik ja täievoliline minister T. M. Ülevenemaalise Keisrinna Õukonna juures, Püha Aleksander Nevski ordeni kavaler.

Millised volitatud Ministrid, vahetanud omavahel oma volikirjad, mis leiti olevat heas ja ettenähtud vormis olevad, otsustasid ja leppisid kokku järgmistes salajase konventsiooni artiklites.

Artikkel I.

T. M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas kohustuvad kõige positiivsemal viisil vastastikku üks-teist aidata nende poolt koostatud eeldustel kasutada ära käesolevaid asjaolusid, et nõuda endale välja need Poola ringkonnad, millistele nad omavad muistseid õigusi, aga samamoodi hankida enesele mõned Vabariigi valdustest hüvituseks nende õiguste, pretensioonide ja nõudmiste eest, milliseid nad temale omavad.

Neil eesmärkidel ja hiljem kokkuleppe tagajärjel võetud selles küsimuses, T. M. Ülevenemaaline Keisrinna, järgmises artiklis määratletud ajal ja viisil, asub valdama ülejäänud osa Poola Livooniat ((Liivimaa, Livonie Polonaise, Польской Ливоний)), aga samuti osa Polotski ((Polock, Полоцкаго)) vojevoodkonda, milline asub Dwina ääres ja samamoodi Vitebski vojevoodkond, nõnda et Dwina jõgi moodustab kahe riigi loodusliku piiri kuni Viitebski ja Polotski vahelise spetsiaalse piirini ja joostes mööda seda piiri kuni punktini, kus ühinevad kolme vojevoodkonna, Polotski, Viitebski ja Minski piirid, millisest punktist jätkub piiri jooksmine otse kuni Drujeci jõe allikani, Ordwa nimelis koha lähedal, ja kust jooseb see alla mööda seda jõge kuni see suubub Dneprisse, nõnda, et kogu Mscislawli vojevoodkond, nii sel kui teisel Dnepri kaldal ja mõlemad Minski vojevoodkonna tipud sellel uue piiri ja Dnepri poolel hakkavad kuuluma Venemaa Keisririigile, aga alates Drujeci jõe suubumise kohast, moodustab Dnepr kahe riigi vahelise piiri, säilitades igal juhul Kiievile ja tema ringkonnale piiri, millist nad käesoleval ajal omavad teisel pool seda jõge.

Aga T. M. Preisimaa Kuningas asub samamoodi valdama, järgmises artiklis sätestatud ajal ja viisil, kogu Pommerimaad, erandiks Danzigi linn koos selle territooriumiga, aga samuti Suure Poolal ringkonda Netze jõe ääres, joostes mööda seda jõge mööda uuesti kehtestatud piiri kuni Vislani

Vordoni ja Solitzi lähedal, nõnda, et Netze jõgi moodustab T. M. Preisimaa Kuninga valduste piiri ja nii, et see jõgi hakkab kuuluma temale tervikuna.

T. M., soovimata ellu viia teisi nõudmisi paljudele teistele Poola ringkondadele, millised piirnevad Sileesia ja Preisimaaga, millistele ta võis õigluse pärast pretendeerida ja loobudes samal ajal endale Danzigi, koos selle territooriumiga, nõudmisest, võtab kui hüvitust ülejäänud osa Poola Preisimaast, aga nimelt Marienbourgi vojevoodkonna ((Palatinat de Marienbourg)), võttes selle hulka Elbingi linna Varssavi episkoopkonnaga ja Culm vojevoodkonnaga, välistades sellest vaid Thorni linna, milline koos oma territooriumiga säilitatakse Poola Vabariigi valdusesse.

Artikkel II.

Mõlemad kõrged lepingupooled käsevad oma vägedel marssida Poolasse tuleva kevade alguses. Ja nii nagu nad leppisid kokku üheaegselt okkupeerida kohad ja ringkonnad, milliseid nad käesoleva konventsiooniga kavatsevad ühendada oma valdustega, nad nimetasid selleks valdusesse võtmiseks jooksva aasta Juunikuu. Kuni selle ajani nad oma eesmärkidest ja kavatsustest midagi ei teata. Kuid hetkest, kui see valdusesse võtmine aset leiab, teevad nad sellest üheskoos teadaande Viini Õukonnale ja teevad samuti talle ettepaneku kasutada ära sobivat hetke, et liituda selle jagamise kavaga, eeldades ainiti, et seda rakendatakse sellegi poolest isegi sel juhtumil, kui see Õukond, vastu igasuguseid ootusi, sellega liituda ei soovi.

Artikkel III.

Mõlemad kõrged lepingupooled lubavad samuti pidulikult vastastikku garanteerida kõik ülalnimetatud valdused nõnda, nagu need oleksid võetud kõigi nende valduste üldise garantii alla, samuti nagu need garantiid on kehtestatud mõlemate Õukondade vahel eksisteeriva Liidu-traktaadiga.

Artikkel IV.

Nõnda, nagu on hädavajalik jõuda Poola Vabariigi lõppliku korralduseni nende soetuste asjas, siis T. M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas kohustuvad samuti andma oma Varssavis asuvatele Ministritele kõige täpsemad instruksioonid, et tegutsetaks kõiges ühise kokkuleppe kohaselt ja täiesti üksmeelselt, ja kindlustama mõlemate Õukondade ühiseid huve vastavate esildistega ja toimingutega, millised vastavad enam nende mõlemate kõrgete lepinguliste poolte rahuldamisele.

Artikkel V.

See konventsioon ratifitseeritakse ja selle ratifitseerimiskirjad vahetatakse kuue kuu pärast või kui võimalik, siis ka varem.

Selle kinnituseks allakirjutanud ministrid käskisid koostada selle kaks eksemplari ja lisasid sellel oma vapipitsatid.

See juhtus S-Peterburis, 4 jaanuaril 1772 aastal.

(L.S.)N. Panin.	(L.S.)V.F. comte	(M.П.)Никита Панинъ.	(M.П.)Гр. В.Ф.
(L.S.)Pr. A. Galitzin.	de Solms.	(M.П.)Кн. Александръ	Сольмсь.
		Голицынъ.	

*

Eraldi ja eriti salajane artikkel.

T. M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas, väljendades salajase konventsiooni Artikkel II, milline on sõlmitud ja allkirjastatud sel kuupäeval, et meie poolt vastu võetud jagamise kava viiakse ellu sellegi poolest isegi sel juhtumil, kui Viini Ōukond, igasuguste ootuste vastaselt, ei sooviks sellega liituda, Nende Majesteetid leppisid kokku enam konkreetsemaalt määratleda meetmed, millised neil on tarvis hädavajalikult võtta kõigi võimalike kavatsuste suhtes, milliseid Viini Ōukond võib omada liitlastest selle või teise suhtes.

Nende mainitud Majesteetid, olles võimetud varjama enese ees kadedust, millisega see Ōukond piidleb kahe Monarhia liidule ja tihedale sõprusele ja vaenulikud tunded milliseid ta juba väljendas Venemaa Ōukonnale kirglikkusega, millisega ta soovib sekkuda Porta vahel rahu sõlmimisse ja vastus, oma toonilt, oli üpris lähedane ähvardusele, milline oli sellele antud konfidentsiaalse teate tingimuste suhtes, mil T. K. Majesteet nõustunuks rahu sõlmima.

Võttes samal ajal arvesse, et selle Ōukonna sõjalised korraldused ja tema vägede korraldus vastab ilmselgelt sellele toonile ja sellistele toimingutele, millised paljastavad tema kahemõttelise asendi Venemaa Keiserliku Ōukonna suhtes, Nende Majesteetid kohustuvad vastastikku üks-teise suhtes, järgmises:

kui Viini Ōukond annab korralduse oma vägede malevale läheneda Poolale või Türgi provintsidele, millised on vallutatud T. M. Ülevenemaalise Keisrinna relvadega ja kui mõlemad liitlased saavad põhjendatud kahtlused sellest, et sellise liikumise eesmärgiks on T. M. Ülevenemalise Keisrinna vägede vastu vaenutegevuse alustamine ja siis T. M. Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas kuulutavad üheskoos Viini Ōukonnale, et igasugune Tema poolne vaenulik tegevus Venemaa vägede vastu saab vaadeldud T. M. Preisimaa Kuninga poolt, kui isiklikult tema vastast rünnakut ja et ta koheselt võtab T. M. Ülevenemaalise Keisrinna poole.

Aga kui vaatamata sellele deklaratsioonile Viini Ōukond viib oma väed Poolasse või provintsidesse, millised on T. M. Keisrinna relvade poolt vallutatud, et sooritada vaenutegevust Vene vägede vastu, sellisel juhtumil T. M. Preisimaa Kuningas kohustub käesoleva salajase konventsiooniga, viivitamatult, peale temale esitatud nõudmist, saata T. M. Ülevenemaalisele Keisrinnale Poolasse appi kahekümne tuhandest inimesest koosneva vägede korpuse, millist malevat hakatakse kasutama tegevuses Tema Majesteediga vägedega üheskoos, milliseid pannakse Tema poolt välja samamoodi Poolas viiekümne tuhande inimese ulatuses, et tõrjuda selles riigis tagasi igasugune austerlaste poolne rünnak, ja et teha, vastavalt antud juhtumi vajadustele, diversiooni Ungarisse sel teel, milline on mõlema riigi poolt kokku lepitud, mõistes ainiti, et ülalmainitud korpus kahekümnest tuhandest inimesest ei saa olla tegevuses kasutatud Poola ja Ungari piiridest väljaspool.

Aga juhtumil, kui sellest abivägede korpusest ei piisa mainitud rünnaku tõrjumiseks, T. M. Preisimaa Kuningas kohustub vastavalt deklaratsioonile, milline esitatakse Viini Ōukonnale, käesoleva artikli määruste alusel, kuulutada enda avalikult ja tegutseda kõigi oma jõududega võimsa diversiooni Keisrinna Kuninganna valdustesse, tingimusel, ainiti, et rahaline abistamine, millist T. M. Preisimaa Kuningas andis senini T. M. Ülevenemaalisele Keisrinnale, täiesti lõpetada kui vaid kahekümnest inimesest koosnev abivägede korpus ühendatakse Venemaa armeega ja et T. M. samamoodi võib kutsuda selle kahekümne tuhandest inimesest koosneva korpuse tagasi, kui ta hakkab asuma avalikus sõjas austerlastega ja kui suurim osa nende jõududest hakkab olema pööratud tema või tema valduste vastu, kui vaid need abiväed ei hakka siis olema täielikus Austria jõudude vastases tegevuses.

Samamoodi T. M. Ülevenemaaline Keisrinna lubab ja kinnitab, et kui praeguste Poola või Türgi asjade tulemusel või siis kättemaksuks käesoleval kuupäeval kahe liitlase vahelise konventsiooni sõlmimise eest, Viini Ōukond tegi rünnaku T. M. Preisimaa Kuninga vastu tema valdustes, siis sellisel juhtumil T. M. Ülevenemaaline Keisrinna saadab alguses kuuest tuhandest inimesest jalaväes ja neljast tuhandest kasakast, et ühineda T. M. Preisimaa Kuninga armeega ja et kahekordistada see abi, nii kui tema enda asjad seda lubavad, lubades samal ajal säilitada oma armee Poolas sellise suurusega jõududega, et hoida austus liitlaste vastu ja et võtta selline asend, milline takistab austerlasi ja soodustab diversiooni Ungarisse.

Kui aga nende sündmuste jooksul ta sõlmib rahu türklastega, siis sellisel juhtumil, peale mainitud abi kahekümne tuhande inimesega, T. M. Ülevenemaaline Keisrinna hakkab aitama T. M. Preisimaa Kuningat kõigi oma jõududega, aga nimelt diversiooniga Ungarisse, viiekümne tuhandest inimesest koosneva armee abil, millist diversiooni ta hakkab toetama seni, kuni hakkab eksisteerima hädavajadus ärgitada Viini Õukonda sõlmima õiglast ja alustpanevat rahu ja hüvitamise, millist õigust hakkab Tema Preisimaa Majesteet omama sõja puhul Austria Õukonnaga. Lõpetuseks mõlemad kõrged lepingupooled kohustuvad jõudma edasisele omavahelisele kokkuleppele tuleviku korda ja abivägede korpuse ülalpidamist puutuva konventsiooni sõlmimisele, milline saadetakse ühe või teise poole poolt.

Käesolev eraldi ja eriti salajane artikkel hakkab omama samasugust jõudu ja mõju, nagu see oleks võetud sõna-sõnalt sel kuupäeval kahe Õukonna vahel sõlmitud salajasse konventsiooni ja see ratifitseeritakse viimasega samal ajal.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 4 jaanuaril 1772 aastal.

(L.S.)N. Panin.	(L.S.)V.F. comte	(M.П.)Никита Панинь.	(M.П.)Гр. В.Ф.
(L.S.)Pr. A. Galitzin.	de Solms.	(M.П.)Кн. Александръ	Сольмсь.
		Голицынъ.	

See on ratifitseeritud S-Peterburis 13 veebruaril 1772 aastal.

*

Nr. 224.

T. M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas kohustades end nende salajase konventsiooni eraldi artiklis, jõuda edasisele kokkuleppele abikorpuse ülalpidamise suhtes, milline saadetakse sellelt või teiselt poolelt, nimetasid oma volitatud Ministriteks, aga nimelt:

T. M. Ülevenemaaline Keisrinna poolelt Härra krahv Nikita Panini, T. M. K. Venemaa Valitseja Suurvürsti kasvataja, T. M. Valitseja Tegev-salanõunik, Senaator, Kammerhärra ja Tema ordenite kavaler ja vürst Aleksander Golitsõni, oma Viitse-kantsleri, Tegev-salanõuniku, Tegev-kammerhärra ja Püha Aleksander Nevski ja Poola Valge Kotka ordeni kavaler;

ja T. M. Preisimaa Kuninga poolelt härra krahv Victor Frederic Solmsi, Sala-legatsiooninõunik, Tegev Kammerhärra ja erakorraline saadik ja täievoliline minister T. Keiserliku M. Õukonna juures, Püha Aleksander Nevski ordeni kavaler, kes, oma vastastikuste täielike volitustega, leppisid kokku järgmistes artiklites:

Artikkel I.

Nii, nagu esineb erinevus saksa ja vene sõduri toidusedelis, siis selle erinevuse puhul pöörata tähelepanu sellele, et esimene ei saa endale ise leiba küpsetada, T. M. Ülevenemaaline Keisrinna kohustub käskima sõjaväe komissaride kaudu hankida abivägedele, millise ta saab T. M. Preisimaa Kuningalt vajaminevat jahu kaks ja pool naela päevas ja neli naela liha iganädalaselt igale inimesele, sel eesmärgil võetakse kõik hädavajalikud meetmed ja ettevaatusabinõud selleks, et sõdurite jäoks ei tuleks lihast puudust, kuid positiivse võimatuse korral toimetada selline liha kogus kohale natuuras, tuleb see välja anda rahas, arvestades neli kopikat naela liha kohta.

Tema M. Preisimaa Kuningas toimetab ainiti kohale vajaliku arvu pagareid, et küpsetada leiba oma abivägede korpusele ja T. M. Ülevenemaaline Keisrinna suvatseb käskida, et samamoodi antaks neile viimastele ja ka suurtükiväe voorimeestele, tavalised leiva-, ja liha-portsud samasuguse arvestusega nagu on ülalpool sätestatud sõdurite suhtes.

Mis aga puudutab ratsaväe ja kõikide teiste sellesse abiväkke kuuluvate hobuste loomasööta, T. M. Ülevenemaaline Keisrinna tarnib neile tavalise ratsiooni, kolme karnitsa ((metres, мецовъ, гарнцевъ, vana vene mahumõõt = 3,28 liitrit.)) jagu kaera, kümme naela ((10 naela = 4 kg)) õlgi ja

kaheksa naela heina hobuse kohta päevas. Teisest küljest ja juhtumil, kui T. M. Preisimaa Kuningas kutsub enda juurde abivägede korpuse T. M. Ülevenemaalise Keisrinna poolt, T. M. Preisimaa Kuningas kohustub samamoodi käskima hankima temale sõjaväe komissaride kaudu vajamineva toidu, kaks naela liha nädalas iga inimese kohta, sellisel eesmärgil võetakse kõik vajalikud meetmed, et sõdurid saaksid liha täielikult kätte, aga kui seda pole võimalik natuuras kätte toimetada, siis T. M. tarnib selle rahas, arvestades naela liha asemel neli kopikat; samamoodi suurtükiväe voorile tavalise leiva- ja lihaportsu, samal alusel nagu on ülalpool sätestatud sõdurite suhtes. Mis aga puudutab loomasööta ratsaväe ja kõigile teistele abivägedele kuuluvatele hobustele, T. M. Preisimaa Kuningas käseb neile toimetada tavalised ratsioonid, kolme karnitsa kaera, kümne naela õlgede ja kaheksa naela heintega hobuse kohta päevas.

Artikkel II.

Vägede ülemjuhataja, millise juures hakkab asuma selle või teise lepingulise riigi abivägede korpused, hakkab olema kohustatud kokku-leppima abivägede korpuse kindraliga sellisel viisil, et ei tekiks mingeid ebakõlasid nende ((üksuste)) jaotamise suhtes. Eriti ta hoolitseb selle eest, et abikorpusele määrataks ühtmoodi võrdselt ja täiesti erapoolikult hooned, aga samuti ka maaalad, millised on hädavajalikud selleks, et ratsaväe ja vööri hobused oleksid saanud hästi hooldatud, et nad saaksid osutada parimaid teeneid riigile, milliste vägede juures nad hakkavad asuma.

Artikkel III.

Selleks, et tagada täielik ühtlus malevate jaotamisel, mõlemad riigid otsustasid täpselt nõnda, et nüüdsest ei moodustata sega-malevaid, vaid neid hakatakse võtma järjekorras peamise armee ja abivägede juurest sellisel viisil, et armee ülemjuhataja hakkab määrama kaks korda järjest malevad oma armeest ja kolmas kord nad moodustatakse abivägede korpusest.

Artikkel IV.

Käesolev konventsioon ratifitseeritakse siin kuue nädala pärast või ka varem, kui see on võimalik.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 4 jaanuaril 1772 aastal.

(L.S.)N. Panin.

(L.S.)V.F. comte

(M.П.)Никита Панинь. (M.П.)Гр. Викторъ

(L.S.) A. Galitzin.

de Solms.

(M.П.)Кн. Александръ

Фридрихъ

Голицынъ.

Сольмсъ.

*

Nr. 225.

Püha Kolmainsuse nimel.

Parteide vaim, segadused ja kodusõda, millistes juba mitmete aastate kestel Poola Kuningriik lainetab ja anarhia, milline võtab seal iga päevaga uusi jõude, nõnda et hävitab lõpuks kogu seadusliku valitsuse võimu, tekitavad õiglasi kartusi selles, et võib tulla riigi täielik lagunemine, et Poola naabrite huvid saavad rikutud, rikutakse nende vahel välja kujunenud hea

üksmeel ja võib puhkeda ületüldine sõda, nii nagu juba nende segadustega on ka tegelikkuses puhkenud sõda, millist Tema Majesteet Ülevenemaaline Keisrinna peab Ottomani Portuga.

Samal ajal Poola Vabariigi naaberriigid, omades tema suhtes nii iidseid kui ka seaduslikke nõudmisi ja õigusi, milliste rahuldumist mitte kunagi ei saanud saada, riskeerivad pöördumatult kaotada need õigused, kui nad ei võta meetmeid nende tagamiseks ja ei vii neid ise täide, üheskoos rahu ja korra taastamisega Vabariigi siseasjades, määratledes selle poliitilise korralduse, milline on enam kooskõlas tema naabrite huvidega.

Sel eesmärgil T. M. Preisimaa Kuningas valis ja nimetas oma volinikuks krahv Victor Frederic Solmsi, oma Tegev-kammerhärri, Tegev Legatsiooni-nõunik ja saadik ning volitatud Minister T. M. Ülevenemaalise Keisrinna Ōukonna juures, Püha Aleksander Nevski ordeni kavaler, Kes edastas oma volitused krahv Nikita Paninile, Tema Keiserliku Kõrguse Valitseja Suurvürst kasvatajale, Tema Keiserliku Majesteedi Tegev-salanõunikule, senatorile, kammerhärriale ja Keiserlike ordenite kavaler, aga samuti vürst Aleksander Galitzõnile, viitse-kantslerile, tegev-salanõuniku, kammerhärri ja Püha Aleksander Nevski ja Poola Valge Kotka ordenite kavaler, sellisel viisil nende Ōukonna volinik. Peale mainitud Poola Vabariigi olukorra üle arupidamist, aga samuti T. M. Preisimaa Kuninga õiguste ja nõudmiste tagamise vahendite suhtes, otsustasid, sõlmisid ja allkirjastasid alljärgnevad artiklid:

Artikkel I.

Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet astub valdama sel ajal ja sel viisil, milline on määratletud järgmises artiklis, kogu Pommerimaad, erandiks Danzigi linn, koos selle piirkonnaga; samamoodi Suur Poola ((grande Pologne, Великой Польши)) piirkonna sellel Netze jõe küljel, joostes mööda seda jõge alates uue Marche piirist kuni Vislani Vordoni ja Solitzi lähedal, sellisel viisil, et Netze moodustaks T. M. Preisimaa Kuninga valduste piiri ja et see jõgi kuuluks temale täielikult. Tema Majesteet, soovimata ära kasutada oma teisi õigusi ja teisi Poola piirkondi, millised piirnevad Sileesia ja Preisimaaga, milliseid ta võib õigluse poolest nõuda ja loobudes samal ajal kõigist pretensioonidest Danzigi linnale ja selle piirkonnale, võtab hüvituse kujul ülejäänud osa Preisimaa Poolast, eriti Marienburgi vojevoodkonna, kaasa arvatud Elbingi linn koos Warmie episkoopkond ja Culm vojevoodkond, jättes sellest välja vaid Thorni linna, milline jääb kogu piirkonnaga Poola Vabariigi võimu alla.

Artikkel II.

T. M. Preisimaa Kuningas käseb oma vägedel okkupeerida kohad ja piirkonnad, millised eelneva artikli alusel kavatakse oma valdustega liita ja sellise valduste võtmise tähtajaks ta nimetab septembri esimesed kuupäevad, vana kalendri järgi, käesoleval aastal, lubades kuni selle ajani oma kavatsustest ja eesmärkidest vaikida.

Artikkel III.

T. M. Preisimaa Kuningas enda, oma järglaste, pärijate, järeltulijate eest, garanteerib formaalselt ja kõige positiivsemal viisil Tema Majesteedi Ülevenemaalise Keisrinnale need maad ja Poola piirkonnad, milliste valdajaks Tema Majesteet asub üldise kokkuleppe alusel ja milline koosneb ülejäänud Poola Leedu osast, aga samuti osast Poltski vojevoodkonnast, milline asub Dvina sellel poolel ja samamoodi Vitebski vojevoodkonna, nõnda nagu Dvina jõgi moodustab loodusliku piiri kahe riigi vahel kuni spetsiaalse piirini Viitebski ja Polotski vojevoodkondade vahel ja jookseb mööda seda piiri kuni punktini, kus ühinevad kolm vojevoodkonda: Polotski, Viitebski ja Minski; sellest punktist piir läheb otsejoones edasi kuni Drujec jõe allikani Ordwa ((Орша)) nimelise koha lähedal, aga sealt sookseb mööda seda jõge kuni Dneprisse suubumiseni, nõnda, et kõik Mscislavl ((Мстиславльское)) vojevoodkond, nii sellel kui ka teisel pool Dneprit ja mõlemad Minski vojevoodkonna tipud ja Vscislavi vojevoodkonna alumine ots siinpool uut piiri

ja Dneprit hakkab kuuluma Venemaa Keisririigile; alates Drujec jõe Dneprisse suubumise kohast, moodustab viimane mõlemate riikide vahelise piiri, säilitades Kiievile ja selle ringkonnale need piirid, millised nad omavad käesoleval ajal teisel pool seda jõge.

Artikkel IV.

Aga nii, nagu Tema Majesteet Ülevenemaaline Keisrinna, jätkates juba enam kui kolme aastast spetsiaalset sõda Ottomani Impeeriumiga ainult Poola asjade pärast, saatis täieliku usaldusega T. M. Preisimaa Kuningale lõplikud tingimused, milliste alusel ta oli nõus sõlmima Portuga rahu, ja selgitas, et neil uutel visandite alusel on Tema Majesteedil sobiv nõustuda mitte ainult Valahhia ja Moldaavia vallutamist, aga ka nende sõltumatsust nõudma ja seepärast ei asu enam neil Tema esialgsetel tingimustel, millised otsesel viisil olid otseses vasturääkivuses Preisimaa valduste vahetud huvidega, olles ärgitatud siira sõpruse tunnetest Tema Majesteedi Ülevenemaalise Keisrinna vastu, lubab edaspidi siiralt aidata kaasa kongressil läbirääkimistel soovitud edu, kooskõlas sõbralike teenetega, saavutamisele, millisteks ta kohustus mõlemate sõdivate riikide suhtes.

Artikkel V.

Nii nagu saab hädavajalikuks Poola Vabariigi, üldiste soetuste asjas, lõplikule korraldusele jõudmine, aga samuti Poolas korra ja rahu taastamise küsimuse suhtes, T. M. Preisimaa Kuningas kohustub andma oma ministrile Varssavi Õukonna juures kõige täpsemaid instruksioone tegutseda kõiges kooskõlas ja üksmeelselt Tema Majesteedi Ülevenemaalise Keisrinna saadikuga, kes asub sama Õukonna juures ja toetada neid läbirääkimisi kõige mõjusamate meetmetega.

Artikkel VI.

Käesolev konventsioon ratifitseeritakse kuue nädala pärast, või kui võimalik, siis ka varem. Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 25 juulil 1772 aastal.

(L.S.)V. F. comte de Solms.

(М.П.)Гр. Викторъ Фридрихъ Сольмсъ.

*****

Nr. 226.

1773.a. 19 (30) jaanuar. Preisimaa kuninga Poolat puudutav deklaratsioon.

((F. Martensi kommentaar.)).

Sõnum 1772 aasta Poola konventsiooni sõlmimisest kutsus Berliinis esile kõige siirama rõõmu. Preisimaa Kuningas, kinnitades oma 4 jaanuari 1774 aasta kirjas Keisrinnale, et „ei saa panna piisavalt ausust ja siirust sidemetesse, millised peavad rahvaid ühendama“, oli veendunud, et Poola jagamist puudutav kokkulepe kindlustab märkimisväärsel viisil Preisimaa ja Venemaa vahelised sõbralikud suhted. „Tegelikult“, kirjutas ta krahv Solmsile 21 augustil 1772 aastal, „mida enam ma sellest asjast (jaotamisest) mõtlen, seda enam ma leian selles rõõmustamise põhjuseid“. Teises telegrammis oma esindajale S-Peterburi Õukonna juures, 24 septembril 1772 aastal, Friedrich S. on oma käega kirjutatud juurde järgmised sõnad:

„Te öelge krahv Paninile, et ta võib veenda Keisrinnat minu nimel: et täna, Preisimaale pidulikul päeval ma kinnitan, et ta ei kohustanud tänamatut, vaid et ma hakkam otsima igasugust

võimalust, et temale ja Venemaale tõestada minu tänumeelt mitte ainult sõnades, vaid ka tegelikkuses“.

Mis aga puudutab Keisrinna Katariina II, siis ta samuti teadis Poola suhtes tehtud kokkuleppe hinda ja veenas Preisimaa Kuningat, et „meie alamad hakkavad igavesti omama meie vastu selles suhtes tunnetatavat tänuvõlga“.

Kuid teisest küljest, ta nägi väga hästi ette, et Poola konventsiooni sõlmimisega ja Austria ühendamisega Venemaa ja Preisimaaga ei ole kaugeltki veel lahendanud kõiki probleeme ja et kogu küsimus ei ole veel lahendatud. Vastupidi, mitte ainult ei eksisteerinud kolme jagava riigi vahelise tüli alged, vaid peale selle ka Poola ja kuningas Stanislavi kolm valitsust kohtasid täiesti ootamatult energilist vastupanu. Vaatamata juba toimunud kolme liitlas-armee poolt juuli aktidega otsustatud Poola piirkondade okupatsioonile, Poola kuningas ikkagi keeldus nende annekteerimiste seaduslikkuse ja Poola Vabariigi suhtes kolme naaberriigi kokkuleppe kohustuslikkuse tunnistamisest.

S-Peterburis koondusid kõik diplomaatilised läbirääkimised, millistel oli vahetuks sihiks leida mõjuvad vahendid selleks, et täita täielikult Poola esimese jagamise kava. Keisrinna Katariinat kutsuti Viini ja Berliini õukondade esindajate poolt pidevalt pretensioonide ja kavade kohtunikuks, milliseid esitati kord Viini kord aga Berliini poolt. Kui Preisimaa Kuningas veenas pidevalt Keisrinnat, et Austria ei ole rahul tema poolt saadud Poola osaga ja et ta kannatab täitmatu isu all, siis teisest küljest, prints Kaunitz esitas väsimatuult tõendeid vana Preisimaa Kuninga truudusetuse ja omakasupüüdlikkuse kohta.

Katariina II püüdis Poola asjas erinevate vahenditega toetada mõlemate liitlaste vahelise üksmeele saamist. Kuid eelkõige ta tunnistas hädavajalikuks sundida Poola kuninglikku valitsust vastuvaidlematult alluma kolme naaberriigi otsusele. Seepärast ta võttis Austrialt vastu Poola Kuningale energilise deklaratsiooni esitamise ettepaneku, eraldi kõikide kolme riigi nimel ja kõige pidulikemates väljendites.

Alljärgnevalt esitatakse Preisimaa Kuninga deklaratsioon, milline, sarnaselt Austria deklaratsioonile (Kd. II, Nr. 33), kinnitab uuesti kuninga kavatsust kõige kohusetundlikumal viisil täita Juuli-konventsiooni otsuseid ja saavutada selle Poola Vabariigi poolne täitmine.

Poola asjad ja seejärel Türgi sõda hõlmasid loomulikult kogu Keisrinna tähelepanu. Endale Poola ja Türgi suhtes seatud ülesannete lahendamisel Katariina II vajab ka Preisimaa kuninga kaastegevust ja hindas kõrgelt temale osutatud sõbralikke teeneid ning abi. Kuid viimase sõna õiguse ta jättis kiivalt endale ja igas asjas kuulati tema häält nii Berliinis kui ka Viinis suurima tähelepanuga ja üpris tihti ta otsustas asja lõplikult. S-Peterburgi jooksid kõikide diplomaatiliste läbirääkimiste niidid ja neid sättis vahetult Keisrinna ise. Siit tuleneb, et Venemaa esindajate aktiivne osalus Viini ja Berliini Õukondade juures selle aja diplomaatilistel läbirääkimistel pidi piirduma tema poolt tehtud teadete ad referendum ((ld. viidates)) edastamisega. Muideks, Venemaa saadik Viinis vürst Golitsõn mängis üpris aktiivset rolli läbirääkimistes ja tema ettekanded pakuvad endast suurt ajaloolist huvi. Katariina II austas vürsti võimeid ja usaldas tema mõistust ja diplomaatia kunsti täielikult.

Täiesti teine oli aga vürst V. S. Dolgorukovi olukord. Tema roll Berliini Õukonna juures oli üpris haletsemisväärne. S-Peterburist ta ei saanud Preisimaaga peetavatest läbirääkimistest mitte mingeid sõnumeid ja seepärast, nagu ta ise kirjutab oma Õukonnale, Berliinis mitte keegi, ega kuningas, ega ka välismaised diplomaadid temaga enam ei räägi, nõnda nagu ta nagunii midagi ei tea.

Kui aga vürst Dolgoruki oma enda algatusel tõstas mõnikord mingi küsimuse, siis ta S-Peterburis langes täieliku fiasko ((ebaõnnestumise, nurjumise)) osaliseks. Nõnda, nagu 1769 aastal palus vürst Keisrinnalt luba tal astuda Preisimaa valitsusega läbirääkimistesse, et sõlmida desertööride ja kurjategijate väljaandmise konventsioon. Vastuseks teatas temale krahv Panin, et Keisrinna leidis, et selliste läbirääkimiste pidamiseks ei ole õige aeg ja asjaolud ei soodusta selliste läbirääkimiste pidamist ja seepärast selleks talle luba ei anna.

Ei ole kahtlust, et Keisrinna ei uskunud kuigivõrd oma Berliini Õukonna juures asuva esindaja diplomaatilistesse võimetesse ja ei olnud rahul tema käitumisega. Vürst Dolgoruki tüütas

lakkamatult Keisrinna ja krahv Panini ja viitse-kantsler vürst Golitsõnit erakordselt haledate temale rahalise abi andmise palvetega. Ta oli täiesti laostunud ja üleni võlgades. (Vt. kommentaari Nr. 221). Tema olukord oli niivõrd kriitiline, et Preisimaa Kuningas pidi tegema ettekirjutuse krahv Solmsile, et ta paluks Keisrinna päästa Venemaa saadik Berliinis oma võlausaldajate käest.

Tõsi, sel ajal eksisteerisid mingid-ki erilised arusaamad diplomaatilises viisakuses rahaasjade suhtes. Kui Saldern oli 1766 astal Berliinis, siis ta, Panini ülesandel ja arvatavasti Preisimaa saadiku S-Peterburis, enese palvel, esitas Preisimaa Kuningale esildise krahv Solmsi ülalpidamiskulude hädavajaliku suurenamise suhtes. Friedrich II, nii nagu raporteeris Saldern, kuulas ta „suure tähelepanuga“ ära ja lubas selle asja üle mõelda – rohkem ei midagi!

1768 aastal (19 juunil) vürst Dolgoruki raporteerib, et tema juurde tuli Preisimaa printsi usaldusisik ja palus temalt, printsi nimel 300 tuhat taalrit, millised prints kohustub tagasi maksuma peale troonile saamist. Käendajana oli valmis andma allkirja isegi prints Henri. On mõistetav, et vürst Dolgoruki kõige energilisemal viisil toetas seda palvet.

Kuid vaatamata sellele, et temast mindi mööda kõikidel Berliini Õukonnaga peetavatel diplomaatilistel läbirääkimistel, vaatamata tema täieliku ebaedu kõigil tema lugematutel palvetel, vürst Dolgorukov ikkagi pidas võimalikuks esitada end ise Püha Aleksander Nevski ordeniga austatavaks.

7 (18) mail 1773 aasta kõigealamlikumask kirjas vürst Dolgoruki kaebab Keisrinna peale, et ta jäeti vahele järgmisse aujärku tõstmisel. See-eest, ta palus, et temale annetatakse Püha Aleksander Nevski orden. Vaat, millise resolutsiooni tegi oma käega Keisrinna ise:

„Tema Hiilgus suvatseb nõnda kehvasti tunda oma isamaa asutusi ja seadusi, et kuni tänini ei ole tema kõrvade vahele jõudnud see, et inseneride korpus (Dolgorukov oli kindral-insener) omab spetsiaalset liini ja seda ei loeta sõjaväeliseks; ta ei tunne ka tava paremini, kuna ordenitele, peale sõjaväeliste, palvekirja ei esitata“.

Pidades silmas neid asjaolusid, saab täiesti arusadavaks, miks kõik vürst Dolgorukovi raportid erinevad enneolematu sisu vaesuse poolest ja ei puuduta vähimaltki elulisi diplomaatilisi läbirääkimisi Berliini Õukonnaga.

Ainult jääb arusaamatuks – miks Keisrinna jättis vürst Dolgorukovi, keda jälitati lugematute võlausaldajate poolt ja olemata Kuninga ega ta ministrite, aga ka diplomaatilise korpuse poolt austatud, oma ametipostile paljudeks aastateks ja miks ta ise ei läinud erru. Tema erruminekuks oleks arvatavasti Venemaa au, väärikus ja kasu ainult võitnud .

Muideks, Preisimaa kuningas oli sellise Venemaa esindajaga Berliinis väga rahul ja mitmeid kordi algatas Keisrinna ees vürst Dolgorukovi tagasimääramise korralduse. Nii, Postscript. Kuninga telegrammis krahv Solmsile, 25 aprillil 1775 aastal öeldud, muuseas, et „vürst Dolgorukov on parimate kavatsustega minister ja alati valmis kindlustama Preisimaa ja Venemaa vahelist head üksmeelt. Ja vaat sellised õnnelikud kavatsused, jätkab kuningas, „minule näib, peab olema vastavaks aluseks, et saada augustliku Valitsejanna poolt igasugune heakskiidu märk“.

Lõpetueks tehakse krahv Solmsile ülesandeks aidata selles asjas kaasa vürst Dolgorukovile ja „osutada sellisel viisil teenitud abi ministrile, kellel on liiga palju teeneid, et ma ei saaks alati olla õnnelik, saaks teda alati pidada minu õukonna juures“.

Selline Preisimaa Kuninga poolne hoolekanne oleks pidanud olema uueks tõsiseks vürst Dolgorukovi Berliinist tagasikutsumise aluseks.

*

Nr. 226.

Väljendid, millistes Poola Kuningas deklaratsioonile vastas, millise ma käskisin oma ministril, kes asub Tema Õukonna juures, 7 septembril üle anda, Tema Majesteedi Ülevenemaalise Keisrinna ja Tema Majesteedi Preisimaa Kuninga ja Tema M. K. Ungari ja Böömimaa Keisrinna-

Kuninganna kokkuleppel, tegid hädavajalikuks viimase deklaratsiooni, milline oli esitatud temale minu poolt üheskoos Nende Majesteetide poolt ja milline kõlab:

T. M. Preisimaa Kuningas, deklaratsiooniga, milline on esitatud T. K. Poola Kuningale ja Vabariigile oma minister-residendi, hr. Benoiti kaudu 18 septembril, mis tingitud anarhiast, milline paljude aastate kestel viis riigi korratusse, kuulutas pidulikult iidsetest õigustest ja oma õiglastest nõudmistest Vabariigi suhtes, milliste hüvitamiseks ta astus mõnede Poola provintside tegelikku valdamisse ja samal ajal ta kutsus kogu Poola rahvast välja juurima või äärmisel määral peatama tüli ja ahvatluste vaimu, koguneda Seimis ja selles Vabariigi esindusorganis, T. M. Preisimaa Kuningaga ja kahe liitlas-õukondadega üksmeeles, otsima vahendeid Vabariigis rahu ja vaikuse kindlaks tagamiseks ja kinnitada formaalsete ja sõbralike aktidega iga riikidest poolsete nende piirkondade suhtes olevate õiguste ja nõudmiste vahetust, milliste valdamisele nad asusid:

Selline oli selle deklaratsiooni tõeline mõte ja eesmärk, ja T. M. Preisimaa Kuningas ootas kannatlikult õiglasi ja hädavajalikke tagajärgi.

Kuid äärmiseks kurvastuseks, ta sai alguses sõnumeid sellest, et sellisele deklaratsioonile vastuseks, Kuningas esimese mulje põhjal ja ainult oma isikliku võimuga käskis teatada mainitud saadikule ja kuulutada avalikku protesti, püüdes hävitada Tema Preisimaa Majesteedil mainitud õigusi ja nõudes samuti tema poolt tehtud valdusse võtmise tühistamist.

Teisest küljest, mitte vähemaks kurvastuseks T. M. Preisimaa Kuningas sai teada, et Poola rahvas, selle asemel, et täieliku pühendumusega ja püüdega hakata tegelema Seimi kokkukutsumisega, millel tal ei oleks jõudu sisetülidelle kindlaks vastuastumiseks ega korraldada üpris pakilisi küsimusi oma naabrite suhtes, kõik veel antakse üle ahvatlustele, intriigidele ja erahuvidele, millised võivad lükata edasi rahu ja julgeoleku saabumist nende valdustes. Milline ka ei olnud nende imestus ja nõrdimus nähes vabariigi valitsuse järgnevatel tegudes paljastunud hukatuslikku kavatsust pikendada kindlaksmääramata ajaks riiklikud korraldamatused, nii sise- kui ka välised; muuta jõuetuks koplme naaberriigi kavatsused nende õiglaste nõudmistes vabariigi suhtes ja pingutada selleks, et koletuslike venitamistega allutada nende õiguste seaduslikkus juhuse tujudele?

Koguneb nõukogu, milline ei paista silma arvukuse poolest, ega ka üksmeelega ega ka piisava võimuga; koosolek läheb laiali, jõudmata mingitele otsustele. Algab teine koosolek, kuid kui jutt läheb rahvast mitte huvitavale küsimusele, hakkas kogu kergemeelsetel, igasugust mõõdukust ületavatel ettekäändel lagunema; aga seejuures tehakse varjatult üleskutseid, algatatakse kõikjal vandenõusid ja parteisid, et seada vastu kõikvõimalikke takistusi nii riigisisise rahu suhtes aga ka kolme riigi poolt oodatavate läbirääkimiste lõpetamiseks.

Juba teise saadikute poolt tehtud deklaratsiooniga oli esitatud teistkordsed nõudmised, nii Kuninga ees, aga ka Vabariigi ees Seimi kokkukutsumise suhtes ja seejuures olid esitatud Varssavi Õukonna äranägemisele need vältimatud ohud, millised peavad olema sellise venitamise ja kavaluse tagajärjeks.

Kuid selline Vabariigile ohtlikul ajal, Tema Preisimaa Majesteet, soovimata, et temale oleks süüks pandud mingi tulevatest hädadest, millised võivad Poolat tabada, kavatseb kasutada viimast pingutust selleks, et võita selline mõistmatu vastupanu.

Neil eesmärkidel Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet kõige tungivamal viisil uuendab Kuninga ja rahva ees oma nõudmist Seimi kokkukutsumise suhtes ja et teha lõpplik kokkulepe Vabariigi ja kolme naaberriigi vahel.

Lõpuks, pidades silmas seda, et mitte mingid pettlikud unistused ei saanud nõrgendada Poola rahva silmis selle T. M. Preisimaa Kuninga poolse uue katse kogu tähtsust, ta määrab tähtaja, millise möödudes ja mitte hiljem, ta hakkab ootama täitmist, aga nimelt Seimi kogunemist 1 märtsil 1773 aastal, vana kalendri järgi, aga kolme riigiga lõppliku kokkuleppe tegemiseks on tähtajaks tuleva aprillikuu lõpp.

Nende tähtaegade möödudes, kui Poola rahva poolelt selleks pingutusi ei tehta, T. M. Preisimaa Kuningas kuulutab, et käesolevast ajast ta, tunnistades end vabaks kõikidest järeleandmistest, millised on tehtud tema esimeses deklaratsioonis, võtab tarvitusele vahendid, milliseid ta tunnistab oma õiguste täielikuks teostamiseks kõige tõhusamateks ja sihipärastemaks.

Kuid sellegi poolest mitte vähem alaliselt viibides kavatsuses jõuda kokkuleppele selles, mis oli minu poolt pakutud mainitud deklaratsioonis pidades kinni neist tingimustest ja punktidest, millised olid selles väljendatud, ma kohustun Tema M. Ülevenemaalise Keisrinna ja Tema M. Ungari ja Böömima Keisrinna-Kuninganna suhtes ja Valitseja au ning sõnaga:

Et kui selle deklaratsiooni jõuga või siis mingil teisel viisil me saame Poola Kuningalt ja Vabariigilt need järelandmise ja loobumise aktid, milliseid me nõudsim, mina minu poolt Poolas soetatu suhtes säilitan pühalt need kindlaksmääratud piirid, millised on selle asja suhtes sätestatud konventsioonis, milline on allkirjastatud meie nimel S-Peterburis 25 juulil, möödunud aastal.

Selle kinnituseks on see akt minu poolt omakäeliselt allkirjastatud.

See juhtus Berliinis, 30 jaanuaril 1773 aastal.

Frederic.

Фридрихъ.

*****

Nr. 227.

1777.a. 20 märts (1. aprill). Preisimaaga sõlmitud Liidu-traktaat, millisega kinnitatakse varem sõlmitud liite ja 1764 aasta 31 märtsi salajast konventsiooni.

Nr. 228.

1777.a. 2 . (13). aprill. Poolat puudutav Akt, mis on sõlmitud Preisimaaga.

((F. Martensi kommentaar.)).

1773.aasta augustis oli krahv Tšernõšev ((Tchernichew, Чернышевъ)) läbisõidul Berliinis ja teda austati Fridrich S juures, Tema poolse pika jutuajamisega. Alguses rääkis Kuningas Poolast ja tõestas, et selle jaotamisel ta ei saanud kõike seda, millele tal on õigus ja mida ta soovinuks omada. Kuid vaatamata sellele, ta oli rahul. Seejärel läks jutuajamine üle suhetele Austriaga ja veel lõpetamata Vene-Türgi sõjale. „Muidugi on soovitatav“, ütles kuningas krahv Tšernõševile, „et te selle (rahu türklastega) teeks ilma teiste abita, kuid kui eelmainitu võimatusel tuleb Austria abi poole pöörduda, te võite selles täiesti kindlad olla, et nad soovivad väga praegusesse sõtta sekkuda. Kuid nad soovivad, et Te neid selleks palju ja palju paluks. Nende isu sunnib äraütlematult tagasi saama Belgradi ja möödunud sõjas kaotatud; kuid ilma kõvasti palumiseta ei ole võimalik neid selleni viia“.

„Ma, seda (Viini) Õukonda lühidalt tunnen“, ütles Friedrich II, „ma kirjeldan seda Teile lühidalt: tseesar – on noor inimene, kannatamatu, soovib omale kuulsust, kuid aus ja kindel. Selle eest võib talle au anda. Ema on selline komödiant, millist teist ei leidu. Kaunitz aga ei ole mitte ainult double, triple, vaid quadruple“ ((...mitte ühe, kahe vaid neljakordne komendant.)).

Sellistes väljendites edastab krahv Tšernõšev, oma 7 augusti 1773 aasta kirjas krahv N. N. Panini nimele, oma Preisimaa Kuningaga peetud vestluse sisu. Preisimaa Kuninga pahameel austerlaste käitumise peale 1772 aasta Juuli-konventsiooni täitmisel, oli märkimisväärset määral kokkulangev Venemaa valitsuse arvamusel. Keisrinna Katariina II ja krahv Panin leidsid samamoodi, et austerlased kõige ebaviisakamal viisil haarasid enesele Poolast rohkem, kui ta pidanuks saama tehtud kokkuleppe alusel. Preisimaa Kuningas seisis oma õiguse eest Danzigi linnale ja kui Austria väed okkupeerisid Brody linna, krahv Solms nõudis uut Preisimaa osa suurendamist (Solmsi 1 septembri 1773 aasta kiri krahv Paninile).

Keisrinna ja krahv Panin ei saanud tingimusetult võtta Berliini Õukonna vaatepunkti. 30. märtsi 1773 aasta noodis püüdis krahv Panin tõestada krahv Solmsile, et Preisimaa pretensioonid

Netze jõe ja Danzigi ja Thorni linna suhtes on liiga suured. Kõik kolm lepingulist riiki pidid rangelt asuma nende vahel sõlmitud Poolat puudutava konventsiooni alusel ja ei tohtinud anda teistele valitsustele vähimatki põhjust nende täielikus üksmeeles kahelda.

Fridrich S. ei saanud nõustuda vaatega tema poolt esitatud nõudmistele. Kuninga vaade oli üpris kindlaksmääratult väljendatud tema venna, prints Henri poolt, kes 1776 aastal oli teistkordselt Keisrinna Katariina II külaliseks. Kirjutises, millise pealkirjaks on „Preisimaa prints Henri eraarvamus Preisimaa piiride Poolas korraldusest“ ja milline on antud üle krahv Solmsile 1776 aasta aprillis, uusti kinnitades Preisimaa Kuninga õigust Danzigile ja tõestatakse hädavajadust Poola asjaga lõpetada .

Selles viimases punktis olid täiesti üksmeele nii Keisrinna Katariina II, kui ka Friedrich S. Keisrinna, oma 28 mai 1774 aasta kirjas soovitab tungivalt kuningal ühineda temaga, et lõpetada kiiremini Poola asi, milline ähvardab Venemaa ja Preisimaa rahu. Seda eesmärki silmas pidades on hädavajalik, et kuningas ei muudaks, oma pretensioonide suurendamisega, Poola asjade õnnelikku lõpetamist raskemaks.

Preisimaa Kuningas oli Keisrinnaga sisuliselt täiesti nõus. Samuti ta ei soovinud mitte mingil juhul tüli Austriaga ja soovitas Venemaal Türgiga rahu sõlmimisega kiirustada, meenutades, et vaid oma Venemaa vastases vaenus Austria peatamiseks oli võetud ette Poola jaotamine. (12 juuli 1774 aasta telegramm krahv Solmsile.). Kuid samal ajal kuningas luges end kohustatuks viidata sellele ohule, milline ähvardab Venemaad ja Preisimaad „austria isu eest“ ja „kõigist surelikest enim kavala“ vürst Kaunitza poolt.

Viini õukond, Preisimaa kuninga sõnade järgi, ei ole rahul oam soetustega Moldaavia ja Valahhia arvelt, kuid kavatseb veel soetada Veneetsia ja käesoleval ajal ihub hammast Bavaaria suhtes. Venemaa ja Preisimaa on kohustatud võtma ettevaatuse meetmeid. (14 märtsi 1775 aasta kuninga kiri Solmsile).

Ainiti, Keisrinna tungivad esildised, lõpuks, avaldasid Preisimaa Kuningale mõju.. t 6. augusti 1776 aasta telegrammiga krahv Solmsile, ta teatab, et austusest Keisrinna vastu ta ohverdab Poolakate kasuks märkimisväärse osa oma vaieldamatutest seaduslikest õigustest. Kuid ta nõustus selle suure ohvriga ainult lootuses, et Keisrinna täidab tema teise soovi ja nõustub selle eest pikendada kuni 1790 aastani kaitse-liidu-traktaadi, millise tähtaeg möödub 1780 aastal.

„Pidades silmas minu vanust“ kirjutas kuningas 6 augustil 1776 aastal, krahv Solmsile, „ma ei saa tegelikult arvestada veel kauaks oma elu jätkata ja tegelikult on minule üpris suureks lohutuseks ja minu vennapojale parimaks pärandiks – jätta temale selle Venemaaga sõpruse ja liidu traktaadi edasi kestmine kuni 1790 aastani“.

See Preisimaa Kuninga soov oli Keisrinna poolt austatud. 20. märtsil 1777 aastal sõlmiti uus Liidu-akt, milline kinnitas varem sõlmitud traktaate ja 1764 aasta Salajast konventsiooni (Nr. 227).

Peale selle, sama aasta 13. aprillil sõlmiti akt, millisega Keisrinna ja Preisimaa Kuningas kohustusid teine-teisele garanteerima konventsioonid, millised on nende poolt sõlmitud Poolaga (Nr. 228).

*

Nr .227.

Tema Püha ja Jagamatu Kolmainsuse nimel.

T. M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisima Kuningas, arutanud läbi nende vastastikused huvid sellise tähelepanuga milline on vajalik nende monarhiate hüveks ja edenemiseks ja edastades teine-teisele oma mõtted ja tunded eelseisva tuleviku kohta usaldusega, milline on põhjendatud endisele sõprusele, tihedale liidule ja nende vahel eksisteerivatele erinevatele kohustustele, jõudsid kokkuleppele, et käesoleval ajal esinevad nõnda oluliste omadustega asjaolud ja sündmused, et inimhõimustele on vaevu võimalik näha ette nende

lahenemist, vaid et igasugusel juhtumil ei saa varjata enese ees, mis sellest tekib, kui mitte täielik laostumine, see äärmisel määral üldises Euroopalikus süsteemis asjade hirmus muutus, milline möödapääsmatult hakkab mõjutama vahetult või mittevahetult rahu, heaolu ja riikide kasusid, ja võttes arvesse seda, kui võrd oleks taunimistväärne, kui kõiges selles eesesisvas segaduses ja korra langemises, nende enda süsteem ei oleks olnud seotud ja kinnitatud niivõrd, et kohata igasugust juhus, nad tunnistasid ühisel kokkuleppel, mis oleks olnud nõnda päästev, kui ka vältimatult käesoleval ajal leppida kokku nende kaitse-liidu-traktaadi ja teised nende vahel eksisteerivad kohustused, võttes neise selliseid artikleid, millised hakatakse tunnistama hädavajalikeks selleks, et mainitud traktaadi ja teiste kohustuste mõte, jõud ja tähendus oleksid rakendatud enam täpsemal viisil praeguse asjade ja valduste seisukorra suhtes.

Sel eesmärgil Nende mainitud Majesteetid valisid ja nimetasid oma täievolilisteks Ministriteks, aga nimelt: T. M. Ülevenemaaline Keisrinna – krahv Nikita Panini, oma Tegev-Sala-nõuniku ja Püha Andrei, Püha Aleksander Nevski ja püha Anna ordenite kavaleri ja krahv Ivana Ostermanni, oma Viitse-kantsleri, Salanõuniku ja Püha Aleksander Nevski ja Püha Anna ordenite kavaleri;

Aga T. M. Preisimaa Kuningas – krahv Victor Frederic Solmsi, oma Tegev-kammerherra, Sala-legatsiooninõunik ja erakorraline saadik ja täievoliline Minister T. M. Ülevenemaalise Keisrinna Õukonna juures, Musta Kotka ja Aleksander Nevski ordenite kavaleri.

Need täievolilised ministrid, kokku saades ja vahetades nende volikirjad, millised leiti olevat ettenähtud ja heas korras olevad, arvestades oma Valitsejate eesmärkide ja kavatsustega, nii mainitud traktaadi ja ka teiste kohustuste jätkamiseks, aga ka nende soovitavaks rakendamiseks käesolevate asjade ja valduste suhtes, leppisid kokku järgmistes artiklites.

Artikkel I.

Mõlemad kõrged lepingulised pooled kuulutavad pidulikult, et nad pikendavad kaheksa aasta võrra nende 12 oktoobri 1769 aasta liidu-kaitse-traktaadi kehtivust, milline oli siis uuendatud 31 märtsi 1764 aasta liidu-kaitse-traktaadi alusel, koos kuue salajase artikli ning eraldi artikliga, milline kuulub mainitud traktaadi juurde – ja mainitud traktaat hakkab omama jõudu koos kuue salajase artikli ning eraldi artikliga käesolevast ajast kõigis oma määratlustes, tingimustes ja kohustustes, nii nagu see oleks võetud siin sõna-sõnalt ja kestab kaheksa aastat, lugedes 31 märtsist 1780 aastast, see tähendab, kuni tähtaja möödumiseni milline on määratletud selle eelmisel uuendamisel.

Samamoodi kõik asjaolud, millised tulenevad 31 märtsi 1764 aasta salajasest konventsioonist tema eraldi artikliga, milline on 27 aprillist 1767 aastast, samuti ka 10 veebruarist 1772 aastast koos eraldi artikliga ja selle juurde lisatud täiesti salajase artikli ja samast kuupäevast veel teise konventsiooni, kuulutatakse eksisteerivaks kogu nende jõus ja tähenduses, just nagu mainitud konventsioon ja eraldi artiklid olekid sõna-sõnalt siia võetud.

Artikkel II.

T. M. Preisimaa Kuningas kuulutab, et tema garantii, milline on lubatud Salajase liidu-traktaadi VI artiklis T. M. K. Ülevenemaalise Suurvürsti Saksamaa valdustele, samas on loovutamise akti järgi, mis tehtud T. K. Kõrguse poolt, iseenesest mõistetav, kui tema vaieldamatu omandiõiguse täitmine ja peale selle mainitud garantii, alates käesoleva pikendamise akti allakirjutamise päevast, on üle kantud ja omistatud Holsteini Õukonna nooremale liinile, ja nimelt T. K. Hertsog Frederic Augustele, praegusele Lüübecki episkoobile, tema pärijatele ja järeltulijatele et vahetada mainitud Frederic Auguste, tema pärijate ja järeltulijate, aga samuti tema praeguseid valdusi Oldenburgi ja Delmenhorsti krahvkonnad, millised on äsja nimetatud hertsogkondadeks terves koosseisus mainitud garantii suhtes hertsogi koha ja Holsteini hertsogkonna asemel.

Artikkel III.

Selleks, et mitte kutsuda esile teiste riikide kadedust kahe riigi vahelise liidu pikendamise suhtes, nõustasid mõlemad kõrged lepingulised riigid säilitama käesoleva akti saladuses ja ei avalikusta sellest kellegile, kes ta ka ei oleks, senini, kuni nad ei leia ühist meelt, et nende asjade hea käekäik ei nõua enam sarnast ettevaatusabinõud.

Artikkel IV.

Käesolev akt ratifitseeritakse ja selle ratifitseerimiskirjad vahetatakse siin kuue nädala pärast või kui võimalik, siis ka varem.

Selle kinnituseks, jne.

See juhtus S-Peterburis, 20 märtsil 1777.aastal.

(L.S.)Comte N. Panin.	(L.S.)V.F. comte	(M.П.)Гр. Панинъ.	(M.П.)Гр. Викторъ
(L.S.) Comte J. D'Osterman.	de Solms.	(M.П.)Гр. И.	Фридрихъ
		Остерманъ.	Сольмсъ.

*

Nr. 228.

Meie, S-Peterburi ja Viini Õukonna vahel võetud kohustuste tulemusel, ühest ja Poola Vabariigi, teisest küljest, tuli vastastikuselt nimetada komissarid, et tõmmata mainitud kolme riigi ja Vabariigi valduste vahelised piirid ja 4 juulil 1775 aastal komissarid, kes on nimetatud T. M. Ülevenemaalise Keisrinna poolt ja hiilainvama vabariigi komissarid leppisid kokku, otsustasid ja määratlesid konventsiooni aktiga Tema K. Majesteedi ja Vabariigi valduste vahelise piiri tähistamise, samamoodi aga 11 (22) augustil 1776 aastal, Meie ja T. K. Poola Kuninga poolsed volinikud leppisid kokku, otsustasid ja määratlesid konventsiooni aktiga Meie ja Vabariigi vaheliste valduste piiride tähistamise.

Kuid, kuna Vabariigi poolsetel komissaridel ja volinikel puudusid piisavad volitused ja tema valitsemise kehtestatud vormi tõttu mainitud kahe konventsiooni ratifitseerimine võis järgneda ja tehtud olla vaid Vabariigi Seimis ja ka tegelikult Seimis, milline kogunes 15 (26) augustil 1776 aastal, T. M. Ülevenemaalise Keisrinna ja Vabariigi vahelise piiri määratlemise konventsioon oli ratifitseeritud ja anti Poola Kuningale volitus konventsiooni, milline oli sõlmitud meie volinike poolt ratifitseerimiseks siis, kui komissarid, nii ühelt, kui teiselt poolelt, määratlevad piiri-joone;

Mispärast T. M. Ülevenemaaline Keisrinna, sarnaselt Meile, võttes arvesse, kuivõrd tähtis on meile see et kaitsta end teadmatuse suhtes sellisel viisil piiri määratlemise ratifitseerimise edasilükkamise eest, aga samuti Meie mainitud konventsioonide täitmise suhtes, leides need täiesti kooskõlas olevad meid ühendava sõprusega, aga ka meie peamiste kohustustega Poola asjades,

Meie kohustume Valitseja usu ja sõnaga käesoleva aktiga, milline on Meie poolt oma käega allkirjastatud: et soovimata, et meie mainitud demarkatsiooniaktid, aga nimelt Tema M.

Ülevenemaalise Keisrinna konventsioon, milline on ratifitseeritud mainitud Seimis, milline kogunes 15 (26) augustil 1776 aastal ja Meie, nii kui see ratifitseeritakse Poola Kuninga poolt, nõnda nagu see Valitseja oli mainitud Seimi poolt selleks volitatud peale vastastikuste komissaride poolt on piiri nimetatud ja määratletud, - kas saanuks olla allutatud mingile vaidlustamisele,

Meie kuulutame vastastikuselt, et Meie vahel vahetatud aktid, me tunnistame toimunuteks ja sõlmituteks ja meie lubame ning garanteerime, pidulikult nende täitmise tõelise vastastikuse kohustusena.

Selle kinnituseks Me allkirjastasime selle omakäeliselt.

See juhtus Berliinis, 13 aprillil 1777 aastal.

Frederic.

Фридрихъ.

*

1779.a. 13 mai. Venemaa poolne samal kuupäeval Teschenis Austria, Preisimaa ja teiste Saksamaa riikidega sõlmitud traktaadi ja konventsiooni garantiiakt. (Vt. Kd. II, Nr.35, lk. 35 jne.)

*****

Nr. 229.

1781.a. 8 (19) mai. Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud neutraalsete rahvaste kauplemise ja meresõidu vabaduse kaitse akt. (II.C.3. № 15155).

((F. Martensi kommentaar.)).

Oma vahendustegevusega Tescheni traktaadi sõlmimisel, Keisrinna Katariina II osutas Preisimaale suure teene. Kui 1778 aasta alguses tulid ilmsiks Joseph II kavatsused Bavaaria suhtes, Preisimaa Kuningas pöördus viivitamatult Keisrinna poole palvega sundida Viini Õukond oma kava elluviimisest loobuma, millisele ta peab vastutegutsema kõigi oma jõududega ja vajaduse juhtumil, ka relvajõul. Kuningas saatis S-Peterburi kõik dokumendid läbirääkimistest, millised olid alustatud Viini kabinetiga, et veenda Keisrinnat selles, et tema vaenlase poolel ei asu „õigus, ega ka õiglus, ega ka õigusemõistmine ja et Keisririigi seadused, iidsed põhiseadused ja feodaalsed seadused laidavad üheskoos maha ta teod“.

Keisrinna täitis Preisimaa Kuninga soovi ja vürst Repnin suundus Berliini kaudu Tescheni, et sõlmida traktaadid, millised teevad lõpu kahe peamise Saksamaa riigi vahelisele sõjale. Fridrich II ruttas avaldama Keisrinnale kõige soojemate sõnadega oma tunnustust selle asja klaarimise eest. „Kogu Saksamaa“, kirjutas kuningas 17. mail 1779 aastal Keisrinnale, „on võlgu Teile rahu eest, millist me hakkame nautima nüüdsest; mõnest sõnast, Valitseja, Teie huultelt oli piisav, et piirata Austria auahnust“.

Samal ajal, kui Katariina II, Preisimaa Kuninga sõnade järgi, „dikteeris“ Saksamaale Tescheni rahu tingimusi, toimus Prantsusmaa, Hispaania, Hollandi ja ülestõusnud Põhja-Ameerika kolooniate, ühelt poolt ja Inglismaa vahel, teiselt poolt metsik meresõda. Vägivald, millist lubasid enesele sõdivate riikide laevad, aga eriti, Inglismaa, neutraalsete riikide vastu, ärgitasid Keisrinnat andma välja oma tuntud 28. veebruari 1780 aasta deklaratsiooni, milline puudutab rahvusvahelise mereõigust ja et asutataks Esimese Relvastatud neutraliteedi liit. Meil oli juba võimalus kummutada, arhiivi allikate alusel, muinasjutud Katariina 1780 aasta deklaratsiooni päritolust, millised senini veel Inglismaal levivad. (Vt. Kd II, Nr.37 lk. 57 jne.). Käesoleval ajal me saame esitada järgmised autentse põhjuste loetelu, millised ärgitasid Keisrinna Katariina II asutama oma Esimest relvastatud neutraliteedi liitu.

Vaat, mida räägitakse sellest liidust 23 detsembri 1785 aasta instruksioonis, milline on antud Berliini erakorraliseks saadikuks nimetatud krahv Sergei Rumjantsevile ((Serge Roumiantzow, Сергею Румянцеву)):

„Alguses Ameerikas inglaste juures asumaades peetav kodusõda, olles Euroopasse levinud, hakkasid neutraalsed kaubalaevad tunnetama Hispaania ja Inglismaa poolset, vaenlasele sõjalise varustuse tarnimise ettekäändel, mitte väikest ahistamist“.

„See kitsendamine puudutas osalt ka venelasi, mis tõmbas enesele Tema Keiserliku Majesteedi tähelepanu ja tema poolsed tugevad esildised Madriidis ja Londonis. Tõsi, mõlemad need Õukonnad ei viivitanud juhtunu parandamisega: kuid nii nagu Tema Keiserlik Majesteet rahulduse andmise kujust selgelt nägi, et see on ebapiisav tehtud kurja parandamiseks selle põhimõttelt, järelikult aga süütu neutraalse laevasõidu kindlustamise era-armatooride röövellikuse eest, kuna Suurriikide vahel ei ole lepitud kokku reegleid, millised määratleksid selgesõnaliselt sõjalise salakauba, siis ta leidis Tema tarkuse hooleks, Tema erapooletus ja Tema heatahtlikus on

ammutatud rahvaste õiguste alustest enestest ja oma tõelistest Suurbritannia krooniga sõlmitud kaubanduslepingutest selge, täpne ja otsustav kujutis sellest, mis oma olemuselt on ja peab olema loetud sõjaliseks salakaubaks“.

„Kogu Euroopa nägi imestuse ja heaksarvamisega Tema Majesteedi poolt visandatud eeskirju ja neutraalsed rahvad kiirustasid üks. Teise järel neid vastu võtma ning propageerima kõrgkihi hulgas, nende hulgas oli ka Preisimaa Kuningas“...

„Igasugune kainelt arutlev inimene, millisest rahvusest ta ka ei ole, peab siin tunnistama kõigile rahvastele ja maadele, mitte ainult käesoleva aja, vaid ka tulevaste põlvete ühist kasu, kuna Tema Keiserliku Majesteedi kangelasteoks on meresõja suhtes loomuliku seaduse kehtestamine, milline, solvamata sõdivaid riike, määratleb ja kinnitab neutraliteedi õigused ja soodustused, millised on seni allutatud suvalisele tõlgendamisele ja tugevama poolsele kärpimisele. Saksamaa, omamata mereväge, pidi teistest enam seda tõsiasja tunnetama“.

Preisimaal ei olnud samuti „mereväge“, milline oleks olnud võimeline kaitsma Preisimaa kaubalaevu inglise korsaaride vägivalda eest. Seepärast on mõistetav, et Friedrich II võttis hea meelega vastu Katariina II poolt välja oma „vahvas deklaratsioon“ kuulutatud põhimõtted. Veel ennem, kui ühineda Relvastatud neutraliteedi liiduga, Preisimaa Kuningas palus Keisrinnal anda Venemaa laevastikule Preisimaa avamerel asuvate laevade vägivalda eest kaitsmise käsu. (Нота графа Гёрца от 22-го февраля (5-го марта) 1781 г.).

Keisrinna, sama aasta 16. märtsi noodiga, andis Preisimaa saadikule teada, et kuninga soov on täidetud ja et Preisimaa laevad hakkavad olema Venemaa sõjaväe lipu erilise kaitse all.

Lõpuks, 23. aprillil (4 mail) 1781 aastal krahv Goertz teatas viitse-kantsler krahv Ostermannile, et tal on Relvastatud neutraliteedi akti allkirjastamiseks volitus, milline sõlmiti ka tegelikult 8. mail.

Esimese eraldi artikli alusel Venemaa ja Preisimaa kohustuvad tunnistama Balti merd suletud mereks ja kaitsma seda põhimõtet kõigi vahenditega. Mõlemad lepingulised pooled olid nõus selles, et ei lubataks Balti mere piires „mitte mingeid vaenulikke tegevusi, mitte mingit piraatlust ega vägivalda“.

Õigustumõistmine ja põhimõtete õiglus, millised on võetud Tema Majesteedi Ülevenemaalise Keisrinna poolt ja on Tema poolt tunnistatud kogu Euroopa ees 28 veebruari 1780 aasta Deklaratsiooni vahendusel, milline on antud üle kõigile sõdivatele riikidele, ärgitasid T. M. Preisimaa Kuningat, kuulsa kõikidele rahvastele ühise kiituse, milline tulenes sellest neutraliteedi süsteemist, võtta sellest kõikvõimalikult ja vahetult osa, mitte ainult nende samade eeskirjade tunnistamisest õigustumõistmisele ja rahva õigusele põhjendatuks, vaid ka sellega liitumisega ning selle käendamisel formaalse aktiga.

See T. M. Preisimaa Kuninga kavatsus, vastates täielikult T. M. Ülevenemaalise Keisrinna soovile, et neid kinnitada alalisel ja kindlal alusel, kõikide riikide vahelise piduliku tunnustamise kaudu, et nad vaid selle kaudu saavad kehtestada neutraalsete rahvaste kaubanduse ja meresõidu ohutuse üldse, Nende Majesteetid nõustusid läbirääkimistesse astuda asja suhtes, milline samamoodi väärib nende tähelepanu, kuna temaga võib kaasneda Nende vastastikuste alamate hüve ja kasu; aga selleks nende Majesteetid valisid, nimetasid ja volitasid, aga nimelt:

T. M. Ülevenemaaline Keisrinna - krahv Nikita Panini, oma Tegev-salanõuniku, senaatori jne. ; krahv Ivan Ostermanni ((Jean d'Ostermann, Ивана Остермана)), oma viitse-kantsleri, Salanõuniku jne.; Aleksander Besborodko ((Alexandre Besborodko, Александра Безбородку)), armee kindral-majori ja Kiievi polgu Väikevene polkovniku ja Peter Bakunini ((Pierre de Bacounin, Петра Бакунина, **Пётр Васильевич Бакунин** (1731 - 1786))) Tegev-riiginõunik. Välisministeeriumi kolleegiumi liige jne.;

Aga T. M. Preisimaa Kuningas – krahv Görtz, oma Riigiministri ja erakorralise saadiku Venemaa Keiserliku Õukonna juures, kes vahetanud oamvahel volikirjad, millised leiti olevat heas ja ettenähtud vormis olevad, leppisid kokku järgmistes artiklites:

Nende Majesteet, otsustades siiralt säilitada vahetu sõprus ja täielik üksmeel praegu sõdivate riikidega ja jätkata neutraliteedist mittekõrvalehoidumise täpset jälgimist, teatavad oma soovist, teostada järelevalvet keeldudest, millised on kehtestatud nende kodanike üle keelatud kaupadega kauplemisele, rangeima kinnipidamise üle, sellise riigiga, milline asub praegu sõjas või võib sellesse tulevikus astuda.

Artikkel II.

Et vältida igasugust kahtlust ja arusaamatust selles, mis peab olema nimetatud salakaubaks, T. M. Ülevenemaaline Keisrinna kuulutas, et ta tunnistab sellisena vaid neid kaupu, milliseid sellise nimetuse all võetakse Tema Suurbritanniaga sõlmitus Kommertstraktaadi artiklites X ja XI, kelle kohustused, millised on asutatud kõiges loomulikule õigusele, laiendas ta Prantsusmaa ja Hispaania üle, millised ei olnud enne seda Tema Keisririigiga mitte mingite kohustustega ühendatud, ainult kaubandusse puudutavalt.

Aga, et nii nagu ei ole sarnast kohustust T. M. Preisimaa Kuninga ja praegu sõdivate riikide vahel: siis Tema Majesteet omalt poolt kuulutab, et selle asjaolu tõttu ka tema veendes neid hakkab kooskõlastama mainitud kommertstraktaadiga, milline on sõlmitud Venemaa ja Suurbritannia vahel, viidates nimelt selle traktaadi artikleid X ja XI.

Artikkel III.

Määratledes, millest koosnevad keelatud kaubad ja välistades need kaubandusest, vastavalt mainitud traktaadi Artiklite X ja XI, mis on sõlmitud Venemaa ja Suurbritannia vahel 20 juunil 1766 aastal, T. M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas suvatsevad ja soovivad, et igasugune teine kaubandus oleks ja jääks täiesti vabaks, loomuliku õiguse üleüldiste aluste põhjal, millega Tema Keiserlik Majesteet pidulikult nõustus ja millistest otse tuleneb kauplemise- ja meresõiduvabadus, võrdselt nagu neutraalsete rahvaste õigused. Aga nii nagu Tema Keiserlik Majesteet, selleks et mitte jätta neid enam sõltuvaks suvalisest tõlgendamisest, soovitavatest era ja ajutistest huvidest, võttis aluseks järgmised 4 punkti:

1) Et iga laev võiks vabalt ühest sadamast teise sõita ja ka sõdivate rahvaste ranna äärest;

2) et kaubad millised kuuluvad mainitud sõdivate riikide alamatele oleks neutraalsete laevadel vabad, erandiks keelatud kaubad;

3) et selle määratlemiseks, mis saab olla blokeeritud sadama tähistamiseks, peab olema loetud sellisena ainult see, millisesse sisenemist ähvardab ilmne oht, milline on tehtud teda ründava riigi korraldusel ja millised on paigutatud selle laevade lähedale;

4) et neutraalsed laevad ei saaks olla peatatud, kui õiglastel ja ilmselgetel tegevustel; et kohtumenetlus oleks alati ühesugune, kiire ja seaduslik; ja et iga kord, peale rahuldumist, mis antud süütule kahju kannatanule, oleks osutatud täielik rahuldus lipule tekitatud solvangu eest.

Siis T. M. Preisimaa Kuningas liitub samuti selle eeskirjaga, võtab need ühtmoodi, kohustudes neid kinnitama ja viitama neile igal ajal, kui mõlemate kõrgete lepingupoolte alamate kaubanduse- ja meresõidu kasud seda nõuavad.

Artikkel IV.

Vastuseks sellele liitumisele T. M. Ülevenemaaline Keisrinna lubab jätkuvalt kauplevatele ja meresõidul Preisimaa alamatele kasutada Tema laevastiku kaitset, millist nad juba Preisimaa Kuninga palvel juba kasutavad, Tema Majesteet andis selleks käsu kõigile Tema eskaadrite komandöridele, et nad kaitseksid oma teel kohatud Preisimaa kaubalaevu igasuguse kallaletungi ja ahistamise eest ja kaitseks neidkui sõbralikule, liitlaslikule, rangelt neutraalsusest kinnipidavale riigile kuuluvaid, eeldades ainiti, et neid laevu ei hakata kasutama mitte mingi keelatud või täpse ja range neutraliteedi eeskirjadele vastase kaubandusega.

Artikkel V.

Aga kui, vaatamata hoolikale püüdele, millist kasutati mõlemate lepinguliste riikide poolt, et pidada kinni nende poolsest täielikust neutraalsusest, juhtus, et T. M. Ülevenemaalise Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuninga kaubalaevad olid solvatud, paljaks röövitud või võetud kinni sõjalaevade poolt või ühe või teise sõdivatest riikidest armaatoride poolt, siis solvatud poole Minister selle riigi Õukonna juures, millise sõjalaevad või armaatorid sooritasid sellise kuriteo, teeb oma esildise, nõudes kinni võetud kaubalaeva tagastamist ja hakkab nõutama viisakat rahuldust, pidades kindlasti silmas seda, et ka lipule tekitatud solvang oleks hüvitatud.

Teise lepingulise poole Minister ühineb temaga ja toetab tema kaebust kõige kõvema ja tegusamal viisil; ja nõnda hakatakse toimima ühises ja täielikus üksmeeles; kui aga kaebusele keeldutakse õiglust andma või hakatakse seda asja lahendamist pidevalt edasi lükkama, siis sellisel juhtumil Nende Majesteetid teostavad selle riigi vastu, milline keeldub neile õiglust tagama, sellise samasuguse teoga ja viivitamatult lepitakse omavahel kokku viisi ja meetodi suhtes, millisel on seda kõige parem teostada.

Artikkel VI.

Kui aga juhtunuks ühe või teise lepingulise riigiga või siis mõlemaga üheskoos, käesoleva akti alusel või vaenust ühel või teisel põhjusel, millisel on sellega pistmist, olla häiritud, ahistatud või rünnatud; samamoodi on kokkulepitud, et mõlemad riigid koostaksid ühise asja vastastikuseks kaitseks ja et tegutseda kooskõlastatult, et saada täielik rahuldus, nii solvangu, milline tekitatud nende lipule, aga ka nende alamatele tekitatud kahjude eest.

Artikkel VII.

Käesolev akt ei hakka puudutama möödunud aega ja järelikult ei hakata osalema mingites vaidlustes, millised alustati enne selle sõlmimist, kui vaid küsimust ei tõstatata alaliste saatkondade suhtes, millised püüdlevad üldse kõigi neutraalsete Euroopa rahvaid koormava süsteemi asutamisele.

Artikkel VIII.

Kõik tingimused, millised on sätestatud käesoleva aktiga, peavad olema loetud kohustuslikeks ja olema kaubanduse ja meresõidus suhtes seaduseks ja iga kord, kui asi hakkab puudutama neutraalsete rahvaste õiguste määratlemist.

Artikkel IX.

Nagu selle akti eesmärgiks ja peamiseks kavatsuseks on üldise kaubanduse- ja meresõiduvabaduse tagamine, siis T. M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas suvatsevad ja kohustuvad tulevikus kokku leppima, et teised samamoodi neutraalsed riigid sellega liituksid; ja järgides seda eeskirja, jagaksid sellest tulenevaid kohustusi, samuti ka kasusid.

Artikkel X.

Selleks, et sõdivad riigid ei saaks end vabandada selle korralduse mittetundmisega, milline on tehtud Nende ülalmainitud Majesteetide poolt: siis need saadetakse neile sõbralikult, kõik üheskoos, sest et need ei ole vaenulikud ja ei kaldu mitte milleski hukka mõistma vaid need on ainult nende vastastikuste alamate kaubanduse- ja meresõiduvabaduse julgeoleku tagamiseks.

Artikkel XI.

Käesolev akt ratifitseeritakse mõlemate lepinguliste poolte poolt ja ratifitseerimiskirjad vahetatakse kuue nädala pärast, lugedes selle allkirjastamise päevast, aga kui on võimalik, siis ka varem.

Selle kinnituseks, jne.

See juhtus S-Peterburis, 8 mail 1781 aastal.

(L.S.) Comte N. Panin.	(L.S.) E. comte de Goertz.	(M.П.) Гр. Н. Панинъ.	(M.П.) Графъ Е. Герцъ.
(L.S.) Comte J. d'Ostermann.		(M.П.) Гр. И. Остерманъ.	
(L.S.) Alexandre de Bezborodko.		(M.П.) Александръ Безбородко.	
(L.S.) Pierre Bacounin.		(M.П.) Петръ Бакунинъ.	

Salajane artikkel.

Selleks, et hoida ära igasugst ettekäänat vaidlusteks kohustuse suhtes, millise mõlemad Kõrged lepingupooled sõlmisid omavahel, samal kuupäeval otsustatud ja sõlmitud akti Artikkel VI, vastastikuselt end kaitsta juhtumil kui nad olid häiritud solvatud või rünnatud selle akti suhtes või vaenulikusest selle suhtes või siis mingil teisel sellesse puutuval põhjusel, Nende Majesteetid lepivad kokku ja kohustuvad vastastikuselt kõige formalsemal viisil lugema seda artiklit Nende vahel eksisteeriva liidu- ja sõpruse traktaadi koostisosaks.

Käesolev salajane artikkel hakkab omama samasugust jõudu ja mõju jne.

Selle kinnituseks, jne.

See juhtus S-Peterburis, 8 mail 1781 aastal.

(L.S.) Comte N. Panin.	(L.S.) E. comte de Goertz.	(M.П.) Гр. Н. Панинъ.	(M.П.) Графъ Е. Герцъ.
(L.S.) Comte J. d'Ostermann.		(M.П.) Гр. И. Остерманъ.	
(L.S.) Alexandre de Bezborodko.		(M.П.) Александръ Безбородко.	
(L.S.) Pierre Bacounin.		(M.П.) Петръ Бакунинъ.	

Eraldi artiklid.

Artikkel I.

Nii, nagu T. M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas on alati ühtmoodi huvitatud Balti mere julgeolekust ja rahust kinnipidamisest ja selle viimisest sõjahäiretest ja armaatorite kallaletungidest ohutuks, millise süsteem on seda enam õiglane ja loomulik, et kõik riigid, milliste valdused seda ümbritsevad, kasutaks kõige sügavamat rahu, nad vastastikuselt nõustusid kinnitama, et see oma asukoha tõttu vaieldamatult suletud meri, millises kõikide rahvaste laevad peavad ja saavad sõita rahulikult ja kasutada kõiki täieliku rahu kasusid ja sel eesmärgil võtta omavahel selle mere ja ta kallaste igasuguste vaenulike tegevuste, piraatluse ja vägivalda eest kaitseks koostegevuse meetmed.

Artikkel II.

Kui Vene laevad, tormi või mingil teisel asjaolul, on sunnitud varjuma Preisimaa sadamasse, või talvitumiseks, või et remonti teha või ka et varjuda, T. M. Preisimaa Kuningas lubab teha ettekirjutuse nende siin vastuvõtmiseks ja toimida nendega ja nende laevadega kui sõbraliku ja lähedase riigi omadega, kästes neid varustada kõigi paranduste tegemiseks hädavajalike materjalidega ja ka proviandiga, millist ekipaaz vajab ülalpidamiseks, täpse ja põhjendatud hinnaga,

ja tuleb teha kõik hädavajalikud korraldused selleks, et need laevad ja nende ekipaažid oleksid vastu võetud ja nende eest oleks hoolitsetud kõige sõbralikumal viisil.

Artikkel III.

Sõdivate riikide vahelise rohkem või vähem läheneva rahu ajal, T. M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas võtavad mereriikide suhtes üldse enam toimivad meetmed selleks, et kõigis meresõdades, millised tulevikus võivad puhkeda, ja et oleks vastu võetud ja tunnustatud kõikjal neutraliteedi süsteem ja käesolevas aktis kehtestatud printsiibid, millised on aluseks Üleüldise merekoodeksi aluseks.

Artikkel IV.

Kui see akt ratifitseeritakse ja ratifitseerimiskirjad vahetatakse, siis Kõrged lepingupooled hoolitsevad selle saatmise eest, erandiks eraldi artiklid, sõbralikult, üheskoos ja üksmeelselt oma ministrite kaudu, kes on akrediteeritud välisriikide Õukondade juurde ja nimelt neile, millised on käesoleval ajal sõjajalal.

Need eraldi artikleid hakatakse lugema ja käsitlema kui akti enese koostisosa ja neil hakkab olema samasugune jõud ja tähendus, just-nagu need oleks võetud sõna-sõnalt mainitud akti jne.

Selle kinnituseks, jne.

See juhtus S-Peterburis, 8 mail 1781 aastal.

(L.S.) Comte N. Panin. (L.S.) E. comte de Goertz. (M.П.) Гр. Н. Панинъ. (M.П.) Графъ Е. Герцъ.

(L.S.) Comte J. d'Osternann.

(M.П.) Гр. И. Остерманъ.

(L.S.) Alexandre de Bezborodko.

(M.П.) Александръ Безбородко.

(L.S.) Pierre Bacounin.

(M.П.) Петръ Бакунинъ.

Selle ratifitseerimiskirjad on vahetatud S-Peterburis 15 juunil 1781 aastal.

*****

Nr. 230.

1785 a. 20 märts. Venemaa poolene lepingu, mis sõlmitud Preisimaa ja Danzigi linna vahel Varssavis, garantii-akt, mis tehtud 22. veebruaril 1785 aastal.

((F. Martensi kommentaar.)).

Krahv Ostermann; 15 märtsi 1783 aasta telegrammiga, teavitab vürst Dolgorukovit Berliinis, sellest, et Keisrinna kavatseb Versailles rahutraktaadi sõlmimisel kasutada ära oma vahendaja rolli, et teha kõigile lepingulistele riikidele ettepaneku võtta oma traktaatide aluseks relvastatud neutraliteedi põhimõtted. Ta soovib saavutada nende üldine tunnustamine ja arvestab sellega, et Preisimaa minister Versailles Õukonna juures varustatakse üldise rahvusvahelise akti allkirjastamiseks vajaliku volitusega. Preisimaa Kuningas suvatses täita Keisrinna soovi, vaatamata tema Katariina II vastastele jahenenud tunnete.

Friedrich II ei saanud kunagi, kuni oma surmani, andestada Katariina II-le, et ta lähenes Austriale ja eelistas Venemaa ja Austria vahelist tihedat liitu Venemaa Saksamaa liidule. Veenduses tegelikkuses, et Venemaa Keisrinna vahel, tema „ustava liitlase“ ja Keiser Joseph II on kujunenud välja täielik üksmeel ja tihe sõprus, Preisimaa Kuningas nägi, et kõik tema aastatepikkused püüdlused, kõik tema palavad kirjad, millised on pikitud kõige vaimustavate imestuse ja austuse väljenditega, ikkagi ei sidunud Venemaa lõplikku saatust Preisimaa huvide ja poliitiliste eesmärkidega. Preisimaa Kuningas ei tahtnud mõista, et Keisrinna lähenes Viini Õukonnale ainult

seepärast, et leidis Keiser Joseph II olevat täielikult valmis tegema koostööd tema Ottomani Impeeriumi arvel kavatsetud plaanide teostamisel. Ta ei suutnud loobuda mõttest, et Viini Õukond, saanud Venemaa liitlaseks, tahtmatult aitab Keisrinnat kaasa Preisimaa vastasele sõjale ja et sellisel viisil Preisimaa rahvas pidi jälle kandma oma õlul verist, õudsat koos laostumise ja hädadega sõda. Vananenud Friedrich II juba paistis juba uue Seitsmeaastase sõja algus ja rahu lõpp, millisele ta soovis pühendada oma sündmusterohke elu viimased aastad. (Vt. Kd. II, Nr. 36 jne.).

Friedrich S. tegi erinevaid katseid, et hoida ära Venemaa ja Austria vahelise liidu sõlmimine. Kui aga see liit ikkagi sõlmiti, siis ta ei loobunud nõudmast kinnitusi selle kohta, et see liit ei ole suunatud tema vastu.

1779. aastal Preisimaa Kuningas tegi S-Peterburis ettepaneku sõlmida Venemaa, Preisimaa ja Türgi vahel Kolmikliit. Selline ettepanek võis näida Keisrinnale piisavalt kummaline, pidades silmas Venemaa ja Ottomani Impeeriumi vahel eksisteerivaid alaliselt eksisteerivaid vaenulikke suhteid. Moskva Välisministeeriumi arhiivis säilitatakse „krahv A. A. Bezborodko kirja Venemaa, Preisimaa ja Portugali kolmikliidu kavast“, milline oli läbi loetud ja heaks kiidetud Keisrinna poolt 18 septembril 1779 aastal. Preisimaa Kolmikliidu kava Keisrinna ei tunnistanud „endale üldse sobivaks“. „Mainimata juba seda“, räägitaks ekirjas, „kuivõrd solvav oleks olnud tema (Keisrinna) delikaatsusele liit riigiga, milline on kogu kristlikule vabariigile vaenulik, samuti võib luua nõnda kahjuliku mulje kõigile Türgi ikke all olevatele, eriti meile truudust ja lootust omavate rahvastele, milliste Viini Õukond siis meist enam eemale tõrjumise ja endaga ühendadamise võimalust mööda ei lase“.

Kui, jätkatab kirja autor, liitu pakutakse eranditult selleks, et hoida ära Austria kavatsused, siis Keisrinna eeldab, et Venemaa ja Preisimaa on piisavalt tugevad, et peatada, vajadusel, Austria. Peale Austriaga sõja, Katariina II ei näinud ette juhtumit, mil Türgi abi võinuks olla kasulik. Kogu liidu kasu aga hakkab olema Türgi poolel, milline sellele tuginedes võib orjastada kõik oma praegused probleemid. Loota üldse Türgi liidulisele abile ei saa: neil puudub kindel süsteem ja poliitika, tänu ministrite sagedasele vahetusele. Mis aga puudutab Preisimaad, siis see liit hakkab olema tema Venemaa suhtes antud kohustuste vastane. Venemaa peab ka tulevikus tõrjuma tatarlaste rünnakuid, aga Preisimaa Kuningas, viidates liidule, ei osuta Venemaale mitte mingit liidulist abi.

1783. aastal, kui Preisimaa Kuningas sai kõige positiivsemad tõendid sellest, et Venemaa ja Austria vaheline liit on sõlmitud, ta selgitas Keisrinnale avameelselt, et see liit ei piirdu liitlaste ühiste Türgi vastaste toimingutega, vaid et Viini Õukond laseks käiku kõik vahendid, et sundida Venemaad samuti Preisimaale sõda kuulutama. (Depeche du roi au comte de Goertz du 23 aout 1783. Деша короля к графу Герцу от 23-го августа 1783 г.).

Keisrinna ei olnud kuigivõrd kindel selles, et Joseph II ja prints Kaunitz sunnivad teda alustama sõda Preisimaa Kuninga vastu. Ta teadis Preisimaaga liidu hinda ja püüdis kõigi jõududega kuningat rahustada. 1783 aasta juunis ta tegi vürst Dolgorukovile ülesandeks teha krahv Herzbergile järgmine avaldus: - esiteks – otseste kirjade kaudu on taastatud Venemaa ja Austria vaheline kaitse-liit, sarnaselt Venemaa, Preisimaa ja Taani vahelisele liidule; - teiseks- Tescheni traktaat jäi puutumatuks ja lõpuks, - kolmandaks- liit Austriaga on suunatud „peamiselt kujul“ Porta vastu ja sellel on eesmärk hoida teda temale seatud piirides.

Preisimaa minister, kuulunud ära selle avalduse, kuid ikkagi ei suutnud end tagasi hoida ja ütles, et see Venemaa ja Austria liit võib ikkagi viia uuele Seitsmeaastasele sõjale. Vürst Dolgoruki püüdis krahv Herzbergi rahustada väitega, et Keisrinna ei jäta kunagi kuningat, oma vana liitlast. (Деша графа Остермана от 27-го июня (8-го июля) 1783 года).

Kuid kõik need veenmised ei saavutanud eesmärki. Preisimaa Kuningas küsis ikkagi: kas on uuendatud 1746 aasta Austria-Vene Liidutraktaat? (Vt. T. I, Nr. 17). Siis viitse-kantsler tegi oma 15 septembri 1783 aasta telegrammiga ((depeššiga)) vürst Dolgorukovile ülesandeks, teha Preisimaa Kuningale „ilma mingi afektatsioonita“ ((teeskluseta)) tema kartuste alusetuse suhtes uus esildis. „Ma kinnitan, minu Armuline Valitseja“, kirjutab krahv Ostermann, „et sellised mitmeid kordi antavad selgitused peavad rahustama Tema Preisimaa Majesteeti ja veenma teda, et rahu, hea arusaamise ja mõleamate liiduliste Õukondade vahelise sõpruse säilitamine hakkab sõltuma isiklikult

temast: ja et Tema Majesteet suvatseb viibida tegelikult selles heatahtlikus hoiakus, selles Valitseja Keisrinna vähimatki ei kahtle“.

Ainiti, vaatamata neile kategoorilistele sõpruse ja liidu avaldustele, ikkagi Keisrinna ja Preisimaa Kuninga vahelised suhted ikkagi lakkasid olemast niivõrd sõbralikud, kui varem. Keisrinna ja Friedrich II vahelise kirjavahetuse asemele, tekib isiklik ja sõbralik kirjavahetus Katariina II ja Joseph II vaheline kirjavahetus. Endise täieliku üksmeele asemel kõigis peamistes küsimustes, S-Peterburi ja Berliini õukondade vahel, ilmneb lahkeli asjadesmillised puudutavad mõlemate riikide olulisemaid huve.

Eelkõige tuli ilmsiks selline erimeelsus Danzigi linna asjades. Preisimaa Kuningas, saanud Poola esimese jagamisega selle linna suhtes mõningad rahalised õigused, otsustas neid kasutada selleks, et linn allutada oma võimule. Preisimaa ametnikud, kes on pandud Danzigis teatud makse koguma, kuritarvitasid oma võimu, et külvata linna elanike hulgas veendumust, et vaid lõpliku Preisimaaga liitumisega nad näevad oma kaubanduse ja tööstuse täielikku arengut.

Keisrinna Katariina II ei soovinud lubada Preisimaa valitsuse poolset sellist Danzigi orjastamist ja sepärast, linnavõimnud pöördusid kaitse saamiseks Venemaa esindaja poole Danzigis ja ka kaebustega Preisimaa ahistamise suhtes, leidsid alati tema juures kaitset ja S-Peterburis lubaduse osutada neile kaitset. Tegelikult, vürst Dolgorukovile oli mitmeid kordi tehtud ülesandeks teha Preisimaa valitsusele energilised esildised tema organite poolse vägivalga suhtes Danzigis. Lõpuks Keisrinna võttis endapeale Preisimaa Kuninga ja Danzigi linna vaheliste suhete korraldamise.

Läbirääkimised, milliseid alustati esmalt Berliinis olid seejärel viidud üle Varssavisse, kus 22. veebruaril 1785. aastal toimus uue Preisimaa ja Danzigi linna vahelise uue kokkuleppe allkirjastamine. 30. mai 1785 aasta reskriptiga volitatakse Dolgoruki kuulutama Preisimaa valitsusele, et Keisrinna otsustas võtta enda-peale Varssavis sõlmitud konventsiooni käendamise 17. (28.) juuni 1785 aasta telegrammiga vürst Dolgoruki raporteerib, et kui ta teatas Finkensteinile Keisrinna nõusolekust võtta enda peale käendus, vastas viimane temale, et kuningas väga hindab seda uut sõpruse märki, kuid ta ainult kahtleb, et Danzigi linn samuti austaks Keisrinna tahet ja sooviks täita konventsiooni. Linnavõimud justkui juba alustasid Preisimaa alamate tegevust piirama ja ei lubanud linna Preisimaa laevu. Seda aga kuningas teha ei luba.

Selline Preisimaa ministri avaldus järgmisel päeval peale Varssavi konventsiooni sõlmimist tõestab ümberlukkamatult, et Preisimaa valitsus otsustas kindlalt teha lõpp Danzigi linna endise sõltumatuse viimaste jäänukitele. Kuid mitte enne kui 1793 aastal Preisimaa saavutas oma eesmärgid: ühendada lõplikult kogu Danzigi linn koos selle ümbruskonnaga, oma valdustega*).

*)Märkus. Preisimaa ja Danzigi linna vahelise konventsiooni tekst on trükitud ära: Martens, Recueil des traites, t. II, p. 514 et suiv. Nii Moskva Välisministeeriumi ega ka Danzigi linna arhiivis seda akti ei leitud. Pidades silmas selle suurt tähtsust me trükime selle akti „Recueil“ Martens järgi.

*

Garantii-akt.

P.T. M.

((Tekst on saksa keeles.))

Kuulutan kõigile, kes peavad sellest teadma.

22. veebruari käesoleva aasta 1785 aastal Meie otsustatud ja allkirjastatud lepingu vahendusel, T. M. Preisimaa Kuninga ja Danzigi linna vahel on otsuses kujutatud: et me Danzigi

linna ülialamlikul palvel ja Preisimaa Kuningliku Õukonna nõusolekul, võtame enesele selle lepingu ja selle kõigi artiklite käendamise; sellisele kehutusele me andsime seda enam hea meelega koha, et see ühest küljest ühtib meie sooviga ostada T. M. Preisimaa Kuningale alatised sobivused käesolevast meie vahelisest heast sõprusest, aga teisest küljest on Danzigi linna veenmise loomulikuks tulemuseks sellele iidsest ajast omistatud ja mei poolt pidulikult lubatud ja kinnitatud Keiserliku trooni kaitse, mistõttu me soovisime enese peale võtta Varssavis 22. veebruaris käesoleval aastal otsustatud mainitud käenduse, Tema Preisimaa Majesteedi ja Danzigi linna vahel sõlmitud ja allkirjastatud lepingu, millise sisu parima selguse saamiseks sõna-sõnalt alljärgneb.

Mõne aja eest tekkinud juhtumil, tema M. Preisimaa Kuninga ja Dnzigi linna vahel, erinevate arusaamatuste, mittekasulike ja kahjulike eksituste tulemusel ja nagu hiljem teostatud, Venemaa Keiserliku ja Poola Kuningliku Õukonna vahendusel, olid selles asjas määratud läbirääkimised, et lõpetada asjad Preisimaa Kuninga poolt akrediteeritud volitustega Poola Kuninga Õukonna juures, Preisimaa Kuninglik resident ja legatsiooninõunik von Buchholz, aga Danzigi linna poolt magistraadi liikmed Weickmann ja Gralath, siis selles küsimuses sõlmiti mõlemate poolte vahel järgmine kokkulepe.

1)Danzigi linna Magistraat tunnistas, et Danzigi linna poolelt, vigade, tähelepanematus ja eelarvamuste tulemusel, T. M. Preisimaa Kuninga ja Tema Majesteedi alamate suhtes oli rikutud piire et nad mainitud Danzigi linna ja mõnede selle elanike poolt olid solvatud. Seetõttu mainitud Magistraat palub Tema Kuninglikku Majesteeti linna nimel andeks ja lubab edaspidi Tema Majesteedi ja ta alamate suhtes nõnda käituda, et neile ei oleks antud mitte mingit ettekäenet põhjendatud kaebusteks.

2)Nii, nagu vaidlus tekkis peamiselt sellest, kas Kuninga alamad võivad vabalt Danzigi sõita, sellest läbi sõita ja kaubelda Danzigi linna ringkonna kaudu, siis Danzigi linna Magistraat, linna ja üldkoosoleku nimel, sellega kohustub ja teatab, et nagu T. M. Preisimaa Kuningas lubab Danzigi linna elanikele vaba läbisõidu mööda Visla voolu ja oma valdustest läbi, täpselt samuti lubatakse kõigile Preisimaa Kuningriigi alamatele vaba läbisõit Danzigi linna ringkonnast, nii vee- kui maismaateed kasutades, mööda kõiki Visla harusid laevadel ja ekipazidel sõita ja kõik, mis nad ühest kuninglike valduste osast teise hüveks soovivad vedada, vabalt ja takistuseta kohale viia; see-juures linn kohustub eriti taastama tee Gänsenkrugi kaudu ja avama selle Preisimaa Kuningriigi alamatele vabaks läbipääsuks, kuid sellise piiranguga, et Danzigi linnale antakse mainitud tee seal, kus see läheb lähedalt mööda kindlustustest jätta see lõik välja või kuni selle kohani, kus see ei saa olla avatud, sulgeda tõkkepuudega ja öiseks ajaks, loojangust kuni päiksetõusuni see lukustada ja edasi nii sellel teel, aga ka kõikidel teistel teedel, mis läbivad Danzigi linna ringkonna, seada sisse maanteemaksud ja Preisimaa Kuningriigi alamatelt ei tohi neid igal juhul võtta enam, kui seda võetakse linna enda elanikelt.

3)Selle vastu ja kuna T. M. Preisimaa Kuningas soovib siiralt säilitada Danzigi linnale tema heaolu ja eriti kauplemist Poolaga, siis Tema Kuninglik Majesteet lubab Poola mereteed väljaveetava kauba, niivõrd kui see mööda Vislat Danzigi linna ja selle ringkonna kaudu läheb, anda eranditult Danzigi linnale, sellisel viisil, et vaid üksi Danzigi linna elanikel peab olema mööda veeteed igasuguste mööda Visla ja Poolast Danzigisse veetavate kaupadega kauplemise õigus.

Seetõttu Tema Kuninglikul Majesteedil sobiv kõigile oma alamatele kirjutada ette see, et igasugune mereteed Danzigi kaudu teostatavast kaubandusest tuleb hoiduda ja et sellest oleks täpselt kinni peetud, siis Tema Kuninglik Majesteet mitte ainult ei tee selle suhtes ranget korraldust Neufahrwasseri tolliametile, selleks, et ei lubataks kuninglikel alamatel mingi kaupade väljaveo kaubandus, vaid Temal sobiv esitada samuti Danzigi linna Magistraadile ettepanek seada Neufahrwasseris sisse oma agendi ametikoht, kes saanuks hoolitseda selle eest, et see artikkel oleks täpselt järgitud ja et Preisimaa Kuningriigi alamatel ei oleks midagi mööda veeteed välja veetud, koosnegu see siis Poola või Vene toodetest. Kuid selleks, et selle agendiga ei toimuks mingeid arusaamatusi, siis ta ei tohi olla volitatud Preisimaa laevu külastama, aga samuti kõrvaldama end igasugustest vaidlustest Preisimaa Kuningriigi alamatega ja tolliametnikega, vaid piirduma sellega, et kui ta märkab Preisimaa Kuningriigi alamate poolset kaupade väljavedu mööda veeteed, aga

järelikult selle artikli rikkumist, siis ta viivitamatult teatab sellest kuninglikule tollile, et nõuda välja maksu ja kui see kohe ei osutu edukaks, siis Danzigi linna Magistraadile, selleks, et see viimane võinuks otsida sellise kuningliku residendi rikkumise kõrvaldamist, aga Kuningliku Ministeeriumi vajaduse juhtumil saada ka rahuldust, kuivõrd see osutub põhjendatuks.

Kuid nii, nagu Danzigi linn selle tulemusel soetab igasuguse võimaliku kindlustamise Preisimaa alamate poolse mööda vee-teeid väljaveo kaubanduse vastu, siis selle viimasega, vastupidiselt säilitatakse vabadus kõik oma vajadused ja tooted, kust need ka kelleltki hüveks said, võtta, kanda ja edasi vedada Danzigi linna ringkonna kaudu.

Nii, nagu Danzigi linn selle Tema Kuningliku Majesteedi suuremeelset ettepanekut tunnistab ja võtab tänutundes vastu, siis selle vastu ta lubab kõigist toodetest, teostelt, kaupadelt ja esmetelt, millised sellisel viisil Preisimaa Kuninglike alamate poolt nende ringkonnast mööda Vislat alla või siis mööda maismaad veab, mitte võtta muid või suuremaid makse või tolle, kui oma enda elanikelt.

4) Sisseveo kaubandusele mööda merd Neufahrwasseri kaudu antakse mõlematele pooltele vabadus; kuid et selles suhtes oleks jälgitud õiglane võrdsus, siis T. M. Preisimaa Kuningas suvatseb sellega, et Danzigi linna Magistraat omab õigust kõigilt Neufahrwasserist toodavatelt kaupadelt ja asjadelt, millised kuuluvad Preisimaa kuninglikele alamatele, võtta samasuguseid makse ja transiidimaksu, milliseid ta heaks peab, kuid sel tingimisel, et need ei ületaks Preisimaa makse. Omalt poolt, Danzigi linna Magistraat lubab, et ta hakkab neid makse võtma Blockhause juures, aga mitte linnas, et ei hakata nõudma, et Preisimaa laevad ja praamid oleks linnas tühjaks laaditud ja et Preisimaa tõendid kaupade läbilaskmisest oleks Danzigi tolli poolt loetud piisavateks dokumentideks, ilma et laevu oleks hiljem üle vaadatud. Kui aga Magistraat kohtab põhjendatud kahtlusi, et sarnases läbilaskmise tunnistuses ei ole mitte kõik vastaval kujul ja et seejuures ilmneb ebatäpsus või pettus vastavates maksudes, siis temale antakse õigus, siis talle antakse õigus kasutada Preisimaa kuninglikele alamatele merel kasutatavat laeva, et hoida ära pettust, käskida see ettenähtud korras Brockhause juures üle vaadata, kuid see ei saa mitte varem ja mitte teisiti toimuda, kui peale Danzigis asuvale Preisimaa kuninglikule residendile teate saatmist, selleks, et see viimane ise voliniku kaudu viibiks ülevaatuse juures ja et igasugune kära, korralagedus ja ebaõiglus oleksid sellise ülevaatuse juures kõrvaldatud.

5) Danzigi linna Magistraat kohustatakse samuti linnast ja ringkonnast läbi laskma ja seda makse võtmata, igasugust vara ja asju, millised kuuluvad T. M. Preisimaa Kuningale, selliseid, nagu: keedusool, portselan, raud ja tubakas, igasugused asjad sõjaväele ja nimelt mündrite juurde kuuluvad asjad, relvad, püssirohi ja igasugune sõjamoona ja varustus, aga samuti igasugune Seehandlungs-Compagnie sool, kui on esitatud Preisimaa Kuningliku Sõjaministeeriumi vastav tunnistus.

6) Aga kuna praeguseni valitses kahtlus selles, et kas laieneb 8. jaanuaril 1771 aastal T. M. Preisimaa Kuninga ja Danzigi linna vahel sõlmitud konventsioon, millise järgi mainitud Magistraat kohustus Danzigi linna mitte võtma mitte üht kuningliku Preisimaa amat või kolonisti, kui nende poolt ei ole esitatud selleks Ministeeriumi või kohaliku omavalitsuse poolt väljastatud luba, ainult Tema Kuningliku Majesteedi endistele provintsidele või samuti hiljem soetatud Lääne provintsidele, siis sellega mõlemate poolte poolt kohustuslikult kuulutatakse, et mainitud 8. jaanuari 1771 aasta konventsioon laieneb samuti ka Ida Preisimaa provintsi üle käesoleva lepingu allkirjastamise päevast ja Danzigi linna Magistraat, linna ja kõigi selle elanike nimel, lubab, et ta selle lepingu kõigis selle Ida Preisimaad puudutavates punktides ja artiklites, aga ka kõigi muude Preisimaa Kuningriigi maade suhtes täpselt järgima ja täitma hakkavad.

7) Seevastu T. M. Preisimaa Kuningas suvatseb Tema Kõigekõrgeima uueks linna suhtes armulikkuse ja heatahtlikkuse märgiks lubada seaduslikul viisil naasevaid isikuid ja Danzigi ringkonna elanike, käesoleva lepingu allkirjastamise päevast igal juhul vastu võtta ja edasise linna koormamise vähendamiseks ja peale selle konventsiooni allkirjastamist, kutsuda sealt senini eksiteeriv värbajate üksus tagasi.

8) Kuningliku Preisimaa poolt kaitstavad juudid peavad olema käsitletud Danzigi linnas ja selle ringkonnas võrdselt muude saksa juutidega ja seejuures mainitud Kuningliku Preisimaa poolt

kaitstavad juudid peavad olema kohustatud hoiduma igasugusest Danzigi politseiliste seadustega keelatud kaubandusest.

9)Nii, nagu Danzigi linna Magistraat, Tema Kõrguse Poola Kuninga spetsiaalsel suvatsusel, kes liitub selle konventsiooniga tavalise ratifitseerimise allkirjaga, võtab kõik ülaloetletud lepingu punktid vastu ja kohustub neist kinni pidama; siis Tema M. Preisimaa Kuningas omalt poolt suvatseb kõik, mis Tema Kõrgusele või tema alamatele selle sekkumise puhul osutatud oli – andestada ja unustada ja lubab samuti Danzigi linna kaubandust kõigi soovimatel viisidel rahuldada ja Tema Majesteedile tehtud vastava esildisega tühistada igasugused koormised ja keelata karmilt oma alamatele igasuguse Danzigi elanike ja nende kaubanduse kitsendamise.

10)Kui aga ülal esitatud artikli suuremaks selgitamiseks ja kinnitamiseks olid veel T. K. Poola Kuninga ja Danzigi linna vahel sõlmitud lisa-kokkulepped, siis kõik see, mis sellisel juhtumil volinike kaudu otsustatakse, peab omama samasugust jõudu, nagu see oleks võetud sõna-sõnalt sellesse konventsiooni.

Selle kinnitamiseks ja selle käesoleva lepingu ülalmainitute poolseks kindlamaks järgimiseks, milleks on varustatud vastastikused Komissarid piisavate vastastikuste volitustega, oli see allkirjastatud ja lisati pitsatid ja Tema M. Ülevenemaaline Keisrinna, mõlemate poolt nõusolekul, võtab enda peale selle konventsiooni ja kõigi selles sisalduvate punktide garanteerimise.

See juhtus Varssavis, 22. veebruaril 1785 aastal.

(L.S.)Heinrich Ludwig. (L.S.) Carl Friedrich (M.П.)Г.Л. Бухгольцъ. (M.П.)К.Ф.Грالاتъ.
Von Buchholz. Gralath.

(L.S.)Johann Wilhelm Weickmann. (M.П.)И.В. Вейкманъ.

Nii, nagu me sellega enda auks ja kohustuseks selle garanteerimise ka tegelikult enda peale võtame, lubades meie Keiserliku sõnaga ja kohustudes Meie, pärijate ja Meie järeltulijate eest seda lepingut jälgida kogu selle sisus, jõus ja mõjus ning ei tee midagi selle vastu ega luba seda ka teistele.

Selle kinnituseks Meie, allkirjastades oma käega selle Käendamise akti ((Garantie-Ackte)), käskisime selle kinnitada Meie Riigipitsatiga.

See juhtus Szarskoe-Selos, 20. märtsil 1785 aastal, Meie Valitsemise kahekümne kolmandal aastal.

Catharina.
Graf Johann Ostermann.

Екатерина.
Графъ Иванъ Остерманъ.

*****

Nr. 231.

1792 a. 27. juuli (7 august). Preisimaaga sõlmitud Liidu-traktaat, mis tehti S-Peterburis.
(П.С.З. № 17069).

((F. Martensi kommentaar.))

1785 aasta lõpus oli vürst Dolgoruki Berliinist tagasi kutsutud ja tema asemele oli nimetatud krahv Sergei Rumjantsev ((Serge Roumiantzow, Сергей Румянцевъ.)). Keisrinna ei olnud rahul vürst Dolgorukovi käitumisega, kuid ikkagi annetas temale ta võlgade tasumiseks 15 tuhat rubla. Vürst tänas kingituse eest ja lisas, muuseas, 4.(15.) novembri 1785 aasta kirjas Kõige kõrgema nimele, et „kui ma oma neljakümne nelja aastase teenistuse ajal võisin milleski libastuda, siis see toimus muidugi ainult minu annete, mitte tulisuse puuduse, milles leegitsesid minu kirg ja püüdlus alates minu teenistusse astumisest, vähesuse tõttu“.

Uus Venemaa saadik pidi väljendama enam iseseisvust Berliini Õukonna suhtes ja vähem alluma Preisimaa ministrite mõjule. Krahv Rumjantsev, enam kui vaja, omas kõiki kvaliteete, et tõsta Venemaa esindaja autoriteeti. Kuid tal puudus nii mõistuse paindlikkus kui ka suhtlemise pehmus, et hoida ära isiklikke kokkupõrkeid ja et saavutada temale seatud eesmärgid. Kui krahv Rumjantsev oli nimetatud Venemaa esindajaks Berliini, Keisrina hoidis sõbralikku liitu Joseph II. S-Peterburis valitses Preisimaa õukonna üle Viini õukonna mõju. Kuivõrd tugev oli see mõju on näha instruksioonist, milline anti krahv Rumjantseville ja mis oli saanud Kõigekõrgema kinnituse 23 oktoobril 1785 aastal.

Selles tähelepanuväärses aktis tõestatakse, et „Preisimaa Kuninga maade loomuliku asendi tõttu“, ta peab kartma Venemaad ja tema suuremist, nõnda nagu tema jõud „väga sobivalt võivad väga kiiresti olla pööratud Preisimaa Kuningriigi vastu, kus meie vastas on kaitse üpris ebapiisav“.

„Sellisel viisil“, jätkab instruksioon „Preisimaa ja Venemaa vaheline sõprus, olemata põhjendatud loomulikele asjadele, ei saa olla teine, kui ajutine, asjaolude voolus. Aga kui see on vaieldamatu tõde, kas siis võib mõistlikult eeldada, et Preisimaa Kuningas meie uue Ottomani Portuga peetava sõja ajal, milline nähtavasti viiks selle Impeeriumi lagunemisele, hakkaks Viini Õukonda meie vastasest diversioonist tagasi hoidma?“

Minnes seejärel üle Tescheni traktaadile, instruksioon kinnitab, et „ta, olles garanteeritud Tema K. Majesteedi poolt, esimesena asutas Venemaa mõju Saksamaal ja andis meile õiguse vahetult omatahtsi, ega mitte kolmanda kaudu, osaleda poliitilistes asjades“. Preisimaa Kuningas moodustas tuntud Austria ja Venemaa vastase liiga (Fürstenbund), „vaid ainult Bavaaria maade nõudmisel armastusliku vahetamise tõttu Austria Madalmaade vastu, millised olid hertsog Deux-Ponts ((Цвейбрюкенскому)) tehtud siinse vahenduse kaudu tema poolse asja suurimas saladuses hoidmise lubaduse tingimisel“. Kuid hertsog reetis saladuse ja andis Austria ja Venemaa välja.

Esitades edasi kirjelduse Venemaa suhetest kõikide Euroopa ja Aasia riikidega, pööratakse instruksioonis uuesti Venemaa ja Preisimaa vaheliste suhete juurde. Liiduleping, milline on sõlmitud Peeter III (Vt. Kd. V. lisa Nr. 3) Preisimaaga, „tuleb täie õiglusega lugeda meie orjastamiseks“. Katariina II, astudes troonile, valis liidu Preisimaaga, sest et kuningas ei nõudnud Venemaa sõjas osalemist. Tescheni rahu sõlmimisega „meie poliitiline side Preisimaaga saavutas juba oma täiuse“. Kuningas võis ühendada oma valdustega kaks Franconie markkrahvkonda. „Kuid sellest talle ei piisanud“. Ta hakkas sajatama selle eest, et „Keisrinna sõlmis Joseph II -ga liidu. Kuid selline Preisimaa Kuninga rahulolematuse ei oma üldiselt, peale tema Austria Õukonna vastase igavese kadeduse, teist alust“.

„Kuidas ka keegi ei tõlgendaks: kuid see on tõsi, et sellelt poolt ei ole olnud mitte mingit kavatsust rikkuda ja hävitada veel tänini kestvat Preisimaa Kuningaga kohustust, seni kuni ta ise sellest pühalt kinni peab ja rahule jääb“. Vene-Austria liit häirib kuningat veel sellepärast, et ta kardab, et mõlemad keiserlikud õukonnad „sihivad otse Preisimaa Monarhiat ja leppisid omavahel kokku tema tõrjumises nende tõelistele huvidele sobivatesse piiridesse“.

Kuid sellist kavatsust, kuulutab instruksioon, Venemaal üldsegi ei ole ja keegi ei soovi kuningat solvata, „kuigi ei saa tema enda läbinägelikkusesse asjade olemuse suhtes tungida, et Preisimaa monarhia jõud on tema poolt seatud tema naabrite väärkuse piiridesse, et mõlemate Keiserlike Õukondade omavahelised poliitilised huvid on põhjendatud nende vastastikuste maade loomuliku asendiga“.

Mõnede kuude pärast krahv S. P. Rumjantsev sai Keisrinnalt oktoobri-instruktsioonile täienduse. Selles 4. mai 1786 aasta aktis, milline on kirjutatud silmas pidades Friedrich B lähenevat surma, kinnitatakse Rumjantsevi järeljätmatut kohustust „püüda saavutada tema (troonipärija) usaduslikkus ja saades see, teha teoks sisendamise, et meil ei ole Preisimaa Kuningaga tülli mineku kavatsust, kellega me soovime sõprust ja üksmeelt hoida nii kaua kui temale sobib“. On soovitatav, lisab Keisrinna, et Preisimaa valitsus asuks „meie oukorra otsesesse olemusse“ ja „et oma nõuannetes ja toimingutes ei oleks suunatud kibedusest Austria Õukonna vastu, vaid mõõdukusest ja arukusest“.

Suunised, millised olid Keisrinna poolt uuele saadikule Berliini Õukonna juures ei olnud ainiti, tema poolt mitte täiesti õieti mõistetud, nagu seda näitasid tagajärjed. Krahv Rumjantsev

tuletas neist veendumuse, et Keisrinna kuigivõrd ei väärtusta sõprust Preisimaaga ja nimetas ta Berliini selleks, et „kohelda kõrgilt“ Preisimaa ministreid kui kantselei ametnikke ja kritiseerida kõike, mida Preisimaa kuningas teeb. Katariina II käsk „püüda soetada tulevase kuninga usalduslikkus“ ja veenda teda selles, et Venemaal ei ole Preisimaaga „tülitsemise“ kavatsusi, krahv Rumjantsev täitis üpris omapärasel viisil: ta väljendus oma telegrammides, millised sattusid samuti Preisimaa ministrite kätte, kuninga ja ministrite suhtes nõnda sapiselt, et tema viibimine Berliinis muutus üpris varsti täiesti väljakannatamatuks. Krahv Rumjantsev oleks olnud Berliini Õukonna juures omal kohal, kui Keisrinna soovinuks Preisimaaga sõda. Kuid seda ta vähimaltki ei soovinud.

Muideks, ei saa eitada, et krahv Rumjantsevi raportid olid üpris huvi väärivad. Teatades oma vastuvõtu-audientsist raskelt haige kuninga Friedrich S. juures, kelle „käed olid podagra hoogudest moonutatud“, lisab uus saadik, et ikkagi „Valitseja olek ka sellises seisundis sisaldas veel miskit suursugususest“. (16. (27.) juuni 1786 aasta raport). Kuid mis puudutab aga Preisimaa ministreid, siis esmalt krahv Rumjantsev veendus, et „neist inimestest ei ole miskit oodata. Hertzberg on pedant, kes tegeleb Saksa Liidu veelgi suurema kindlustamisega, millist ta peab maailma kaunimaks asjaks“. Seejuures on Hertzberg Preisimaal täielik peremees ja Rumjantsev veendus juba absoluutses võimatuses püüelda Venemaa ja Preisimaa lähenemisele. Berliini õukond otsib ilmselt lähenemist Inglismaale, Saksamaa riikidele ja Prantsusmaale, et jätta Venemaa kõrvale. „Sellisel juhtumil“ küsib krahv Rumjantsev viitse-kantsler Ostermannilt, „kas Te ei arva, et me võime veelgi enam saada ilma siinse õukonnata läbi“.

Peale selle krahv Rumjantsev, tunnetades oma väärtust, lisab, et ta juba veendus oma võimatuses meeldida Preisimaa ministritele niivõrd, nagu oli seda vürst Dolgoruki. Seepärast ta palub Keisrinnalt lubada tal Berliinist ära sõita oma venna juurde puhkusele või siis naaseda täiesti Venemaale. Tema arvates oleks olnud täiesti piisav, et jäetaks Berliini Õukonna juurde „lihtne“ asjur. (8. (19.) augusti 1786 aasta raport.).

Krahvi raportitest ei ole samuti märgata seda, et ta oleks eriti püüdnud saavutada Preisimaa troonipärija „usaldust“. Viivitatamatult peale Frederic-Guillaume II ((Friederich-Wilhelm II, Фридриха-Вильгельма II)) valitsema asumist ta kiirustas S-Peterburi teatama oma arvamust uuest kuningast ja tema valitsusest. „Kõigist jutuajamistest ja kuninglikest sammudest“, kirjutab ta 15. (26.) augusti 1786 aasta telegrammis. „Kindlalt võib öelda, et tema valitsemine hakkab olema üpris sarnane ta vanaisa omale. Sõjalises osas ta järgib korda ja võib olla ta teeb mõningad pisikesed parandused; aga mis puudutab poliitikat, siis, muidugi, hakkab olema oma ministrite hoole all. Milles ta veel sarnaneb oma vanaisale, pühendumine vagadusele. Sellele aitas palju kaasa selle Valitsejani käesoleval ajal jõudnud Saksa maades levivad kuulujutud ja millised on ka Venemaale levinud“.

Lõpuks, oma üleolevat suhtumist Preisimaa valitsuse suhtes selgitab krahv Rumjantsev järgmisel viisil: „Ma arvan, et meeldiva läbikäimise juures on tarvis jälgida ja näidata kindlust ja oma väarikuse tunnet“. „Meie olukord on selline“, lisab ta, „et siine õukond ei saa kunagi meie vastu seista, aga igal juhtumil pigem karta meie vaenulikkuse äärmuslikke tagajärgi; seejuures aga ma võin, näib, Teie Hiilguse täpselt kinnitada, et vastupidiselt Venemaa vanasõnale: siin ei ole mitte ainult surnud havi, vaid ka ta hammastest pole miskit järgi jäänud“, (18. (29.) augusti 1786 aasta raport.).

Sellised krahv Rumjantsevi järsud arvamused Preisimaa ministritest ja kuningast endast ei olnud Keisrinna, ega ka viitse-kantsleri poolt heaks kiidetud. Veelgi vähem väärised heakskiitu mõned krahvi taktitundetud teod. Keisrinna meenutas temale ta kohustust mitte austada mingeid „klatsijutte“ ja hädavajadus „pidada arutlusi meile ministrile omase väarikusega“, ja „sõpruse kinnitamist teostada pingutuseta ning siiral viisil“. Viitse-kantsler aga väljendas krahv Rumjantseville oma rahulolematust selle suhtes, et ta ei läinud Friedrich II matustele ja et üldse lubab enesele „jämedalt ja ebaväärikat“ isikutest rääkimist, kes on teeninud ära Keisrinna poolset armulikkust. Ta soovitas temale samuti vähem järsult oma telegrammides väljenduda Preisimaa ministrite suhtes, kelle kätte tema telegrammid võivad sattuda. (Krahv Ostermanni 27. oktoobri 1786 aasta telegramm.).

Ainiti kõik need meeldetuletused ei avaldanud krahvi moraalile mingit mõju: ta jätkas oma pikkades telegrammides Preisimaa suhtes täiesti hoolimatult taunitud väljendite kasutamist. Ülimal määral on iseloomulik tema poolt isiklikult käsitsi kirjutatud 22 juuni 1787 aasta telegramm, milles on esitatud üksikasjalik kirjeldus rituaalidest, millised valitsevad Berliini Õukonnas. Krahv Rumjantsev esitas kuninga enese ja kõigi peamiste Preisimaa riigimeeste iseloomustusekutsudes neid temale omase avameelsusega.

Kuningas Friederich-Wilhelm, ta tunnistab, teab veel vähe, kuid ikkagi „ilmselt vaid ainult kõigile, et valdav Valitseja mitte mingeid juhi andeid ei oma. Kõik mis ta senini ka ei teinud, ja ka tema isiklik, nõnda öeldes oma jõududesse umbusaldust, kuulutab kinnitavalt seda tõde“. Tema troonile astumisel kõik mida sellest oodati“ kõigist neist sügavatest mõtisklustest, millistesse peeti teda sukeldunud olevat pikal valitsemisele saamise ootuse ajal“. Ilmnes selle asemel „selline kõige põhilisemate asjade mittetundmine, et mitte keegi ei kahelnud esimestest sammudest korratuse poole, milline võis varsti järgneda, aga kui seejuures nähti, et valitseja selle erinevate komisjonide asutamisega tõrjus enda isikust eemale kõik asjad, siis võis sellest kergelt arvata, et ka tööarmastusest ei olnud miskit loota“. „Varsti, seejärel“, jätkab krahv, „see õrn valgustaja oli ümbritsetud nende kaaslastega, kellele pöördus kogu tähelepanu. Hertzberg - poliitilises osas; Bichoffwerder – kõiges selles, mis võis puudutada isiklikku asendit; Wölner ja kaks venda Beyerit siseasjades, ilmselt kujutasid endast tseesarliku harimatuse kaitsjate kuju“.

Seejärel tuleb mitte vähem terav Preisimaa ministrite iseloomustus. Hertzberg – seni kuni asus „ühtsete kantselei harjutuste juures“ oli „oma loomulike mõtetega tasakaalus“. Kuid nüüd, omades võimalust tegeleda kõrgema poliitikaga, ta „tegeleb suurema osa ajast selle uurimisega, et kõikide riikide ajalehed ja ajakirjad kujutavad temale endast ebahuvitavat tühjust“. Ta võrdleb Hertzbergi don Quijotega ((Don Quichotte, Донъ-Кихотомъ))!

Bichoffwerderi suhtes on krahv Rumjantsev seda meelt, et ta on „ohtlike omadustega ja sellele vastavate eesmärkidega inimene. Selle vaieldamatudk tõestuseks on teeseldud siirus, millisega ta vaimudega suhtlemise võimalusest kuulutab“. Bichoffwerder on Schrepfieri (spiritist) sõber ja „pidades silmas tegeliku ime uskumist, sellega veiderdades“. Seejuures Rumjantsev jutustab, et Bichoffwerder ja prints Friederich Brunswick „veenasid Tema Majesteeti viibima surnud kuninga vaimuga vestluse juures“. Kuid kuningas kartis „hirmsat etendust“ ja „ootamata ära seantsi lõppu, lahkus“.

„Loodetavasti“, järdab krahv Rumjantsev oma jutus, „et kui ülalminitud vestlus ka tegelikult järgneda võis, siis kaasvestlejatest mõned ei saanud jääda ka ilma vigastusteta. Paljud väidavad, et põhjus, milline sundis kuningat lahkuma, oli tema hirmsa eelkäia kepi eelnev ilmumine“.

Maininud, lõpuks, selles samas telegrammis, veel teisi Preisimaa riigitegelasi, läheb krahv Rumjantsev üle Preisimaa kaasaegse olukorra kirjeldamisele, millises oli rahvast natuke üle 6 miljoni; sõjaväge 200 tuhat ja riigikassas umbes 70 miljonit taalrit. See telegramm lõppeb lühikese, kuid huvitava iseloomustusega, milline puudutab Preisimaa suhteid erinevatesse riikidesse.

Sellised ettevaatamatud ja teravad arvamused ei olnud krahv Rumjantsevi poolt välja ostetud mitte mingite diplomatiliste edudega: ta kuigivõrd ei aidanud kaasa Venemaa ja Preisimaa lähenemisele, vaid viis vastupidiselt veelgi suuremale suhete jähnenemisele. Seejuures oli ka ilma selleleta, mainitud mõlemate riikide vaheliseks suhteks piisavalt palju põhjuseid.

Keisrinna Katariina II 1787 aastal toimunud kohtumine Keiser Joseph II suurendas veelgi Berliini Õukonna kahtlustamist. Preisimaa kuningas valdas „Austria õukonna suhtes viha, milline oli võrreldamatult suurem sellest millist pidas tema eelkäija“ ja ta oli veendunud, et Keisrinna leppis Austriaga kokku Preisimaa ühises ründamises, kui vaid seda asjaolud lubavad. Kuningas veendus selles veelgi, kui Keisrinna keeldus temaga Liidutraktaati uuendama. (Krahv Rumjantsevi 7. (18.) 1788 aasta telegramm.).

Samamoodi Berliini Õukond solvus Venemaa keeldumise peale võtta ta vahendajaks Rootsi ja Türgi vahel rahu sõlmimiseks. Keisrinna teatas, et ta ei saa seda ettepanekut vastu võtta teisiti, kui koos ta liitlasega, Saksamaa Keisriga. Mis aga puudutab eriti Rootsit, siis Keisrinna ei

nõustunud enne temaga rahu-läbirääkimistesse astuda, kui ta ei anna temale eelnevalt „hiilgavat rahuldust“. (Nota поданная прусскому двору 22. января 1789 г.).

Lõpuks, ka Danzigi asi hõlvas tugevalt Keisrinna ja Preisimaa kuninga tähelepanu. Varssavi 1785 a. (Nr. 230) konventsioon ei lõpetanud kuigivõrd endisi Preisimaa võimude poolseid Danzigi ahistamisi. Täiesti ilmselt tuli esile Preisimaa kavatsus see tähtis kaubanduslinna lõplikult ühendada oma valdustega.

Katariina II otsustas seda mitte mingil juhul mittelubada ja vajadusel oli valmis seda Preisimaa plaani teostamist relva jõul takistama. (Rumjantsevi 4. mai 1786 aasta telegramm). Ta tuletas pidevalt Preisimaa valitsusele meelde Varssavi konventsiooni otsuseid. Kuid kõik Rumjantsevi esildised jäid tulemusteta: Preisimaa valitsus jätkas Danzigi elanike kitsendamist, ilmsel eesmärgil, et sundida neid ise väljendama Preisimaa ühendamise soovi. Seejuures Preisimaa saadik Konstantinoopolis intrigeeris väsimatult Venemaa vastu.

Neid asjaolusid silmas pidades krahv Rumjantsev ei pidanud enam vajalikuks Preisimaa ministritega tseremoonitsemist. Nii, näiteks, oma valitsuse käsul ta luges vanale krahvile Finkensteinile ette saadud telegrammi ja astus temaga vestlema. „Krahv Hertzbergile (väga mõjukale ministrile) ma piirdusin temaga telegrammide ettelugemise, millise lõpetamisel, et vältida paljude tegusõnade igavat loetelu ma tõusin ja ütlesin temale, et nõnda tööga koormatud inimest rohkem kinni pidada ei söenda“. (Депеша от 4-го (15-го) марта 1788 г.).

Seejuures krahv Rumjantsev raporteeris, et Berliinis kardetakse sõda Venemaaga ja nii nagu Preisimaa „merel tegutsemiseks ei oma mingeid vahendeid“ aga seejuures „tema argus praeguste asjaolude suhtes on meie arvates tegelik“, et ta tegi ettepaneku saata Preisimaa randade lähedale mõned Vene sõjalaevad. (19. (30) septembri 1786 aasta ja 11. (22) juuni 1788 aasta raportid). Lõpuks krahv oletas, et paralüseerida Preisimaa kavatsusi, võik alustada Berliini Õukonnaga Poola suhtes salajasi läbirääkimisi, et tekitada temas kõige täitumatumaid soove.

Kuid Katariina II ei austanud oma heakskiiduga krahvi ettepanekuid, ega ka Berliinis käitumise viisi. Ta ise jõudis veendumusele, et ta ei ole endale sobival kohal. 15. märtsi 1788 aasta kirjas krahv A. A. Besborodkole Rumjantsev tunnistab, et tema asend Berliini õukonna juures koormab teda liiga palju ja ta palus Keisrinna luba suunduda tegevarmeesse. See soov ka täideti. 13. augusti 1788 aasta reskriptiga krahv Rumjantsev, „pidades silmas temale juba ammu teada olevat soovi“ oli kutsutud Berliinist tagasi ja ta asemele nimetati saadikuks Lissabonis teeninud krahv Nesselrode.

11. augusti 1788.a. instruktsioonis krahv Nesselrodele kirjeldatakse üksikasjalikult käesoleva Berliini kabineti Keisrinna suhtes ebaõiglase ja mittesõbraliku tegevuse põhjuseid. Kui puhkes sõda Venemaa ja Türgi vahel, Keisrinna vajas Austria liidulist abi ja seepärast ta pidi hindama tsesari sõprust ja ei saanud vastu võtta Preisimaa Kuninga Liidu-traktaadi uuendamise ettepanekut.

Kuid see äraütlemine ei muutnud kuigivõrd tema sõprusetundeid Preisimaa vastu. „Minu alaliseks reegliks tema (kuninga) suhtes oli väärtustada ja hoida sõprust temaga ja ma kunagi ei loobu temast seni, kuni ma kohtan tema poolt täielikku vastastikulist poolehoidu“. Muideks, kui lakkasid erilised kohustused, tegutsevad Venemaa ja Preisimaa vahel, ikkagi jäid alles Poola jagamise ja Tescheni traktaadid.

Lõpuks Nesselrode volitatakse „andma Preisimaa Kuningale igasugusel juhtumil kõige positiivsemat tunnistust sellest, et Keisrinna lähedus Viini Õukonnale ei omanud kunagi ega hakka olema meie eesmärgiks rikkuda mingil viisil Tema Preisimaa Majesteedi valitsemise rahu ja edenemist“.

Need rahumeelsed ja sõbralikud kavatsused esitas Keisrinna ise oma käega 18. oktoobril 1788 aastal kirjutatud kirjas krahv Nesselrodele. Ta usub kuninga enda sõbralikke tundeid, kuid ei saa imestamata jätta tema ministrite teguviisi Varssavis ja Kopenhaagenis. Varssavis Berliini kabinet protesteeris Venemaa ja Poola Liidu-traktaadi kava vastu. Kopenhaagenis ta teatas, et kui Taani väed hakkavad tegutsema Rootsi vastu, siis Preisimaa väed marsivad Holsteini. Seesugused tegevused viitavad Preisimaa mittesoovi säilitada Venemaaga häid ja rahulikke suhteid. Kuid „mõõdukus omab oma piire ja mitte mingil juhtumil ma ei luba, et minule või minu liitlastele oleks

ettekirjutatud seadused“. Võib arvata, et Berliini õukond juba koostas oma Venemaa suhtes vaenulike tegevuste plaani ja arvatavasti neist teda loobuma sundimine hakkab olema raske. Ainiti krahv Nesselrodele tehakse ülesandeks otsida kõiki vahendeid, millised võinuks möödapääsmatuna näivat õnnetust ära hoida, kui Preisimaa läheb nüüd edasi tema poolt valitud teed. Kui krahv selle ülesande lahendab, siis ta osutab inimkonnale väga suure teene.

Kuid üpris varsti Keisrinna veendus selles, et krahv Nesselrode ei seisa oma ülesannete kõrgusel. Oma reportites ta väljendas liiga usalduslikku suhtumist Preisimaa ministritesse ja teisest küljest, kuigivõrd ei ilmutanud Venemaa ja Preisimaa vahel eksisteerivate arusaamatuste kõrvaldamise võimeid. Keisrinna ise pidi, oma 15. detsembri 1788. aasta kirjas, selgitama krahvile, et ei tohi kõike, mida talle räägib Hertzberg uskuda, kelle tegevused on äärmiselt kahepalgelised. 13. (24.) oktoobri 1788 aasta telegrammis krahv Nesselrodele, millises ta edastab Hertzbergi sõnu, et kui Keisrinna võtaks Preisimaa vahendamise ettepaneku vastu, ta oleks nüüd arvatavasti olnud Krimmi ja Otchakowi valdaja, Katariina II kirjutas oma käega järgmised sõnad: „Üleilmne Jumala asemik korraldaja; täiesti upsakaks läinud“.

Sellistel asjaoludel kahe riigi vahelised suhted pidid muutuma üha enam pingelisteks. Krahv Ostermann teatas parun Kellerile, uuele Preisimaa sadikule, avameelselt, et tema Kuninga tegevus on otse tema sõnade vastu. Kui Liidu-traktaadi puudumise õigustab Preisimaa Kopenhagenis ja Varssavis Venemaa vastastes tegevustes, siis viitse-kantsler meenutab sadikule, et teised riigid, millised ei ole Venemaaga seotud liidu-traktaatidega, tegutsevad Venemaa suhtes ikkagi enam sõbralikult. (Precis de la conference du vice-chancelier avec le baron de Keller du 15. november 1788.). Lõpuks krahv Ostermann ei suutnud parun Kellerile ütlemata jätta, et Venemaa valitsus ei mõista „järsku ja ootamatut muudatust tema Õukonna keeles ja teguviisis, pidades silmas kuninga mitmekordseid kinnitusi sõprusest“. (Krahv Ostermanni 19. detsembri 1788. aasta telegramm).

Kui 1788 aasta lõpus krahv Nesselrode raporteeris, et Preisimaa sadikule Varssavis on tehtud ülesandeks sõlmida Poolaga Liidu-traktaat, peale seda kui Berliini Õukond protesteeris Venemaa sarnase akti sõlmimise vastu ja kui krahv Hertzberg seda tunnistas, lisades, et Austria ja Preisimaa vaheline sõda on üpris lähedal, Keisrinna otsustas lõplikult väljaselgitada oma suhted Preisimaa kuningasse. Ta pidi teadma, milliste piirideni laieneb Preisimaa vaen ja kas on tema ja Preisimaa kuninga vaheline leppimine võimalik. Selleks, et katsetada Berliini Õukonna kohusetundlikkust, Keisrinna nõustus vastu tema sõbralikke teeneid Venemaa Türgi ja Rootsiga lepitamise asjas. Seejärel ta nimetas Berliini, kui spetsiaalse usaldusisiku, Maksima Alopeusa ((Maxime Alopeus, Максима Алопеуса).

28. augusti 1789 aasta instruksioonis tehakse Alopeusile ülesandeks peatuda Berliinis kui lihtne „rännumees“ („voyageur de passage“) ja püüda läheneda Preisimaa riigitegelastele, et veenduda kuivõrd kokkulepe Preisimaa on veel võimalik. Alopeusele antud ülesanne pidi lõplikult veenma Preisimaa kuningat Keisrinna ühesuguses soovis taastada endised sõbralikud suhted.

Muideks, Venemaa ja Preisimaa sõpruse ja liidu seisund on „sellise määrani loomulik ja kooskõlas mõlemate riikide tegeliku hüvena, et kui ta võiks olla rikutud mingiks ajaks, siis seda on võimalik selgitada ainult arusaamatustega ja kahtlustusteta, milline on kutsutud esile asjaolude ühtimisega, milliseid tuleb vaid hästi kaaluda ja uurida, et kõrvaldada nii need kui teised“. Selliste faktide hulka, millised kutsusid esile märgatava suhete jähnenemise, määratleb instruksioon järgmised: 1) liit Viini õukonnaga; 2) Preisimaa Liidu-traktaadi uuendamisest keeldumine; 3) Poolaga ühinemise kava; ja 4) probleemid, millised tehti Keisrinna poolt, et võtta vastu Preisimaa vahendustegevuse ettepanek. Kõigi nende punktide üksikasjalik käsitus viib aga järeldusele, et vastastikuse vaenulikkuse tegelikke põhjuseid ei olegi. Venemaa liit Austriaga ei tühistanud üldsegi liitlaslikke sidemeid Preisimaa; aga formaalse Liidutraktaadi viivitamatust uuendamisest äraütlemine oli vaid selle asja edasilükkamise soovi väljendamine; Poolale lähenemine oli kutsutud esile soovist rahustada kergeusklikke poolakaid; lõpuks, Keisrinna ei saanud vastu võtta Preisimaa poolset vahendamise ettepanekut, soovimata anda Rootsi kuningale võimaluse öelda, et ta ise seda palus teha.

M. M. Alopeuse, kui „rännumehe“ Berliini määramisega kogu diplomaatiliste suhete huvi S-Peterburi ja Berliini kabinettide vahel koondub Alopeusi raportitele ja temale antavatele instruksioonidele. Krahv Nesselrode jäi Berliini, kui saadik, kuni 1794 aastani, kuid keegi ei pööranud temale vähimatki tähelepanu ja kõik läbirääkimised kõige tähtsamates küsimustes toimusid tema seljataga Alopeuse, ühelt poolt ja kindral Bischoffwerderi vahel, kes omas Friedrich Wilhelmi erilist poolehoidu, teiselt poolt. Bischoffwerder oli vahendajaks kuninga ja Alopeuse vahel. Mis aga puudutab krahv Hertzbergi, siis ta pidas samuti salajasi läbirääkimisi Alopeusiga, millistest ta ei rääkinud teistele ministritele ja arvatavasti isegi ka kuningale.

1789. aasta juulis, kui Alopeus läbisõidul peatub Berliinis, Preisimaa Kuningas võttis ta vastu ja püüdis õigustada oma Venemaa suhtes aetavat poliitikat. Ta jäi täiesti üksi, ütles Kuningas ja ei saanud lubada Taani rünnakut Rootsile, oma liitlasele, pidades silmas, et Keisrinna poolne Liidulepingu uuendamisest keeldumine, tõestas ilmselt eriliste Venemaa ja Austria vaheliste Preisimaa vastaste kohustuste eksisteerimist. Bischoffwerderiga, kui vana tuttavaga, astus Alopeus salajasi läbirääkimisi pidama ja esialgu õnnestus temal peatada Kuninga poolne deklaratsiooni allkirjastamine, milline oli koostatud Hertzbergi ja Inglise saadiku Berliini Õukonna juures ja see oli ette nähtud S-Peterburi saatmiseks. Selles deklaratsioonis Keisrinnale esitatake kategooriline küsimus: millised rahutingimused ta Türgile ja Rootsile esitab? Alopeus ja Bischoffwerder korraldasid salajasi kohtumisi ja pidasid isiklikku kirjavahetust.

Preisimaa kindrali 13. juuli kirjas Alopeusile teatatakse, et Kuningas ei ole vähimaltki muutnud oma tundeid Keisrinna vastu, kellest sõltub sõbralikult ja usalduslikult Kuningaga selgitamine, et kõrvaldada igasugused arusamatused. Bischoffwerder loodab, et temal õnnestub taastada endised Venema ja Preisimaa vahelised sõbralikud suhted. Kuninga korraldusel ta nõudis Alopeuselt, et neist läbirääkimistest teaksid vaid ainult Keisrinna ja krahv Ostermann. Peale seda, oktoobris, kindral Bischoffwerder ütles Alopeusele, et Kuningas oleks rõõmsalt nõus alustama Keisrinnaga isiklikku kirjavahetust.

Üldine mulje, milline oli tehtud Alopeuse poolt neist salajastest läbirääkimistest oli, et kui Keisrinna ei täida Kuninga soovi ja ei uuenda temaga Liitu, siis ta sõlmib Liidu-traktaadid Türgi ja Rootsiga. Poolakad oleksid samuti rõõmsad Berliini Õukonnale lähenemisest. Kuid „ühel Keisrinna sõnast oleks piisanud, et lõhkuda kõik need plaanid“. (Alopeusi 12. (23) juuli 1789 aasta raport.). Lõpuks Alopeus raporteerib, et Bischoffwerder on suur kasakate hobuste huviline ja ta palus raha eest endale hankida neid üks paar. Keisrinna andis käsu saata Berliini Bischoffwerdelile kingituseks mõned kasakate hobused.

Peale neid eelnevaid läbirääkimisi suundus Alopeus S-Peterburi ja 1789 aasta sügisel naases sealt Berliini ülesandega korraldada mõlemate riikide vaheline lähenemine. Esialgu kõik Alopeusi püüdlused osutusid täiesti asjatuiks. 1790 aasta alguses võtsid asjad täiesti ohtliku pöörde. Preisimaa valmistus tõsiselt sõjaks ja Bischoffwerder teatas Alopeusile, et Kuningas astus tihedasse liitu Poolaga ja valmistub sõjaks, kuna ta otsustas kindlalt mitte lubada mitte mingil juhul Austriaga ühendada Doonau vürstiriike. „Uskuge mind“, ütles kindral, „Kuningas on siiralt seotud Venemaaga ja isegi oma enda vere hinnaga on valmis tegutsema tema kasuks, kuid Preisimaa Kuningas ei julgenud kuulata Friedrich Wilhelmi isiklike tundeid“. Seepärast peab Venemaa, eelkõige, loobuma aitamast Keiser Joseph II riskantset ettevõtmist ja sõlmida Türgiga eraldi rahu. Bischoffwerder veenas Alopeust, et päev, millisel ta temale teatab Preisimaaga liidu sõlmimise volituse saamisest, hakkab olema tema elu parimaks päevaks. (Alopeusi 5 (16) jaanuari 1790 aasta telegramm.).

Kuid vaatamata kõigile Preisimaa poolsetele sõjaks valmistumistele, oli Alopeus ikkagi veendunud, et need ei ole suunatud Venemaa vastu, osalt seepärast, et Kuningas kartis Venemaad, osalt ka seetõttu, et ta võib pigem Austriale midagi ära võtta.

Kuid peale Preisimaa ja Austria vahel Reichenbachis kokkuleppe sõlmimist, Alopeusi reetis ta kindlus Venemaa ja Preisimaa vahelise rahu säilimise suhtes. 17. (28.) septembril ta raporteeris, et „siinselt Õukonnalt ei ole miskit head oodata“. Kui Venema ei sõlmi jooksva aasta jooksul Türgiga rahu, siis ta peab olema valmis andma Liivimaal Preisimaale vastulöögi.

Seejuures Keisrinna ei kartnud eriti Preisimaa poolset kallaletungi. Ta väljendas Kuninga vastu enam usaldust ja saatis temale Türgiga sõlmitava rahu tingimused ja võttis ta vahendamise ettepaneku vastu. Kuid jätta maha oma kindlat liitlast, Saksamaa Keisrit, kes tema eest tormas Türki vastu ohtlikku sõtta, ta kunagi ei tee. (Krahv Ostermanni 26. ja 29. aprilli 1790 aasta telegramm Alopeusile.).

Keisrinna veendumus Preisimaaga rahu säilimise suhtes õigustas end täiesti asjaoludega, millised sundisid Berliini õukonda märkimisväärselt muutma oma käitumisviisi. Eelkõige aitas Preisimaa ministrite sõjakuse indu Inglismaa käitumine, milline jättis Preisimaa üksi. Krahv Hertzberg, olles sõjapartei hingeks, veendudes, et Inglismaale ta loota ei saa ja et paralüseerida Bischoffwerderi, oma konkurendi ja vaenlase mõju, astus salajastesse läbirääkimistesse Alopeusega, et Preisimaa saaks soetada Danzigi ja Thorni. Alustades veemisest, et ta samuti soovib olla Venemaaga üksmeeles, Hertzberg muutus järsku avameelseks tingimusel, et teda ei antaks Alopeusele välja.

Traktaadis, milline sõlmiti Preisimaa ja Türki vahel, kohustus esimene tagastama viimasele kõik maad, millistest ta võinuks sõja tagajärjel ilma jääda. Keiser nõuab Ochakowi kindluse ühendamist selle ümbruskonnaga. Seda veel vähe, Hertzberg loodab veenda Portat selle loovutusega nõustuma. Kuid seda ta on valmiste tegema vaid sel juhtumil, kui Keisrinna kohustub Preisimaa suhtes mõjutama Poolat, et ta nõustuks Preisimaa valdustega mõlemate mainitud linnade ühendamiseks. Lõpuks Hertzberg väitis ausõna andes, et ta teeb selle ettepaneku risti vastukuninga positiivsele korraldusele, seda küsimust mitte puudutada. (Alopeuse raport 25. novembrist (6. detsembril) 1790 aastal.).

Hertsperg ootas kanantamatult Venemaa valitsuse vastust. See ta vastus teda ei rahuldanud, kuna see oli liiga ebamäärane. Keisrinna väitis, et ta austas alati nende oma sõprade huvisid, millised austavad tema kasu. Kuid Danzigi asi, milline oli algatatud Hertzbergi poolt Kuninga seljataga, oli selle Preisimaa ministri errumineku üheks põhjuseks. Peale Hertzbergi errumineku ja selle ametiposti krahv Schulenburgi poolt täitmist Venemaa ja Preisimaa vaheline kokkulepe ka varsti sõlmiti.

1791. aasta alguses võtsid Preisimaa sõjalised ettevalmistused jälle ähvardava iseloomu ja Bischoffwerder veenas Alopeust, et ta juba mitmeid kordi peatas kuninglike reisiekipaazide saatmise Königsbergi. Kuid mitte alati tal see ei õnnestu. Seepärast palus ta jälle viivitamatult salajase Liidu-konventsiooni sõlmimist, millise alusel Preisimaa oleks valmis, risti vastu Türgiga sõlmitud Liidutraktaadile, isegi osutama Venemaale kaasabi Otchacowi ühendamisel. Keisrinna kirjutas Alopeuse 6. (17.) veebruari raportile kindrali sellise ettepaneku: „Orjuslikku sõltuvusse ma ei kavatse end anda. Otchacow nagu ka (Dnestri kallas) on Preisimaa õukonna poolt Türklastele garanteeritud. Krimm asub minu kätes aga ilma Tema Preisimaa Majesteedi loata. Tormakad kassid kiirustavad alati“.

Kuid prantuse revolutsiooni arenemise määral Keisrinna Katariina II veendus Preisimaaga sõja vältimise hädavajaduses. Aprilli alguses oli Alopeusel Stolpe külas Bischoffwerderiga salajane kohtumine, millises teatati viimasele Keisrinna siiras kavatsus kiiresti lõpetada Türgiga rahu sõlmimine. Bischoffwerder sattus sellisest sõnumist vaimustusse ja hüüatas: miks selline sõnum nii hilja tuleb! Nüüd peab kuningas alustama sõja, koos Inglismaaga, Venemaa vastu ja Hertzbergil õnnestus kuningas ümber veenda. Kuid vaatamata sellisele kuninga otsusele ta ikkagi loodab peatada teda ja viiviatamatult suundub viiviatamatult tema juurde Potsdami.

Kuningas kutsus kokku ministrite nõukogu. Selles nõukogus Hertzberg, kohalviibivate üldiseks imestuseks, hakkas tõestama, et sõda Venemaaga oleks liiga laostav ja Preisimaa peab seda vältima. Need sõnad pahandasid kuningat, kes ütles temale, et peale seda kui ta ise ajas asjad sassi oma mõtetute intriigidega ja sõlmisin Poola ja Türgiga Preisimaale äärmiselt mittekasulikud liidud, ta julges veel teha ettepaneku, milline ei ole kooskõlas kuninga au ja kohustustega. (Alopeuse 2. (13.) aprilli 1791 aasta raport.).

Peale seda tseeni Hertzberg haigestus tõsiselt ja pidi varsti erru minema. Tema kohale asus Schulenburg, kes oli siiras Venemaaga liidu pooldaja ja kes veenas kuningat Inglismaale lootmise võimatuses. Peale Keiser Joseph II surma ja Bischoffwerderi Viini sõitu sõlmitakse Austria ja

Preisimaa vahel liit, milline andis Keisrinnale täieliku võimaluse uuendada oma endisi liidulisi kohustusi Preisimaaga.

Lõpuks uued segadused Poolas kinnitasid lõplikult Keisrinna ja Kuninga otsuse uuendada Liidu-traktaat, nõõnda nagu Schulenburgeri sõnade järgi, mõlemate riikide huvides, „mitte aidata kaasa sellele, et Poola muutuks tugevaks“. Seda Berliini kabineti otsust ei muudetud isegi peale Berliinis Vene vägede Poola marssimisest teate saamist. Schulenburg ütles nukralt Alopeusile, et see sõnum viib ta meeleheitele, eriti seepärast, et kõik selle õukonna juures püüavad külvata umbusaldust Venemaa suhtes ja nimetavad teda ennast „venelaseks“. (Alopeuse 3. (14) märtsi, 24. aprilli (5. mai) ja 27. aprilli (8. mai) 1792 aasta raport.).

Kuid vaatamata kõigile neile Venemaa vastastele riugastele Preisimaa Kuningas jäi ikkagi oma otsuse juurde uuendada Venemaaga liit, mis see ka maksma ei läheks. Poola kuningale, kes küsis Liidutraktaadi alusel Venemaa vastu abi, öeldi ära. Schulenburg lubas Poola asjades Venemaa „valdava mõju“ seaduslikkust, kuid mitte „erandlikku“ ja mais 1792 aastal uus Preisimaa saadik S-Peterburis, krahv Goltz, juba omas volitusi Liidu-traktaadi sõlmimiseks.

Venemaa esialgne kava ei saanud eriti olulisi muudatusi ja juulis 1792 aastal toimus akti allkirjastamine, millist nii kaua püüdis Berliini õukond saavutada.

*****

Tema Püha ja Lahutamatu Kolmainsuse nimel.

T. M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas, käsitledes oma vastastikke kasusid sellise tähelepanuga, millist nõuab kasu ja nende Monarhia hüveolu ja saates teine-teisele oma mõtted ja arvamused usaldusega, milline põhineb iidsetel sõprusel ja nende vahel eksisteerivate tihedatel ja erinevatel kohustustel tunnistasid nende riikide kokkulangeval heaolul ja kasudel, sõlmida uuesti omavahel Liidu-kaitse-lepingu.

Selle tõttu nii ühelt, kui ka teiselt poolelt valiti ja nimetati oma volinikeks, aga nimelt:

T. M. Ülevenemaaline Keisrinna – Ivana Ostermanni ((Jean d'Ostermann, Ивана Остермана)), oma viitsekantsleri, Tegev Salanõuniku, senaatori, Püha Andrei Esmanimetatu jne ordenite kavaleri; krahv Aleksander Besborodko ((Alexandre Bezborodko; Александра Безбородко)), oma Tegev-salanõuniku, Esimese astme kohtuniku, Posti Peadirektori, Püha Andrei Esmanimetatu jne ordenite kavaleri; Arkadi Markova ((Arcadi de Morcoff, Аркадия Маркова)), oma Tegev-riiginõuniku, Välisministeeriumi kolleegiumi liige ja Püha Vladimiri Suure Risti teise järgu ordeni kavaleri;

aga T. M. Preisimaa Kuningas - krahv Henri-Leopold de Goltzi, ((Генриха-Леопольда Гольца)) Tema ratsaväe koloneli ja Tema erakorralise saadiku ja täievolilise ministri T. M. Ülevenemaalise Keisrinna juures; kes, vahetades teineteisega oma volikirjad, millised olid koostatud ettenähtud vormis, nõustusid alljärgnevates artiklites:

Artikkel I.

T. M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas kohustub selle sõpruse- ja liidu-kaitselepinguga enda ja päriajate ning oma järglaste eest toimetada vastastikuselt, nagu tuleb käituda tõelistel liitlastel ja siirastel sõpradel, soodustades üks-teise kasusid mitte teisiti, nagu enda omi ja tõrjudes võimalustmööda kõik seda kahjustada võiva.

Artikkel II.

Kõrged lepingulised pooled, võttes esimeseks reegliks ja selle liidu poliitilise süsteemi aluseks, et kinnitada vastupidavalt üldine rahu ja inimsoo hüvangu, võimaldavad enesele selleks vabaduseks õiguse sõlmida ka tulevikus teisi lepinguid Riikidega, millised oma liiduga mitte ainult

ei tekita kahju ja segamist selle lepingu peamisse asja, vaid ka võivad veel ka anda sellele enamat jõudu ja tähtsust; samavõrd lubatakse mitte astuda kohustustesse, millised on selle lepingu vastalised, kui mitte teisiti kui üldisel nõusolekul, kutsuda ja lubada sellega liituma ka teisi Õukondi, millised asuvad võrdsetes suhetes ja mitte ainult ei tee nüüdsest otse ega varjatult midagi, mis neile võiks olla kahjulik ja vastane sellele nende vastastikusele kohustusele, vaid sellele kõigi jõududega vastu hakata.

Aga selleks, et anda sellele liidule enam kindlust, nad kohustuvad vastastikku olla käendajateks, nagu tegelikult nad üksteist vägivaldsel viisil ja ilma eranditeta, kõigi nende piirkondade, vürstiriikide, krahvkondade, valduste, provintside, maade ja linnade eest käendada, milliseid praegu selle lepingu sõlmimise ajal nad Euroopas valdavad ja valvavad ning kaitsevad üks-teist vastastikuselt kõigi jõududega, kes ta ka ei oleks, vastuhakuta ja täies ülalmainitud nende maade täielikus valdamises.

Artikkel III.

Artikkel 2 kokkulepitud käenduse tulemusel, kui vastu ootusi (hoitku Jumal selle eest!) ühele või teisele Kõrgetest lepingulistest pooltest tungitakse kallale, või mingil moel mingi teise Riigi poolt tema poolsele maale ja piirkondade valdamisel teda häiritakse, siis nad vastastikku lubavad ja kohustuvad, viivitamatult peale nõudmise esitamist kasutada eelkõige oma häid teeneid, et tõrjuda kõiki vaenulikke tegevusi ja et anda solvatud poolele temale ettenähtud täielik rahuldus, aga kui need head teened jäävad kiireks hüvituse saamiseks ebapiisavateks, siis nad lubavad teineteisele, peale nõude esitamisest 3 kuu möödumist, anda allkirjeldatud abi, aga nimelt:

T. M. Ülevenemaaline Keisrinna – 10,000 inimest jalaväes ja 2,000 inimest ratsaväes.

Artikkel IV.

Samal ajal ja ka peale selle Nende Majesteetid saadavad ja peavad ülal neid abivägesid kuni vaenuliku tegevuse täieliku lõppemiseni. Kuid kui sellest kokkulepitud abist jääb väheseks, et tõrjuda ja katkestada vaenulik kallaletung ja sõjatule täielikuks kustutamiseks, siis sellisel äärmuslikul juhul nad jätavad enesele, kooskõlas nende esimese kavatsusega, võtta sobivaid meetmeid, et taastada ja hoida rahu, lepivad kokku ülalmainitud abi suurendamise viisides ja kui see on vältimatu, kasutada ka kõiki oma jõude oma vastastikuseks kaitseks, selleks, et võimalikult kiiresti lõpetada sõja hädad ja et see edasi ei leviks.

Artikkel V.

Abiväed peavad olema proportsionaalselt nende arvule varustatud suurtükiväega, moona ja kõige vajalikuga. Palutav Õukond peab samuti maksma neile palka ja neist lahkunud arvu asemele saatma igal aastal uued nekrutid. Mis aga puudutab tavalisi ratsioone ja portse, milliseid väljastatakse toiduainete ja loomasöödaga, nagu ka kortereid: siis nad peab andma paluv Õukond samal määral, nagu ta peab või hakkab ülal pidama oma enda vägesid nii väljal kui korterites.

Artikkel VI.

Need samad abiväed peavad asuma vahetult palunud Õukonna armee ülemjuhataja käsu all; muus peavad need väed sõltuma ainult oma kindrali käsu all ja olema kasutatud kõikides sõjaväe tegevustes vastuvaidlematult sõjaväe eeskirjade alusel, kuid nõnda, et need tegevused oleks varem korraldatud ja otsustatud Sõjanõukogus ning neid käsutava kindrali juuresolekul.

Artikkel VII.

Nendes vägedes kord ja sõjaväe majandus kuni neid puudutava sisekorralduseni, peab sõltuma ainult nende enda ülemusest ja neid ei tohi vintsutada ega seada suuremasse ohtu kui selle Õukonna vägesid, mis neid nõudis ja tuleb kõikidel juhtudel jälgida täielikku võrdsust ja nende arvule ja jõule selles armees mille juures nad teenima asuvad, vastavat proportsionaalsust. Selleks need abiväed peavad võimalusel jääma kokku ja neid ei jagata laiali, ega lahutata sõjakäikudel, toimkondades, tegevustes, korterites ja ka kõigil teistel juhtudel.

Artikkel VIII.

Peale selle hakkavad need abiväed omama enda vaimulikke ning täitma täiesti vabalt oma usukombeid ja nende üle hakatakse kohut mõistma vaid nende valitsejate sõjaseaduste ja artiklite alusel oma kindrali ning ohvitserite poolt, kes neid käsutavad.

Artikkel IX.

Trofeed ja kogu sõjasaak, milline võetakse vaenlaselt, peab kuuluma vägedele, millised need võtavad.

Artikkel X.

T. M. Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas kohustub vaenlasega vastastikuse teadmise ja nõusolekuta mitte ainult rahu, ega relvarahu ka sõlmima, vaid ka ei astu temaga sellas asjas mõlemate lepingupoolte teadmata ja loal mingitesse läbirääkimistesse, nad, vastupidi, lubavad vastastikku viivitamatult ja õieti saata avameelselt nende poolt otse või kaudselt, suuliselt või kirjalikult tehtud ettepanekutest, kõik teated.

Artikkel XI.

Kui aga peale Artikkel III kokkulepitud abi andmist, palutud poolele endale sooritatakse selline kallaletung, et ta on sunnitud oma väed enda kaitseks tagasi kutsuma, siis ta võib seda vabalt teha, teavitades sellest ainiti palunud poolele kaks kuud ette. Samamoodi, kui palutud pool ise hakkab asuma nõudmise saamise hetkel sõjas, nõnda, et leiab olevat sunnitud hoidma oma julgeolekuks ja kaitseks pidama kinni vägesid, milliseid ta selle lepingu jõul peaks andma oma liitlasele, siis ta võib ülalmainitud abi mitte-anda kogu selle asja kestel, seni kuni selline hädavajadus edasi kestab.

Artikkel XII.

Kaubandus nii mööda merd kui maad, peab olema teostatud ilma mingite takistusteta ja kesta piirkondade, provintside ja mõlemate liiduliste Õukondade alamate vahel vabalt ja samuti Tema Keiserliku Majesteedi kaubasadamates-, -linnades ja provintsid, samuti nagu nendes, millised kuuluvad Tema Majesteedile Preisimaa Kuningale. Tolle aga, makse ja lõive laevadele ning mõlemate Õukondade alamatele ei panda enam kui teistele sõbralikele ja liiduliste rahvaste laevadele ning alamatele, ning nende suhtes ei käituta suurema rangusega.

Artikkel XIII.

Nii, nagu aja jooksul kujunenud asjaolud võivad nõuda käesoleva Liidu-traktaadi määrustes muudatusi, siis Kõrged lepingupooled nõustusid seada selle lepingu tähtjaks kaheksa aastat, lugedes selle ratifitseerimiskirjade vahetamise päevast; enne mainitud kaheksa aasta möödumist see uuendatakse, arvestades sellel ajal väljakujunenud asjade seisuga.

Artikkel XIV.

See leping tuleb ratifitseerida ja selle ratifitseerimiskirjad tuleb vahetada siin kuue nädala pärast või kui võimalik, siis ka varem.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 27. juulil 1792 aastal.

(L.S.) Comte Jean (L.S.)Comte de Goltz. (M.П.)Гр. И. (M.П.)Гр. Гольць.
d'Ostermann. Остерманъ.

(L.S.)Alexandre comte de Bezborodko. (M.П.)Графъ А. Безбородко.

(L.S.)А. де Морковъ. (M.П.)А. Морковъ.

*

Eraldi ja salajane artikkel I.

Selleks, et hoida ära probleeme vägede kaugettesse paikadesse vedamisel, milline takistaks käesoleval kuupäeval allkirjastatud Liidu-traktaadi Artikkel VI mainitud kiiret abi andmist, T. M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas leppisid selle eraldi artikliga kokku muuta see vägede andmine ära igaaastase rahalise abiga, juhtumil kui Venemaa langeks Türgiga piirnevates provintsidest kallaletungi alla, aga Preisimaa Gulddres, Cleves, Ostfrise ((Западной Фрисландий, Lääne Frisland)) ja teisel poole Weserit asuvate valduste ründamise puhul. Nad kohustuvad sel puhul 10,000 jalaväelase ja 2,000 ratsaväelase asemel maksma 400,000 rubla aastas, milline tuleb maksta igal aastal neljal tähtjal, iga kolme kuu järel, sajatuhande rubla kaupa.

Käesolev eraldi ja salajane artikkel hakkab omama samasugust jõudu ja mõju nagu jne.
Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 27. juulil (7. augustil) 1792 aastal.

(L.S.) Comte Jean (L.S.)Comte de Goltz. (M.П.)Гр. И. (M.П.)Гр. Гольць.
d'Ostermann. Остерманъ.

(L.S.)Alexandre comte de Bezborodko. (M.П.)Графъ А. Безбородко.

(L.S.)А. де Морковъ. (M.П.)А. Морковъ.

*

Eraldi ja salajane artikkel II.

Nii, nagu Poola vana konstitutsioon, valitava trooni säilitamine ja erinevate vabariigi asutuste preogatiiv ning selle põhiseadused olid võetud traktaatide sätete koosseisu, millised on sõlmitud eelneval ajal Kõrgete lepingupoolte vahel, kui nende poolse kõrgendatud tähelepanu asjad, igasugusel kaalutlusel nende enda piiride kahetise ning nende enda piiride sellest sõltuva rahu kaalutlustel, aga samuti selle naaberriigi enda, selles samas huvitatu, heaoluks, T. M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas, vastastikuselt nii omavahel, aga samuti üheskoos T. M. Ungari ja Böömimaa Kuninga vahel, tegutseda tihedas üksmeeles, et kõrvaldada uuendused, millised on 3. mai 1791 konstitutsiooni sisse võetud osalt jõuga, osalt ka ootamatult, millised olid seaduse vastaselt vastu võetud Poola konstitutsiooni ja millised on täiesti kokkusobimatud mõlemate Kõrgete lepingupoolte ülaltäheldatud eesmärkidega.

Seetõttu Nende mainitud ja Keiserlik ja Kuninglik Majesteet lubab ja kohustub kõige formaalsemal viisil vastastikku aitama ja kindlustama teine-teist tegelikul kujul ja määral, millised osutuvad hädavajalikuks selleks, et Poolas taastada ja hoida valitsemise vormid sellistel alustel, millised on lähedased niivõrd kui võimalik eriti olulistest punktides neile, millised sisaldasid 1768, 1773 ja 1775 aasta Seimi otsutes ja kui need käesoleval ajal Venemaa Õukonna poolt võetud meetmed osutunuks ebapiisavateks mõlemate Kõrgete lepingupoolte poolt seatud eesmärkide saavutamiseks, nad jätavad enesele õiguse leppida kokku enam tegusates meetmetes, selleks, et kaitsta selles suhtes Nende vastastikuseid huve ja nende valduste üldist rahu.

Kuid selleks, et mitte jätta selle suhtes mitte mingit kahtlust, et Kõrged lepingupooled mõistavad oluliste Poolas valitsemise vormi punktide all, nad lepivad kokku nimelt nüüdsest mitte lubada, et keegi teine, peale Piastide ((päritolult poolakate)) ei oleks Poola troonile tõstetud ja et ei oleks seaduslikuks peetud ja lubatud kellegil anda mainitud kuningriik pärimise teel oma perekonda või muuta see selle võim piiramatuks.

Käesolev eraldi ja salajane artikkel hakkab omama semasugust jõudu ja mõju jne. Selle kinnituseks, jne.

See juhtus S-Peterburis, 27. juulil (7. augustil) 1792 aastal.

(L.S.) Comte Jean (L.S.)Comte de Goltz. (M.П.)Гр. И. (M.П.)Гр. Гольцъ.
d'Osternann. Остерманъ.

(L.S.)Alexandre comte de Bezborodko. (M.П.)Графъ А. Безбородко.
(L.S.)А. де Morcoff. (M.П.)А. Морковъ.

*

Eraldi ja salajane artikkel III.

'T. M. Preisimaa Kuningas, selleks, et väljendada T. M. Keisrinnale tema suhtes oleva oma siira sõpruse märk, garanteerib kõige pidulikumal viisil, käesoleva artikli jõul, Holstein-Gottorpi Õukonna noorema liini poolne Oldenburgi ja Delmenhorsti Hertsogiriikide rahulik valdamine, millised olid temale üle antud T. K. K. Venemaa Suurvürsti poolse loovutamise; ja nimelt kõik aktid, millised kehtestavad soetamise õiguse või mainitud Holstein-Gottorpi noorema liiniga asendamise, koos kõigi siia puutuvate aktidega, nagu 1767 aasta Eelneva vahetamise traktaat, milline on sõlmitud Venemaa ja Taani ja T. K. K. Vene Suurvürsti vahel ja 1773 aasta Oldenburgi ja Delmenhorsti Vürstiriigi loovutamise akt Tema Kõrguse poolt tema Õukonna nooremale liinile.

Käesolev eraldi ja salajane artikkel hakkab omama samasugust jõudu ja mõju, jne. Selle kinnituseks, jne.

See juhtus S-Peterburis, 27. juulil (7. augustil) 1792 aastal.

(L.S.) Comte Jean (L.S.)Comte de Goltz. (M.П.)Гр. И. (M.П.)Гр. Гольцъ.
d'Osternann. Остерманъ.

(L.S.)Alexandre comte de Bezborodko. (M.П.)Графъ А. Безбородко.
(L.S.)А. де Morcoff. (M.П.)А. Морковъ.

*

Eraldi ja salajane artikkel IV.

Mõlemad Kõrged lepingupooled on ühtmoodi huvitatud rahust Kuramaal ja soovides kõrvaldada kõik, mis võib viia selle rikkumisele, leppisid kokku ja tunnistasid käesoleva artikliga hoida seda Hertsogiriiki sellises olukorras, millises on seda tunnistatud eelneva 1787 aasta Poola Seimi otsustega ja garanteeritud Venemaa Keiserliku Õukonna poolt ja nüüdsest ei lubata, et siin oleksid nende loata ja nõusolekuta teostatud muudatused.

Käesolev eraldi ja salajane artikkel hakkab omama samasugust jõudu ja mõju, jne.

Selle kinnituseks, jne.

See juhtus S-Peterburis, 27. juunil (7. augustil) 1792 aastal.

(L.S.) Comte Jean (L.S.)Comte de Goltz. (М.П.)Гр. И. (М.П.)Гр. Гольцъ.
d'Ostermann. Остерманъ.

(L.S.)Alexandre comte de Bezborodko. (М.П.)Графъ А. Безбородко.
(L.S.)А. де Morcoff. (М.П.)А. Морковъ.

*****

Nr. 232.

1793.a. 12. (23.) jaanuar. Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud Poola uue jagamise konventsioon.

((F. Martensi kommentaar.))

Teade Liidu-traktaadi sõlmimisest ja allkirjastamisest viis krahv Schulenburgi siirasse vaimustusse: nüüd oli tal täielik võimalus lükata ümber kõik süüdistused Venemaa poliitika silmakirjalikkusest. Kuid, peale selle, omas Liidu-traktaat suurt väärtust ka Preisimaa Kuninga ja tema esimese ministri silmis selles suhtes, et lõi positiivse aluse uuteks Poola suhtes tehtavatele kokkulepetele.

Prantsuse revolutsiooni vastane sõda pidi samuti olema vahendiks, et rahuldada soovid, milliseid juba ammu ajast hellitasid Austria ja Preisimaa: esimene soovis prantslaste lüüasaamisi kasutada ära juba ammu soovitud Austria Belgia valduste vahetamist Bavaariaga, samas kui Preisimaa unistas Alsace või Lorraine osa endaga ühendamisest. On märkimisväärne, et millisel määral olid veel 1792 aastal Saksamaa Liidulised riigid pimedad vabanenud Prantsusmaa rahva võimsuse suhtes. 1792 aasta oktoobris, liitlasvägede ülemjuhataja Beunswicki hertsog ütles Alopeusile, et „kuigi ei ole vähimatki kahtlust selles, et meil õnnestub Pariisi siseneda“, ikkagi selle kaudu see sõda ei lõppe. „Revolutsiooni vaim“, jätkas hertsog, „laskis (Prantsusmaal) juured liiga sügavale, et oleks aasta või kahe jooksul need välja kiskuda... selleks on hädavajalik terve põlvkond“. Mis aga puudutab Prantsusmaa emigrante, siis need on inimesed, kellele puhul „õiglus loovutatakse favoritismile“ ((pr. favoriser, soodustama, eelistusi osutama, lemmikvalitsus, eelistuste süsteem, kord, millises kõik sõltub favoriitide (1) mõjust.)) ja kõrkus isegi Preisimaa Kuninga suhtes, „kelles käest nad saavad armuande“ ei tunne piire. Prantsusmaa rahvas ise, rõhumise mõju all muutus valelikuks ja „ja käesoleval ajal on valelikkusest saanud osa tema iseloomust“. (Alopeusi telegramm 25. augustist (5. septembrist) 1792 aastast.).

Keisrinna Katariina II jagas osalt sellist vaadet Prantsusmaa koalitsiooni vastase kaitse jõu suhtes, osalt leidis kasuliku toetada sellist hoolimatut suhtumist Prantsusmaa rahvasse Preisimaa ja Austria valitsustes. Prantsusmaa, kirjutas ta 1792 aasta detsembris, tagastab liitlas-riikidele kõik nende kulud; sõjategevuste suhtes ta oli veendunud, et „miskit ei ole karta, et nad tegid suurt kulu liitlaslikes armeedes“. Ta tegi isegi liitlasriikidele ettepaneku anda ühtedele Prantsusmaa emigrantidele vahendeid ainult sõjaks prantsuse revolutsionääridega vastu. „On täielik alus loota“, kirjutas Keisrinna, „et kui vaid prantsuse printsid astuvad Prantsusmaa pinnale, kuigi ainult 12 või 15 tuhande inimese eesotsas, liituvad nendega viivitamatult suur arv regulaarvägesid, kes juba ammu ootavad ainult ülemust, kelle ümber nad võivad koonduda ja siis valitseb kord korralageduse üle“* (Alopeusi reskript 25 detsembrist 1791 aastal.).

*)Kursiivi on pandud Keisrinna poolt ise lisatud sõnad.

Üldse, Keisrinna soovitas alaliselt Preisimaa Kuningal kasutada suurel määral ära prantsuse emigrante et rahustada revolutsioonilist Prantsusmaad. Nassau-Siegeni prints, Keisrinna usaldusisik, tõestab krahv Schulenburgile, et parem on Prantsusmaalt võtta ära mõned provintsid, kuivõrd anda temale korraldus, milline piirab kuninga täielikku võimu. Selle ülesande lahendamiseks võisid emigrandid olla üpris kasulikud. Kuid Preisimaa minister väitis vastu, et liidulised võimud kavatsevad jätta Prantsusmaa Euroopa riikide hulgas endisele kohale ja „taastada tasakaalu“. „Muide“, lisas krahv Schulenburg, „et kui Prantsusmaa kaotas miskit Alsacest või Lorrainest, millised on vaid ainult vallutatud provintsid, siis see ei saa mingil moel nõrgestada nii võimast riiki, milline oli Prantsusmaa Kuningriik“. (Alopeusi 19 (30) juuni 1792 aasta telegramm.).

Ainiti, vaatamata sellisele enesekindlusele prantslaste üle lõpliku võidu saavutamise suhtes, Preisimaa valitsus ikkagi täiesti põhjendatult eeldas, et parem otsida kantud kulude hüvitamist mitte veel vallutatud Prantsusmaalt, vaid seal, kust ei ole oodata oma territoriaalsete soetuste palavikus mitte mingit tõsist vastupanu. Maa, milline võis anda Preisimaale parima hüvituse oli - Poola.

Vaat miks Berliini Õukond, alates 1792 aastast, rõhutab S.-Peterburis energilisel viisil Poola valduste uue jaotamise vajadusele.

Krahv Schulenburg tõestas üksikasjalikult Alopeusile, et kui Viini Õukond võib võtta Prantsusmaalt hüvituse kujul, selle mingi provintsi, ei jää Preisimaale midagi. Ta peab endale otsima hüvituse teises kohas – Poolas, milliselt ta väga soovis ära võtta väikese piirkonna, milline ühendaks Preisimaa Kuningriigi Sileesiaga. Venemaa aga saaks võtta omale Poola Ukraina. (Alopeusi 23 juuni (3 juuli) 1792.aasta telegramm.). Selles mõttes sai krahv Goltz oma instruksioonid.

Keisrinna, sõlminud Türgiga rahu, oli oma Türgi valdustest naasevate vägede Poolale uue tuntava löögi andmiseks kasutamiseks nõus.

Ainult ta soovis ise määratleda need Poola osad, millised pidid saama Preisimaa ja Austria osaks: ta ei tunnistanud nende riikide õigust saada, peale äärmiselt ebaedukat revolutsioonilise Prantsusmaa vastast sõjakäiku, Poola arvelt hüvitust. Telegrammis Alopeusile 8 (19) oktoobril 1792 aastal, millises teatatakse Austria eesmärkidest Alsace ja Lorraine suhtes koos Thionville, Metz, Pont-a-Mousson ja Nancy linnadega ja raporteeritakse Preisimaa pretensioonidest Poola suhtes, Katariina II visandas oma käega järgmise otsuse: „Peale suurepärasest sõjakäiku, milline on tehtud mõlemate Õukondade poolt, nad veel julgevad rääkida vallutustest!“ Kuid teisest küljest, Keisrinna otsustas kasutada ära Preisimaa tungivaid ettepanekuid, et lahendada Poola küsimus oma enda eesmärgid järgides.

Venemaa väed tungisid Poola piiridesse, et taastada „muistne vabariiklik valitsemise kord“ ja krahv Goltzile oli antud 1792 aasta alguses üle kiri: „Insinuation verbale“ ((suuline sissetung)), millises oli teatatud Keisrinna nõusolekust anda Preisimaale nõutud hüvitus. Koos sellega ta nõudis Poola küsimuse viivitamatut lahendamist, tõestades, et kui Preisimaa soovib Poola arvelt territoriaalset juurdekasvu, siis hädavajalikult ta ei luba sellel maal välja kujunenud asjade käigu kinnitamist. Mida enam see kord enam kindlustub, seda enam kohtavad liitlased oma plaani teostamisel vastupanu. See plaan aga pidi seisnema mitte milleski muus, kui „vana korra taastamises, päritava trooni tühistamise kaudu ja taastades kindlal viisil võimude tasakaalu, milline hoiaks ära üks-teise sfääri tungimise, sarnaselt nagu see juhtus 3 mail 1791 aastal“ (18. veebruari ja 23. aprilli 1792 aasta telegramma Alopeusile).

Vähe veel: pidades silmas Poola uueks jagamiseks soodsaid asjaolusid, Katariina II otsustas Preisimaa Kuningat veenda loobuma igasugusest kavatsusest ühendada oma valdustega mingi osa Prantsusmaa territooriumist. Kui, ta tõestas kuningale, et kui Prantsusmaa jääb peale kõiki revolutsioone ja siserahutusi veel ilma oma valdustest, siis sellisel jutumil ta lakkab olemast peetud suurriigiks, millisel on Euroopa poliitilises süsteemis kaal. Seda Preisimaa soovida ei saa. Ja tegelikult krahv Schulenberg ja samal viisil krahv Haugwitz, astus 1792 aastal krahv Schulenbergi asemele kui välisminister, oldi veendunud, et ülemäärane Prantsusmaa võimsuse vähendamine võib olla kasulik ainult Austriale.

Sellistel asjaoludel võis Venemaa ja Preisimaa vaheline kokkulepe toimuda üpris varsti. Krahv Schulenburg, säilitanud sõjaministri portfelli ja juhtiva mõju Preisimaa poliitikale, teatas

1792 aasta novembris Alopeusile, et kuningas otsustas mobiliseerida veel mõned rügemendid ((polgud)) ja saata need Poola piiridele. Nad tungivad Poolasse, kui „Preisimaa kuninga poolt pakutud hüvitamise projekt kiidetakse Keisrinna poolt heaks“. „Keisrinna soovi vastaselt“, jätkas Schulenburg jutuajamises Alopeusiga, „ja ilma tema nõusolekuta kuningas ei võta ühtki kāmblatäit Poola maad, kuid ilma sellise pandita ta ei saa teha ühtki sammu edasi, ega võtta tõsisel viisil ette sõjakäiku (Prantsusmaale)“.

„Ma kuulutaks riiklikuks kurjategijaks ja reeturiks“, lisas krahv, „selle, kes julgeks pakkuda kuningale teist lahendust“. Keisrinna, Preisimaa ministri sõnade järgi, mõistab väga hästi, et Preisimaa on, enam kui kunagi varem, vajalik Euroopa tasakaalule ja et Venemaa igapäevane kasu nõuab temale sellise koha säilitamist, millina tal praegu on. (Alopeusi 6. (17) novembri ja 24. novembri (5. detsembri) 1792 aasta telgramm.).

Sellise S-Peterburi ja Berliini kabineti poolse Poola arvel „hüvitamise“ suhtes oleva üksmeele puhul, diplomaatilised läbirääkimised, milliseid peeti peamiselt S-Peterburis, viisid üpris varsti täielikule kokkuleppele. Keisrinna andis oma nõusoleku teatud osa Poola territooriumi Preisimaa valdustega ühendamiseks, millise Preisimaa väed okupeerisid 1793 aasta alguses. Samal ajal toimus S-Peterburis Venemaa ja Preisimaa volinike vahel Poola uue jagamise konventsiooni allkirjastamine.

***

12. (23.) jaanuari 1793 a. konventsiooni tekst on trükitud ära käesoleva kogumiku kd. II, Nr. 44, lk. 99 jne.

*****

Nr. 233.

1795.a. 13. (24.) oktoober. Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud konventsioon, mis puudutab Poola uut jaotamist.

((F. Martensi kommentaar.)).

Venemaa ja Preisimaa vahel 1793 aasta jaanuari-konventsiooni sõlmimine ärritas kõvasti Viini õukonda, mis väljendas avalikult oma rahulolematust selle akti saamisel tema juures asuvatelt mõlemate lepinguliste riikide juurde akrediteeritud esindajatelt. On loomulik, et see toimunud fakt, milline, ainiti, Austria ei olnud võimeline seda ümber tegema ega saanud parandada mõlemate Saksamaa valitsuste vahelisi suhteid. Viini õukond ootas juhust, et tasuda Preisimaale samasuguse toimunud faktiga, seejuures kui Berliini kabinett oli erakordselt rõõmus, et sai oma konkurendi seada sellisesse keerukasse ja ebakasulikku olukorda.

See vastastikune vaen saavutas 1793 aasta ja järgnevate aastate kestel veelgi suurema arengu. Vahetuks aienditeks selliseks asjade pöördeks olid, esiteks, sõda Prantsusmaa vastu ja , teiseks, Poola küsimus. Mõlematel juhtudel Katariina II mõjutas kaudselt mõlemate Saksamaa riikide vastastikuseid suhteid ja nende poolt vastu võetavaid otsuseid. Peatume esmalt revolutsioonilise Prantsusmaa vastu ettevõetud sõda.

Berliini kabineti otsus väljuda koalitsioonist ja asuda eraldi läbirääkimistele Prantsusmaa vabariikliku valitsusega, muutus 1793 aasta kestel enam püsivaks ja kõik Keisrinna püüdlused veenda Preisimaa Kuningat sõda jätkama ja heitma kõrvale erimeelsused Viini õukonnaga jäid asjatuiks, kuna Preisimaa valitsus üha enam veendus selle sõja äärmiselt laostavas mõjus Preisimaa rahvale. Seejuures kirjutati Alopeusile pidevalt ette hoida Preisimaad koalitsioonis. Ta pidi tõestama Preisimaa kuningale ja tema ministritele, et „prantsuse röövlid“ on üpris ohtlikud Preisimaale endale, et Prantsusmaa on „Euroopa rahu ühine vaenlane“, et Venemaa „tänu oma

asendile ja korraldusele vähem kui kõik teised peab kartma Prantsuse revolutsiooni hukatuslikku mõju“ ja et Keisrinna nägi kurbusega mõlemate Saksa õukondade vahel „rahulolematuse ja umbusalduse“ arengut. (17. oktoobri 1793 aasta telegramm Alopeusele.).

S-Peterburis toimusid sagedased nõupidamised Preisimaa saadikuks, keda viitse-kantsler samuti veenas Prantsusmaa vastase sõja jätkamise hädavajaduses. 1793 aasta oktoobri lõpus krahv Goltz teatas, kuninga nimel, et Preisimaa ei hakka selles sõjas osalema, kui ta ei saa liitlas-õukondadelt subsiidiumit. Krahv Ostermann oli sellise avalduse peale väga üllatunud ja ütles, et „Keisrinnal oli igasuguseid põhjuseid et loota, et ta peale sellise märkimisväärse Poola soetuse saamist suurendab veelgi oma jõudusid“. „Viini Õukond ütles tõtt“, lisas viitsekantsler, „et Preisimaa jätab Austria, kui ta saab osa Poolast“. Mille peale krahv Goltz väitis, et Viini Õukond ka nüüd on Preisimaa poolt saadud osa peale kade. Kuid kuningas oli oma kassa tühjaks kurnanud ja tal ei ole enam sõja jätkamiseks vahendeid, s.t. selline asi, „milline teda ennaste ei huvita“.

Need Preisimaa saadiku viimased sõnad ärritasid tugevalt viitse-kantslerit, kes tuliselt märkis, et „ta ei suuda mõelda, et kuningas, tema valitseja, aitanuks kaasa ainult Viini õukonnale ja pidas kõrvaliseks sellist asja, millisest on huvitatud kõik valitsejad ja üldse Rooma Keisririigi terviklikkus“. (26. oktoobri 1793 aasta konverentsi protokoll).

1794 aastal Katariina II tegi Nassau-Siegeni printsile ülesandeks veenda Preisimaa kuningat sõja tungivas jätkamise vajaduses. Prints pidi kuningale tõestama, et praegu ei ole õige aeg järgida „rutiinset, väiklase kadedusega ja naabritega väikeste tülitsemiste poliitikat“; et vastupidiselt, on tarvis kõigi üldine ja sõbralik ühinemine hüdra vastu, milline on relvastatud peamiselt valitsejate ja seaduslike valitsuste vastu“ (Reskriptid printsile 23. märtsist ja 6. aprillist 1794 aastast).

Vähe veel, 1795 aasta alguses Keisrinna tegi Prantsusmaa markiisile Lembertile, kes asus sõbralikes suhetes Beunswicki hertsogiga, ülesandeks tema juurde sõita ja tema nimel veenma Preisimaa kuningat sõda jätkama ega sõlmima Prantsusmaaga rahu. „Üheainsa suletõmbega“, räägitakse 19. märtsi 1795 aasta instruksioonis markiisile, „Preisimaa sai sellise hüvituse Poola arvelt, millist muudel aegadel ta ei saanud peale kümneaastast ja kõige hiilgavamat sõda“. „See väljend: „üheainsa suletõmbega“, jätkab instruksioon, „peab olema mõistetud tähtselt, kuna Preisimaale see seoetus ei maksnud mingit jõepingutust, mitte mingit ohvrit ja ta ei oma sellele mitte mingit teist õigust, kui formaalset lubadust võidelda kuni lõpuni asja eest, milline puudutab kogu Euroopa hüvangut, millisega on katkestamatult seotud tema enda pääsemine“.

Ainiti nii Nassau-Siegeni printsil, ega ka markiis Lambertil ei õnnestunud ära hoida Preisimaa kuninga otsust. Samamoodi ei õnnestunud ka Alopeusil peatada Preisimaa Prantsusmaa suhetes arenevat rahuarmastava poliitikat. Preisimaa ministrid tõestasid Alopeusile, et Preisimaa rahvas ägiseb sõjaliste tegevuste esile kutsutud ohvrite raskuse all ja et sõda maksab Preisimaa kassale igakuidelt mitte vähem kui 3 miljonit 500,000 dukatit ((црвонцевъ)). Nad teatasid Venemaa saadikule, et kui Inglismaa ja Austria ei anna 20 miljonit dukatit sõjakäiguks, kuningas järgib „kauni ja suure Keisrinna eeskuju“ (sic!) ja sõlmib rahu. Haugwitz ütles Alopeusile, et Seitsmeaastase sõja ajal maksis üks sõjakäik Preisimaa riigikassale 15 – 16 miljonit dukatit, kuid siis jäi kogu helisev raha riiki ja naases varsti riigikassasse. Prantsusmaaga peetava sõja ajal aga läheb helisev raha välismaale ja Preisimaa rahandusminister hr. Struensee teatas, et ta ennem läheb erru, kui nõustub paberrahade kasutuselevõtuga.

Kuningas ise aga ütles Alopeusile, et sõda laastab Preisimaad liiga palju ja et ilma subsiidiumite ta „ei ole võimeline energiliselt sõda pidama“. Ta väitis, et ei mõtle vähimatki uutest soetustest ja ei kadesta raasugi Viini Õukonda. Vastupidiselt ta soovib, et Austria teeks soetuse Prantsusmaa arvelt, millised võiks olla „seatud tugevaks barjääriks selle kuningriigi ja Saksamaa Keisririigi vahel ja kaitsta viimast alatiselt hädade eest, millised küünivad temani nõnda tihti Prantsusmaa poolelt“. (7. (18.) novembri 1793 aasta Alopeusi poolt saadetud telegramm.). 18. (18) novembri 1793 aasta telegrammis Alopeus raporteerib, et kuningas ei loobu subsiidiumi nõudmisest ja Alopeus jõudis veendumusele selles, et „ei ole vahendeid selleks, et sundida Preisimaa kuningat loobuma tema poolt kord juba vastu võetud otsusest“. Nende sõnade vastu kirjutas Keisrinna isiklikult oma käega lehe äärel sõnad: „Pealaest jalatallani preislane“.

Friedrich Wilhelm II, aga samamoodi ta ministrid, olid veendunud, et koalitsioonist väljumisel nad leiavad suure patriotismi ja tegutsevad kui „pealaest jalatallani preislased“. Alopeus ise aga veendus, et „Austria ja Preisimaa vägede vahel valitseb ettearvamatult antipaatiat“ ja et endine vihkamine Berliini ja Viini õukondade vahel suureneb iga päevaga.

Muideks, ei saa märkimata jätta, et Preisimaa ministrid pidasid enestel olevat õiguse jääda rahulolematuks S-Peterburi kabineti käitumisega, milline järelejätmatult soovitas Preisimaal võidelda „Euroopa ühise vaenlasega“, osalemata ise mitte mingil moel selles hiiglaslikus võitluses. Keisrinna ütles ära isegi Preisimaa valitsuse palvele osutada temale liidulist abi kasvõi ainult 2000 kasakat. Preisimaa ministrid väitsid, et „hirm, millist tekitab paljalt nende nimi, nende äraproovitud vaprus ja ustavus, nende rõivastus ja relvastus – kõik see üheskoos võetuna teeb nende kohalviibimisega (Preisimaa armees) kasulikuks“. Kuid Keisrinna ikkagi ütles ära, leides, et enesele on võimatu ette kujutada seda, millisel viisil võiksid 2000 kasakat tegutseda Preisimaa vägedega koos prantslaste vastu. See äraütlemine kurvastas Preisimaa ministreid väga. (Alopeusi telegramm 22. märtsist (2. aprillist) 1793 aastast).

Mõlemate riikide vaheline erimeelsus eksisteeris samuti sõjaliste kulutuste hüvitamise küsimuses, milliseid võiks nõuda võidetud Prantsusmaalt. Haugwitz selgitas Alopeusile, et Austria juba sai oma hüvituse sellega, et temale tagastati liitlate abil Madalmaad. Kuid Austriaga Alsace ja Lorraine ühendamiseks Preisimaa nõustuda ei saa, mitte ainult selle pärast, et „selline märkimisväärne terake, mis heidetud Austria kaalukaussi, kallutab kaalu liiga tema poolele, vaid ka sellepärast, et Prantsusmaa tükedamisega, peale läbikogetuga ärakurnamist, tähendanuks tema alatist mahakriipsutamist oluliste Euroopa riikide süsteemist“. Haugwitz tõestas, et Venemaa ja Preisimaa huvides on ära hoida, et Prantsusmaa ei muutuks „Austria provintsiks“ või et ta ei kaoks üldse Euroopa poliitiliselt kaardilt. Mõlemad riigid pidid, Kaugwitzi meelest, seadma oma poliitika eesmärgiks mitte Prantsusmaa nõrgendamise, vaid tema jõu ja sisekorra taastamise. (Alopeusi telegramm 16. (27.) aprillist 1793 aastast).

Seejuures Keisrinna mõistis teisiti nii Preisimaa kohustust jätkata sõjategevust Prantsusmaa vastu, aga ka Austria pretensioonide õiglust hüvituse suhtes. Kui 1794 aasta alguses oli krahv Nesselrode lõpuks erru saadetud ja Venemaa saadikuks Berliini õukonna juures oli nimetatud S.A. Kolõtsev ((S.A. Kolitcheff, С.А. Колычевъ)), viimasele oli antud instruktsioon (6. juuni 1794 .a.), milline ilmselt paljastab Keisrinna rahulolematuse Preisimaa poliitika suhtes. Preisimaa kuningas ei pööranud tähelepanu temale S-Peterburist saadetud sõjalise tegevuse plaanile, millised seisnesid selles, et liitlasvägede eesotsas astuksid Prantsusmaa territooriumile Prantsusmaa kuninglikud printsid. Liitlased said lüüa. „Viini õukond“, jätkab instruktsioon, „kahtluseta kandis selles peamist koormat, kui Berliin oma, vastupidiselt pööras selle oma kasuks kahekordsel viisil; kuna laskis oma loomulikult konkurendil veelgi vintutusi saada, aga endale hankis üpris odava hinnaga soetuse, millist vaevu võis saavutada kestvate pingutustega ja täiesti edukate jõupingutustega. Selle kaudu me mõistame temale jäänud osa Poola jaotamisest“. Peale 1793 aasta jaanuarikonventsiooni sõlmimist „me ootasime Berliini Õukonnalt ühise vaenlase vastaseid usinaid ja tugevaid kangelastegusid. Kuid selle vastu ta esitas teile nõudmised, temaga koos tegutsevate riikide poolt, teatud rahalise abi maksmiseks“.

Berliini Õukonna Liidust lahkumise otsus ja energiline keeldumine, vaatamata kõigile Venemaa valitsuse poolsetele esildistele, jätkata sõjategevust „prantsuse röövlite vastu, kes tungivad peale vaenlastele või liitlastele, mitte ainult seltsimeestele ja ohvritele“, ärgitasid Keisrinna suurt rahulolematust. Ühest küljest oli riivatud ta enesearmastus, teisest, purunesid osa ta poliitilistest plaanidest. Kuid neil asjaoludel oli täielikult mõistetav tema otsus läheneda enam Austriale ja anda Preisimaale tunda, mida tähendab Venemaa liit ja sõprus.

Kosciuszko lüüasaamine ja Poola lõplik jaotamine olid kõige soodsamaks juhtumiks, et täita see Keisrinna soov. 1794 aasta juulis ta teatas Preisimaa kuningale, et otsustas alatiseks lõpetada Poola sõltumatus ja lüüasaamine, et seekord peab Austria osalema algusest peale kõigis läbirääkimistes ja tehingutes. Kuningas võttis selle ettepaneku tunnustavalt vastu, kuid samal ajal teatas, et kui Austria ei nõustu tunnustama tema õigusi Sandomiri ja Kraakovi piirkonnale, siis ta peaks paremaks jääda 1793 aasta leppe juurde. Haugwitz tõestas Alopeusile, et otseselt vaid Venemaa ja Preisimaa

omavad Poola jaotamise õigust, kuna vaid nemad tegid kulutusi Poola ülestõusu rahustamiseks. Kraakovi ja Sandomiri piirkondade Austriaga ühendamiseks Preisimaa kunagi ei nõustu. Austria oli juba ka ilma nendeta liiga võimas. Kuramaa suhtes Haugwitz eeldas, et ta peab jagama Poola saatust ja peab kuuluma Venemaale. (Alopeusi erakiri kr. Ostermannile 22. augustist (2. septembrist) 1794 aastast.). Preisimaa soovis, Haugwitzi sõnade järgi, Austria suhtes ainult oma „loomuliku piiri“ säilitamist.

Läbirääkimised Austria saadiku ja krahv Ostermanni ning Preisimaa kindrali Tauentzieni vahel S-Peterburis ei viinud üldisele kokkuleppele. Siis Keisrinna otsustas 1794 aasta detsembris sõlmida Austriaga, vormilt sellise eraldi akti, nagu ta sõlmis 1793 aasta jaanuaris tuntud akti Preisimaaga. (Vt. Kd II, Nr.46 lk.100 jne.) ((Eestikeelne tekst.)) 30 augustil 1795 aastal Alopeus ja vürst Reuss, Austria saadik saatis Haugwitzile Detsembrikonventsiooni. On mõistetav, et see sõnum avaldas Preisimaa ministrile üpris tugevat muljet. Alopeusi küsimusele: kas kuningas loobub Kraakovist, krahv Haugwitz vastas: „Loodan, et loobub, kuid ma ei saa Teile öelda kui südamelähedane on kuningale Kraakov. Te ei kujuta seda isegi enesele seda ette“.

Päev peale nende sõnade ütlemist kutsuti Alopeus krahv Haugwitzi poolt nõupidamisele. Viimane tegi formaalselt Venemaa diplomaadile ettepaneku allkirjastada „eelnev ja salajane akt“ *sub spe rati* ((The legal definition of **Sub Spe Rati** is Latin: in the hope of ratification. Ratifitseerimise lootuses)), millise jõul kuningas loobub Kraakovi vojevoodkonnast, nagu ka Sandomiri piirkonnast. Kuid koos sellega esitatakse selles aktis selline demarkatsioonijoon, milline muudab märkimisväärselt 1794 aasta Detsembrikonventsiooniga Austria piirkondade kasuks määratletud piiri. Järelikult, Saksamaa keiser pidi loobuma sellest, mis oli temale mõistetud. Alopeus keeldus kategooriliselt selle akti allkirjastamisest, viidates vastavate volituste puudumisele ja teatas, et Keisrinna arvatavasti ei tagane Detsembrikonventsiooni otsustest. Seevastu Haugwitz väitis, et ta on sunnitud kirjutama Tauentzienile ette, et uuendataks S-Peterburis ettepanekut, milline on tehtud tema enda poolt Alopeusile. Seejärel läks ta üle Austria süüdistamisele kõige teravamate väljenditega, milline sel ajal, kui kõik troonid värisevad, mõtleb vaid sellest kuidas „piirata oma naabrite sõltumatust“.

Lõpuks Haugwitz hüüatas paatosega: „Jumala nimel, mõelge sellest, et oleks ülimaks õnnetuseks tõugata meid nende vihatud prantslaste poolele, kes teevad ilmas kõikvõimaliku, et ajada meid oma enda võrkudesse ainult selle pärast, et ka samuti Põhi kukutada“. Kui Alopeus küsis viivitamatult Haugwitzilt, et kas see on tema viimane sõna, krahv vastas: „ei, see ei ole minu, vaid kuninga viimane sõna. Kui te teaks“, jätkas ta, „kõik probleemid ja takistused, millised tuli minul ületada selleks, et saavutada Kraakovi loovutamise, ta arvatavasti ei oleks minule sellist küsimust esitanud“. (Alopeusi 18. (29.) septembril 1795 aasta telegramm.).

Ainiti 27. oktoobril (7. novembril) Alopeus teatab Haugwitzile ja Finkensteinile sellest, et Tauentzien allkirjastas 13 oktoobril S-Peterburis konventsiooni, millise jõul Preisimaa täielikult ühineb Austria-Vene 1794 aasta detsembri kokkuleppega. Haugwitz oli segaduses ja ei tahtnud seda uskuda. Ta ütles, et kui Tauentzien ka tegelikult sellise akti allkirjastas, siis ta ilmselt ületas oma võimu.

Kuid üpris varsti Haugwitz sai teada, et Tauentzien raporteeris vahetult kuningale tema poolt uue Poolat puudutava kokkuleppe allkirjastamisest, tingimustel, millised olid esitatud Venemaa ja Austria poolt. Mõne päeva pärast kuningas ise teatas Alopeusile, et ta otsustas anda ratifikatsiooni aktile, milline oli Tauentzieni poolt S-Peterburis allkirjastatud. (Alopeusi 27. oktoobri (7. novembri) ja 20. oktoobri (10. novembri) 1795 aasta telegrammid.).

Nendel Poola kolmanda jagamise läbirääkimistel lõppes ajutiselt Maxime Alopeusi diplomaatiline tegevus Berliini Õukonna juures. Keisrinna austas teda isiklikult, kuid mitte alati ta ei jäänud rahule tema raportitega, millised mõnikord paistsid silma kriitilise hinnangu puudumisega.

Muuseas on üpris tähelepanuväärne järgmine üksikjuhtum. Alopeus soovitas 1793 aastal kõige palavamalt Preisimaa salanõunik Boset, et ta astuks Venemaa riigiametisse. Bose, Alopeusi sõnade järgi, on aspetsialist poliitilise ökonomia ja rahanduse küsimustes, kes tunneb ka Venemaa rahandust. Bose, on Alopeuse sõnade järgi „geniaalne inimene“.

Kuid sellele raportile Keisrinna visandas järgmise resulutsiooni: „Ma ei armasta Preisimaa finantsiste ja mida selline inimene, kes ei tunne nii keelt, ega maad ja kas peab imbuma läbi põhimõtetest, millised ei ole meie omad“. (Alopeusi 15. (26.) jaanuari 1793 aasta telegramm.).

*

Selle konventsiooni tekst on esitatud käesoleva kogumiku kd. II Nr. 48. lk.119 jne.

*****

Nr. 234.

1796 a. 21. juuni (2. juuli). Poolat puudutav demarkatsioonakt.

Nr. 235.

1796 a. 2. (13) august. Poola valdusi puudutav üksikasjalik demarkatsiooni-akt.

(F. Martensi kommentaar.).

Kuigi Preisimaa 1795 aasta (Nr. 233) Septembrikonventsiooniga täitis Venemaa soovi, liitudes Austria-Vene 1794 aasta kokkuleppega, ikkagi Keisrinna ei saanud andestada Berliini kabinetile selle lähenemist Prantsusmaale. Teade Bales sõlmitud Preisimaa ja Prantsusmaa vahelisest rahutraktaadist ärritas kõvasti Katariina II, kes nägi sellises Preisimaa Kuninga teos kõigi monarhistlike riikide huvide reetmist. Spetsiaalne kokkulepe Austriaga, räägitakse 14. juuni 1795 aasta telegrammis Alopeusile, oli esile kutsutud Preisimaa Prantsusmaale lähenemise kuulujuttudest. Keisrinna, pidades silmas 1793 aasta Jaanuarikonventsiooni Preisimaaga, on kohustatud kaitsma seda oma liitlastest, kelle huvid kannatavad sõjas „kuningatapjate“ („regicides“, „противъ цареубийць», the action of killing a king.) vastu.

Kirjakeses, milline oli antud üle 1795 aasta septembris kindral Tauenzienile, tõestatakse, et kogu liitlaste Prantsusmaa vastase sõja ebaedukus seisneb selles, et liitlased soovisid kasutada ära Prantsusmaal valitsevat anarhiat, et laiendada oma enda valdusi. Sellisel viisil kogu Austria Keiserriiki ähvardas lagunemine ja selle langemine kutsus viivitamatult enesega kaasa ka Preisimaa enda langemise.

Aga kui juba Preisimaa Kuniingas otsustas astuda Prantsusmaa revolutsionääridega spetsiaalsesse kokkuleppesse, Keisrinna ikkagi väljendas lootust, et ta ei hakka vastu liitlaste poolt nende vastu võetavatele ettevõtmistele. Ta kinnitas mitmekordsel viisil, et „liit ja sõprus Berliini Õukonnaga on temale niivõrd kallis ja kasulik nagu ka liit ja sõprus Viini Õukonnaga“ ja et ta teeb igal ajal kõik, et vastutegutseda „nende vahelise õiglase tasakaalu“ rikkumisele.

Üpris põhjalikult esitatakse Keisrinna Katariina II vaade Venemaa suhtumisest Preisimaasse S. A. Kolõtseville antavas 27 novembri 1795 aasta instruksioonis. Poola mäss (Kosciuszko), räägitakse selles aktis, oli rahustatud mitte Preisimaa, vaid Venemaa vägede poolt, kes kandsid kõiki raskusi oma õlul. „Meile jäi vaid veed end ja oma riiki kindlustada tulevasteks aegadeks, et varsti ei puhkeks samu rahutusi ja segadusi, millised me nõnda vahvalt lõpetasime; ja seepärast saanud erinevatest ja kestvatest kogemustest teada, et Poola rahvas, temale omase kergemeelsuse tõttu ei ole üldse võimeline sõltumatuks olekuks, kui haritud ta ka ei oleks, otsustasid hädavajalikult vajalikuks võtta kasutusele Poola riigi allesjäänud osa meie ja kahe teise naaberriigi vahel jaotamine“. Silmas pidades „Berliini Õukonna ebaõiglasi pretensioone Kraakovi ja Sandomiri

voevoodkondadele“, Keisrinna nõustus vaid Austriaga ja 1794 aasta Detsembriakti teadustamise moment saabus, kui Preisimaa ilmselgelt hülgas oma liitlaste asja.

Keisrinna mõistab rangelt hukka Berliini kabineti käitumise monarhistlike riikide huvide kaitse asjas Prantsusmaa vastu ja kirjutab Kolõtseville ette tseesarliku saadikuga Berliinis „koostada üldine asi“.

„Mõne aja pärast“ jätkab Keisrinna, „on meil põhjus kahtlustada, et Potsdami kabinet alustas tunnistama kummalisi reegleid, et justkui vabariiklik valitsemine Prantsusmaal on kindlam ja püsivam, kui monarhistlik, hakkab soodustama tema eesmärke ja soove“, nii nagu „vabariiklikud ülemused ei saa teiste riikidega moodustada selliseid sidemeid, millised võinuks neid, kui valitsejaid ja ministreid, kõrvale kallutada sellest süsteemist, millist nad tunnistavad isamaale kasulikuks“.

„See eeldus on juba iseenesest väär, kuna me teame paljudest katsetest, et vabariiklased, eriti millised nad võivad olla praegusel ajal, omamata oma sisemuses, oma isikliku heaolu korraldamiseks neid viise, milliseid kasutavad õieti ja innukalt teenistujad oma valitsejatele, sagedamini ja pigem välisele kiusatustele järgi andes teelt kõrvale kalduvad, kui viimased. Sellele tuleb veel lisada ka selle, et oma olemuselt vabariiklik valitsemine nõnda avara ja nõnda rahvarohkes piirkonnas nagu on Prantsusmaa, kinnistuda kuidagi ei saa; järelikult ka sellise eeldatava eesmärk jääb tarbetuks ja saavutamatuks, ja seepärast terve mõistus, üheskoos iga alalise valitsue tõelise kasuga, hoolitseb era ja ühiskondliku rahu eest, kirjutab ette püüelda lõpetada käesolevaid korratusi, ega mitte lõpule viima ehitist, mis rajatud Prantsuse rahva hullumeelse ja raevukusega ja mis ähvardab oma varisemisega oma enda aluseid“.

Lõpuks tehakse Kolõtseville kohustuseks, vatamata Venemaa tihedatele sidemetele Austriaga, ikkagi aidata kaasa Preisimaaga sõpruse ja hea kooskõla hoidmisele, kuid Keisrinna „eeldab seejuures, et ei kiidetaks järgi Berliini Õukonna kõiki võimuahneid ja kasupüüdlike tegusid ja eesmärke“.

Määratledes üldist vaatepunkti, millisel peab asuma Kolõtsev, seab Keisrinna seejärel lähima eesmärgi, millise poole ta peab püüdlema: võõrutada Preisimaa liidust Prantsusmaaga. Ta ei saanud kuidagi, oma elu viimaste päevadeni lubada, et monarhistlik Preisimaa võiks astuda tihedasse liitu vabariikliku ja revolutsioonilise Prantsusmaaga, milline hukkas Louis XVI.

Berliinis teati väga hästi, millist muljet avaldab Keisrinnale teade Bale ((Базельскаго)) rahutraktaadi allkirjastamisest. Seepärast kuningas ise ja Haugwitz tegid kõik, et leevendada seda muljet ja õigustada Keisrinna silmis nende käitumisviisi. Kuningas, viivitamatult peale Bale rahutraktaadi sõlmimisest teate saamist, saatis Katariina II kirja, kus põhjendas oma käitumisviisi. Haugwitz kutsus enda juurde Alopeusi ja veenas teda, et peale Venemaa kabinetile saadetud traktaadi ja lisakonventsiooni, millised olid Bales allkirjastatud, ei sõlmitud mingeid teisi akte. „Minu õukond“, ütles Preisimaa minister, „hülgas koalitsiooni ainult ühes mõttes s.t. selles, et lõpetas sõja, kuid kõigis teistes suhetes ta neid kuigivõrd maha ei jätnud, kuna ta jätkab nendest põhimõtetest kinnipidamist, millised kannavad koalitsiooni“. Kuid miks Preisimaa väljus koalitsioonist? Seepärast, vastas Haugwitz ise, „koalitsiooni ise tahtis seda“. Ta viitas erilise energiaga Inglismaa sõnamurdlikule käitumisele. „Ma lähen nüüd üle“, jätkas ta, „ artiklile meile omistatavatest plaanidest. Nad on üpris lihtsad ja väga süütud: Puhata sõjast, milline oli üheks kõige raskematest, anda meie kaubandusele ja vabrikute tootlikus, millisest neil sõja ajal jäi puudu, hoida head üksmeelt meie naabritega ja arendada sõprust, milline ühendab neid meiega – vaat milles seisnevad kuninga plaanid“. Haugwitz aga ei peatunud oma kuninga plaanide sellisel selgitusel. Ta jätkas: „ma kinnitan Teile oma ausõnaga, et meil ei ole Prantsusmaaga mitte mingit liitu. Seepärast me ei hülgas Teid üldsegi ja arvatavasti ei ole me need, kes hakkavad takistama seda, et side, milline ühendab meie valitsejaid, ei oleks seotud üha enam ja enam kindlalt. Kuningas tegi ilmas kõik, et veenda selles Keisrinnat: meele järgi olemisega, lugupidamisega, austamisega, tähelepanuga – milleski ta ei koonerdanud“. Preisimaa on valmis kõike tegema, et olla Keisrinnale meelepärane, erandiks vaid üks – ta ei saa mitte mingil juhul taasalustada sõda. (Alopeuse 29. (9. juuni) 1795 aasta telegramm.).

Kuid seda viimast just taotles Keisrinna peale Bale rahu sõlmimist. Kolõtseville oli tehtud ülesandeks kutsuda Preisimaa formaalselt osalema uues Prantsusmaa vastases koalitsioonis. Kolõtsev teatas, 1796 aasta augustis, Keisrinna nimel, et Venemaa paneb prantslaste vastu välja 60,000 inimeselise abivägede korpuse ja et ta loodab, et kuningas ühendab nendega oma väed. Peale selle pidi Kolõsev hellitama lootust, et Keisrinna vahendusel Inglismaa nõustub Preisimaa kuningale väljamaksma märkimisväärset subsiidiumi.

Kuid kõik need Venemaa saadiku energilised esildised ei avaldanud Preisimaa valitsusele mingit mõju, milline otsustas, mis ka ei juhtuks, rahu säilitada. Kui Kolõtsev tõestas Preisimaa kuningale sõja taasalustamise hädavajadust, kuigi vaid selleks, et päästa Prantsusmaad, kui Euroopa poliitilise tasakaalu hädavajalikku osa, ennast, Friedrich Wilhelm II väitis külmavereliselt vastu: „Kõik see on tõsi. Ma ei kahtle vähimaltki Keisrinna suuremeelsetes kavatsustes. Ma ka täidaks tema soovitusi, kuid minu vahendid ei luba seda; keegi ei tegutse otsustavalt“ (Kolõsevi 2 (13) aprilli 1796 aasta telegramm.).

Tõsi, avaldus Vene 60,000 inimesest koosneva armee satmisest Prantsusmaa vastu pani Preisimaa ministrid suurde kimbatusse, kes üldsegi ei oodanud Venemaa aktiivset sõtta sekkumist. Kuid ikkagi see ettepanek ei muutnud Berliini kabineti poolt juba vastu võetud otsust, vaatamata sellele, et sellised Preisimaa patrioodid, nagu parun Stein, tõestasid Kolõseville, et prantslased naeravad Preisimaa üle ja ei kavatse kuigivõrd kohusetundlikult täita enesele võetud kohustusi. (Kolõtsevi 5 (16) jaanuari 1796 aasta telegramm.). Haugwitz ei vastanud kaua temale Kolõtsevi poolt esitatud küsimusele: kas Preisimaa väed ühinevad Venemaa omadega? Lõpuks saadi ka vastus, kuid see oli ülimal määral põiklev ja kahemõtteline. Preisimaa ei andnud mingit lubadust Venemaaga ühinemiseks, kuid krahv Haugwitz kinnitas uuesti Venemaa esindajale, et peale Bale rahutraktaadi ei sõlmitud Prantsusmaaga mitte mingeid teisi salajasi kohustusi.

Preisimaa valitsuse äraütlemine Kolõtsevi ei üllatanud. „Kuidas ka ei olnud“, kirjutas ta 31. augusti (11. septembri) 1796 aasta kirjas viitsekantslerile „otsene põhjus on see, et piisava raha puudumisel, ei saa siin midagi alustada oma kulul, ja vaevu on võimalik miskit ette võtta. Sellele peab lisama ka selle, et siin on kõik kindralid sellesse sõtta astumise vastu“.

Sel ajal kui toimusid need läbirääkimised, mõlemate valitsuste poolt spetsiaalselt nimetatud komissarid koostasid uue Poola arvelt soetatud valduste demarkatsioonijoone kirjeldust. Alljärgnevad kaks akti olid mõlemate valitsuste poolt probleemilt kinnitatud.

Nr. 234.

Püha ja Jagamatu Kolmainsuse nimel.

T. M. Ülevenemaaline Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuningas, olles innustatud siirast soovist üha enam ja enam kinnitada neid sõpruse ja hea üksmeele sidemeid, millised nõnda õnnlikul viisil nende vahel eksisteerivad, hoides ära väiksemadki aiendid, millised võiksid selles suhtes nende monarhiate vahetust naabrusest ilmuda, olles tingitud Poola täielikust jaotamisest, tunnistasid hädavajalikuks määratleda täpsel ja muutumatul viisil formaalse demarkatsiooni aktiga piirid, millised edaspidi peavad jagama nende vastastikused valdused määratluste alusel, millised sisalduvad konventsioonis, mis on sõlmitud S-Peterburis 13.(24.) oktoobril 1795 aastal nende volinike vahel.

Sel eesmärgil Nende Majesteetid nimetasid oma demarkatsiooni komissarideks järgmised isikud:

T. M. Ülevenemaaline Keisrinna - krahv Nikita Panini ((Никита Панин)), oma vägede kindral-majori ja oma tegev kammerherra ja hr. (Aleksander Jakovlevi (Alexandre Jakowlew, Александр Яковлев)), oma kantseleinõuniku.

T. M. Preisimaa kuningas – Alexandre Henri de Thile ((Александра Генриха фонъ Тиле)), oma jalaväekindrali; Samuel Friedrich Steini ((Samuel Frederic Stein, Самуила Фридриха

Штейна)), oma armee majori ja Andrei Fridrich Vetteri ((Andre Frederic Vetter, Андрея Фридриха Феттера)), oma Sõjanõuniku, kes, külastades piiri ja andnud korralduse joonestada täpsed kaardid, peale oma volikirjade vahetamist, millised leiti olevat heas ja ettenähtud vormis olevad, leppisid kokku alljärgnevatel artiklites.

Artikkel I.

Demarkatsioonijoon kahe Monarhia vahel, alates Bugi jõest selles kohas, kus see jõgi väljub Bresti ((Brzese)) vojevoodkonnast ja jookseb edasi mööda voolu Podlachi, Niemirovi ja Krinki linnade ja Krinki küla vahel, kulgeb edasi täpselt mööda Bresti ja Podlachi vojevoodkondade piiri kuni punktini, kus see lõppeb Narevi juures väikese Narevka jõe juures; sealt see joon läheb edasi mööda Novogrodeki vojevoodkonna piire kuni kohani, kus need piirid lähenevad Gribovci külale, et seejärel suunduda Grodno peale, võimalikult otsejoones, kuni väikese Kamenka jõeni, kust joon pöördub vasakule, joostes piki mainitud jõe voolusängi kuni selle suubumiseni Lossosnasse; lõpuks ta laskub mööda seda viimast jõge kuni selle suubumiseni Niemenisse Grodno linna lähedal: nõnda et nende kahe väikese jõe parem kallas hakkab kuuluma Venemaa Keisririigile ja vasak kallas Preisimaale.

Artikkel II.

Nii nagu jagamise traktaadis on mõlemate kõrgete lepinguliste Riikide vaheliseks loomulikuks piiriks määratud Niemeni ((Немань)) jõgi alates Grodnost kuni kohani, kus see jätkab oma voolu Memeli jõe nime all endistes Preisimaa valdustes, siis jõe selle osa parem kallas ja hakkab kuuluma edaspidi T. M. Ülevenemaalisele Keisrinnale, samas kui vasak kallas jääb Preisimaa valdusesse ja mööda jõge on tagatud käesoleva aktiga vaba laevasõit mitte ainult selle ja teise poole riigi alamatele, kuid peale selle otsustati lubada kõigil laevadel randuda õnnetusjuhtumi puhul vastaskaldal, ilma et tasutaks mingit maksu ja nii sellelt kui teiselt poolelt hakatakse tegema korraldusi, et osutada neile mainitud juhtudel igasugust hädavajalikku abi, kuid tööliste hakkab tasumine olema täiesti vaba ja see määratletakse nende vabatahtlikul kokkuleppel.

Kalapüük, sellel ja teisel poolel, on samuti lubatud selle ja teise riigi alamatele nende poolsetel kallastel, kuid kalapüügi õigust antakse tulevikus selle ja teise poole poolt kuni jõe keskpaigani. Käesoleva artikli määrused kõiges, mis puutub kalapüüki laienevad teistele jõgedele ja ojadele, millised erinevatel punktides moodustavad mõlemate riikide vahelise loomuliku piiri.

Artikkel III.

Niemil asuvad saared hakkavad kuuluma sellele ja teisele lepingulisele poolele, olenevalt nende lähedusest sellele või teisele kaldale, sellisel viisil, et kõik need, millised asuvad enam parema kalda lähedal hakkavad olema T. M. Ülevenemaalise Keisrinna valduses, aga kõik need, millised asuvad vasakule kaldale lähemal hakkavad kuuluma T. M. Preisimaa Kuninga valdusesse.

Artikkel IV.

Kohtadel kus on asutatud või kus asutatakse tollipunktid hakatakse lubama sellel ja teisel poolel omada Niemenil praame või üleveo parvi, et tagada selle ja teise poole alamate vahel vaba suhtlus, kuid piiridel kasutatavaid jalgimise meetmeid hakatakse ka siin igal juhul rakendada.

Artikkel V.

Veskid ja tammid, millised eksisteerivad käesoleval ajal jõgedel, millised hakkavad tuelvikus olma piirijõgedeks, jäävad selle või teise lepingulise riigi valdusesse, millisele need praegu kuuluvad, kuigi tammid puutuvad ka teise poole kaldasse, seejuures mõistetakse, et ei saa takistada selle või teise poole poolt neile hädavajalikku parandustööde tegemist.

Kui keegi selle või teise riigi alamatest leidsid, et neile sobib rajada nende kalda äärde tamm või ehitada veskid, siis nad kohustuvad eelnevalt pöörduma selle või teise poole õigusorganite poole, et saada ehitusluba ja sellisel juhtumil saadetakse mõlemate poolte poolt järgmised isikud et tundma õppida valitud kohta ja et lubada tammi või veski ehitamist, kui uus ehitus ei hakka tegema kahju juba rajatud tammidele või veskitele, ega ujuta üle naabermaid, mida nad võinuks tekitada.

Võõral kaldal asuvate veskite valdajatele, kirjutatakse ette nende oma kaldale üleviimine aga kui see üleviimine osutub mitteteostatavaks, siis maa valdaja, kelle maale see veski osutub olevat ehitatud, peab maksma omanikulke selle maksumuse või siis jäetakse talle maavaldajalt igaaastase obruki saamise õigus, vastavalt nende vahelise lepingu sisule. Selle või teise meetodi valiku õigus antakse maa-valdajale. Seda-sama tuleb mõista ka tuuleveskite suhtes, millised uue piiri määratlemisega osutuvad olevat võõrastes piirides.

Artikkel VI.

Sellisest punktist, kus Niemeni jõgi suundub Preisimaa valdustesse kuni Balti mere kallasteni Polangeni lähedal, jagamise traktaadi otsuste alusel on tunnustatud, et endine piir, milline jaotab Preisimaa valdusi alates Somogetiest, jäetakse selle käesoleva kuju juurde ja see loetakse kahe Monarhia vaheliseks piiriks.

Artikkel VII.

Üksikasjalik kirjeldus, milline näitab piirijoone suunda ja selle ja teise poole piiritulpade paigutust, milline on kinnitatud Komissaride vastava allkirja ja pitsatiga, hakkab omama samasugust jõudu ja tähendust, just nagu see oleks sõna-sõnalt võetud käesolevasse akti.

Artikkel VIII.

Kahe riigi vahelist piiri moodustavate jõgede kallastel, saartel ja üldse kõikjal, kus on hädavajalik piiri selgelt tähistada püstitatakse tulbad mõlemate kõrgete lepinguliste riikide vappidega, numbri ja nurgakraadidega; peale selle kaevatakse vastavate tulpade vahele piirikraav, peale seda kui kahe riigi volinike vahel lepitakse kokku kraavi mõõdud ning päev, millal see töö selleks ühe ja teise poole poolt nimetatud tööliste poolt alustatakse.

Artikkel IX.

Käesolev demarkatsioonakt ratifitseeritakse ültunnistatud vormis ja selle ratifitseerimiskirjad vahetatakse siin Grodnos, kuue nädala pärast, või kui võimalik, siis ka varem. Selle kinnituseks jne.

See juhtus Grodnos, 21 juunil (2 juulil) 1796 aastal.

(L.S.)Nikita comte de Panin.

(M.П.)Гр. Н. Панинь.

(L.S.) Alexandre de Jacovlew.

(M.П.)Александръ Яковлевъ.

(L.S.)Alexandre Henry de Thile.

(M.П.)А.Г.фонъ Тиле.

(L.S.)Samuel Frederic Stein.

(M.П.)С.Ф.Штейнь.

(L.S.)Andre Frederic Vetter.

(M.П.)А.Ф.Феттеръ.

*****

T. M. Ülevenemaalise Keisrinna ja T. M. Preisimaa Kuninga valdustest eraldava piiri, milline põhineb demarkatsiooniaktil, mis on sõlmitud Grodnos Nende Majesteetide volitatud allakirjutanute vahel 2 (13) augustil 1796 aastal, üksikasjalik tähistamine.

Piir kahe riigi vahel toetub Bugi jõe paremale kaldale, võtab siis suuna Põhja ja jookseb mööda Niemenit allpool üksikasjalikult nimetatud kohti läbides, millistest rõhutatud nimetused märgivad neid, millised kuuluvad Venemaa Keisririigile. Tuleb märkida, et nurkade kraadid, millised on esitatud käesolevas kirjelduses tähistavad geomeetrilise joone kaldumist, milline on tõmmatud maale ja kantud kaardile, kuid mitte alati see ei ole otsejoones ühe tulba juurest teiseni. Sellise erinevuse põhjus seisneb selles, et allakirjutanud komissarid, pidades silmas piiri-joone suurt hulka välja- ja sisseulatuvaid punkte väga väikesel ulatusel, ei pidanud vajalikuks kõikidesse nendes punktidesse piiritulpi paigutada.

Piiritlemine Bugi ja Niemini jõgede vahel.

Venemaa esimene piiritulp on püstitatud Bugi paremale kaldale, Krynki maale, Preisimaa piiritulga Nr. 1 vastu, milline on püstitatud väikese Niemirowi linna maale Podlachies. Kõik järgnevad postid on püstitatud sellele ja teisele kaldale samas järjekorras kuni Venemaa postini Nr. 67, kaasaarvatult. Piir jookseb otsejoones Krynki ja Niemirowi maade vahel.

Teine post on püstitatud Krynki maale vahemaaga 980 sülda või 552 latti esimeset piiritulbast. Piirijoon jookseb eelnevas suunas ja lõppeb ristijoones Wolczynit Adamowosse viiva teega.

3. asub sellel tee ääres Krynki maal, milline puutub kokku Niemirowi maadega 950 sülla või 510 lati kaugusel eelmisest postist. Moodustades nurga 93° . Joostes edasi mööda seda teed, piki Puziczy ja Niemirowi maid kuni selle ületab Niemirowi metsa mineva tee.

4. asub selles tee ristumise kohas, Puziczy maal 1270 sülla või 730 lati kaugusel 3. tulbast. Moodustades nurga 150° . Piir jookseb edasi mööda seda Puziczy ja Niemirowi metsade vahelist teed.

5. post on püstitatud sellele teele, Puziczy maal, eelmisest 1140 sülla või 630 lati kaugusel. Moodustades 149° nurga. Demarkatsioonijoon suundub veel piki seda Tokaryst tulevat Puziczy ja Niemirowi metsade vahelist teed kuni Adamowo kõrtsini.

6. post asub sellel teel Tolary territooriumil, 900 sülla või 512 lati kaugusel 5. postist. Moodustades nurga $163^\circ 30'$. Siit pöörduv piir vasakule, jätab maha Wotczyni tee ja läheb otsejoones mööda Mentna oja.

7. tulp on püstitatud selle väikese oja vasakule kaldale 280 sülla või 155 lati kaugusele eelmisest postist põllupeenra lähedale. Need põllupeernad, milliseid hakatakse tihti mainima, on olemuselt pinnasest künkad, millised on ammu ajast tähistanud Krooni ja Leedu Suurvürstiriigi vahelisi piire ja käesoleva piiritlemise ajal on need säilitatud kui silmaga nähtavad märgid traktaadi, millel need põhinevad, täpsest täitmisest. Piki Mentna oja vasakut kallast tuleb tõusta Tokary ja Mielniki küla maade vahelt, et jõuda...

8. postini Tokary maal, Adamowo kõrtsi vastas, 280 sülda või 155 latti eelmisest, 7. postist. Piir läheb mööda neidsamu maid ja teed Adamowo kõrtsist Teliaticzy, kuni teeni, mis viib Mielniki.

9. post asub sellel teel Tokary maal 810 sülda või 468 latti eelmisest tulbast. Moodustades nurga 116° . Joon pöörduv paremale ja jookseb mööda Mielnikist Teliaticzy teed.

Nr. 10 asub Tokary maal 160 sülda või 89 latti 9. postist. Moodustades nurga 85° . Tee, mis jookseb Teliaticzyst Semiaticzi, milline eraldab Teliaticzy maad Mielniki küla maadest, olles selles lõigus piiriks.

11.post asub Teliaticzy metsas 680 sülla või 375 lati kaugusel eelmisest tulbast. Moodustades nurga 110°. Et järgida piiri suunda, suundub see seejärel vasakule ja astub uuesti Teliaticzyst Semiaticz minevale teele.

12.tulp asub Teliaticzy maadel iidse künka lähedal 280 sülla või 158 lati kaugusel 11. postist. Moodustades 126° nurga. Sellest punktist piir pöörduv paremale ja läheb 1000 sülla või 573 lati kaugusel kuni viienda künkani, millise lähedal asub Teliaticzy metsatukas ...

13. piiripost. Moodustades 101° 45' nurga. Piir jookseb otsejoones nende samade metsade vahel ja jõuab...

14.postini, milline on püstitatud iidse künka lähedale, Nurczykist Sucholica kõrtsini viiva tee ääres, eelmisest postist 1900 sülla või 1070 lati kaugusel. Moodustades 166° 45'. Demarkatsioonijoon jookseb mööda seda teed piki Teliaticzy ja Mielniki külade metsade vahel kuni väikese Lubaka jõeni.

15. post asub selle jõe kaldal Nurczykist Sucholoca kõrtsini viiva tee ääres eelmisest postist 2040 sülla või 1140 lati kaugusel. Seejärel tuleb laskuda mööda Lubaki jõge alla, mis asub Nurczyki ja Mielniki külade maade vahel.

16. post asub Nurczyki st Zurzicy viival teel, jõe ääres asuva väikese tiigi lähedal 290 sülla või 161 lati kaugusel Lubaki jõe ühinemise kohast Nurczykiga ja 570 sülla või 321 lati kaugusel 15. piiritulbast. Piir jookseb mööda Luba<ka jõe voolu kuni selle suubumiseni Nurczikusse, kus soo takistas piiritulba püstitamist. Sellest punktist Nurczyki jõgi moodustab kahe riigi vahelise piiri, Meleticzy ja Mielniku külade maade vahel.

17. post on püstitatud Zurzicy veskist paremale, milline kuulub Mielniku külale, tammi Ida tipus 630 sülla või 350 lati kaugusel 16. piiripostist. Tuleb laskuda mööda seda jõge alla piku nende samade maade piiri kuni...

18. piiripostini, milline on püstitatud tammile Szuzmaki veskist paremale, milline jääb Preisimaale kui ka eelmine küla, 740 sülla või 422 latti eelmisest postist. Piir jookseb mööda Nurczyki jõe voolu Meleticzy ja Zabalotzi maade vahel.

19. Piiritulp asub Koziowszyczna veski lähedal Meleticzy maal 1520 sülla või 840 lati kaugusel eelmisest postist. Demarkatsioonijoon laskub mööda Nurczyki jõge, mööda mainitud külade maid kuni Grabarka veskini.

20.post asub mainitud veskist vasakul, milline jääb Venemaa piiridesse ja on 670 sülla või 376 lati kaugusel 19. piiripostist. Joostes mööda jõe voolu ja Meleticay ja Pakaniewa külade maade vahel, jõuab...

21.piiripostini, milline on püstitatud Meleticzyst Pakaniewa viiva tee teetammile, 430 sülla või 240 lati kaugusel eelmisest postist. Piirijoon jookseb mööda Nureczky jõe voolu kuni Ogorodniki veskini.

22. piiritulp asub veskist paremal, milline jääb Preisimaa valdustele, mis on 430 sülla või 240 lati kaugusel eelmisest postist. Joostes edasi mööda Nureziky jõge, Meleticzy ja Pakaniewa külade maade vahelt jõuab Klimkowicy veski juurde, milline on võetud Keisririigi valdusesse.

23.piiripost asub tammi Läänetiipus, asudes selle veski lähedal, 540 sülla või 305 lati kaugusel eelnevast postist. Jookseb edasi alla mööda Nurczyki jõge mainitud külade maade vahelt kuni Hanki veskini, milline kuulub Venemaale.

24. post on püstitatud teisele poole veskit ja kanalit, Meleticzy küla maadel, 590 sülla või 324 lati kaugusel 23. piiripostist. Piir laskub mööda Nurczyku jõge Meleticzy ja Walki külade maade vahelt kuni Kosciukowicys asuva veskini, kus asub ...

25. piiritulp teisel pool veskit ja kanalit millise kaudu voolab vesi vesirattale, asudes 460 sülla või 265 lati kaugusel eelmisest piiripostist. Joostes edasi mööda mainitud jõe paremat kallast piki Bystry ja Walki küla maid, jõudes Zudkis asuva veskini.

26.post on püstitatud teisele poole veskit, jõe vana jõesängi kaldale ja asub 2160 sülla või 1180 lati kaugusel eelmisest, 25. piiritulbast. Piir jätkub Bystry ja Bocki külade maade vahelt, laskudes endiselt mööda Nurcziki jõge kuni selle suubumiseni Nureci või Dubianka jõkke, milline asub eelmisest, 25. piiripostist 1200 sülla või 690 lati kaugusel. See punkt on kättesaamatu, kuna see asub soos. Sellest liitumispunktist tõuseb piir mööda Nureci või Dubiankat kuni sellesse suubub

Trostianka, milline punkt on samuti kättesaamatu. See piirijoon on 1560 sülda või 880 latti pikk. Trostiankasse suubumisest tõuseb piir mööda seda jõge kuni Bystry Nureci viiva teeni.

27. piiripost on püstitatud jõest ülemineva silla lähedale Bystry maadel, 840 sülla ja 475 lati kaugusel Trostiankasse suubumise kohast. Siin lahkub piir Trostiankalt, pöörduv vasakule ja jaotab pooleks Bystry ja Koleczyce küla maad.

28. post asub Bystry küla maadel 420 sülla või 235 lati kaugusel eelnevast postist. Moodustades $91^{\circ}30'$ nurga. Joon pöörduv paremale ja jookseb edasi mainitud maade vahelt kuni Sasinuyst Bystrysse mineva teeni.

29. on püstitatud sellele teele Sasiny küla maadele 760 sülla või 4215 lati kaugusele eelmisest. Moodustades $92^{\circ}15'$ nurga. Siit see pöörduv vasakule, joostes mööda Sasiny ja Koleczyce maid, kuni Bielkist Snieszky viiva teeni.

30. post asub sellel teel ja Sasiny küla maal 910 sülla või 520 lati kaugusel 29. piiripostist. Moodustades 118° nurga. Piir jookseb mööda Bielkist Snieszky viivat teed läbi Sasiny ja Snieszky külade maade, kuni Sasiny Bielki viiva teeni.

31. post asub kahe tee ühinemiskohas 290 sülla või 160 lati kaugusel eelmisest piiripostist. Moodustades 102° nurga. Seal pöörab paremale, joostes mööda Sasiny Bielkisse viivat teed.

32. post on püstitatud mainitud teele, Sasiny maale, 169 sülla või 90 lati kaugusel eelmisest piiripostist. Moodustab $104^{\circ}45'$ nurga. Piir pöörab vasakule, jookseb edasi Sasiny ja Bielki küla maid ja lõpeb väikese Doroganka jõe juures.

33. post asub selle jõe ääres, Bielki küla lähedal 220 sülla või 134 lati kaugusel piiripostist Nr. 32. Jõgi, milline moodutab demarkatsioonijoone, jookseb mööda Sasiny ja Bielki külade maid.

34. piiripost seisab väikese Doroganka jõe kaldal 1140 sülda või 626 latti kaugusel eelmisest postist. Joostes mööda väikest Doroganka jõge, et jõuda kuni ...

35. postini, mis seisab Podmoklyst Gruskasse viival teel, 370 sülla või 206 lati kaugusel 34. postist. Joon lahkub Doroganka jõelt, joostes Podmoklyst maadest mööda ja kulgeb mööda Podmoklyst Kleszczeli minevat teed.

36. on püstitatud sellele teele, Gruska maadele 1130 sülla või 660 lati kaugusele eelmisest postist. Moodustades $96^{\circ}30'$ nurga. Piir lahkub Podmoklyst Kleszczelisse viival teelt, pöörduv vasakule ja läheb mööda Gruska jõge kuni selle suubumiseni Trostiankasse.

37. on püstitatud selle suubumise juurde, Gruska küla lähedal, 375 sülda või 210 latti eelmisest. Ta tõuseb mööda Trostiankat kuni Podmoklyst Kleszczelisse viiva teeni.

38. asub sellel teel, Gruska maadel 435 sülla või 242 lati kaugusel viimasest. Joon pöörduv vasakule, joostes mööda seda teed kuni Rohaczy piirini, kus asub...

Nr. 39, Rohaczy maadel 145 sülla või 80 lati kaugusel Nr. 38. Moodustades 95° nurga. Sellest punktist pöörduv piirijoon vasakule, minnes piki Rohaczy ja Kleszczel i külade maade endist piiri, kuni kümnenda pinnasest künkani, kus asub..

40. piiripost Rohaczy maadel 1000 sülla või 562 lati kaugusel eelmisest postist. Moodustades $111^{\circ}45'$ nurga. Joon pöörduv vasakule ja jookseb mööda mainitud maid kuni 15. künkani, mis on Rohaczyst Kleszczelisse viiva tee lähedal.

41. on püstitatud Rohaczy metsasihile, millist peetakse endiseks Bresti ja Podlachie vojevoodkondade vaheliseks piiriks, 1650 sülla või 924 lati kaugusel eelmisest postist. Moodustades $152^{\circ}45'$ nurga. Piir pöörduv paremale, joostes mööda neidsamu maid kuni esimese Polowecy piiripostini.

42. asub selle posti lähedal Polowecy küla maadel 2200 sülla või 1235 lati kaugusel 41. postist. Moodustades $88^{\circ}45'$ nurga. Joon pöörduv vasakule Polowcy ja Czeremka maade vahel, läbib Kaniowa ja Didowa soo enne Sucharyst Czeremkasse jooksvat teed.

43. on püstitatud sellele teele Polowecy maadele 1194 sülla või 668 lati kaugusele eelmisest. Moodustades $127^{\circ}5'$ nurga. Piir jookseb piki Polowecy ja Czeremka ning Kleszczeli küla maad, joostes mööda Sucharyst Czeremkasse viivat teed.

44. asub sellel teel endise Suchary piiriposti lähedal 260 sülla või 136 lati kaugusel eelmisest. Moodustades $117^{\circ}15'$ nurga. Joon pöörduv vasakule Polowcy ja Kleszczeli külade maade vahel.

45. post on püstitatud Suchary küla kõrtsi lähedale 220 sülla või 118 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 144°45' nurga. Joostes seejärel neid samu maid ja mööda Sucharyst Kuzowasse viivat teed.

46. post asub sel-samal teel, Polowcy küla maadel, ühe endise künka lähedal 1390 sülla või 780 lati kaugusel viimasest. Moodustades 157°15' nurga. Joon pöörduv Polowcy ja Kleszczeli maade vahel paremale.

47. asub põllupiiriposti lähedal ja kolme tee, millised tulevad Krasnicast, Opaki ja Polowcyst läheb Dobrowodi, ühinemise kohas, 700 sülla või 394 lati kaugusel 46. postist. Moodustades 105° nurga. Siit jookseb piir mööda Opaki ja Kleszczeli maid mööda teed, mis viib Polowcyst Topilowasse.

48. on seatud sellele teele, Werstoki küla maale, 1520 sülla või 870 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 174° nurga. Joon jätkub selles samas suunas kuni Karszewast Dobrowody mineva teeni.

49. asub sellel teel, Kuraszewa kõrtsi lähedal, Werstoki maal 860 sülla või 483 lati kaugusel eelmsiest postist. Moodustades 175°30' nurga. Piir jookseb Westoki küla maid kuni Topilowa kõrtsini, millise lähedale on püstitatud...

50. piiripost, teele, mis jookseb Werstokist Kleszczelisse, 720 sülla või 404 lati kaugusel 49. postist. Moodustades 138° nurga. Sealt pöörduv piir paremale ja jookseb selles suunas edasi vaid 80 sülda või 40 latti ja suundudes vasakule, jätkub mööda Werstoki metsa piiri kuni samanimelise naaberkülani ning teeni, mis viib Bielski.

((Ps! ,51.posti asukoha kirjeldus peitub eelmise posti kirjelduses. Tekstides seda eraldi välja toodud ei ole. Sama on juhtunud selle teksti puhul varem ja viimati 50. posti kirjeldusel. Juhtub ka hiljem, kui kolme punkti kirjeldus on ühe numbri taga. Alguses ma tegin omaloomingut ja uue posti asupaiga kirjeldusele eelneva rea lõpetasin kolme punktiga ja lõin uuel real järgmise piiripunkti kirjelduse. Vt. nt. 12 -13 post. KL.))

52. on püstitatud Werstoki metsaserva, samanimelise küla lähedale, 1050 sülla või 576 lati kaugusele eelmisest. Moodustades nurga 145°45' nurga. Piir jookseb Werstokist läbi samanimelise metsa kuni ühe vanadest küngastest, kust see ületab Gluboczka soo ja moodustab nurga 890 sülla või 500 lati kaugusel 51. piiripostist. See punkt on ligipääsmatu. Sealt pöörduv joon paremale, ületab samuti soo ja jookseb Dolhibrodi külani.

53.on püstitatud selle küla ja vana künka, s.t. piirimärgi, lähedale 650 sülla või 365 lati kaugusele eelmisest . Moodustades 91°45' nurga. Seejärel tuleb pöörata vasakuyle ja ületada otsejoones Witowa soo ja Winowkast lähtuv tee et jõuda 54. postini, milline on püstitatud selle tee ja väikese küla lähedale, milline on asustatud Wirewskyst pärit jahimeestega, 1050 sülla või 586 lati kaugusel eelmisest. Moodustades nurga 161°. Piir suundub sellest punktist piki hr. Zawistowski metsa kuni Oreszkowast Istoki viiva teeni, millele on püstitatud 55. piiripost 1270 sülla või 713 lati kaugusel eelmisest. Moodustades nurga 132°30'. Piir jookseb edasi mööda Orreszkowast Istoki piki Bialowiezi ((Беловежскаго)) ja Bielski metsi kuni Tur nimelisse sooni.

56.on püstitatud teele, milline siseneb Bialowiezi metsa, endise piirimärgi lähedale, Oreszkowa külast vasakule 500 sülla või 290 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 138° nurga. Joon pöörduv siis vasakule, siseneb Bialowiezi metsa, järgides endiste piiriküngastega märgitud suunda, milliseid leidub sellel joonel kuus ja lõpeb Trostenice soos.

57. on püstitatud endise piirimärgi lähedale Pasecznika või Kolontki vastas 1180 sülla või 658 lati kaugusel 56 postist. Moodustades nurga 94°. Siit pöörduv piir paremale, jookseb Bialowiezi ja Bielski metsade vahel kuni sooni Must jõekoole ((Czornybrod)) või Kladi, kus see teeb väikese pöörde, tungides Venemaa piiresse, enne kui suundub kuni 58 piiripostini., milline on püstitatud selle soo lähedale endise piirimärgi lähedale 260 sülla või 142 lati kaugusele viimasest. Moodustades nurga 93°. Piir jookseb edasi piki Borekist Staraja Pereiewskasse viivat teed läbi Bialowiezi ja Bielski metsi.

59. asub sellel teel Staraja Pereiewska lähedal, 635 sülla või 358 lati kaugusel eellmisest. Moodustades 80°45' nurga. Ta jookseb mööda Bialowiezi ja Bielski metsi kuni teise teeni, mis viib Staraja Pereiewskast Boreki.

60. asub eelmainitud teel Staraja Pereiewska lähedal Bielski metsa vastas 130 sülla või 358 lati kaugusel 59. piiripostist. Moodustades nurga $121^{\circ}30'$ nurga. Demarkatsioonijoon jookseb läbi Bialowiezi metsa ja Judianka soo vahelt kuni Staraja Pereiewskast tuleva teeni.

61. post on püstitatud sellele teele 320 sülla või 166 lati kaugusele eelmisest piiripostist. Moodustades $123^{\circ}30'$ nurga. Piir pöördub paremale Bialowieze metsa ja Judianka vahele.

62. asub Bialowiez metsa servas ja Staraja Lesnianskast Staraja Pereiewskasse viiva tee lähedal, 980 sülla või 542 lati kaugusel eelmisest. Moodustades $111^{\circ}43'$ nurga. Sellest punktist suundub see otsejoones Lesna jõeni.

63. on püstitatud eelmainitud jõe paremale kaldale, Staraja Lesnianska lähedale Gurna küla vastu, 175 sülla või 98 lati kaugusel 62. postist. Piir ületab selle jõe, tõuseb mööda selle vasakut kallast Bialowiez ja Gurna maade vahelt kuni Staraja Painoweziznast Dokna viiva teeni.

Nr. 64 asub sellel teel Staraja Painowezizna lähedal 1095 sülla või 614 lati kaugusel eelmisest. Tõustes edasi mööda Lesna jõge kuni Dubinist Pustiski viiva teeni.

65. tulp on püstitatud eelmainitud teele Lesna jõe kaldale Bielszczizna küla vastu 990 sülla või 564 lati kaugusele viimasest. Joon kulgeb edasi mööda Lesnat ning Bialowiezie ja Bielszczizna maade vahelt kuni Dubinast Czyzyki viiva teeni, millel asub 66. piiripost, mis on püstitatud soo ja Dubinis asuva kiriku lähedale 224 sülla või 123 lati kaugusele viimasest. Nii nagu Lesna jõel on vool ainult kevadel, aga sügiseti on see täiesti kuivanud, kui toimetati piiritlemist, siis sellisel kaalutlusel ilmus mõlematele kallastele, et hoida ära igasuguseid omistamisi, millised võinuks endale lubada piiriala valdajad jõe kuivaks jäämise ajal, mitmete lisa-piiripostide püstitamise hädavajadus. Sel eesmärgil püstitati kaks lisatulpa, nimelt üks Obuchodnia soo lähedale, aga teine Bartowszezizna soo lähedale, milliste vahele, et paremini Lesna jõesängi kindlaks määrata, lisati mõningase vahemaa järgi mõned suunatähised

Nr. 68. ja 70. asuvad neil kahel Preisimaa lisa-tulpadel; kuid Tema Keiserliku Majesteedi komissarid ei pidanud nende nummerdamist oma poolel hädavajalikuks, kuna ei ole kahtlust selles, et need kaks piiriposti uhutakse minema juba esimese üleujutuse ajal, et tehes katkestuse numbrites järjestuses võinuks anda põhjenduse pahatahtlikuks tõlgendamiseks. See vastastikuste tulpade arvude erinevus jätkub siit kuni Narewini, kuid Venemaa ja Preisimaa postid asuvad pidevalt naaberpunktides. Piir läheb Lesna voolusängi pidi piki Bialowiezi ja Kotowka maade vahelt kuni Bartowszezizna sooni.

68. post asub mainitud soo lähedal Kotowka küla lähedal 910 sülla või 573 lati kaugusel 67. tulbast. Piir tõuseb Bialowiezi ja Kotowka maade vahelt mööda Lesnat edasi.

69. milline peab seisma Wassilkowi soos, kus peab asuma maismapiir, ei saa paikkonna ligipääsmatuse tõttu paigaldatud olla. Mainitud piiripost on viidud kaugemale 790 sülla või 445 latti ja asub vana surnuaia lähedal ning Wassilkowa soo kaldal. Piir kulgeb edasi mööda Bialowiezi ja Wassilkowa maid kuni Straja Polakowaszczani.

71. asub Nowosadidist Wassilkowi viival teel kõrtsi vastas 250 sülla või 155 lati kaugusel eelmisest. Kulgeb edasi Bialowiezi metsa serva, mööda Ochrimysse viivat teed.

72. on püstitatud teeristi lähedale ja Boriszowa küla vastu 710 sülla või 400 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 150° nurga. Joon kulgeb edasi mööda mainitud Bialowiezi metsa ja Boriszowa maade vahelist teed.

73. asub Staraja Augustowska lähedal Nowosadyst Ochrimysse viiva teel 770 sülla või 431 lati kaugusel viimasest. Moodustades 152° nurga. Piir ületab väikese Glinski jõe ja kulgeb edasi mööda Nowo-Sadyst Ochrimy viivat teed, piki Bialowieze metsa kuni Glinski küalani.

74. post seisab selle küla lähedal Osoczniky vastas 420 sülla või 238 lati kaugusel 73. piiripostist. Moodustades 147° nurga. Ta kulgeb edasi mööda eel-mainitud teed Bialowiezie ja Ladska metsade vahelt kuni teederistini 720 sülla või 406 lati kaugusel eelnevast. Moodustades 110° nurga. Sealt läheb piir mööda Kriwecist Loewkowasse Bialowicze ja Ladska metsade vahelt kulgevat teed.

76. asub sellel teel 90 sülla või 50 lati kaugusel Bernaski sillast ja 670 sülla või 373 lati kaugusel 75. piiripostist. Moodustades 120° nurga. Sellest punktist jookseb piir otsejoones Bialowiezi ja Ladska maade vahelise soo.

77. punkt ei olnud piiripostiga tähistatud, nõnda nagu selles kohas läbimatu soo takistas selle püstitamist ja seepärast pandi Keiserlik kotkas Jablonowka vasaku kalda lähedal asuva puu juurde 400 sülla või 236 lati kaugusele eelmisest. Piir jookseb edasi mööda Jablonowkat läbi Bialowiezi ja Ladski maade kuni selle suubumisel Narewkasse. Seejärel ta laskub mööda Narewkat kuni Loewkowa küläni.

78. tulp asub ülalmainitud küla lähedal, Narewka üaremal kaldal, 1240 sülla või 694 lati kaugusel 77. postist. Loewkowa küla lähedal asub saar, milline kuulub Venemaale. Piir kulgeb edasi mööda Narewka voolu Loewkowa ja Ladski maade vahelt kuni kohani, kus endine jõesäng moodustab koos uue jõesängiga kolm väikest saart, millistest kaks Lõunapoolsemat läksid Preisimaa piiresse. Veel allpool asuvad kaks väikest saart ja üks suur, millisel asub Korozewski asum; jägamise järgi nad läksid Preisimaale. Piir laskub seejärel Narewkast Narewi, milles see kulgeb kuni Bendiugani.

79. asub Narewa kaldal Bendiuga küla lähedal, 3000 sülda või 1610 latti kaugusel 78. postist. Selle punkti vastu Preisimaa poolele ei olnud võimalik tulpa paigutada. Piir laskub mööda Narewat kuni selle suubumiseni Grudiskasse, millist pidi see kulgeb kuni selle suubumiseni Olszankaga ja tõuseb seejärel seda jõge pidi kuni Stanislawowa kõrtsi juurest mööda teed Narewa juurde, kus Olszanka vasakul kaldal asub post Nr. 80, milline on 2320 sülla või 1320 lati kaugusel eelmisest. Siin algab jälle maismapiir. Ta kulgeb mööda teed alates Narewast, läbi Starostie Jalowka ja Zabłudowi metsade, kuni Stanislawowa kõrtsini ning kuni selle tee ristumiseni Benduigast Nowowolasse mineva teega.

81. on püstitatud selles punktis 1000 sülda või 570 latti 80. postist. Piir kulgeb mööda eelmainitud teed kuni selle kohani, kus see eemaldub endisest Bresti ja Podlachie ametkonna maade piirist ja kus asub 82 piiripost, endise piiri suunamärgi lähedal, 810 sülla või 445 lati kaugusel endisest. Piir kulgeb edasi Jalowka ja Brzestowica metsade kuni väikese Rudniki jõeni.

83. on püstitatud eelmainitud jõe vasakule kaldale Stanislawowa kõrtsi lähedale 860 sülla või 482 lati kaugusele eelmisest. Seejärel tõuseb Jalowka ja Brzestowica maade vahelt mööda Rudniki jõge üles kus kohtub Rudziankaga, kus täiesti läbipääsmatu soo ei lasknud posti püstitada. Piirijoon kulgeb edasi mööda mainitud jõge kuni Stanislawowa kõrtsi juurest Nowowolasse viiva teeni.

84. asub sellel teel ja Rudzianka jõe vasakul kaldal, Brzestowika metsa vastas 890 sülla või 420 lati kaugusel eelmisest. Piir ületab Brzestowica soo, milline on täiesti läbimatu, moodustab mitmeid nurki, millised on määratud kaardil ja lõppeb selle soo Põhjaosas Meleszki vastas, kus asub 85 piiripost Jalowka ja Meleszki maade vahel 2900 sülla või 1650 lati kaugusel eelmisest. Moodustades nurga $142^{\circ}15'$. Ta kulgeb seejärel mööda mainitud soo kaldaid Itta.

86. on püstitatud soo lähedale Jalowka maale, Meleszki maa vastas, 240 sülla või 133 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 134° nurga. Piir suundub Lõunast ka Põhja Jalowka ja Meleszki metsade vahelt kuni väikese mäe, millist nimetatakse Zalota Gura, lähedale.

87. asub Jalowka metsa servas Meleszki vastas 440 sülla või 250 lati kaugusel eelmisest. Moodustades $131^{\circ}30'$ nurga. Sealt ta kulgeb mööda metsa, milline kuulub Starostie Jalowkale, Lääne-serva ja mööda Meleszki maa piire.

88. asub sellel teel 1030 sülla või 588 lati kaugusel viimasest. Moodustades $149^{\circ}30'$ nurga. Piir kulgeb edasi mööda endist piiri.

89. on püstitatud metsa äärde Belewiczy surnuaia vastu 570 sülla või 318 lati kaugusele 88. postist. Moodustades 149° nurga. Piir jookseb edasi mööda Wolpa metsa Lääne serva kuni väikese Gladnewka jõeni, milliseni ta läheb, jättes vasakule poolele Preisimaa piiresse Belewiczy maa.

90. asub selle jõe allika lähedal, Wolpa metsa sisenemise kohas, Straszewa küla lähedal, 540 sülda või 305 latti eelmisest. Ta kulgeb edasi mööda mainitud jõe paremat kallast piki Straaszewa soo äärt ja samamoodi mööda kraavi, milline on sellesse soosse kaevatud, 510 sülla või 250 lati kaugusel.

91. asub jõe kaldal ja Belewiczy Grodeki viival teel, 850 sülla või 465 lati kaugusel eelmisest. Sealt kulgeb piir mööda Straszewast Brestowicasse läbi metsa viivat teed.

92. asub Belewiczyst Grodeki viival teel, selle äärde paremale poole paigutatud kahe risti lähedal, 210 sülla või 127 lati kaugusel viimasest piiripostist. Moodustades 110° nurga. Piir ületab Malini soo ja lähedal oleva metsa. Koht on siin läbimatu ja 93 posti juurde jõudmiseks tuleb minna ringiga, kuna see on püstitatud Straszewa maal Malina soo lähedal ja Zareczany maa vastas, 610 sülla või 337 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 102° nurga. Piir kulgeb edasi katkendliku joonega Gribowcy ja Zareczany maade vahelt kuni Gribowcyst Grodeki viiva teeni.

94. on püstitatud sellele teele ja Gribowcy maale Zareczany maa vastu 646 sülla või 360 lati kaugusele viimasest. Moodustades 150° nurga. Seejärel ta läbi Gribowcy ja Zareczany maadest.

95. asub Gribowcy maal 200 sülla või 111 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 148° nurga. Sealt jookseb piir loogeldes Gribowcy ja Zareczany maaid mööda ning laskub Krynki Grodeki minevale teele. Nii nagu 93. piiriposti demarkatsioonijoon on koostatud reast üksteisele üpris lähedastest nurkadest, siis allakirjutanud komissarid, et mitte suurendada kasutult postide arvu, otsustasid selle piiri osas rajada igas väljaulatavas kohas piirikünkad, millised on kantud kaardile.

96. asub Gribowcy maal, Pilatowszczyzna maa vastas, 630 sülla või 354 lati kaugusel 95. tulbast. Moodustades 138° nurga. Ta kulgeb edasi mööda Grodekist Krynki viivat teed piki Gribowcy ja Pilatowszczyzna maid kuni Gribowka jõeni.

97. asub selle jõe kaldal Gribowcy maal 190 sülla või 108 lati kaugusel eelmisest. Piir laskub mööda Gribowka jõe ja läheb piku Brzestowica metsa Lõuna osa kuni kohani, kust see suundub otsejoones Gribowcyst Grodnosse. Selles punktis ja Brzestowica metsa Lõuna äärde on püstitatud 98 piiritulp. Gribowka kaldale 335 sülla või 190 lati kaugusel eelmisest. Piir eemaldub Nowogrodski ametkondliku maa piiri ja suundub Brzestowica metsa ning läheb mööda sihti, milline on tõmmatud otsejoones Gribowcyst Grodnose, kuni Zastiennikist Tartaki külla viiva teeni.

99. post asub Brzestowica metsas, 500 sülla või 267 lati kaugusel 98. tulbast. Kulgedes edasi ülalmainitud suunas, läheb kuni 100. postini, milline seisab Holnicast Tartaki viival teel, 410 sülla või 240 lati kaugusel viimasest, misjärel 101 postini kus Brzestowicast Tartaki viival teel lõppeb otsejoon. Viimase posti kauguseks on 650 sülla või 360 latti. Väljudes Brzestowica metsast kulgeb edasi piki selle äärt mööda Nietupa maad kuni 102. postini, milline asub Brzestowicast Tartaki viival teel, Zastienniki maal 160 sülla või 90 lati kaugusel. Moodustades 103° nurga. Piir suundub mööda Zastienniki piiri Läänest Itta.

103. post on püstitatud mainitud maale Okelica Szatily vastu, 510 sülla ehk 290 lati kaugusele eelmisest postist. Moodustades 80° nurga. Sealt ta võtab Sanniki ja Okolica -Szatily maade vahelt suuna Lõunast-Põhja ja lõppeb väikese Nietupa jõe ääres, kus Sanniki maal asub 104. piiritulp, 985 sülla või 550 lati kaugusel viimasest. Moodustades 93°30' nurga. Piir laskub mööda Nietupast kuni Krynki Grodeki mineva teeni.

105. post asub Nietupa paremal kaldal, Väike-Nietupa veski vastas, milline kuulub Preisimaale, 200 sülla või 110 lati kaugusel viimasest. Edasi laskub ta mööda Nietupat kuni Sanniki vastas oleva kohani.

106. post asub selle küla lähedal Nietupa jõe paremal kaldal 600 sülla või 346 lati kaugusel eelmisest. Sellest punktist kõik maad, millised asuvad Gribowcyst kuni Grodnoni otsejoones moodustades rööpkülilikud, sisenedes üks-teisesse, nõnda, et Venemaa Keisririigi piirid astuvad Preisimaa piiridesse ja vastupidi. Piir eemaldub Nietupalt, võttes Zyliczy ja Osoczni maade vahel suuna Lõunast Põhja ja lõppeb Czuniczy maal.

107. asub Zyliczy maal, Osoczni maa vastas 915 sülla või 510 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 87°30' nurga. Siin pöörduakse vasakule, järgides endist Czuniczy ja Osoczni maade piiri kuni samanimelise metsani.

108. post asub Czuniczy maal, metsa vastas, 372 sülla või 215 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 93° nurga. Piir pöörduab Czuniczy ja Leszczano maade vahelt paremale ja lõppeb Grodekist Krynki mineva tee ääres.

109. post on püstitatud selle suure tee äärde, Czuniczy maale, Leszczano kõrtsi vastu, 450 sülla või 244 lati kaugusele viimasest. Moodustades 149°15' nurga. Siit läheb piir edasi mööda suurt teed kuni pöördekohani, millise teeb Leszczano maa Czuniczy maale, kus asub 110 piiripost

Kundiczyst Budny-Grybowski nasse viival teel, 560 sülla või 313 lati kaugusel viimasest. Moodustades 121°15' nurga. Piir pöörduv Plebanowcy ja Lesczany maade vahel vasakule.

111. on püstitatud Plebanowcy maale Budny Grybowski maa vastu 220 sülla või 124 lati kaugusele 110. postist. Moodustades 111° nurga. Piir pöörduv Plebanowcy metsa ja maa ning Grybowski maa vahel paremale.

112. post asub Plebanowcy maal samalise metsa lähedal 934 sülla või 520 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 98°30' nurga. Ta pöörduv Krynki ja Grybowski piiride vahel vasakule.

113. post asub Krynki maal, Grybowski maa vastas, 1090 sülla või 616 lati kaugusel viimasest. Moodustades 90° nurga. Piir jookseb edasi mööda Krynki maad ja mööda Grybowski nasse viivat teed.

114. post asub Krynki maal, 240 sülla või 133 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 140° nurga. Demarkatsioonijoon teeb väikese Preisimaa piiridesse siseneva nurga, kaldudes seejärel tagasi kuni Ostrowa teeni, kust ta läheb lõpuks otsejoones, kaldumata kõrvale Krynki maadelt kuni 115. postini, milline on püstitatud eelmainitud maale 670 sülla või 378 lati kaugusele eelnevast.

Moodustades 130° nurga. Seejärel võtab piir Krynki ja Ostrowa maade vahel suuna Lõunast Põhja.

116. post asub Krynki maal Ostrowa maa vastas 1780 sülla või 1004 lati kaugusel 115. postist. Moodustades 90° nurga. Piirijoon pöörduv vasakule nende samade maade vahel kuni 117. piiripostini, milline on püstitatud Krynki maale ja Jurowlany ja Ostrowoki viivale teele, 260 sülla või 143 lati kaugusel 116. postist. Moodustades 90° nurga. Joon pöörduv paremale, läheb Krynki ja Pirozki maade vahelt Lõunast Põhja kuni Jurowlany maadeni.

118. post asub Krynki maal, Jurowlany vastas 810 sülla või 460 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 90° nurga. Piir pöörduv Krynki ja Jurowlany maade vahel vasakule ja lõppeb Krynki Grodnosse mineva suure tee ääres.

119. post asub mainitud suurel teel, Krynki maal, 685 sülla või 386 lati kaugusel viimasest. Ta kulgeb eelmainitud suunas ja läheb mööda eelmainitud maid kuni kohani, kus Jurowlany maa Ida osa lõpeb Krynki maade juures.

120. post asub Krynki maal ja teel mis viib Zorowiczyst suurele teele, mis kulgeb Krynki Grodnosse, 120 sülla või 84 lati kaugusel 119. postist. Moodustades 90° nurga. Piir pöörduv vasakule, kulgedes Zorowicy ja Jurowlany maade vahelt Lõunast Põhja ja lõppeb Rusaki küla maadel.

121. post on püstitatud eelmainitud küla maal ja on 1700 sülla või 980 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 90° nurga. Sellest punktist pöörduv vasakule, jätke maa ja Rusaki küla paremale ning kulgedes piki Jurowlany maid jõuab 122. postini, milline asub Rusaki küla maal Usnari veski lähedal 470 sülla või 260 lati kaugusel eelmisest postist. Moodustades 90° nurga. Demarkatsioonijoon suundub Rysaki ja Usnari maade vahelt, ületab väikese samanimelise jõe ja tehes mõned väikesed looked, kulgeb edasi väljaulatava nurgani, milline on tekitatud Usnari maadega Rusaki maadesse.

123 post asub selles nurgas, Rusaki maal 810 sülla või 460 lati kaugusel viimasest. Moodustades 90° nurga. Sellest punktist pöörduv piir vasakule, teeb siseneva nurga ja pöörduv paremale ning läheb piki Makarowcy ja Usnari maid kuni Makarowcy maade väljaulatava nurgani, kus asub 124. piiripost 460 sülla või 258 lati kaugusel 123. postist. Moodustades 95° nurga. Joon pöörduv Kurczowcy ja Usnari maade vahel vasakule ja lõppeb Krynki Grodnosse mineva suure tee ääres.

125. post asub sellel suurel teel, lagunenuv kõrtsi vastas, 510 sülla või 284 lati kaugusel Nr. 124. Moodustades 90° nurga. Sellest punktist alates kulgeb demarkatsioonijoon mööda Krynki Grodnosse viivat suurt teed, jättes endast paremale Kurczowcy ja Wiszniowka maad, aga vasakule Minkowcy. Ta lõppeb Odelski maal.

126. post asub suurel teel väikese Odra jõe lähedal 2090 sülla või 1170 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 90° nurga. Joon jätab suure tee ja võtab Wiszniowka ja Odelski maade vahel suuna Läänest Itta.

127. on püstitatud Trokimowcy maale Lapeniowcy ja Odelskisse viival teel, 1000 sülla või 563 lati kaugusel viimasest. Moodustades 90° nurga. Sellest punktist pöörduv piir Trokimowcy ja Odelski maade vahel vasakule ja ületab väikese Odlä nimelise jõe.

128. asub Trokimowcy maadel, Odelski maa vastas 725 sülla või 402 lati kaugusel 127. postist. Moodustades 90° nurga. Siin piir muudab oma suunda 600 sülla või 325 lati kaugusel ja moodustab täisnurga, milline tungib 65 sülda või 35 latti Odelski maasse.

129. tulp asub Trokimowcy maal, 65 sülda või 35 latti eelmisest. Moodustades 90° nurga.

130. on püstitatud 600 sülla või 335 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 90° nurga. Sellest punktist pöörduv joon paremale ja lõppeb Plebanowcy maadel.

131. asub sellel maal Odelski maade vastas 65 sülla või 35 lati kaugusel viimasest. Moodustades 90° nurga. Joon pöörduv vasakule, suundudes Plebanowcy ja Odelski maade vahelt Lõunast Põhja, kuni Indurast Dubowase mineva teeni.

132. asub eelmainitud teel 1050 sülla või 600 lati kaugusel eelmisest. Sealt pöörduv Indura ja Dubowa maade vahel vasakule.

133. post on püstitatud Zernowkast Dubowasse minevale teele metsa lähedale, 850 sülla või 460 lati kaugusele eelmisest. Joon säilitab Dubowka ja Dubowa maade vahel endise suuna.

134. asub Dubowka maadel, Dubowa maade vastas, väikese metsatuka lähedal. 1700 sülda või 977 lati kaugusel viimasest. Moodustades 91° nurga. Joon pöörduv vasakule ja kulgeb Demitkowa ja Dubowa maade vahelt Idast-Läände, Grodnosse.

135. asub mainitud teel Demitkowa maal, 1025 sülla või 576 lati kaugusel viimasest. Kulgeb edasi ülalpool mainitud maade vahel eelmainitud suunas.

136. on püstitatud Demitkowa maale Klinczani viiva tee lähedal, 450 sülla või 267 lati kaugusel eelnevast. Moodustades 87° nurga. Piir pöörduv Demitkowa ja Iwanowcy maade vahel paremale, Lõunast Põhja ja lõppeb Murawanowcy Kruhalski maadel.

137. on püstitatud mainitud nimega küla vastu Demitkowa maale, 1550 sülla või 878 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 90° 30' nurga. Demakatsioonijoon pöörduv paremale ja jätkudes Demitkowa maade Põhja osas, lõppeb Dubowast Grodnosse mineva suure tee ääres.

138. asub selle suure tee ääres ja Demitkowa maal 470 sülla või 263 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 88° nurga. Siit ta kulgeb mööda suurt teed kuni Demitkowa-Tatarska küla naabrusesse.

139. on püstitatud sellele teele ja Tatarska nimelise kõrtsi ja Demitkowa-Tatarska küla vahele, 830 sülla ehk 470 lati kaugusele viimasest. Moodustades 93° nurga. Joon pöörduv vasakule, joostes piki Slomianka maid Idast Läände ja lõpeb Dailitki maadel.

140. post asub Slomianka maadel 1120 sülla või 628 lati kaugusel 139. postist. Piir pöörduv paremale ja kulgeb edasi Slomianka ja Dailitki maade vahelt kuni Laygoboli maadeni 860 sülla või 480 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 95° nurga. Kulgeb edasi paremale ja jookseb läbi Solomiaka ja Laygoboli maade vahelt, et jõuda Dubowast Grodnosse mineva suure teeni, kus asub 142 post 730 sülla või 415 lati kaugusel eelmisest. Joon kulgeb samas suunas mainitud maade vahelt ja lõppeb Slomiankast Swikliczysse mineval teel.

143. on püstitatud sellele teele Slomianka maale 720 sülla või 410 lati kaugusele viimasest. Moodustades 90° nurga. Sellest punktist pöörduv piir paremale ja suundub Slomianka ja Laygoboli maade vahelt Lõunast-Põhja.

144. on püstitatud Kapczyowszczysna maadele Laygoboli maa vastu 930 sülla või 500 lati kaugusel 143. postist. Moodustades 90° nurga. Joon pöörduv Kapczyowszczysna ja Laygoboli maade vahel vasakule kuni Kamenka maadeni.

145. post asub Swikliczy maal Laygoboli maade vastas 930 sülla või 524 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 90° nurga. Sealt kulgeb piir otsejoones Kamenka küla ja Swiklicy maade vahelt Kamenkasse.

146. on püstitatud selle joone keskele 836 sülla või 470 lati kaugusele viimasest.

147. on püstitatud Kamenka jõe paremale kaldale, Swikliczy maadele 670 sülla või 309 lati kaugusele eelmisest. Siin moodustab Kamenka kahe monarhia piiri. Laskudes mööda seda jõge kuni Grodnost Krynki mineva teeni.

148. post asub sellel teel Kamenka kaldal 620 sülla või 350 lati kaugusel 147. postist. Laskudes mööda Kamenkat kuni Korobczicast tuleva teeni.

149. asub sellel teel väikese metsatuka lähedal, milline asub Kamenka kaldal 760 sülla või 426 lati kaugusel eelnevast. Piir jookseb mööda seda jõge kuni see suubub Lassosnasse.

150. on püstitatud selle suubumiskoha lähedale 1345 sülla või 760 lati kaugusele viimasest. Demarkatsioonijoon eemaldub Kamenka jõest ja kulgeb edasi mööda Lassosna jõe paremat kallast.

151. on püstitatud Korbczica veski tammi Ida äärele, milline kuulub Preisimaale ja Grodnost Varssavisse viiva tee peenrale 229 sülla või 165 lati kaugusel eelmisest. Laskudes edasi mööda Lassosnat jõuab see 152. postini esimesel tammil, milline tõkestab selle jõe endise jõesäangi allpool Czachowczisna veskist, milline on ehitatud kanalile 1606 sülla või 906 lati kaugusele 152. postist. Edasi kulgeb see mööda Lassosna paremat kallast allavoolu, kohtab Agustowale kuuluva veski juures 153. piiriposti, Tatarkasse suubumise koha vastas, 680 sülla või 358 lati kaugusel eelmisest. Laskudes mööda Lassosnat kuni kalevi ketrusvabriku-veskini, milline kuulub Lassosna manufaktuurile.

154. on püstitatud selle veski lähedale 1150 sülla või 648 lati kaugusele viimasest. 154. ja 155. posti vahele püstitasid Preisimaa komissarid, väikese silla lähedale veel ühe tulba, Lassosna manufaktuuri ehitise jalamile. Jätkates kulgemist mööda Lassosna paremat kallast jõuab see *veskini, milline kuulub Lassosna manufaktuurile.*

155. post on püstitatud siin jõe kaldale 670 sülla või 378 lati kaugusele 154. , kulgedes veel edasi mööda Lassosna voolu kuni teise sama manufaktuuri veskini.

156. on püstitatud siin silla jalamile, jõe kaldale, 268 sülla või 150 lati kaugusele eelmisest. Lõpuks, 157. tulp on püstitatud Lassosna Niemeni suubumise kohta 250 sülda või 145 latti viimasest.

Niemenit pidi kulgemine.

Nii nagu peale Lassosna suubumist Niemenisse hakkab see jõgi olema kahe Monarhia vaheliseks piiriks kuni kohani, kus see suundub endistesse Preisimaa valdustesse, siis selle ja teise poole komissaride töö seisneb ainult selles, et piiritleda saari ja märkida ära käesoleval ajal eksiteerivad jõe rajatud ülepääsud. Sel eesmärgil püstitatakse piiritulgad järgmises järjekorras.

Paremal kaldal ja saartel millised kuuluvad Ülevenemaalisele Keiririigile.

Alljärgnevatel kirjeldustel tähistavad numbrid Venema ja Preisimaa saarte järjekorranumbrit ja need puutuvad Niemeni ((Немань))kaarti.

158. post asub üleveokohas, Bala maal, samanimelise kõrtsi vastas ja ühe miili kaugusel Grodnost.

159. post asub saarel Nr.2, milline kuulub Bala Kownatzka maade juurde.

160. post asub saarel Nr.4. milline kuulub Mokali maade juurde.

161. post asub saarel Nr.5, milline ei ole Gozast eriti kaugel.

162.post asub saarel Nr.7, milline on Plascowsky küla vastas.

163. on saarel Nr. 9, milline kuulub Szwendoubri külale.

164. asub Merczanka üleveokoha juures, Merczanka Niemenisse suubumise kohas.

165. post on saarel Nr.10 , Mereczist pool versta allpool.

166. on saarel Nr.11 Seleniki lähedal.

167. asub Niemonaiczi küla üleveokoha lähedal.

168. on Streltse maadel asuva üleveokoha lähedal.

169. on Staniewa kõrtsi juures asuva üleveokoha juures, mis on Punist veerand miili kaugusel.

170. on Kowalki üleveokoha lähedal.

171. on Durszuniszki üleveokoha lähedal.

- 172. post on saarel Nr.15, Hoga küla vastas.
- 173. on Burowiczi maadel asuva üleveokoha juures.
- 174.on saarel Nr. 18, Kowno, Comendule nimelise kloostri lähedal.
- 175.on saarel Nr.19, eelmainitud kloostri lähedal.
- 176. on saarel Nr.20, mõne sülla kaugusel eelmisest ja Widzuni küla vastas.
- 177. on saarel Nr 23 Poniemuni vastas.
- 178. on saarel Nr.24, Püha Risti ((St Croix, Св. Крестра)) kloostri lähedal Kownost veerand miili kaugusel.
- 179. post on Kowno eeslinna üleveokoha juures.
- 180. post on saarel Nr. 27, Prijancy kõrtsi lähedal, Marwa vastas.
- 181. post on saarel Nr.32, Wylki lähedal.
- 182. post on Wylki üleveokoha ja samanimelise küla lähedal.
- 183. on saarel Nr. 35. vana Piodani lossi lähedal.
- 184. on saare Nr 37, milline kuulub Aukalniczki külale Iwerie lähedal.
- 185. post asub Jurburgi üleveokoha juures, tollihoonete lähedal.

Preisimaa Monarhiale kuuluval vasakul kaldal ja saartel.

Nii, nagu saari tähistavate numbrite loetelu jätkub vasakul kaldal katkestamatult, siis T. M. Preisimaa Kuninga komissarid püstitasid saartele vaid mittenummerdatud postid. Nende numbrid on esitatuid aga kaardil. Tulbad on püstitatud järgnevalt esitatud korras.

160. post asub Bala maal asuva üleveokoha juures samanimelise kõrtsi lähedal. Esimesel saarel Bala kõrtsi lähedal: asub numbrita post. Samuti 3. saarel Schambelanowczi lähedal. Samuti 8. saarel Klebanski lähedal. Samuti ka 8. saarel, mis kuulub Warwiszkile ja mis on Przilomi vastas.

161. asub Warwiszki territooriumil väikese Jurka ((Nimenisse)) suubumise kohas.

162. Hanscha, valgeks nimetatava, suubumiskoha juures, Püha Jaani ((St. Jean, Св. Ивана)) nim. kõrtsi lähedal.

163. asub Gierducze maal, Prziwalka vastas.

164. Liszkowa kloostri lähedal.12. Saarel Belewiezy lähedal on Ponemuni tulbast kõrgemal numbrita tulp.

165.Genauze külale kuuluva Merezzi kõrtsi lähedal asuva üleveokoha juures.

166. Krykstany üleveokoha juures.

167. Niemonaitzi üleveokoha juures ja samanimelise linna vastas.

168. Olita eeslinna juures ja samanimelise linna vastas.

169. Rombowicy maal asuva üleveokoha juures.

170. on Poniemuniki üleveokoha lähedal Staniewa vastas. 13. saarel, allpool kui Preni, kuhu on püstitatud numbrita tulp.14. Saarel, Berstani vastas on samuti püstitatud numbrita piiritulp.

171. post on Balbieriszki maadel.

172.piiritulp on Zekzdry maale Zemetkemy küla vastu.

173. on püstitatud Preny linnakese lähedale.

174. piiritulp on Kowalki üleveokoha lähedal.

175. on Baczkeniszki lähedal asuva üleveokoha lähedal, Durszeniszki linnakese vastas.

176. on püstitatud Orlewiszkeni lähedal oleva üleveokoha juurde, Buroviczi vastu.

177. on püstitatud Szyliany küla lähedal asuva üleveokoha juurde, Romszyski vastu.

Slomianka vastas oleval 16. saarel asub numbrita piiripost.. Laumiani lähedal asuval 17. saarel on eelmise lähedal püstitatud samuti numbrita piiritulp.

178. piiripost asub Poszczyteni maadel Kamendula Kowno vastas. Wiczunile kuuluvale 21. saarele on püstitatud samuti numbrita piiripost. Eelmise saare kõrval asuval 22. saarele on samuti püstitatud numbrita piiripost.

179. Poniemouny lähedal, 25. saarel Kowno vastas, nagu ka järgmisel, on püstitatud numbrita post. 26. saarel asub, mõned süllad eelmisest eemal, samuti numbrita post.
180. on Alendeni eeslinnas asuva üleveokoha juures, Kowno vastas.
181. on Marwianka jõesuudmes Marwa maadel, 28. saarel, Eizani lähedal, samuti numbrita.
29. saarel, Eizani maadel, Karnowa vastas asub samuti numbrita piiritulp.
182. piiripost on Kaczoczime kõrtsi lähedal.
- 183..on Sopicziszki linnakese lähedal.
184. on Pkripstowa kõrtsi ja samanimelise jõe, mis suubub Niemeni, lähedal. 30. saarel Elteniszki lähedale on püstitatud numbrita tulp. 31. saarele on, 50 sülda allapool, Bogliszki lähedale püstitatud numbrita post.
185. üleveokoha lähedal, Wilki maadel, samanimelise linnakese vastas, on püstitatud piiritulp.
186. Poniemuni lähedal, Slewowa kõrtsi vastas.
187. Prostouny maal, Seredniki vastas. 33. saarel Kiszni lähedal, Wilona vastas, on numbrita piiritulp.
188. Kõrtsi lähedal Wilona vastas. 34. saarel, Bogoslowenska kiriku lähedal, on samuti piiripost.
189. on Bogoslowenska maadel.
190. on Slawowisna kõrtsi lähedal.
191. on Wisoki maadel.
- 192..on Gelgudiszki maal. 36. saarel, Gelguta vastas – ilma numbrita. 38. on Skirstemanni vastas – samuti numbrita. 39. on Kareliszki lähedal, samuti numbrita.
193. on Kiduleni üleveokoha lähedal, Jurburgi vastas.
194. on Kiduleni maadel, teede kontori lähedal.
195. on Romaniszki maadel, punktis, kus Niemen suundub Preisimaa endistesse valdustesse.

Niemeni ja Balti mere vahelise piiri tähistamine.

Swenta suubumisekohast Niemeni kulgeb kahe riigi vaheline piir mööda endist Preisimaa piiri kuni Balti mere kallasteni, Polangeni lähedal.

187. post on püstitatud Niemeni paremale kaldale, sellesse väikese Swenta jõe suubumise koha lähedale, Smolniki küla ja Preisimaa tollipunkti vastu.

187. post asub selle jõe kaldal Jurburgist Tilsitisse viivast teest paremal poolel, Poswenta asuva Preisimaa tolli lähedal, 625 sülla või 357 lati kaugusel eelmisest. Piir kulgeb Poswenta ja Answenta maade vahelt mööda Swentat üles.

188. on püstitatud endise jõesängi kaldale Poswenta küla lähedale 96 sülla või 50 lati kaugusele eelmisest. Tõustes mööda Swentat piki neid-samu maid kulgeb kuni 189. postini, milline on püstitatud Poswenta neeme lähedale 80 sülla või 45 lati kaugusele mööda Jurburgist Aitschi viiva tee vasakut poolt 490 sülla või 275 lati kaugusele viimasest. Piir tõuseb veel Poswenta ja Answenta maade vahelt mööda Swentat kuni suubub Jodzaki, millise lähedal asub 190 piiripost, Answeta küla vastas 550 sülla või 308 lati kaugusel 189. postist. Demarkatsioonijoon eemaldub Swentast ja kulgeb Jurburgi maade ja Trapeneni metsade vahelt edasi piki Jodzaki jõe.

191. on püstitatud Jodzaki kaldale ja Jurburgist Aitschi viiva suure tee lähedale, 692 sülla või 382 lati kaugusele eelmisest. Piir kulgeb edasi piki Jodzaki, eelmainitud maade vahelt kuni Jodzaki nimelise sooni, kus samanimeline jõgi saab oma alguse.

192. asub mainitud soo kaldal, Jurburgi metsas 1130 sülla või 630 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 36°30'. Sellest punktist piirijoon ületab Jodzaki soo, kulgedes kuni 193 postini, milline on püstitatud soo äärele 365 sülla või 209 lati kaugusele viimasest. Moodustades 132°30' nurga. Selles kohas algab maismapiir, milline pöörab paremale eelmainitud maade vahel ja kulgeb edasi kuni 20 sülla või 11 lati kaugusele Jurburgist Aitschi viiva suurest teest.

194. asub selle suure tee lähedal Jurburgi metsas 315 sülla või 177 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 92°30' nurga. Sellest punktist kulgeb demarkatsioonijoon mööda Jurburgist Schelini viivat teed Jurburgi vanemkonna ja Trapeneni mõisa metsade vahelt peaegu otsejoones ning 3 miili kaugusele.

195. post on püstitatud sellele teele, Jurburgi maale, ühe Trapeneni metsa metsasihi vastu 952 sülla või 532 lati kaugusele viimasest. Moodustades 176°20' nurga.

196. asub teel ja ülalmainitud maal 920 sülla või 522 lati kaugusel 195. postist. Moodustades 174° nurga.

197. on samal teel selles punktis, kus Aitschist tulev tee selle ületab 1100 sülla või 616 lati kaugusel viimasest. Moodustades 166°45' nurga. Kulgedes pidevalt edasi mööda mainitud teed eelmainitud metsade vahel, jõudes kuni väikese Werswilli jõeni.

198. post on püstitatud samale teele ja mainitud jõe vasakule kaldale 963 sülla või 541 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 148°15' nurga. Piir kulgeb pidevalt mööda sama teed kuni Cascalini mäeni, millisele on püstitatud 199. piiripost Jurburgi metsa 1120 sülla või 632 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 174° nurga.

200. asub 1265 sülla või 723 lati kaugusel 199. sel samal teel ja maal, Trapeneni metsasihi vastas. Moodustades 170°20' nurga. Kulgedes veel edasi eelnenud suunas kuni 201 postini, milline asub 765 sülla või 432 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 152° nurga. Piir kulgeb mööda eelmainitud maid kuni Schelini külani, millise lähedale on püstitatud 202 tulp 848 sülla või 474 lati kaugusele. Moodustades 167° nurga. Kulgedes edasi läbi Schelini küla kuni samanimelise kõrtsini, et küündida 203. piiripostini 495 sülla või 275 lati kaugusel eelmisest. Piir jookseb edasi Schelinist Krakiszkeni kulgevat teed ja Jurburgi starostie ning Kasigkehneni mõisa maade vahelt.

204. asub sellel teel, Adomiszkeni küla vastas 720 sülla või 403 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 179° nurga.

205. asub samal teel, Jurburgi maal 810 sülla või 461 lati kaugusel viimasest. Moodustades 170° nurga. Demarkatsioonijoon kulgeb edasi mainitud maade vahelt ja mööda teed kuni 206. postini, milline on püstitatud 380 sülla või 223 sülla kaugusel 205. postist. Moodustades 176° nurga. Sellest punktist eemaldub joon Schelinist Krakiszkeni jooksva tee vasakult poolt ning suundub otsejoones kõrgustikule, millist nimetatakse Merkes-Kalensiks, millise jalamil, Jurburgi maadel seisab 207 piiritulp, 632 sülla või 352 lati kaugusel eelmisest. Piir ületab väikese jõe ja kulgeb otsejoones Kuise ja Krakiszkeni luhtasid, kuni Jura endist jõesängi, milline on Preisimaal tuntud Pika soo nime all, millise kaldal, Kuise maadel asub 208 post, 718 sülla või 420 lati kaugusel eelmisest. Joon kulgeb mööda seda sood kuni punktini kus ta teeb pöörde.

209. asub Kuise maadel, Krakiszkeni maa vastas, 670 sülla või 380 lati kaugusel viimasest. Sellest punktist suundub piir otsejoones Jura jõeni.

210. post asub selle jõe vasakul kaldal 95 sülla või 54 lati kaugusel 209. postist. Piir kulgeb Taukin-Laukeni ja Schreittaugkeni mõisa maade vahelt mööda Jurat üles 2500 sülla või 1499 lati ulatuses kuni Taurogeni mõisa maade piirini.

211. on püstitatud Jura paremale kaldale, Taurogeni maale 2500 sülla või 1499 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 46°20' nurga. Sellest punktist algab uuesti maismapiir ja see suundub otsejoones Taurogeni ja Meldiglaukeni maade vahelt kuni Taurogenist Tilsitisse viiva teeni.

212. asub sellel teel Taurogeni maal 96 sülla või 50 lati kaugusel viimasest. Ta kulgeb edasi eelmainitud maade vahel ja nelja endise maamärgi-künka suunas kuni Plekischki küla lähetele kus, Plekischki maal asub 213 tulp, 682 sülla või 387 lati kaugusel Nr. 212. Moodustades 147°20' nurga. Piir pöörduv Plekischki ja Laugzargeni maade vahel vasakule.

214. tulp on püstitatud endise piiri lähedale 145 sülla või 80 lati kaugusele väikesest Meldekupa jõest, milline voolab edasi Preisimaa territooriumil ja 150 sülla või 83 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 157°30' nurga. Ta pöörduv eelmainitud maade vahel paremale kuni Meldekupa ja silla lähedal asuva endise piirimärgini, kus see piiri ületab jõe, et asuda Preisimaa territooriumile.

215. on püstitatud Plekischki maale, milline asub sõltuvuses Taurogeni mõisast 305 sülla või 174 lati kaugusel eelmisest tulpast. Moodustades 170° nurga. Piir ületab väikese Meldekupa jõe ja kulgeb edasi Taurogeni ja Laugzargeni maade vahel.

216. on püstitatud endise piirimärgi lähedale 519 sülda või 280 latti viimasest. Moodustades 139°30' nurga. Joon pöörduv mainitud maade vahel vasakule, jättes väikese Pekariszki küla paremale Keisririigi piiridesse ja kulgeb edasi kuni punktini, kus Wilki jõgi ristub piiriga.

217. on püstitatud selle jõe paremale kaldale 773 sülla või 428 lati kaugusele 216. postist. Moodustades 166° nurga. Kulgedes edasi Taurogeni ja Augswildeni territooriumil, jõudes kuni 218. postini, milline asub väikesel teel, milline viib Gereninkenist Schwerinteni 650 sülla või 362 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 174° nurga. Piir kulgeb edasi kuni Taurogeni territooriumi lõpuni. Seejärel ta jookseb piki Mordeleni maid kuni teeni, milline jookseb sellest kohast Schwerinteni.

219. asub 10 sülla või 6 lati kaugusel sellest teest Mordeleni maal 325 sülla või 186 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 166° nurga. Ta pöörduv eelaminitud maade vahel paremale.

220. on püstitatud Mordeleni õue lähedale 126 sülla või 62 lati kaugusele viimasest. Moodustades 152° nurga. Joon kulgeb mööda Mordeleni ja Kricksdennen maade piiri kuni Mordeleni külani, kus asub 221 piiripost 289 sülla või 164 lati kaugusel 220 piiripostist. Moodustades 108°30' nurga. Piir pöörduv paremale ja tehes nurki kulgeb kuni Mordeleni kõrtsini.

222. asub selle kõrtsi lähedal 169 sülla või 94 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 85° nurga. Ta pöörduv Margischki ja Schekeni maade vahel vasakule.

223. on püstitatud endise piirimärgi lähedale ja Pregardina asula lähedale 425 sülla või 241 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 174° nurga. Piir kulgeb edasi eelmainitud maade vahel kuni väikese Kulmeni jõeni.

224. asub selle jõe vasakul kaldal, endise piirikünka lähedal 592 sülla või 326 lati kaugusel viimasest. Moodustades 149° nurga. Ta ületab Kulmi jõe ja kulgeb mööda Rinke ja Kontorni maade vahelist piiri.

225. on püstitatud vana piirimärgi lähedale Rinkest ja Kontorni viiva tee lähedal 560 sülla või 321 lati kaugusel 224 piiripostist. Moodustades 161° nurga. Edasi see eraldab eelnevad maad.

226. asub vasakul, 150 sülla kaugusel Rinke kõrtsist Kontorna küla maade vastas, 289 sülla või 160 lati kaugusel eelnevast. Moodustades 134° nurga. Joon pöörduv eelmainitud maade vahel vasakule.

227. on püstitatud 100 sülla või 52 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 161°45' nurga. Piir kulgeb edasi Poczecksteni ja Ropkoieni maade vahelt kuni Margischkist Tilsitisse suunduva teeni.

228. post asub mainitud teel, Margischki maal, 1044 sülla või 600 lati kaugusel eelmisest. Moodustades nurga 177°. Ta kulgeb edasi mainitud maade vahelt kuni Ouszbelka küla servani.

229. asub Margischki maal, Tomaschaiteni vastas, 726 sülla või 412 lati kaugusel viimasest. Moodustades 157° nurga. Peab kulgema edasi Margischki ja Tomaschaiteni maadel, et jõuda 230. postini, milline on püstitatud sellele teele 335 sülla või 195 lati kaugusele eelnevast. Moodustades 104° nurga. Edasi pöörab joon paremale ja kulgeb mööda mainitud teed kuni Krupina asumini.

231. asub mainitud asumi lähedal 80 sülla või 44 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 83° nurga. Piir pöörduv Woinuta ja Tomaschaiteni starosta maade vahel vasakule, ületab Sarta jõe ja lõppeb otsejoones väikese piirikünka juures, millise lähedale on püstitatud 232 post, 916 sülla või 511 lati kaugusel viimasest. Moodustades 171° nurga. Ta kulgeb edasi Woinuta ja Skrodeleni maade vahelt.

233. asub endise piirimärgi lähedal Trumpeniki maal, milline kuulub Woinuta starostvole 605 sülla või 349 lati kaugusel Nr. 232. Moodustades 163°30' nurga. Joon kulgeb edasi piki neid territooriume.

234. asub Trumpeniki maal piirimärgi lähedal, Mingoteni küla vastas 332 sülla või 176 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 140° nurga. Pöördudes paremale, ületab Kamani jõe ja jõuab vana piirimärgini, millise lähedale on püstitatud Trumpeniki maal 235. piiripost 345 sülla või 193 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 153° nurga. Sellest punktist pöörduv piir vasakule, kulgedes mööda Trumpeniki ja Mingoteni maid.

236. on püstitatud Trumpeniki maal 434 sülla või 238 lati kaugusel viimasest. Moodustades 141° nurga. Ta pöörduv veel vasakule ja moodustab Preisimaa territooriumile ulatuva nurga.

237. asub mainitud nurgas, soo lähedal, 157 sülla või 86 lati kaugusel 236. postist. Moodustades 99° nurga. Sellest punktist pöörduv joon Trumpeniki ja Dauberni maade vahel paremale ning ületab Werschuki.

238. post asub Trumpeiniki maal 144 sülla või 78 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 134°30' nurga. Eelmainitud territooriumid määravad piiri suuna.

239. on püstitatud Smakoutenist Tilsiti viiva tee lähedale Dauberni küla vastu 292 sülla või 164 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 139° nurga. Demarkatsioonijoon pöörduv Smakouteni ja Dauberni maade vahel paremale, jättes Venemaa Keiserrigi piiridesse Smakouteni küla, millise lähedalt see möödub.

240 asub Smakoutenist Koatiutenisse jooksva teel, endise piirimärgi lähedal, 337 sülla või 194 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 150° nurga. Ta kulgeb edasi kuni Schambenikeni, liikudes edasi pilki Smikoutschi maid.

241. post on püstitatud Smakouteni maale, Schambenikeni küla esimeste majade vastu 145 sülla või 84 lati kaugusele viimasest. Moodustades 133° nurga. Sellest punktist kulgeb piir mööda Verschuki jõe voolu suunas, jättes Schambenikeni küla vasakule, Preisimaa piiridesse, kuni endise piirimärgini, millise lähedal asub 242 piiripost, jõe paremal kaldal 440 sülla või 248 lati kaugusel Nr. 241. Joon eemaldub Verschuki jõelt ja jookseb otsejoones Lasdeneneni ja Schambenikeni maade vahel kuni punktini, kus see jõgi eemaldub piirist.

245. post on püstitatud Gige jõe paremale kaldale 97 sülla või 50 lati kaugusele vasakule Lasdeneni veskist ja 850 sülla või 448 lati kaugusele Nr. 244. postist. Piir eemaldub Gige jõest ja jookseb otsejoones Gruzadauba jõeni, millise lähedal asub 246. post 50 sülla või 27 lati kaugusel selle jõe suubumisel Gige jõkke ja 155 sülla või 84 lati kaugusele eelmisest. Joon tõuseb Voinuta ja Agmenischkeni maade vahelt mööda Gruzadauba jõge kuni endise piirini.

247. asub selle piirimärgi lähedal Gruzadauba kaldal 214 sülla või 121 lati kaugusel viimasest. Maismapiir hakkab sellest punktist uuesti ja see kulgeb mööda Gruzadauba nõgu kuni Woikiszkist Koadzuteni viiva teeni.

248. asub sellel teel endise piirimärgi lähedal 296 sülla või 168 lati kaugusel postist Nr. 247. Moodustades 107° nurga. Sellest punktist pöörduv piir vasakule ja kulgeb mööda teed kuni Tegutzini, kuni teederistini kust viib tee Pinkiszkist Wersmenikeni.

249. post on püstitatud sellele teederistile, Pinkinszki maale endise piirimärgi lähedale 765 sülla või 426 lati kaugusele eelnevast. Moodustades 130° nurga. Ta külgeb edasi, Woikiszki ja Wersmenikeni maade vahelt, mööda teed Tegutzisse.

250. asub Pinkinszki maal, Preisimaale kuuluva Wersmenikeni küla vastas 469 sülla või 261 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 151° nurga. Piir kulgeb edasi mainitud maade vahel ja teed kuni Augmeniszkeni viiva tee ristini.

251. on püstitatud Scholpe maale Laugalleni küla vastu 419 sülla või 239 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 148° nurga. Sellest punktist kulgeb joon Scholpe ja Laugaleni maade vahel ja lõppeb kahe risti juures, millised on püstitatud Tegutzi lähedale.

252. asub Tegutzi madel selles punktis, kus tee, mida mööda enim kulgeti, eemaldub piirist 380 sülla või 206 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 95° nurga. Piir pöörduv vasakule ja lõppeb endise maa-piirimärgi juures, jättes Tegutzi küla paremale.

253. post on püstitatud selle piirimärgi lähedale Tegutzi maale, Laugaleni küla vastu 165 sülla või 85 lati kaugusel eviimasest. Moodustades 112°15' nurga. Ta pöörduv uuesti Tegutzi ja Laugaleni maade vahel paremale, nõjatudes väikese Mergelani jõele.

254. post asub mainitud jõe vasakul kaldal, Tegutzi kiriku lähedal, 336 sülla või 190 lati kaugusel postist Nr. 253. Moodustades 125° nurga. Joon kulgeb edasi mööda Mergelani voolu, piki Tegutzi luhtasid.

255. on püstitatud selle jõe vasakule kaldale 175 sülla või 95 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 132° nurga. Piir eemaldub Mergelani jõe, ületab Tegutzi ja Laugaleni külade soised luhad.

256. post asub Tegutzi maal, 346 sülla või 190 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 143° nurga. Ta kulgeb edasi eelmainitud maade vahelt kuni Gruzdupe linna eeslinna lähedale.

257. asub Rogela maal 261 sülla või 154 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 133° nurga. Sellest punktist demarkatsioonijoon kulgeb edasi mööda endist karantiini kraavi, milline on kaevatud paralleelselt Gruzdupega 50 sülla kaugusele punktist, kus see jõgi kohtub piiriga.

258 on püstitatud Rogela maale 380 sülla või 214 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 127° nurga. Piir ületab Gruzdupe, milline siseneb Preisimaa territooriumile ja kulgeb Rogela ja Kalnugeni maade vahelt paraleelselet selle jõega edasi, kuni endise piirini, kus asub 259. post, Gruzdupe lähedal Rogela maal 386 sülla või 228 lati kaugusel postist Nr. 258. Moodustades 147° nurga. Sellest punktist ta kulgeb edasi mööda Gruzdupe voolu mööda Rogela ja Dekinteni luhtasid.

260. asub selle jõe paremal kaldal 800 sülla või 454 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 176° nurga. Piir eemaldub Gruzdupe voolusängi ja jookseb otsejoones edasi piki Meischlaukeni viivat teed kuni endise piirimärgini, millise lähedale, Raugelleni maale, on püstitatud 261. piiritulp, 172 sülla või 100 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 72° nurga, kust ta pöördub paremale.

262. on püstitatud Raugelleni maale 90 sülla või 50 lati kaugusele viimasest. Moodustades 122° nurga. Piir pöördub uuesti vasakule, lõikub Mergelani jõega ja kulgeb edasi Raugelleni ja Meischlaukeni luhtade vahelt.

263. asub endise kividest piirimärgi lähedal, 513 sülla või 288 lati kaugusel 262. postist. Moodustades 104° nurga. Sellest punktist pöördub joon Medweri ja Schilweni luhtade vahel paremale, et jõuda postini Nr. 264, milline on püstitatud Raugellenist Schilweni viivale tee, 492 sülla kaugusel eelmisest. Moodustades 146° nurga. Piir kulgeb edasi Merweri ja Schilweni soiste luhtade vahel.

265, post asub Medweri maal, 185 sülla või 104 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 163° nurga. Ta kulgeb mööda neid samu maid ja nõjatudes otsejoones Lenrale.

266. on püstitatud selle jõe lähedale Polendra maale, 748 sülla või 429 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 129°30' nurga. Sellest punktist kulgeb joon mööda Lendrat samanimelise sohu.

267. asub Polendra maal Lendra jõe vasakul kaldal, 259 sülla või 144 lati kaugusel viimasest. Moodustades 96° nurga. Piir pöördub vasakule.

268. post asub Polendra soos 84 sülla või 48 lati kaugusel postist Nr. 267. Moodustades 156° nurga. Ta kulgeb edasi Polendra ja Tautiszkeni maade vahelt kuni endise piirimärgini, millise juures, Polendra maal asub 269. post, 322 sülla või 176 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 164° nurga. Piir jookseb edasi piki Polendra luhtasid, jättes vasakule poolele Preisimaa valdustesse Polendra küla.

270. asub Polendra maal, endise piirimärgi lähedal, 540 sülla või 308 lati kaugusel eelmisest.. Moodustades 175° nurga. Ta kulgeb edasi Soginta ja Neusasi maade vahelt.

271. on püstitatud Sognita maale 418 sülla või 239 lati kaugusel viimasest.. Moodustades 147°30' nurga. Demarkatsioonijoon pöördub Neustadti ja Kalecziczki maade vahel vasakule ja jookseb kuni Slomiszki kõrtsini.

272. asub selle kõrtsi lähedal, 646 sülla või 369 lati kaugusel postist Nr. 271. Moodustades 177° nurga. Sellest punktist kulgeb piir mööda Neustadtist Mursatteni viivat teed.

273. asub Wenske maadel talumees Titz eluhoone vastas, 344 sülla või 192 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 167° nurga. Ta eemaldub teest ja jookseb edasi mööda Schusta jõge.

274. asub selle jõe paremal kaldal, 85 sülla või 45 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 149° nurga. Demarkatsioonijoon kulgeb edasi mööda Schusta jõevoolu kuni Snaukale küalani, kus see jõgi eemaldub piirist ja pöördub vasakule, Preisimaa valdustesse.

275. post asub paremal kaldal Snaukale küla lähedal, 528 sülla või 306 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 159° nurga. Edasi piir eemaldub Schustalt, ületab Snaukale küla lähedal väikese jõe ja kulgeb edasi tema ja Meterqueteni maade vahel.

276. post asub Snaukale maal, 526 sülla või 290 lati kaugusel viimasest. Moodustades 175° nurga. Kulgeb edasi eelnimetatud maade vahelt.

277. on püstitatud Snaukale maale 332 sülla või 186 lati kaugusele postist Nr. 276. Moodustades 172°45' nurga. Sellest punktist joon kulgeb Snaukale ja Gruschelni maade vahelt mööda Neustadtist Bardenieki viivat teed.

278. post on püstitatud Snaukale väikesesse metsatukka, Preisimaa Gruschelni küla lähedale, 498 sülla või 278 lati kaugusele viimasest. Moodustades 128°30' nurga. Piir kulgeb edasi mööda eelmainitud maade vahelt ja ülalnimetatud teed.

279. asub Snaukale maal põõsastikus, 420 sülla või 230 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 141° nurga. Sellest punktist kulgeb piir edasi otsejoones ja jookseb Romanischki ja Rammutteni maade vahelt kuni Romanischki kõrtsi ümbruskonda.

280. asub risti lähedal, 200 sülla või 110 lati kaugusel, kõrtsist vasakul ja 1096 sülla või 621 lati kaugusel eelmisest postist. Moodustades 145° nurga. Ta kulgeb Romanischki ja Rammutteni maade vahelt, hakatas seejärel kulgema mööda Tenne jõge.

281. post on püstitatud Tenne paremale kaldale, 440 sülla või 246 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 156° nurga. Piir jookseb edasi mööda Jawne maad ja jätab vasakule Preisimaa piiridesse Courte küla.

282. asub Jawne maal, Gordomke jõe lähedal 440 sülla või 246 lati kaugusel viimasest. Moodustades 172° nurga. Sealt ta kulgeb Vavereni ja Courte maade vahelt kuni endise piirini.

283. asub selle piirimärgi lähedal, Vavereni küla lähedal, 482 sülla või 268 lati kaugusel postist Nr. 282. Moodustades 124° nurga. Joon jookseb mööda eelnimetatud maid.

284. asub vana piirimärgi ja Oschele küla lähedal, 370 sülla või 205 lati kaugusel 283. piiripostist. Moodustades 150° nurga. Piir suundub edasi otsejoones Paschelischki küla poole.

285. on püstitatud mainitud küla vastu Oschele maale, 439 sülla või 249 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 145° nurga. Sealt see pöördub paremale piki väikest Schwekstenau metsasalu.

286. asub selle metsasalu servas, 406 sülla või 232 lati kaugusel viimasest. Moodustades 109° nurga. Demarkatsioonijoon pöördub Labedmedeni ja Purscheliskai maade vahel vasakule.

287. on püstitatud Pachelischki metsa lähedasele liivikule, 260 sülla või 148 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 130° nurga. Ta pöördub liivikutel paremale suundudes kuniVirkitenisse viiva teeni.

288. asub mainitud tee lähedal 357 sülla või 200 lati kaugusel viimasest. Moodustades 149° nurga. Ta jookseb veel mööda liivikuid kuni 289. tulbani, milline on püstitatud Pachelischki maale, 140 sülla või 81 lati kaugusele postist Nr. 288. Moodustades 116° nurga. Piir pöördub Kekalischki ja Miktschasi maade vahel paremale.

290. asub endise piirimärgi lähedal, Lebadmedeni küla lähedal, 522 sülla või 288 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 158° nurga. Sealt mines mööda eelmainitud maid, jõuab Labedmedeni maal 291. postini, olles 174 sülla või 94 lati kaugusel eelmisest postist. Moodustades 152° nurga. Piir pöördub vasakule ja nõjatub Polaitzist Szagudparvenisse viiva teele.

292. on püstitatud selle tee lähedale, Labedmedeni maale, 343 sülla või 184 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 116° nurga. Sellest punktist pöördub piir vasakule ja nõjatudes Inkaklest Mokschasi viivale teele, millisel asub kahesaja üheksakümne kolmas piiripost, olles Inkakle maal, 272 sülla või 154 lati kaugusel 292. postist. Moodustades 122° nurga. Piir kulgeb edasi Inkakle ja Schagudparveni maade vahel otsejoones.

294. on püstitatud endise piirimärgi ja Inkakle kõrtsi lähedale, 640 sülla või 368 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 160° nurga. Ta kulgeb edasi Gurgaitscheni ja Schagudpargeni maade vahelt kuni endise piirimärgini, millise lähedal, Gurgaitscheni maal asub 295. piiripost, 1348 sülla või 748 lati kaugusel viimasest. Moodustades 161° nurga. Sellest punktis ta pöördub vasakule ja jookseb otsejoones, Poltzeni ja Schagudpargeni maade vahelt paralleelselt Aschwa jõega.

296. asub Poltzeni maadel, endise piirimärgi lähedal, 660 sülla või 374 lati kaugusel Nr. 295. postist. Moodustades 135° nurga. Piir pöördub Schurkischki ja Grenekeni maade vahel paremale, endiselt paralleelselt Aschwa jõega kuni Schelinist Beideni mineva teeni.

297. asub sellel teel, 150 sülla või 80 lati kaugusel, Schelini kõrtsist vasakul, 555 sülla või 312 lati kaugusel viimasest postist. Moodustades 156° nurga. Joon kulgeb edasi mainitud maade vahel ja ületab Wivirza jõe.

298. asub selle jõe kaldal, 100 sülla või 55 lati kaugusel Aschwa jõe Wivirzasse suubumise kohast ja 290 sülla või 165 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 126° nurga. Ta pöörduv Linge ja Stanaitzeni maade vahel vasakule, kulgedes Schwekstenau metsani.

299. post asub Linge maal, 80 sülla või 46 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 117° nurga. Piir kulgeb edasi otsejoones pigi Schwekstenau metsa kuni endise piirimärgini, millise lähedal metsatukas asub 300. piiritulp, 193 sülla või 106 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 149° nurga. Joon pöörduv Schwekstenau ja kuningliku Dlimatzeni metsa vahel paremale.

301. asub Schwekstenau metsas, 624 sülla kaugusel 352 lati kaugusel viimasest. Moodustades 139° nurga. See kulgeb edasi mööda mainitud metsi kuni neist väljumiseni.

302. post asub Peleschotnikesi nimelisel kõrgendikul, 294 sülla või 165 lati kaugusel postist Nr. 301. Moodustades 121° nurga. Joon ületab Schattekesi jõe, kulgedes mööda Lonige ja Poschalteken maade vahelist joont kuni samanimelise asumini.

303. on püstitatud selle asumi lähedale Linge maale, 380 sülla või 214 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 121° nurga. Sellest punktist kulgeb piir Preisimaa valdustes ümber Poschaltekeni küla.

304. asub Skomando mal, Poschaltekeni maa vastas, 68 sülla või 34 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 90°30'. Ta teeb kurvi, kulgedes edasi mööda mainitud territooriume.

305. on püstitatud Skomando maale Poschaltekeni maa vastu, 118 sülla või 66 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 152° nurga. Sellest punktist ta kulgeb otsejoones, nõjatudes Schwekstenaust Memelisse viivale teele.

306. asub sellel teel, Skomando territooriumil, 3551 sülla või 1980 lati kaugusel viimasest. Moodustades 167°30' nurga. Joon jätkub kuni Schwekstenauterritooriumile: seal asub 307 post, milline on püstitatud Palgenborgi nimelisele kõrgendikule, 206 sülla või 118 lati kaugusele postist Nr. 306. Moodustades 148° nurga. Ta kulgeb edasi Retano starostva ja Peczeiteni küla piire kuni endise piirimärgini, milise lähedale Eiseny maale on püstitatud 308. piiritulp 457 sülla või 252 lati kaugusele eelmisest. Piir kulgeb Eiseny ja Peczeiteni maade vahelt.

309. asub Schwekstenau ja Eisenysse mineval teel, 374 sülla või 2152 lati kaugusel viimasest. Ta pöörduv vasakule ja kulgeb edasi mööda eelmainitud maid.

310. post on püstitatud endise piirimärgi lähedale, Peczeiteni küla vastu 190 sülla või 106 lati kaugusele viimasest. Moodustades 139° nurga. Piir laskub Eise jõe poolt moodustatud orgu.

311. asub 73 sülla või 40 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 11°15' nurga. Joon kulgeb edasi mööda Eiseny ja Memeli maid ja lõppeb Eisenyst Memelisse viiva tee ääres.

312. on püstitatud sellele teele ja Eiseny maale, 164 sülla või 87 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 170°40' nurga. Ta jätkab kulgemist mööda Eiseny ja Posingeni maade vahelt kuni endise maapiirimärgini, millise lähedal Eiseny maadel asub 313. piiritulp, punktis kus Eisa jõgi ületab piiri, 840 sülla või 473 lati kaugusel viimasest. Moodustades 175° nurga. Joon kulgeb edasi mööda Gorzda starostva ja Pozingeni küla piire.

314. poat on püstitatud endise piirimärgi lähedale, Gellen-Luxi vastu, 752 sülla või 424 lati kaugusele postist Nr. 313. Moodustades 163° nurga. Sellest punktist läbib piir väikese metsa ja kulgeb edasi mööda eelmainitud teed.

315. asub Schouperni maal, 855 sülla või 480 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 176°45' nurga. Piir kulgeb edasi mainitud teed, jättes Schouperni küla endast paremale, aga Pictaczen-Bendiki küla vasakule ning ületab väikese Agloni jõe.

316. asub väikese Schouperni metsa lähedal, Pictaczen-Bendiku küla vastas, 719 sülla või 404 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 172° nurga. Demarkatsioonijoon kulgeb edasi Goudanske ja Pictaczen-Bendiki maade vahelt mainitud teed pidi.

317. on püstitatud Goudanske maale kalmistu lähedale 695 sülla või 390 lati kaugusele 316. postist. Moodustades 155°45' nurga. Kulgedes endiselt mööda mainitud maid ja teed kuni 318. tulpni, milline on püstitatud Goudanske maale Schnauksteni vastu, 302 sülla või 167 lati kaugusel

viimasest. Moodustades 164°30' nurga. Seesama tee moodustab piki Goudanske ja Schnaukseni maid piiri.

319. asub Goudanske maal, Schnaukseni maa vastas, 402 sülla või 220 lati kaugusel postist Nr. 318. Moodustades 170° nurga. Piir kulgeb otsejoones Goudanske ja Gumbenszki maade vahelt kuni väikese Squinia jõeni, mille ta ületab.

320. asub Matzaytzi maal, Squinia lähedal, 1278 sülla või 724 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 164° nurga.

321. asub 90 sülla või 48 lati kaugusel, Matzaytzi maal. Moodustade 140° nurga. Seal kulgeb piir edasi Gorzda ja Liberni maade vahelt, ületades Minge jõe.

322. asub Gorzda maal, Minge lähedal, 760 sülla või 434 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 158° nurga. Kulgedes mööda Gorzda ja Kuczlaukeni maade piiri kuni Gorzdist Memelisse viiva teeni, et jõuda 323 tulbani, milline on püstitatud sellele teele, Gorzda maale, 766 sülla või 432 lati kaugusel viimasest. Joon kulgeb Gorzda ja Laugaleni maade vahel.

324. asub Gorzda maal Laugaleni küla vastas, 384 sülla või 210 lati kaugusel 323 tulbast. Moodustades 174° nurga. Piir kulgeb edasi, moodustades Gorzda ja Laugaleni maade vahel kõvera joone.

325. on püstitatud Gorzda maale 260 sülla või 144 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 141° nurga. Piir jookseb edasi piki *Kwetzaini* ja *Kuliczki* maid.

326. asub *Kuliczki* vastas *Kwetzaini* maal, 385 sülla või 217 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 163°30' nurga. Piir kulgeb edasi otsejoones *Wirschilli* ja *Bereniszkeni* maade vahelt.

327. asub *Wirschilli* maal, *Bereniszkeni* küla vastas, 827 sülla või 475 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 104°15' nurga. Sellest punktist pöörduv joon paremale, jättes *Wirschilli* küla *Venemaa* piiridesse ja *Schakilleni* küla *Preisimaale*.

328. on püstitatud *Wirschilli* maale endise piirimärgi lähedale, 484 sülla või 271 lati kaugusele viimasest. Moodustades 135° nurga. Ta pöörduv piki *Schakinenist Kwetzaini* viivat teed paremale.

329. asub endise *Preisimaa* piiritulba lähedal, *Kwetzaini* maal, 248 sülla või 140 lati kaugusel postist Nr. 328. Moodustades 115° nurga. Sellest punktist ta pöörduv *Kwetzaini* ja *Smilgina* maade vahel vasakule.

330. on püstitatud endise *Preisimaa* piiritulba lähedale *Kwetzaini* maale, 572 sülla või 322 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 158° nurga. Piir pöörduv veel enam vasakule, joostes otsejoones *Gribzani* ja *Smilgina* maade vahelt, ületades *Equila* jõe.

331. post asub endise piirimärgi lähedal *Equila* lähedal, 1255 sülla või 706 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 159° nurga. Sellest punktist ta kulgeb edasi mööda *Gribzani*st *Medikeni* viivat teed piki *Margesi* metsa.

332. on püstitatud *Weitelli* küla lähedale ja selle maale, 490 sülla või 275 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 161°30' nurga. Piir kulgeb *Schwirbeleni* ja *Medikeni* maade vahelt.

333. asub *Schwirbeleni* maal, 490 sülla või 273 lati kaugusel postist Nr. 332. Moodustades 170° nurga. Joon suundub *Schwirbeleni* küla ja maade vahel *Medikeni*.

334. asub väikese *Equila* jõe lähedal, *Schwirbeleni* maal, 354 sülla või 200 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 161° nurga. Sellest punktist teeb joon kaare ja lõpeb *Gorzda* metsa juures, millise tukas asub 335. piiripost, 312 sülla ehk 174 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 156°30' nurga. Demarkatsioonijoon jätkub *Gorzda* metsa ja *Trucheni* maade vahel.

336. asub suurel teel, mis kulgeb *Gorzdist Krottingeni* 154 sülla või 85 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 157°30' nurga. Ta kulgeb edasi eelmainitud maade vahel kuni *Bahne* jõeni.

337. asub selle jõe lähedal *Gorzda* maal, 173 sülla või 94 lati kaugusel viimasest. Moodustades 139° nurga. Piir kulgeb edasi eelmainitud maade vahelt paralleelselt suure teega, milline viib *Skrusdine* kõrtsini, millise lähedal asub 338 post, *Jakobowast Memelisse* viival teel, kahe endise *Preisimaa* piiritulba vahel, 392 sülla või 223 lati kaugusel piiripostist Nr. 337. Moodustades 160° nurga. Sellest punktist kulgeb piir *Peterkaitzi* ja *Lapinizki* maade vahelt ning kulgeb otsejoones piki *Peterkaitzist Skudasse* viiva tee nõlval.

339. asub Peterkaitzi maal ja selle veski lähedal 1005 sülla või 565 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 160° nurga. Joostes edasi Peterkaitzi ja Kurmeni maade üle Poweronia, kuni Preisimaa endise piiripostini, et leida Kurmeni küla vastas asuv 340. tulp, mis on 440 sülla või 240 lati kaugusel viimasest. Moodustades 159° nurga. Piir jookseb edasi mööda eelmainitud maade piire.

341. asub Angeli jõe ääres ja endise piiriposti lähedal, 343 sülla või 191 lati kaugusel piiripostist Nr. 340. Moodustades 144° nurga. Selle tulba ja järgmise tulba vahel asub endine kivist piirimärk, milline näitas sellest kohast piiri suunda Balti merele, millise ääres on veel näha samasugust kivitulpa. Piir ületab Angeli jõe ja jookseb edasi piki Blutziki ja Gurmeni maid.

342. asub Blutziki metsas, 102 lati või 181 sülla kaugusel eelmisest. Moodustades 139° nurga. Joon pöördub Blutziki ja Taleni metsa vahel paremale.

343. asub Blutziki metsas, 296 sülla või 167 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 158°30' nurga. Kulgedes edasi mööda neid territooriume, jõuab 344. postini, milline asub Prischmandi küla karjamaal, 183 sülla või 100 lati kaugusel viimasest. Moodustades 145°30' nurga. Piir jookseb edasi Prischmandi ja Taleni maade vahelt, paraleelselt Blutzikist Taleni viiva teega.

345. on püstitatud sellele tee, 211 sülla või 112 lati kaugusele piiripostist Nr. 344. Moodustades 141° nurga. Ta pöördub eelmainitud maade vahel joostes paremale.

346. asub Prischmandi maal, 326 sülla või 181 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 157° nurga. Seel joone keskel asub endine piiripost. Joon pöördub Prischmandi ja Szwilleni maade vahel paremale.

347. post asub Prischmandi maal, 250 sülla või 145 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 175°30' nurga. Ta pöördub Krottingeni ja Werksteniki maade vahel paremale.

348. asub Krottingeni maal, 238 sülla või 180 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 168° nurga. Piir kulgeb edasi mööda Krottingeni ja Venske maade vahelist piiri, ületab Dauna jõe ja lõpeb Krottingenist Memeli viiva tee ääres.

349. on püstitatud sellele tee, endise piirimärgi ja lagununud kõrtsi lähedale, 683 sülla või 388 lati kaugusele viimasest. Moodustades 156° nurga. Joon suundub edasi piki Krottingeni ja Lamsateni maid eraldavat varbtara.

350. asub Krottingeni maal, 347 sülla või 178 lati kaugusel piiripostist Nr. 349. Moodustades 93° nurga. Ta pöördub eelmainitud maade vahel vasakule ja lõppeb väikese Schlogina nimelise jõe ääres.

351. asub mainitud jõe juures ja endise kivist piirimärgi lähedal, 154 sülla või 87 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 147°15' nurga. Seal kulgeb piir edasi Slutschke ja Lamsateni maade vahelt ja ületab soo, millise lähedale on püstitatud...

352. piiripost, Slutschke maale, 274 sülla või 157 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 136° nurga. Joon pöördub eelmainitud maade vahel vasakule, ületab Alke mäe ja lõppeb Tenza jõe juures.

353. asub mainitud jõe vasakul kaldal, 160 sülla või 93 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 120° nurga. Joon ületab Tenza jõe ja kulgeb mööda Prischmandi ja Darwedeni maade vahelist piiri.

354. on püstitatud väikeses Prischmandi lähedases metsas, 333 sülla või 185 lati kaugusel viimasest. Moodustades 149°30' nurga. Piir pöördub paremale, kulgeb mööda eelmainitud territooriume ja lõpeb endise piirimärgi juures, millise ligidal, Prischmandi maal, asub 355. piiritulp, 475 sülla või 262 lati kaugusel postist Nr. 354. Moodustades 99°30' nurga. Joon pöördub paremale.

356. on püstitatud Prischmandi maale, 88 sülla või 47 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 127° nurga. Kulgedes edasi mööda Prischmandi ja Jebelksteni maid, jõutakse 357. piiripostini. Ta asub Raga jõe paremal kaldal, milline ristub piiriga selles punktis, 478 sülla või 262 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 162° nurga. Piir kulgeb edasi Prischmundi ja Lindenhofi maade vahelt.

358. asub Prischmundi maal, 174 sülla või 100 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 149° nurga. Ta kulgeb edasi mööda eelmainitud maid piki nende vahelist kraavi ja varbaeda, milised tähistavad maade vahelist piiri.

359. on püstitatud Prischmandi maale, 195 sülla või 109 lati kaugusele postist Nr. 358. Moodustades 151° nurga. Edasi, piki eelmainitud maade vahelist piiri, jõudes väikese teeni, milline viib Lindenhofi.

360. on püstitatud siia, 168 sülla või 90 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 116° nurga. Joon pöörduv paremale, kulgedes eelmainitud maadest mööda kuni Schelini kõrtsini.

361. asub selle kõrtsi lähedal, 221 sülla või 124 lati kaugusel 360. piiripostist. Moodustades 87°30' nurga. Piir pöörduv vasakule.

362. asub 118 sülla või 62 lati kaugusel viimasest. Moodustades 174° nurga. Ta pöörduv Prischmandi ja Remote maade vahel uuesti paremale ja jätab Mischouteni kõrtsi Keisririigi piiresse.

363. asub mainitud kõrtsi lähedal, Prischmandi maal, 400 sülla või 221 lati kaugusel postist Nr. 362. Moodustades 128° nurga. Siit, kulgedes edasi mööda varbtara, mis eraldab Werksteniki maid Girkaleni maadest, jõuab 364. piiripostini, milline on püstitatud Werksteniki luhtadele, 440 sülla või 254 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 142° nurga. Joon pöörduv eemainitud territooriumite vahel paremale.

365. asub 144 sülla või 80 lati kaugusel eelmisest. Moodustades 146° nurga. Demarkatsioonijoon kulgeb edasi samas suunas.

366. on püstitatud Werksteniki luhale, 393 sülla või 232 lati kaugusele viimasest. Moodustades 128° nurga.

367. asub 63 sülda või 36 latti kaugemal, endise Preisimaa piiritulba lähedal. Moodustades 150° nurga. Liin pöörduv ülalmainitud maade vahel vasakule.

368. asub endise piiritulba lähedal, 280 sülla või 156 lati kaugusel postist Nr. 367. Moodustades 165°30' nurga. Sellest punktist kulgeb piir, Wilmeniszki ja Nimersati maade vahelt edasi otsejoones.

369. on püstitatud Rauza jõe ja endise maamärgi lähedale, Wilmeniszki maale, 780 sülla või 438 lati kaugusele eelmisest. Moodustades 175° nurga. Joon kulgeb eelmainitud maade vahelt läbi piki suure tee, mis viib Polangenist Memelisse, nõlva.

370. asub sellel suurel teel, endise Preisimaa piiritulba lähedal, 269 sülla või 151 lati kaugusel eelmisest. Demarkatsioonijoon jõuab lõpuks Balti mere äärde.

371. post on püstitatud mere kaldale, endise Preisimaa piiritulba lähedale, 253 sülla või 144 lati kaugusele viimasest.

Kogu piiri ulatuses, kus ei üldsegi puuduvad loomulikud märgid, on jäetud 10 arssina või 2 lati pikkune intervall nende ja teiste piiritulpade vahele, sellise arvestusega, et seal oleks kaevatud kraav, millise rajamine oli määratletud Demarkatsiooni-akti Artikkel VIII lausetega.

Käesolev üksikasjalik kirjeldus, milline on kontrollitud ja kantud originaalkaartidele, millieid on mainitud ülalpool ja millised on kinitatud vastastikuste komissaride allkirjadega, millised omavad samasugust jõudu ja tähendust, jst nagu need oleks sõna-sõnalt võetud Demarkatsiooni-akti. Selle kinnituseks allakirjutanud komissarid koostasid kaks ühesugust eksemplari, allkirjastasid need omakäeliselt ja asetasi sellele oma vapipitsatid.

See juhtus Grodnos, 2 (13) augustis 1796 aastal.

(L.S.) Nikita comte (L.S.) A.H. De Thile. (M.П.)Гр. Никита (M.П.)А.Г.Фонъ-Тиле.
de Panin. Панинъ.

(L.S.)Alexandre de (L.S.)S. F. Stein. (M.П.)Александръ (M.П.)С.Ф.Штейнъ.
Jacovlew. (L.S.)A.F. Vetter. Яковлевъ. (M.П.)А.Ф.Феттеръ.

*****

Nr. 236.

1797 .a. 15 (26).jaanuar. Poola lõplikku jaotamist puudutav S-Peterburi konventsioon.

((F. Martesi kommentaar.))

1795. ja 1796. aasta aktid (Nr. Nr.232 ja 233) ei lahendanud kõiki küsimusi, millised olid üles seatud Poola lõppliku jaotamisega. Nende küsimuste lahendamine muutus keerukamaks leppimatu viha tõttu, millist pidasid teineteise suhtes Preisimaa ja Austria. 1795. aasta Oktoobrikonverents lahendas vaid ainult põhimõtteliselt mõlemate riikide vahelise vaidluse Kraakovi ja Sandomiri vojevoodkondade suhtes. Kuid nende poolt piiri täpseks määratlemiseks nimetatud komissarid ei suutnud mitte kuidagi omavahel kokkuleppele jõuda ja Keisrinna Katariina II, oma enda vahekohtuliku otsusega, pidi selle vaidluse lõpetama. (Vt. Kd. II, Nr. Nr. 49 ja 50).

Kuid lahenduseta jäid teised, mitte vähem olulised küsimused. Siia puutusid kolme riigi vahel Poola riigivõla jaotamise küsimus, viimasele Poola kuningale pensioni määramine, poolakate seisund, kes on selle riigi alamad, kuid kellel on vara ka teisele riigile üleminevas osas jne. jne. Kõigi nende küsimuste suhtes oli allkirjastatud 15 (26) jaanuari 1797 aasta Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud konventsioon, milliseiga samal päeval ühines Austria volinik, krahv Cobenzl. Selline ühinemine leidis aset ka kõige teiste aktide puhul, millised olid ühendatud jaanuari-konventsiooniga.

*

Selle 15 (26) jaanuari konventsiooni tekst, nagu ka kõikide sellega ühendatud aktid, on esitatud käesoleva kogumiku kd. II Nr. 51. lk. 131 jne. ((Eestikeelses tõlkes.)) ((Venekeelses II, lk. 291-358))

****

Nr. 237.

1799.a. 20. september (1 oktoober). Venemaa ja Bavaaria vahel Gatchinis ((Гатчинский)) sõlmitud Liidu-traktaat.

((F. Martensi kommentaar)).

Keiser Paul I troonile asumisega said Venemaa suhted Bavaariaga täiesti erilise tähenduse, tänu sellele asjaolule, et Keiser võttis vastu Malta ortu suurmeistri ((Grand-Maitre)) aunimetuse. Solvangu tõttu, mis tehtud Bavaaria valijavürsti poolt Jerusalemi ordu suurmeister Hompeschile, käskis Keiser 9. märtsil 1799.a. Bavaaria saadikule, parun Reichlinile, viivitamatult S-Peterburist ära sõita. Venemaa asjurile Müncheni õukonna juures oli kästud viivitamatult sellest linnast lahkuda.

On arusaadav, et Venemaa Keisri viha avaldas Bavaaria valitsusele rusuva mulje, milline võitluses Preisimaaga lootis pidevalt Venemaa kaitsele. Seepärast võttis valijavürst Maximilien viivitamatult meetmed, et pöörata Paul I viha armulikkuseks. Ta kirjutas temale vabanduskirja ja tühistas mõningad oma Malta ordus vastu tehtud korraldused. Keiser Paul I, oma 29 mai kirjas valijavürstile, teavitas temale, et ta sai tema kirja kätte ja „jäi selle sisuga rahule“. Seejärel Keiser lisab: „Mis aga puudutab poliitilisi suhteid ja osalust, millist Te soovite võtta käesolevas sõjas, siis tegin S. Nõunik parun Buhlerile ülesandeks astuda läbirääkimistesse Teie Kõrgeaususega. Ühendage Teie jõud meie omadega, võideldge inimsoo vaenlasega, milline, peale Teie maa laostamist, lõpetanuks sellega, et jätaks Teid neist ilma; tehke tulemuslikult koostööd Keisririigiga, millise tähtsaimaks liikmeks olete ja Te leiate minus Teie õiguste kaitset ustava ja kohusetundliku liitlase“.

Valijavürst avaldas Keisrile, oma 24-juuli kirjas, oma siirast tänutunnet „suuremeelse kaitse“ eest, milline on temale lubatud. Kuid enne, kui määratleda „poliitilised suhted“ Venema ja Bavaaria vahel, Paul I tunnistas vajalikuks kaitsta Bavaarias Malta ordu saatust ja õigusi. 12 juulil 1799. aastal oli Münchenis sõlmitud selles asjas üksikasjalik leping. See leping oli allkirjastatud Keiser Paul I, kui Malta ordu suurmeistri poolt ja „poliitilisi suhteid“ Venemaa üldsegi ei puuduta. Seda asjaolu silmas pidades see leping ei sobi kõikidele aktidele esitatavatele tingimustele, millised on trükitud ära käesolevas „Venemaa poolt sõlmitud Traktaatide kogus“. On see seepärast esitatud siin kui lisa.

Kohe peale „malta“ lepingu allkirjastamist toimus Gatchinas Venemaa ja Bavaaria liidu-traktaadi sõlmimine. Veel enne selle traktaadi allkirjastamist Rimski-Korsakovi ((Rymsky-Korskoff, Римскаго-Корсакова)) armee leidis varjupaiga Bavaaria territooriumil ja ainult raha vähesus oli Bavaaria vägede kiire mobiliseerimise ja selle Venemaa vägedega ühendamise takistuseks. (Parun Bühleri 21 juuli (1. augusti) 1799.a. Telegramm.).

*

Tema Püha ja Jagamatu Kolmainsuse nimel.

Kuna T. M. Ülevenemaaline Keiser pidas hüveks temale Tema Hiilguse Bavaro-Palatine Valijavürsti poolt esitatud soovi, et rohkem kinnitada uusi sidemeid, millised on koostatud Keiserliku Ülevenemaalise ja Tema Õukondade vahel, mõlemate Riikide vahelise kindla ja katkestamatu liiduga: siis Tema mainitud Keiserlik Majesteet, leppinud kokku Tema Bavaro-Palatini Püha Valijavürstiga, et viivitamatult asuda sellise nõnda päästva asja teostamise juurde, valisid ja nimetasid oma Volinikeks, aga nimelt:

T. M. Ülevenemaaline Keiser:

Krahv Kotsubei ((Kotschoubey, Кочубей)), oma Tegev.Salanõuniku, Viitsekantsleri, Tegev Kammerhärna, Püha Aleksander Nevski jne ordenite kavaleri ja krahv Rostoptšina ((Rostoptschine, Ростопчина)), oma Tegev-Salanõuniku, Posti Peadirektori, Välisministeeriumi Kolleegiumi liige, Püha Apostel Andrei Esmanimetatu jne ordenite kavaler.

Aga tema Hiilgus Bavarie.Palatine Tema Hiilguse hersog Wilhelmi, Bavaria hertsogi, Reini Palatine krahvi, kes vahetanud omavahel oma volikirjad, mis leiti olevat heas ja kindlas vormis olevad, leppisid kokku alljärgnevates artiklites:

Artikkel I.

T. M. Ülevenemaaline Keiser võttis kindlalt hoida ja ei luba käendust rikkuda, millist Kroon enda peale võttis 13 mai 1779 aasta Tescheni rahulepinguga, uuendab enda ja kõigi pärijate eest Bavaro-Palatini Valijavürstile endale ja kõigile tema Õukondlastele lubadust, käendada kõigi tema valduste terviklikkust, nii nagu see oli ülalmainitud Tescheni rahulepingu sõlmimise ajal.

Artikkel II.

T. M. Ülevenemaaline Keiser lubab samamoodi Hiilgaivamale Valijavürstile, üleüldise rahu sõlmimisel kõigi jõududega seista vastu igasugusele jagamisele või Bavaro-Palatine Õukonnale kuuluvate valduste vahetamisele, kui see vaid ei toimu tema heast tahtest või nõusolekul; kuna T. M. Ülevenemaaline Keiser püüab kindlalt säilitada Saksamaa Konstitutsiooni ja taastada Keisririigis enne sõda eksisteerinud olukord.

Artikkel III.

T. M. Ülevenemaaline Keiser kasutab oma häid teeneid selleks, et aidata kaasa Londoni Õukonna poolt subsiidiumi rahade saamiseks, et pidada ülal Bavaaria kahekümne tuhande inimese suurust sõjaväge, milline peab olema valmisolekus, et asuda tuleva aasta 1. märtsil algavale sõjakäigule. Need väed, jäädes Inglismaa korraldusse, jäävad tema nõusolekul tegutsema koos T. M. Ülevenemaalise Keisri vägedega, et võidelda prantslaste vastu.

Artikkel IV.

T. Püha Bavaro-Palatine Valijavürst kohustub välja panema eelmises artiklis kokkulepitud kahekümne tuhandelise vägede korpuse ja pidama seda valmisolekus mainitud tähtajani 1 märtsil 1800 aastal, et see ühendada Saksamaale saadetud Venemaa armee ja et tegutseda mainitud armee ülemjuhataja kindrali juhtimise all, vastavalt sellele, mis on otsustatud spetsiaalse konventsiooniga, milline selle sõja asjus võib olla sõlmitud.

Artikkel V.

T. Hiilgus Bavaro-Palatine Valijavürst hakab ülal pidama vähemalt seda arvu vägesid, milliseid Tema Hiilgus, Saksama Keisririigi seaduste ja otsuste jõul, on kohustatud andma kogu selle asja kestel, mil Keiserlik sõda edasi kestab.

Artikkel VI.

T. M. Ülevenemaaline Keiser kasutab oma vahendeid, et Ingolstadti kindluse hoidmine, toiduainetega varustamine ja kaitse oleks tehtud ülesandeks Tema Hiilgusele Valijavürstile, kas sõja lõpus või esimesel sobival juhtumil, millised võivad asjaoludest tuleneda.

Artikkel VII.

T. Hiilgus Bavaro-Palatine Valijavürst lubab peale selle veel, selleks, et kõigi oma jõududega aidata kaasa õige asja edukusele, millisest Ülevenemaaline Keiser nii hästi osa võtab, aga ka kavatsustest, millistest T. M. Ülevenemaaline Keiser on aiendatud Saksamaa konstitutsiooni säilitamiseks, kindlustada neid Ratisbonne Parlamendis ((Регенсбургском Сейме)) oma häältega, milliseid T. H. Bavaro-Palatine Valijavürst võib oma paljudest osariikidest ja üldse kõigi omapoolsete jõupingutuste ning vahenditega omada.

Artikkel VIII.

See leping peab olema ratifitseeritud T. M. Ülevenemaalise Keisri ja T. H. Bavaro-Palatine Valijavürsti poolt ja selle ratifitseerimiskirjad vahetatakse siin jkahe kuu pärast, või kui võimalik, siis ka varem.

Selle kinnituseks, jne.

See juhtus Gatschino linnas 20 septembril (1 oktoobril) 1799. aastal.

(L.S.)Guillaume Duc de Baviere en qualite de charge des pouvoirs de l'Electeur.	(L.S.)Le Comte de Kotschoubey. (L.S.)Le Comte De Rostopsin.	(M.П.)Вильгельмъ Гер- цогъ Баварский в качестве уполно- моченнаго отъ Курфирста.	(M.П.)Гр. Кочубей. (M.П.)Гр. Ростопчинъ.
--	--	--	---

*****

Nr. 238.

1800. 16. (28) juuni. Preisimaaga sõlmitud Liidu-traktaat. (II.C.3. № 19485).

((F. Martensi kommentaar.)).

Keisrinna Katariina II ootamatu surm muutis ettearvamatult asjade seisu. Keisrinna ei jõudnud viia ellu oma vägede korpuse Prantsusmaa vastu saatmise otsust ja Austria jäi abist ilma, millisega ta kõvasti arvestas. Preisimaa aga käsitles seda sündmust asjaoluna, milline pidi teda veelgi enam veenma teda jääma iga hinna eest neutraalseks jäämise otsuse juurde. Kõik pingutused ja isegi Keiser Paul I ähvardused ei suutnud Berliini kabineti poolt vastu võetud otsust kõigutada ja kõik diplomaatilised läbirääkimised nende ja S-Peterburi Ōukonna vahel, alates 1797. aastast kuni 1800 aastani kujutavad endast vahetpidamatu rida kõige viljatumaid esildisi, nõupidamisi, ähvardamisi ja äraütlemisi. Kõik Venemaa poolsed tungivad neutraliteedist loobumise ettepanekud ei avaldanud soovitud mõju kuningas Wriedrisch Wilhemile, kes suri 1797 aasta novembris, veelgi vähem tema pärijale Friedrich Wilhem III. „Kõik teavad“ kirjutab viimane prints Henrile oktoobris 1798 aastal, „et ma vihkan sõda ja et ma ei tea maailmas suuremat hüve kui rahu ja vaikuse säilitamist, millised moodustavad inimkonnale vastava õnne“. (Bailleu. Prussen und Frankreich von 1795 – 1807, I Th. 1881, S. XLVII).

Troonile asudes otsustas Paul I võtta enesele Euroopas rahulooja ja eelkõige Austria Preisimaaga lepitaja roll. Ta käskis vürstil N. B. Repninil sõita Viini ja Berliini ja viimases linnas püüda kohtuda Prantsusmaa asjuri Caillardiga. Kuid see kohtumine pidi olema korraldatud vürsti poolt „ilma teeskluseta“ ja justkui juhuslikult.

Vürst Repninile antud 15. aprilli 1797 aasta instruksioonis esitatakse Keisri vaadetes nii Euroopa üldine olukord, nagu ka eriti Preisimaa ja Austria vastastikused suhted. Paul I kutsub Preisimaa kuningat „austades tema isiklikku kasu, milline on kooskõlas kõigi valitsejate terviklikkuse ja väarikusega: märkides seejuures viisakalt, et sellest reeglist taganeda oleks olnud kahjulik nii temale endale ja eriti Saksa Korpuse ((Empire Germanique, Германскаго Корпуса)) kindlaks säilitamiseks, milles hädavajalikult seisneb Preisimaa riigi enese terviklikkus. Samamoodi sel sama eeskirja järgi ja üldisele rahule vajaliku poliitilist austust tuleb leida Austria säilitamiseks kõik viisid, milline kuulub sellesse samasse Saksamaa Korpusesse, milline käesolevatel asjaoludel mitte ainult kedagi oma jõududega ei ähvarda, vaid on ise languse ohus“.

Hädavajalik on seada piir Prantsusmaa auahnusele ja on Keisri arvates, üldine rahu võib olla sõlmitud järgmistel alustel: „tunnistades Prantsusmaad vabariigina asetada viimase äärmusena tema piiriks Itaalia poolelt Alpi mäed, samuti jätta ka Madalmaad tema kasuks; aga Preisimaa kuningale taastada Hollandi juhi ((stathouderat, Штатгальтер)) koht endiselt Orange Ōukonnale. Kõige äärmisel juhul nõustuda Saksamaa piiriga mööda Reini.

Veelgi enam üksikasjalikult arendatakse üldise rahustamise kava vürst Repine 19. aprilli 1797 aasta reskriptis. Paul I teeb ettepaneku kutsuda Leipzigis või mõnes teises Euroopa linnas kokku rahukongress ja määratleb üksikasjalikult rahu tingimusi, millistega Prantsusmaa peab nõustuma. On märkimisväärne järgmine seisukoht: „Võib ainiti kergesti juhtuda“, on öeldud selles reskriptis, „et Prantsusmaa valitsemine on viimastest edudest ülbe, kõrgendab oma nõudmisi isegi sellise määraneni, et Reini jõge määratletaks piiriks; sellisel juhtumil loodame teie innukusele ja kunstile, et te oma jutuajamistes Preisimaa kuningaga ja tema ministritega seda mõtet kindlalt tõrjuma hakkate, väites, et meie ülalmainitud Tescheni traktaadi käendus ja meie väarikus ei luba meil nõustuda sellise äärmusega, milline laienedes Euroopa sisemuses Prantsusmaa valdustele, avab sellele rahvusele viisid kurjuse mugavaks laiendamiseks, millise esimesi tulemusi hakatakse naabrite juures tunnetama“.

Võrreldes mõlemaid 15. ja 19. aprilli instruksioone, ei saa märkamata jääda mõningast vasturääkivust Reini jõe, kui Saksamaa ja Prantsusmaa vahelise piiri suhtes. Kuid peab arvama, et esimeses aktis üldistes sõnades tõstatatud seisukohta määratletakse ja piiratakse teises.

Koos Vürst Repriniga pidi olema Berliini saadetud „et asjale kaasa aidata“ krahv N. P. Panin, kes pidi jääma Berliini kui Venemaa saadik. A.S. Kolõtshev ((A.S. Kolitchew, A.C. Колычевъ)) ei olnud Berliini Õukonna juures *persona grata* ja ka Paul I ei olnud samuti tema raportitega rahul, milliseid ta pidas sisutuks. Muideks. Kolõtshev ei saanud teatada miskit eriti huvitavat, pidades silmas Preisimaa poolset võetud passivset neutraliteeti. Kolõtshev oli isiklikult veendunud, et krahv Haugwitz on „frankomaan“ ja kogu tema käitumine, „vaatamata tema kavalusele ja kahepalgelisusele, tõestab täiesti tema sümpaatiat nn. vabariigile“ (6. (17.) veebruari 1797 aasta telegramm.). Oma 16. (27.) märtsi 1797 aasta kirjas A. A. Bezborodkole Kolõtshev kinnitab, et „preisimaa ministrid ühtmoodi aitavad kaasa Prantsuse emissaridele ja püüavad Hanovres sünnitada rahulolematust, ostes valitsemise vastu ära Osariike ja rahvaparteid. Kuid Kolõtshev ei esitanud mitte mingeid tõendeid tema poole esitatud süüdistustele ja järeldustele.

1797. aasta juunis nimetati krahv Panin Berliini õukonna juurde Venemaa saadiku ametikohale ja sama aasta novembris võttis audientsil ta vastu, veidi enne surma, kuningas Friedrich Wilhelm II ((Frederic-Guillaume II, Фридрих Вильгельм II)) .

Selleks, et anda krahv Paninile antud 5. juuni 1797 aasta instruksioonile täielik hinnang, on hädavajalik viidata mõningatele asjaoludele, millised eelnesid tema ametisse nimetamisele. 1796. aasta lõpus sõitis Preisimaa kuningalt saadud ülesandega S-Peterburi krahv Bruhl, et õnnitleda Keiser Paul I Ülevenemaalise Keiririigi troonile tõusmise puhul. 10. detsembri 1796. aasta instruksioonis, milline oli antud krahv Bruhlile, olid üksikasjalikud asjaolude selgitused, millised sundisid kuningat Prantsusmaaga rahu sõlmima. Kuid, „kuninga ja sõbra sõnul“ Friedrich Wilhelm II eitas, justkui tema ja Prantsusmaa direktiooni vahel oleks sõlmitud Liidutraktaat. Seejärel kuninga 5. veebruari 1797 aasta telegrammis Bruhlile esitatakse avameelselt kõik kohustused, millised sõlmiti Bales, et kaotada viimane umbusalduse jäänuk, milline võis jääda Keisril. Kuningas, lõpuks, otsustas „raiuda sõlme läbi usaldusliku teadaandega, milline on kõige suuremaks usalduse tõestuseks, millise ma sain teha oma suurimale sõbrale ja liitlasele“. Keisrile saadeti 5. augusti 1796 aasta konventsioon, milline on allkirjastatud Berliinis krahv Haugwizi ja Calliardi poolt. Bruhl pidi meenutama Paul I enesele asjaolusid, millistel see akt oli sõlmitud. Katariina II oli ilmne „kallutatus“ Austria kasuks ja 1794. aasta Detsembrikonventsioon oli sõlmitud kuninga, Keisrinna liitlase, selja taga. Vähe veel: kuninga usaldus läheb veelgi kaugemale – Bruhl saatis Keisrile samuti Bale traktaadi salajased ja eraldi artiklid, tingimusel, et ta annaks oma „püha sõna“, et säilitab kõik temale saadetud andmed tingimusetult saladuses.

Lõpuks ka sellel, veel ei peatunud Preisimaa kuninga avameelsus. Ta tegi krahv Bruhlile ülesandeks korrata Keisrile tema „lubadust mitte sõlmida ilma tema teadmata mitte mingeid uusi, kellega neid ka ei tehtaks, kohustusi, eriti seni, kuni ta võib arvestada tema poolelt täielikku vastastastikkulisust“. Kuningas oli veendunud, et selline avameelsus saab Keisri väärselt hinnatud ja tagab talle Tsaari „täieliku poolehoiu“. See-sama lootus oli samuti väljendatud kuninga 5. veebruari 1797 aasta kirjas.

Kuid Paul I suhtus nendesse Friedrich Wilhelm II avameelitsustesse teisiti. Ta ei vastanud kuninga omakäeliselt kirjutatud kirjale vaid käskis Kolõtschevil esitada Preisimaa valitsusele noodi, millises üpris tugevates välejdites mõistetakse hukka Bales sõlmitud kohustused. Preisimaa 17. märtsi noot krahv Bruhlile kaitseb üpris väärikal viisil kuninga tegevust. Friedrich Wilhelm II avaldab kahetsust selle üle, et Keiser ei osanud hinnata tema poolt konfidentsiaalselt tehtud teavitust: sellest ajast peale, kui 1796 aasta Augustikonventsioon oli saadetud Venemaa valitsusele, sai see kõigile teatavaks. Sellistel asjaoludel pidi kuningas loobuma Keisriga enam kindlatel alustel liidu kindlustamise lootusest. Muidks, 1. novembri kirjas ta ikkagi väljendab lootust, et kõik tema poolt antud Preisi-Prantsuse 1796.a. Konventsiooni kohta antud selgitused rahuldavad Keisrit ja „kaotavad täielikult kahtlused, milliseid püüti temale sisendada“.

Kõik need asjaolud viitavad Paul I suurt rahulolematust Berliini kabineti üle, millisele ta, võrdselt Keisrinna Katariina II -ga, ei saanud andestada Bale rahu sõlmimist. Tema poolehoid oli

pigem Austria poolel. Kuid teisest küljest, Paul I väga meeldis rahvastele rahu looja austusväärne roll ja ta lootis, et temal õnnestub mitte mitte ainult lepitada Austria ja Prantsusmaa, vaid isegi veenda Prantsusmaa Vabariiklikku valitsust loobuma osast oma vallutustest ja tegema võidetud vaenlastele järeleandmisi. Vaat miks Keiser nõustus M. Caillardi ettepaneku vastuvõtmisega, milline oli tehtud krahv Haugwitz'i vahendusel, astuda läbirääkimistesse Prantsusmaa valitsusega, et leitada Venemaa revolutsioonilise Prantsusmaaga. Krahv Paninile oli tehtud 5. juuni 1797 aasta instruksiooniga ülesandeks korraldada Prantsusmaa saadikuga salajased kohtumised.

„Kuigi me vahetute toimingutega“ räägib Paul I selles huvitavas aktis, „prantslastega sõjas ei olnud, kuna mis puudutab liitlastele kaitselepingu jõuga antud abi, siis juba ammu ajast poliitikas tunnustatud reegli järgi ei anna õigust pidada abistavat riiki sõdivaks (cic!), kuna see riik ei tugevda oma meetmeid sellise määrani, et juba üldse mõjutab asja; ainiti, veel vähem oli meie vahel mõningane lahknemine, igasuguste suhete katkemine ja ka teiste toimunud asjaolude tõttu. Selleks, et lõpetada see vaen ja et taastada rahu ning hea kooskõla, me mitte ainult ei pea liigseks, vaid isegi vajalikuks sõlmida Prantsusmaa valitsusega akti või Rahukonventsiooni“. Kui selline akt sõlmitakse, siis võib Keiser olla vahendajaks üldise rahu sõlmimise asjas ja tuua kasu oma liitlastele. Panin võib öelda Caillardile, et ta on volitatud astuma läbirääkimistesse, et sõlmida „rahukonventsioon“.

Kuid võib juhtuda, et Prantsusmaa saadik soovib uuendada endiseid kaubandus-traktaate, millised on sõlmitud Venemaa ja Prantsusmaa vahel. Paninil tuleb korraldada sellised läbirääkimised. „Kaubandus on meie Keisririigis avatud“, räägitakse juuni-instruktsioonis, „kõigile rahvastele, kes ei ole meiega sõjas. Mitte kuskil ei ole sellel selliseid vabadusi ja soodustusi, kui siin; sisseveetavate kaupade suhtes me ei saa läbi mõningate piiranguteta. Asjad, millised ei ole tarvilikud igapäevaelus, vaid meeleoluks ning millised on luksusasjad ja millise poolest on väga kuulsad prantsuse käsitööd, neelaksid liialt kõik selle tulu, mis on maaharija või käsitöeline oma töö ja higiga teeninud, nii nagu seda näitasid enne 1794 aastat saadud kogemused“.

Muideks ka poliitilisi suhted Prantsusmaaga soovib Keiser uuendada ainult silmas pidades endale seatud üldise rahu saavutamise eesmärki. Prantsusmaa revolutsioonilist valitsust austada või isegi sellele kaasa tunda ta mitte kuidagi ei saa.

„Mis puudutab poliitilisi suhteid“, jätkatakse instruksioonis, „me ei näe siin samuti kasu, vaid pigem probleeme selles rahvas juurdunud, igasugusele heade kavatsustega inimestele eemaletõukava, mõtte kujundites. Esmalt piisaks agentide või konsulite nimetamisest, et kaitsta kaubanduse asju, kuid mitte missiooni, seni kuni ei muutu kindlamaks Prantsusmaa sisemine kord“. Aga kui „Prantsusmaa valitsuse määratsemine ulatus sellise määrani, et tegi teile endise Poola maade, millised on teie Keisririigiga ühendatud, tagasi andmise ettepaneku, siis tuleb keelduda ja äärmisel juhul katkestada igasugused edasised läbirääkimised“.

Lõpuks teeb Keiser Paninile ülesandeks tõrjuda tagasi „igasugused prantslaste nende kaasmaalaste (emigrantide) vastased kombes, kes osutusid nende ohvriteks kuna olid oma seadusliku Valitseja toetajad“, ja Paul I kuulutab otse, et ta ei kavatse end jätt ilma „õigusest anda rahulik varjupaik õnnetutele, kes preagu Prantsusmaal uuesti valitsusest erinevate mõtete pärast, kartes kättemaksu, otsivad endale vaid ohutust“.

Sellised instruksioonid, millistest krahv Panin pidi juhinduma oma suhetes Prantsusmaa saadikuga.

Krahv Panini ja M. Caillardi vahel sõlmiti ka tegelikult salajased suhted ja nad mõlemad kohtusid isiklikeks läbirääkimisteks kokkulepitud kohas „pargis“ (Thiergarten?). Krahv Panini poolt ära ostetud Caillardi kammertenri kaudu sai Venemaa valitsus Prantsusmaa saadiku enda raportitest, kui ka direktooriumi instruksioonidest koopiad. Nende allikate alusel pidi Paul I loobuma igasugusest Prantsusmaale lähenemise mõttest ja ta tähelepanu oli uuesti pööratud eranditult sellele, veenda Preisimaad tema kohustuses hädavajalikult taaslustada prantsuse revolutsionääride vastast sõda. Kogu Euroopas rahu toojaks saamise unistus oli heidetud kõrvale, kui tegelikkuses vähimatki edu šanssi omav. Sellistel asjaoludel oli hädavajalik, eelkõige lepitada ära mõlemad suured Saksa riigid.

Kuigi Paul I oli Berliini Õukonna suhtes äärmiselt rahulolematu, ta teadvustas ikkagi nendega sõbralike suhete hoidmise hädavajadust. „Muideks“, räägitakse kõige kõrgema 8. juuni 1797 aasta reskriptis krahv Paninile, „meie kavatsus on säilitada hea üksmeel, sõprus ja liit Preisimaa kuningaga kuni selle ajani, kuni tema poolt selle vastast põhjust ei anta. Tema rivaalitsemist teise meie liitlasega, Rooma Keisriga, me ei pea selle takistuseks, kuid rohkem eeldame, et olles mõlemate naabriks ja võdsetes kohustustes, leiame alati endale sobivaks hoida neid neile väärikates piirides ja hoida ära sõja puhkemine“. Uus Venemaa saadik pidi saavutama kuninga ja ta ministrite usalduse ning veenma neid selles, et Keiser ei luba „poliitilise tasakaalu ja riikide suhtelise asendi rikkumist“. Ainiti, „otsustades mineviku kogemustest, teen ettepaneku sõba silmale laskmata jälgida sealse kabineti kõigi toiminguid.“

Kohe peale krahv Panini Berliini jõudmist ja esimesi läbirääkimisi krahv Haugwitziga selgus, et Preisimaa ei lahku oma neutraliteedist. 1797 aasta septembris Haugwitz teatas Venemaa saadikule, et Prantsusmaa valitsus tegi Berliini kabinetile ettepaneku sõlmida temaga Austria vastase kaitse- ja rünnaku liit ning lubab temale märkimisväärseid soetusi. Kuid Haugwitz samal ajal lisas, et kuningas keeldus kategooriliselt selles asjas läbirääkimistesse asumast. Panin vaid väljendas imestust pehme tooni üle, milline kaasnes Prantsusmaa direktoriumi „solvavale ettepanekule“ äraütlemisele ja oli veendunud, et Berliini ja Luxemburgi kabinettide vahel valitseb täielik üksmeel. (Krahv Panini 20. sept. (1. okt) 1797. aasta telegramm.).

Ja tõesti, kui Prantsusmaa valitsus võis Preisimaale teha sellise ettepaneku, siis pidid nende vahelised suhted olema üpris sõbralikud. Kuid pidades silmas Preisimaa kuninga alalisi kinnitusi ka Venemaaga lahutamatu sõprusest, Paul I ei olnud võimeline endale selgitama seda, kuid võrd ta võib arvestada Preisimaaga, juhtumil, kui puhkeb Venemaa ja Prantsusmaa vaheline sõda. Keisrile näis hädavajalik esitada otsene küsimus, et sundida Preisimaad tema ja Prantsusmaa direktoriumi vahel valima: ta tegi vürst Reppinile ülesandeks pakkuda kuningale allkirjastamiseks kaitse-liidu lepingu kava.

8. aprilli 1798 aasta reskriptiga saadeti Peppinile juba ettevalmistatud Liidutraktaadi kava, milline pidi tulevasteks aegadeks siduma mitte ainult Venemaa ja Preisimaa, vaid samamoodi ka Austria ning Inglismaa. Mõlemate riikide esindajad, kes olid akrediteeritud Berliini Õukonna juurde, pidid nendes läbirääkimistes osalema. Selle kava alusel lubasid lepingulised riigid teineteisele oma valduste vastastikust garantiid, oma Prantsusmaa suhete aetava poliitika suhtes täielikku üksmeelt, millise vallutustele otsustasid liitlased lõpu teha, osutada prantslaste poolse rünnaku juhtumil vastastikust abi jne.

Vürst Reppin, oma esimesel audientsil kuningas Friedrich Wilhelm III juurde, tegi temale selle kaitse-liidu sõlmimise ettepaneku. Ta selgitas noorele kuningale kogu seda ohtu, milline teda ähvardab Prantsusmaa täitmatu võimuahnuse kaudu. „Kuningas“, raporteeris vürst Reppin oma 14. (25) mai 1798. aasta telegrammis, „kuulas äärmise tagasihoidlikkusega, miskit vastu väitmata ja kui mõne seosetu sõnaga vastas, siis tunnistas seda ohtu, kuid nagu püüdis selgelt nõnda väljendada, et temast võinuks aru saada; aga vaid korrutas üle, et ta Teie Keiserliku Majesteediga on ühtedes reeglites ja soovib olla tihedas sõpruses. Ühe sõnaga, Kõigearmulisem Valitseja, ma leidsin temas nendes asjades uudse ja tavapäratu, kellel on väga raske neisse asjadesse süveneda, et seda selgitada, ega kinnitada ei suuda, et isiklikult temaga ei saa mingeid asju trakteerida ja selline töö oleks üpris asjatu“.

„Miks“, jätkas vürst, „pöörduda tema kõikvõimsa ministri krahv Haugwizi poole, keda nägi mitu korda ja kelles leidis õnnetuseks kogu selle salakavaluse, milline Teie Keiserlikul Majesteedil on juba teada“. „Siinne süsteem“, järeldas vürst, „ei arva, et oleks praegu kaldunud prantslastega ühinemisele, vaid et see seisneb selles, et aega võita, jäädes niipalju kui võimalik pikemaks ajaks neutraalseks ja ainult endale kõige kasulikumates asjaoludes otsustab kellegiga liituda, aga seejuures ka kõiki pooli pettes“.

Vürst Reppin süüdistas eriti krahv Haugwizi selles „salakavalas poliitikas“. Ta veenas kõige tungivamal viisil kuningat ja tema ministrit loobuma neutraliteedist ja et sõlmida liit. „Kuid selle ministri (Haugwizi) salakaval poliitika, kirjutab vürst krahv A. A. Besborodkole 14. (25) mai 1798. aastal, „siin kõikvõimsa, kõigi, nn. lõpmatute viisakuste ja veenmiste nende meie suhtes olevast

siirusest ja meiega kooskõlas olevate reeglite, prantslaste jälestamise, jääb kõigutamatult oma endiste asendite ja piiride juurde“. Vürst veenas, et krahv Haugwitz petab kõiki, „välistamata ka prantslasi, kellega, ma ei arva, et nad (kuningas ja tema minister) nüüd liitu astuda tahtsid... Muideks, nad kardavad ka tegelikkuses prantslasi ja sõda, pidades end selleks mitte-valmis olevateks ja arvavad, et selliseks juhtumiks on neil ebapiisavalt raha“.

Krahv Panin jõudis Preisimaa poliitika suhtes samale järeldusele, nagu ka vürst Repnin. Tõsi, esialgu krahv Panin veel lootis Liidu-traktaadi sõlmimiseks peetavate läbirääkimiste edukusele. Preisimaa minister Alvensleben veenas teda, et kuningas jagab täielikult Keisri vaadet prantslaste võimuahnusele ja võtab hea meelega vastu Venemaa ettepaneku. Krahv Haugwitz oli ise nähtavasti sellisest ettepanekust puudutatud ja ta vaid väljendas soovi, et Inglismaa ei osaleks selles liidus. Ta ei väljendanud ka Austria osaluse suhtes miskit vastuseisu. Ainiti juba aprillis 1798. aastal, pidi krahv Panin loobuma kõigist illusioonidest: temale oli antud krahv Haugwitzi poolt üle pidulik noot, millise alusel kuningas keeldub kindlaksmääramata ajaks kaitse-liidu sõlmimisest. (Krahv Panini 5. (16.), 6. (17.) ja 9. (20.) aprilli 1798. aasta telegramm.).

Samamoodi osutusid ebaedukateks vürst Peppini ja krahv Panini, kui Preisimaa ja Austria vahelised „volitatud-vahendajad“, jõupingutused. Berliini kabinet ilmselt soovis vaid „venitada“ läbirääkimisi ja ei nõustunud mitte mingite otsustavate meetmetega, kartes ilmselt kompromiteerida oma neutraalset seisundit.

Pidades silmas neid asjaolusid, Keiser ei leidnud vajalikuks pikendada vürst Repnini Berliinis viibimist. „Usaldamatus oli juba ammu ajast juurdunud Austria ja Berliini õukondade vahele“, kirjutab Paul I vürst Repnile 16. juunil 1798. aastal, „ka väikest kalduvust, millist mõlemad pooled näitavad puhtsüdamlikult ja ilma eelarvamusteta ajada oma asju, sunnivad mind ka praegu veel teile ütleva, et minul ei ole vähimatki lootusekübet, et teile usaldatud läbirääkimistel oleks kõikide meie jõupingutuste juures vähimatki edu. Ma ei pea vajalikuks käimist Berliini õukonna järel, et kutsuda neid välja traktaadile; see õukond leidnuks ise tiheda lähenemise minuga oma kasud ja julgeoleku, kuid nagu Preisimaa kuninga salakaval minister oskas pimestada oma Valitsejat, siis ka minul ei jää üle peale seda, mis oli minu poolt ette võetud, miskit teha“.

Nii-siis, nagu Preisimaa ei tahtnud Venemaaga liitu, siis Keiser otsustas astuda Austriaga kõige lähedamatesse suhetesse. Ta saatis temale appi märkimisväärse armee ja teine armee saadeti Poolasse, et hoida tagasi poolakaid „ja et hoida Preisimaa kuningat eelseisva sõja juhtumil neutraalsuse juures ja täiesti passiivses seisundis“. „Ei ole meie kavatsust“, kirjutab Paul I vürst Repnile 13. juuli 1798 aastal, „kutsuda esile Preisimaa kuningaga meiega suhete katkestamine; kuid tema ilmse prantslastele lähenemise ja nende toetamise juhtumil, oleme sunnitud võtma tarvitusele tugevamad meetmed, püüdes teostada tema maadele diversiooni“. Viinis vürst Repnin pidi läbi rääkima Preisimaa vastase sõja ühiste sõjalise tegevuse kavade suhtes. Vürst soovis tegelikult sõita 1798 aasta suvel Berliinist ära ja sama aasta detsembris oli krahv Paninile kirjutatud ette Berliini õukonnaga igasuguste suhete lõpetamine, kui Venemaa valitsuse poolt tehtud esildise vastus hakkab olema „ebasünnis või ähvardustega“.

Vaatamata ainiti vürst Repnini ebaedule 1798. aastal, Keiser ikkagi uuendas 1799. aasta alguses, krahv Panini vahendusel, Preisimaa uude Prantsusmaa vastu loodava koalitsiooni astumise ettepanekut. 3 jaanuari 1799. aasta reskriptis krahvile Paul I käseb tal viivitamatult teatada Berliini kabinetile toimunud Venemaa ja Inglismaa vahel sõlmitud liidu-traktaadist ja esitada temale kategooriline küsimus sellest: kas ta peab viivitamatult koalitsiooni astumist vajalikuks? „Ma pean vajalikuks“, kirjutab Valitseja, „teile ettekirjutada, et äräutlemise, põiklemise või kõige selle, mis võib meid veenda selles, et Preisimaa kuningal ei ole kavatsust mängida aktiivset rolli selles sõjas, juhtumil, te nõuate lõppliku vastust ja kui ta kinnitab teie veendumust, siis te kuulutate, et lähete Carlsbadi, kuhu te suundutegi ja kuhe te tervislikel põhjustel jääte Suurvürstinna Anna Pavlovna ((Grande-Duchesse Anne, Великой Княжны Анны Павловны)) juurde“.

Veebruaris pöördus Keiser, krahv Panini kaudu Berliini kabineti poole uue Hamburgi suhtes tehtud tungiva ettepanekuga, kus „prantslased asutasid oma pesa, millest nad oma kõlvatuse levitamisega üpris palju kahju ja rahunusi tekitada võivad“. Peale selle nad soovivad ilmselgelt seda linna vallutada ja teha sellest oma merel peetava sõjategevuse baas. „Sealse valitsuse (Hamburgi)

nõrkus“, kirjutab Valitseja, „paljude ajude kahjustamine, suuremalt osa väikese või varata inimesed, ei anna meile, sellise ohtliku seisundi vastu erilist lootust“.

Vaat, miks on äärmiselt hädavajalik, et Venemaa koos Preisimaaga, Inglismaaga ja Taaniga võtaksid Hamburgi kaitseks üldised meetmed ja kõige parem oleks selle linna liitlasvägede poolne okupeerimine, millise hulka peaksid kuuluma samuti Preisimaa väed. Paul I nimetas 5 bataljoni, millised saadetakse sinna mööda merd.

1799. aasta alguses ilmusid mõned soodsad asjaolud, millised sundisid krahv Paninit lootma, et ta ei ole sunnitud Berliinist lahkuma ja et Berliini kabinet otsustaks rääkida Prantsusmaa valitsusega enam energilisema tooniga. Ühest küljest prantslaste vallutused tõid ilmsiks üha enam ja enam nende täitmatut võimuahnust; teisest – krahv Haugwitzi ja uue prantsuse saadiku Sieyesi vahel võtsid suhted üpris pingestatud iseloomu. Lõpuks, Venemaa otsustavus ühendada oma jõud Austriaga pidi turgutama Preisimaad. (Vt. Bailleu. Preussen und Frankreich von 1795-1807, Einleitung, S. XLVIII).

Krahv Panin raporteeris samuti oma valitsusele, et 1799. aasta alguses saabus Berliinis sõjakas meeleolu. Haugwitz ise muutis oma vaadet Prantsusmaale ja oma keelt suhetes krahv Paniniga. „Kõik tundemärgid“, kirjutab krahv 1 (12) jaanuaril, „on jätkuvalt üpris soodsad. Krahv Haugwitz ei ole enesega vasturääkivuses ja hr. Zastrow samuti, veendumusega või silmakirjalikkusega rääbib avalikult rahu süsteemi vastu“.

Kuid need krahv Panini roosilised lootused Preisimaa poliitika muutusest ei kestnud kaua. Veebruari alguses ta palus kuninga audientsi, et selgitada temale isiklikult asjade seisu ja sundida Venemaa ettepanekute vastu võtma. Ainiti Friedrich Wilhelm III ütles audientsi andmisest ära.

Krahv Panin oli selle äraütlemise peale äärmiselt ärritatud, kuid krahv Gaugwitz selgitas temale, et kuningas ei ole valmis mingit otsust tegema ja seepärast ei te, mida Venemaa saadikule öelda. 5. veebruari kirjas Preisimaa minister kirjutab Paninile, et nii nagu kuningas ei saa midagi positiivset saadikule öelda, siis ta tahtis ta vabastada „asjatust vaevast“. Pidades silmas kuninga sellist otsustamatust, ei jäänud Paninil, arvatavasti, mite mingit lootust näha Berliini kabineti poliitika muutust.

28.jaanuari (8. veebruari) 1799. aasta raportis ta selgitab valitsusele, miks ta veel Carlsbadi ei sõitnud. Ta ei täitnud tema kõigekõrgema käsku kahel peamisel kaalutlusel: 1) asjaolud ei ole veel täiesti välja selgitanud seda, milliseid suhteid kujunevad välja Austria ja Prantsusmaa vahel ja 2) sõjapartei Berliini õukonna juures ei ole veel relvi maha pannud. Kui ta aga ära sõidab, siis Haugwitz, - see „energiliste meetmete kaitsja“, - jääb ilma ta toetusest. Seejuures ei saa veel lõplikult otsustada Preisimaa süsteemi üle, sest et kindlaksmääratud süsteemi ei eksisteerigi. Berliini õukonda hoiab tegevusetult eelkõige „läbitungimatu salajane Austria poliitika ja eriti selle kohusetundetu käitumine Naples ((Неаполе)). Kuid see ei ole ainus põhjus. Kuninga isiklik iseloom aitab sellele kõvasti kaasa.“.

„See noor valitseja“, kirjutab Panin, kelle kasvatamine oli märkimisväärselt käest lastud ei ta ei oma mitte mingit arusaama oma riigi huvidest, ega tunne ka poliitika põhialuseid. Töö on tema jaoks koorem, ta armastab rahu mitte kartusest, vaid laiskusest. Ta soovib rahu, kuna temale ei suudeta selgitada, et sõda on möödapääsmatu, kui ei lähe vaenlase vastu“. Iseloomustades seejärel Berliini õukonna juures asuvaid mõjukaid isikuid, Panin peatus eelkõige kindral-adjutant Koekeritzil ((Кёкеритце)), keda ta loeb rahupartei juhiks, mis ka ei juhtuks. Koekeritz on „üpris piiratud isik, kuid tal on oma valitseja usaldus, keda ta ei jäta ka minutiks üksi“. Haugwitz nähtavasti kaotas tähenduse ja Finkensteen koos Alvenslebeniga ei oma aga mingit mõju. Mis aga puudutab hertsog Brunswicki ... „siis minu sulg keeldub selle vürsti käitumise kirjeldamisest“. Seejuures Venemaa esindajad Berliini õukonna juures ei ole veel seni ja edaspidi kaotanud lootust hertsogi koostööle, kellel ei ole mitte mingit kindlaksmääratud arvamust ja mitte mingit otsustavust.

On teada, et Preisimaa kuningas, keeldudes koalitsiooni astumast, tegi „Põhja Euroopa julgeoleku kaitsmise süsteemi kaitse- liidu“ sõlmimise ettepaneku. Kuid sellel ettepanekul ei olnud Prantsusmaa suhtes vähimatki praktilist tähendust ja see oli suunatud pigem Venemaa vastu. Tõesti, kr. Haugwitz veenas Inglismaa saadikut Granvillet, et Venemaal on ilmselge kavatsus Preisimaad rünnata ja selle tõestuseks esitab Venemaa vägede Preisimaa piiridele koondamise. Krahv Panin

mõistis Preisimaa ministrite sellise veendumuse ohtlikkust. „Valitseja“, kirjutas ta (28.) 17. aprillil 1799. aastal, „kõik, mis võib tekitada Berliini kabinetile hirmu, on vaid neutraliteedi süsteemi suuremaks kinnitamiseks ja sunnib teda viskuma direktooriumi embusse, pidades silmas teda ähvardavat sõda...“. Jõud ja ähvardus ei saa jätmata otse vastupidist tulemust (seda, mida Venemaa soovib) ja Prantsusmaa direktorid korjavad Venemaa ja Preisimaa tüli viljad omale“.

Keiser Paul I nõustus selles küsimuses täielikult Paniniga ja tegi temale ülesandeks viivitamatult Haugwitzile teatada, et kõik Berliini õukonna kartused Venemaa vägede suhtes, millised on koondatud Preisimaa piiride lähedale, on täiesti alusetud. Nad olid kogutud selleks, kuna puudus Preisimaa kuninga lõplik vastus. Käesoleval ajal, kui kuningas teatas, et ta säilitab Põhja Euroopa julgeoleku, osa Venemaa vägesid naasesid juba oma alalistesse korteritesse. Keiser ikkagi „eelistab teada, et kuningas on hõivatud Põhja Saksamaa kaitsega ja pidades kinni oma deklaratsioonist kolmele liidulisele õukonnale, kui näha seda kuidas ta oma otsustamatusega tekitab kahtlust oma enda kavatsuste suhtes“. (29. aprilli 1799. aasta reskript kr. Panini nimele.). Kuid samal ajal Paul I teatas Preisimaa saadikule, et ta ei saa käsitleda igasugust tegevust kui neutraalsuse rikkumist, milline paljastanuks prantslaste eelistamist ja sellisel juhul „minu huvid, ühenduses minu liitlaste huvidega, sunniksid mind tegutsema nõnda, nagu tegutsetakse nende vastu, kes asuvad meie vastu prantslaste poolele“. (16. aprilli 1799. aasta reskript kr. Paninile).

1799. aasta juulis oli krahv Panin Carlsbadist tagasi kutsutud, kuhu ta oli suundunud maikuus, S-Peterburgi, et asuda viitse-kantsleri ametikohale. Kolleegiumi nõunikule Sieversile ((Сиверцу)), kes oli jäänud Berliini kui asjur, oli kästus 25. juulil: „peale krahv Paniniga ja Tema Preisimaa Majesteedi ministriumiga juhtunud, leian ma (Valitseja) olevat vajaliku, et Berliini missioon, oli hävitatud, naaseks siia“, S-Peterburi.

Sellisel viisil katkesid 1799. aasta suvel Berliini õukonnaga kõik diplomaatilised suhted, kelle käitumisega Paul I oli ikkagi üpris rahulolematu. Keisri ärritava iseloomu tõttu võis mõlemate valitsuste vaheline suhete katkestamine võtta üpris tõsised mõõtmed. Kuid toimus tuntud Venemaa ja Austria vaheline suhete katkestamine (vt. Kd II. Nr. 53. lk. 157 jne.), milline asjaolude jõul pidi olema kajastunud Venemaa ja Preisimaa suhetel. Paul I mõistis, et pidades silmas tüli Viini õukonnaga on Berliini kabinetiga lähenemine täiesti hädavajalik ja loomulik.

Ja tõesti, 1799. aasta oktoobris otsustas Keiser uuendada diplomaatilised suhted Berliini õukonnaga ja nimetas parun Krudeneri ((Круденер)) krahv Panini asemele. Kuid parun Krudenerile ei olnud antud saadiku nimetust, ta pidi tegema visiite koos Inglismaa asjuriga ja teda esitleti Preisimaa ministritele kui „lihtsat rännumeest“.

Oktoobri- instruksioon määratleb üksikasjalikult Venemaa ja Preisimaa vahelised vastastikused suhted, millised peavad saama nüüdsest hulga kindlama aluse. „Kuigi“, räägitakse selles aktis, „Preisimaa kuningas oli nüüdsest hoitud oma salakavalate nõunike poolt latergilises unes, ikkagi on üpris vähe tõenäoline, et ta vaatas rahulikult konkureeriva riigi (Austria) suurenemist ja et ta jäi ükskõikseks tegevuste suhtes, millise esimeseks ohvriks ta möödapääsmatult saab ise... Näis, et Berliini õukond kandus oma poliitikaga justkui teise maailma ossa. Kuid käesoleval hetkel on asjaolud teised: hädavajalik on nõustuda Preisimaa kuningaga kõigi võitluse tagajärgede suhtes, millised on nii halvasti toetatud nende poolt, kes oleksid pidanud seda jätkama suurima energiaga ja eriti hädavajalik on nõustuda vahendite suhtes, millistega peab olema pandud piir Austria õukonna täitmatule auahnusele“.

Vaat milles seisnes parun Krudeneri nimetamise „salajane eesmärk“; tema nimetamise avalik „ettekääme“: toetada mõlemate õukondade vahelist „mitteametlikku“ diplomaatilist kirjavahetust. Jutuajamistes Haugwitziga pidi Krudener hoiduma Austria ründamisest ja samamoodi mitte eriti rõhuma Preisimaaga liidu sõlmimisele. „Kogemus juba liigagi tõestas“, räägitakse instruksioonis, „et nõuanded millised on põhjendatud oma vahvuse ja oma tulevase julgeoleku teadvustamisele, ei ole Preisimaad juhtivale üldse valitsejale kättesaadavad“. Aga kui Preisimaa soovib osaleda Hollandi saatuse lahendamises, siis hakkab temast sõltuma okupeerimine koalitsioonis Austria asemel.

Kuu aja pärast teatati Krudenerile, et otsustades erinevate tunnuste järgi, soovib Preisimaa nüüd Venemaaga liitu astuda ja ta peab püüdma juhtima Haugwitzile sellele küsimusele ja saada

teada tema mõtted Põhja Euroopa kaitsmiseks sõlmitava kaitseliidu suhtes. Kui aga Berliini õukond nõuab ette sõjaliste kulude hüvitamise ettemääratlemist, siis parun Krudener peab „hellitama seda Berliini õukonnas valitsevat kirge“ soetustega ja pakkuma head „saaki tema ahnusele“. (17. novembri ja teine 1799. aasta lõpus parun Krudenerile saadetud telegramm).

Kuid hulga huvitavamad neist ametlikest instruksioonidest, millised olid antud parun Krudenerile, olid suunised, milliseid krahv N. P. Panin andis oma kirjades parunile, kes omas ilmselgelt krahvi erilist poolehoidu. Siia puutub eelkõige krahv Panini 23 oktoobri kiri. Vaat, selline on selle sisu: Keiser ei ole üldsegi rahul Viini õukonnaga ja soovib Breisimaaga lähenemist. Kuid ikkagi täielik suhete katkestamine Austriaga on üpris ebasoovitav. Ainiti paistab olevat äärmiselt raske Valitsejat peatada Viini kabineti suhtes õiglase viha avalikku väljendamist. „Iga päev“, kirjutas krahv Panin, „ma olin uue vägivalla tunnistajaks. Ja vaat siis ei näinud selle kurjuse vastaseid vahendeid, ma otsustasin otsida vaid selle tagajärgede ärahoidmise vahendeid ja pakkusin välja konföderatsiooni kava, millises Preisimaa peab moodustama nn. nurgakivi“.

Aga kui Panin koostas Krudenerile instruksiooni ja püüdis siduda Viini ja Berliini õukondade vahelisi sõbralikke suhteid, Keiser kirjutas Keiser Francois II ähvardava kirja (vt. Kd. II, Nr. 53. lk 158 jne.).

„Te näete!, jätkab viitsekantsler, „et meil ollakse valmis relvi haarama samasuguse kiirustamisega, millisega antakse igasugune korraldus. Ma olen murest murtud ja te, armastusväärne parun, olete liiga hea venelane, et mittetunda samasuguseid kartusi, kuid nii nagu me mõlemad sukeldusime ühte ja samasse tormisesse merre, ei tohi lasta tujul langeda ja kui me ka ei tee kõike head, mida teha tuleks, jääb meile järele ikkagi mingigi kurja ärahoidmise lohutus. Teie käesolev ülesanne on sellisel määral tähtis, et selle edust sõltub võib olla tulevikus kogu Venemaa julgeolek“.

Panin, omalt poolt, teeb kõik, et kergendada parun Krudeneri ülesannet. Ta hakkab eelkõige koostama temale instruksioone, kuid „kuid ma ei julge öelda *alati*, seepärast, et juhtub, et Valitseja käseb krahv R (ostopschine) koostada telegramme nii, nagu pirukaid tehakse. Ja üldse ei saa täpselt öelda seda, milles on erinevus selle, mis väljub ahjust ja selle vahel, mis tuleb sule alt“.

Seejärel annab krahv Panin kõige peamiste isiksuste iseloomustuse, kellega parun Krudeneril tuleb asju ajada nii S-Peterburis, aga ka Berliinis. „Valitseja“, kirjutab krahv, „loeb kõiki telegramme, kuid sellise kiirusega, et on isegi kõige parema mälu maailmas on võimatu, et ta võiks jätta meelde kõik tema tähelepanu väärivaid asjaolusid; seepärast on hädavajalik olla võimalikult selge ja napolisõnaline. Kõik, mis võinuks viidata preislaste poolset vähimatki poolehoidu Prantsusmaa valitsusele, vihanuks Valitsejat sellise määrani, et ta otsustanuks võtta kõige äärmuslikumaid meetmeid, vaatamata kogu selle tähendusele, millist ta annab käesoleval ajal Liigale, millist ei saa luua Preisimaa osaluseta. Kas te teate, et sõda selle riigiga oleks olnud vältimatu möödunud aasta aprillis ja et vaid minu raport (Nr. 233, 17. (28) aprill 1799. a.) võis plahvatuse peatada?“

Seepärast, kui Krudeneril tuleb valitsusele miskit ebameeldivat teatada, ta peab seda leevendama ja hoiatama krahv Paninit konfidentsiaalse kirjaga. See on veel sellegi poolest hädavajalik, et „krahv Rostopschin ei kasuta kuigivõrd oma mõju, et peatada otsus, milline on võetud vihahoo esimesel hetkel: ta mõtleb tema kätte täht-tähelt täita ja peaegu alati ta läheb liiale, tänu sellele, et ta ei tunne sõnade tähendust“.

Kohe seejärel tuleb Preisimaa ministrite iseloomustus, milline on vähehuvitav. Haugwitzi suhtes Panin märgib, et kui ta lahkus Berliinist oli see minister sõja poolt. Kuid ta „olles harjunud väikeste kavalustega ja üldsegi ei saa temale loota, tema iseloomu nõrkust silmas pidades“. Teistel Preisimaa ministritel on väike mõju. Mis aga puutub kuningas Friedrich Wilhelm III, siis Panin iseloomustas teda juba piisavalt üksikasjalikult oma tähelepanuväärses 28 veebruari (11 märtsi) 1799.a. kirjas viitsekantsler, vürst Kurakinile ((Kourakin, Куракин)).

Selline on krahv Panini erakordselt huvitava 23 oktoobri kirja sisu. Krahv Panin rõhutas pidevalt Preisimaaga sõbralike suhete hoidmise hädavajadusele oma instruksioonides Krudenerile ja mida enam pingelisemaks muutusid suhtes Viini õukonnaga, seda enam olulisemaks muutus Preisimaaga sõprus ning liit. Seepärast Panin, 19. detsembri 1799.a. kirjas Krudenerile rõhutab uuesti seda, et parun oma raportites Kõige kõrgema nimele jätaks välja kõik sellele, „välistamata ka

kõige väiksemaid asju, mis võiksid Valitsejat Preisimaa vastu üles ärritada, kuna et ma ei saa piisavalt tihti teiel korrata, et ilma Austriata on Preisimaa meile hädavajalik, sarnaselt sellele nagu ilma Preisimaata me hakkame pidurdamatult tegelema Austria kabineti endaga“.

Ei ole kahtlust, et harva oli Venemaa esindaja mingi välisriigi õukonna juures varustatud enam üksikasjalikumate ja täpsete juhistega, kui oli parun Krudener 1799. aasta. Ta võõis väga hästi tunda asjaolusid ja inimesi, kellega temal tulnuks asju ajada Berliinis ja tal oli täielik võimalus suhtuda teadlikult temale pandud olulise ülesande täitmiseks.

Kui parun Krudener saabus Berliini ja tutvus krahv Haugwitzi ning teiste Preisimaa ministritega kui „lihtne vene rändur“, kes on saadetud uuendama õigeid diplomaatilisi suhteid, ta märkas kohe, et Berliini õukond rõõmustas väga tema ametisse nimetamise üle ja kõik osutasid temale kõige sõbralikumat ja meelitavat vastuvõttu. Juba esimestel jutuajamistel Haugwitziga Krudener ütles, et Venemaa loobub „kõikide troonide vaenlase ründamisest“. Preisimaa minister rõõmustas väga nende sõnade peale ja ütles, et praegu on Venemaa ja Preisimaa vahelin kokkulepe võimalik, nii nagu mõlemad riigid on üksmeelel „mitte ainult printsiipides, vaid ka vahendites“. Sellise kokkuleppe aluseks peab olema: Šveitsi ja Taani sõltumatus ning Põhja Saksamaa neutraalsus.

Sellistes tingimustes parun Krudener isegi oletas, et kokkulepe sõlmimine võib toimuda juba 1800 aasta alguses ja ta teatas krahv Haugwitzile, et tema valitsuse arvates on hädavajalik kindlustada: 1)Bavaaria puutumatus, 2)Sardiinia sõltumatus, millist tahab Austria kaotada ja 3)Šveitsi sõltumatus ja neutraalsus. (Parun Krudeneri 2. (13.) detsembri 1799. aasta ja 31. detsembri 1799. aasta (11. jaanuari 1800. aasta) telegramm).

Kuid Berliini õukond ikkagi kahtles, et Kokkulepe Venemaaga võib tuua tema peale Prantsusmaa valitsuse pahameele. Sellel eeldusel ta oletas, et parem oleks, kui Venemaa sõlmiks esmalt Prantsusmaaga rahu, siis oleks kadunud Preisi ja S-Peterburi õukonna vahelistelt sõbralikelt suhetelt igasugune oht. Kooskõlas sellega kr. Haugwitz teatas par. Krudenerile, et Talleyrand edastas Preisimaa saadikule Pariisis Prantsusmaa valitsuse Venemaa õukonnaga rahu sõlmimise soovi ja Berliini õukond oli hea meelega valmis vahendajaks hakkama. Selle Krudeneri 16. (28.) jaanuari 1800. aasta telegrammile tegi Paul I oma käega järgmise resolutsiooni: „Mis puudutab meetmeid, milliseid tuleb võtta, siis ma olen iga kord hea meelega valmis nõustuma Preisimaa kuningaga; lähenemise suhtes Prantsusmaaga ja olen väga rahul nähes, et ta tuleb minu juurde ja eriti kui vastukaaluks Austriale“.

Nendele Valitseja sõnadele lisas krahv Panin enda poolt: Ma ei vii seda kunagi täide, ilma et oleks tungitud kallale minu südametunnistusele“. 30. jaanuari 1800 aastal parun Krudenerile saadetud kirjas kuulutab viitsekantsler, et ta käsi ei tõuse kunagi, et allkirjastada Prantsusmaaga rahu, seni kuni ei ole kõik troonid taastatud. Sellisest asjaolust on näha, et Keisri ja tema Välisministri vahel eksisteeris suur erimeelsus Prantsusmaaga peetavate läbirääkimiste suhtes. Instruksioonid, millised parun Krudener sai, tõestavad, et alati valitses krahv Panini arvamus. 30 jaanuari 1800 aasta telegrammis Valitseja teatab, et et ta ei taha mitte mingit korsika usurbaatori ettepanekut ära kuulata“, ja seepärast, lükkab tagasi Preisimaa vahendamise ettepaneku. Samamoodi ta otsustas Austria vastu enam energiliselt mittetegutseda, milline sellisel juhtumil oleks sunnitud minema Prantsusmaaga eraldi tehingule. Kuid oli üpris soovitatav uuendada 1792. aasta Liidutraktaadi kohustuslik jõud.

Kr. Haugwitz oli samuti veendunud, et Austriat ei tohi sundida viskuma Prantsusmaa embusesse, millist kuningas kartis hulga rohkem, kui esimest riiki. Preisimaa kuningas eeldab seepärast, et oleks olnud mõistlik „jätta Austria veel Prantsusmaa kaelale ja lükata Viini kabineti vastaste meetmete võtmine edasi kuni rahu sõlmimiseni ning tema eesmärkide arenemiseni“. Parun Krudener kasutas neid sõnu ära, et küsida Preisimaa ministrilt: et kui Preisimaad ka tegelikult ähvardab Prantsusmaa ja Austria poolne oht, siis kuidas selgitada Preisimaa isolatsiooni jäämise soovi? Sellele küsimusele Haugwitz vaidles viivitamatult vastu, et Preisimaa soovib väga „Venemaaga lähedast ühinemist“. „Ainiti“, hüüatas parun Krudener, „vaat saabus meie Liidutraktaadi kohustuslikkuse lõppemise tähtaeg. See leping on üpris ebamäärane, kuid seda ei uuendata. Kogu Euroopa ütleb, mõlemate õukondade vahel ei ole mitte mingit liitu!“ Haugwitz näis

olevat nende argumentidega löödud olevat ja ütles, et ta raporteerib sellest kuningale. (Krudeneri 24. jaanuari (4 veebruari) 1800. aasta telegramm.).

Märtsi alguses Haugwitz teatas parun Krudenerile, et kuningas on nõus uuendama endise Liidutraktaadi kohustuslikkust ja samal kuul Krudener, kes oli tõstetud Venemaa Berliini ja Dresdeni õukondade juures asuva saadiku ametjärku, esitas Venemaa uue Liidutraktaadi kava. Selles kavas olid märkimisväärselt muudetud endiste Liidulepingute salajased artiklid. Krahv Panin soovis, et uus leping oleks Berliinis allkirjastatud, kuid Valitseja käsul aga S-Peterburis.

Preisimaa valitsus ei teinud selle Liidulepingu sõlmimiseks erilisi probleeme, pidades silmas selle lausete „süütut“ iseloomu. Krahv Haugwitz ise ütles avameelselt välja salamõtte, milline juhtis tema tegevust nende läbirääkimiste ajal. On piisav, rääkis ta parun Krudenerile, et Euroopa teadis, et Venemaa ja Preisimaa on liitlased; kuid ei ole vajadust, et ta teaks seda, milles seisnesid nende vastastikused liidulised kohustused. Berliini kabinet pidas arvatavasti silmas vaid kasu, millist ta võis saada vaid Venemaaga liidu eksisteerimise faktist, nii Prantsusmaa kui ka eriti Austria suhtes. See liit tõstis märkimisväärselt tema hääle kaalu Euroopa asjade lahendamisel. Kuid Preisimaa ei soovinud üldsegi võtta enesele kohustusi, millised võinuks tema käsi siduda ja kompromiteerida tema neutraalset seisundit.

16.juulil 1800. aastal Peterhofis allkirjastatud Liidutraktaat vastab täielikult Preisimaa, mis ka ei juhtuks poliitika puhul, neutraalseks jäämise eesmärgile.

*

Püha ja Lahutamatu Kolmainsuse nimel.

Kuna T. M. Ülevenemaaline Keiser ja T. M. Preisimaa Kuningas leidsid, et ei ole midagi nende ühiste kasudele ja tuludele miskit sobivamat, et kinnitada sõpruse ja hea koosmeele sidemed, millised eksisteerivad nõnda õnnelikult mõlemate Õukondade vahel, kui S-Peterburis 27. juulil (7. augustil) 1792. aastal sõlmitud Liidu-kaitselepingu uuendamine, siis nad ka nõustusid asuma nõnda päästva asja teostamisele, enne kui mainitud Liidulepingu kehtivusaeg lõppeb.

Selleks nad valisid ja nimetasid oma volinikeks, aga nimelt:

T. M. Ülevenemaaline Keiser - Kr. Fjodor Rostoptšini ((Theodore Rostopschin, Феодор Ростопчин)), Oma tegev-salanõuniku, oma Nõukogu liikme, Välisministeeriumi kolleegiumi esimene kaasistuja, Posti peadirektor, Riigi Püha Jean de Jerusalemi ordu Suurkantsler, Venemaa riiklike Püha Apostel Andrei Pervosvannõi ja teiste ordenite kavaler ja krahv Nikita Panini ((Никита Панин)) – Oma Viitsekantsleri, Tegev-salanõuniku, Tegev kammerhärra ja Püha Aleksander Nevski jne ordenite kavaler;

aga T. M. Preisimaa Kuningas – krahv Spiridon Lusi ((Спиридон Лузи)), Tema armee jalaväe kindral-leitnant, Oma erakorralise saadiku ja täievolilise ministri T. M. Ülevenemaalise Keisri juures ja Väärikuse ordeni kavaleri, kes kohtudes ja vahetades oma volikirjad, otsustasid vastu võtta alljärgnevad artiklid:

I.

T. M. Ülevenemaaline Keiser ja Tema Majesteet Preisimaa Kuningas kohustuvad selle sõbraliku ja Liidu-kaitselepinguga Enda, Oma Pärijate ja järeltulijate eest toimida nii teine-teisega, viisakalt kui tõelise liitlase ja siira sõbraga, aidates kaasa teine-teise kasudele, kui enda omadele ja tõrjudes niivõrd kui võimalik kõik, mis sellele õnnelikule ühendusele teha või halvustada võiks.

II.

Kõrged lepingupooled otsustasid, et inimsoo hüvanguks kindla üleüldise rahu taastamine on esimeseks reegliks ja selle Liidu poliitilise süsteemi aluseks. Seetõttu, ühest küljest võimaldavad nad endale samuti ka tulevikus vabaduse sõlmida teiste riikidega lepinguid, millistel on nendega samasugused reeglid ja kes oma ühinemisega ei tekita mingit pahakspandavat ja segadust tekitavat selle lepingu peamisele asjale, vaid võivad anda sellele veelgi suurema jõu ja mõju; teisest küljest kohustuvad mitte astuma käesolevale lepingule vastu olevatesse sidemetesse; kuna nad soovivad üht, vastastikusel nõusolekul, kutsuda ja lubada liituda teisi samade mõtetega õukondi ja ainuti ei tee otse, ega kaudselt, või ka mingilgi viisil, milline see ka ei oleks, midagi, mis võiks olla nende poolt hukkamõistetav ja sellele kohustusele vastandlik, hakkavad selle vastu kõigi oma jõududega tegutsema.

Selle Liidu suuremaks kinnitamiseks Kõrged Lepingupooled kohustuvad vastastikku käendada ja ka tegelikult ja eranditult kindlalt tagada kõiki piirkondi, vürstiriike, krahvkondi, valdusi, provintse, maid ja linnu, milliseid nad valdavad Euroopas selle lepingu sõlmimise hetkel. Peale selle mõlemad Kõrged Lepingupooled kohustuvad kaitsma end kõigi jõududega oma vaenlaste eest, kes nad ka ei oleks, selleks et jääda rahulikult ja täielikult valdama oma ülalpool mainitud piirkondi.

Artikkel III.

Kui aga, Artikkel II mainitud käendamise tulemusel, suurte pingutustega, juhtub (Jumal hoidku selle eest) et ühele või teisele Kõrgele lepingulisele poolele sooritatakse kallaletung, või keegi neist on häiritud ühe või teise riigi poolt oma valduste ja provintside valdamisel, siis nad lubavad ja vastastikku kohustuvad kasutama, nii nagu selle kohane palve järgneb, kasutada eelkõige oma häid teeneid vaenuliku tegevuse tõrjumiseks ja et solvatud pool saaks kätte temale ettenähtud täieliku rahulduse; kuid kui sellised teened osutuvad ebapiisavateks, et vältimatu rahuldamine ka teostatud saaks, siis nad lubavad anda teine-teisele kolme kuu pärast peale allpool sätestatud abi-palve esitamist, aga nimelt: T. M. Ülevenemaaline Keiser 10.000 inimest jalaväes ja 2000 inimest ratsaväes, aga T. M. Preisimaa Kuningas 10.000 inimest jalaväes ja 2.000 inimest ratsaväes.

Artikkel IV.

Peale selle Nende Majesteetid lubavad samal ajal anda ja pidada ülal mainitud abiväge kuni vaenulike tegevuste täieliku lõpuni. Kui aga ainiti juhtub, et kokkulepitud abist jääb väheseks, et tõrjuda ja lõpetada vaenulik kallaletung ning et kustutada täielikult sõjaleek, siis sellel äärmuslikul juhtumil nad võimaldavad endal, kooskõlas nende esimese kavatsusega, võtta võimekamaid meetmeid selleks, et taastada ja kinnitada rahu, nõustudes selle abi suurendamise viisidega ja kasutada hädavajalikul juhtumil, vastastikuseks kaitseks, kõiki oma jõudusid, et selle samaga kiiremini lõpetada sõja hädad ja et takistada selle edasi laienemist.

Artikkel V.

Abiväed peavad olema varustatud väli-suurtükiväega, lahingumoonaga ja kõige vajalikuga, vastavalt nende arvule. Palka ja noorsõdureid hakkab palutud pool igal aastal ise andma. Mis aga puudutab tavalisi toiduportse ja loomasöödaratsioone aga samuti ka kortereid, siis kõike seda hakkab andma palunud õukond ja sellisel alusel, mille järgi ta peab ülal oma endi vägesid sõjakäigul ja kasarmus olles.

Artikkel VI.

Needsamad abiväed peavad asuma vahetult palunud õukonna armee ülemjuhataja käsu all; kuid muudes küsimustes hakkavad nad olema oma enda kindrali võimkonnas ja neid kasutatakse vastuvaidlematult kõigis sõjalistes tegevustes sõjaväe reeglite järgi; ainiti sellisel tingimusel, et need sõjalised tegevused on eelnevalt otsustatud ja määratletud Sõjanõukogus abivägesid juhtiva kindrali juuresolekul.

Artikkel VII.

Nendes abivägedes distsipliin ja sõjaväe majandus nendes vägedes, sõltub vaid nende oma ülemusest ja neid ei tohi vintsutada, ega seada suuremasse ohtu, kui seda tehakse paluva õukonna sõjave suhtes; ja vastupidiselt sellele kõigil juhtudel hakatakse jälgima, kuivõrd see on võimalik, sõjaväe arvestamisel täielikku võrdsust ja täpselt proportsionaalselt vastavalt nende arvule ning jõule, millise juures nad teenima hakkavad. Selleks on lepitud nimelt kokku, et kunagi ei segata malevaid moodustades sõjaväes rühmi üksteisega, vaid neid pannakse ühe ja teise armee poolt välja vaheldumisi, nõnda et ülemjuhataja moodustab malevad kaks korda järjest oma üksustest, aga kolmas hakkab koosnema vaid abivägede korpusest.

Artikkel VIII.

Armee ülemjuhataja, millise juures hakkab asuma ühe või teise lepingulise poole abivägede korpus, hakkab olema kohustatud leppima kokku abivägede korpuse kindraliga, nii et ei tekiks mingit tüli vägede jaotamise suhtes. Kõige kõvemini hakatakse püüdlema selle poole ja see määratletakse enimvõimaliku võrdsuse alusel, et abivägede korpusele antakse erapooletult korterid ja ka vajalikud kohad ratsaväe ning vooi hobustele, et neid hoida heas seisundis, et oleks võimalik osutada paremini teeneid riigile, millise armee juures hakkab asuma abivägede korpus.

Artikkel IX.

Peale sele need abiväed hakkavad omama enda vaimulikke ja täielikku vabadust pidada oma jumalateenistusi ja nende üle hakkavad kohut mõistma neid käsutav kindral ja ohvitserid ning seda vaid oma valitsejate seaduste ja sõjaväe eeskirjade alusel.

Artikkel X.

Trofeed ja kogu vaenlaselt saadud sõjasaak, peavad kuuluma nendele vägedele, millised need võtavad.

Artikkel XI.

T. M. Ülevenemaaline Keiser ja T. M. Preisimaa Kuningas kohustuvad, üksi ilma teise teadmata ja selleks vastastikuse nõusolekuta, vaenlasega mitte ainult rahu, vaid ka relvarahu mitte-tegema, ega astu ilma mõlemate lepingupoolte teadmata ja loata ka selles asjus läbirääkimistesse. Vastupidiselt sellele, nad kohustuvad saatma viivitamatult õiged teated kõigist ilmsiks tulnud läbirääkimiste katsetest, milliseid ühe või teise poole suhtes, otse või kaudselt, kirjalikult või ka suuliselt, ette võetakse.

Artikkel XII.

Kui palutud pool abi andmisel, milline on lepitud kokku käesoleva lepingu Artikkel III lausetega, satub ise rünnaku alla ja on seetõttu sunnitud oma väed enese julgeolekuks tagasi

kutsuma, siis ta võib seda vabalt teha, teatades sellest palunud poolele kaks kuud ette. Samamoodi, kui palutud pool asub ise abi palumise hetkel sõjas ja seetõttu on sunitud jätma enda juurde oma julgeolekuks need väeüksused, milliseid, käesoleva lepingu jõul oleks pidanud saatma oma liitlasele, siis ta vabastatakse sellisel juhtumil mainitud abi andmisest kogu selle aja kestel, mil selline vajadus edasi kestab.

Artikkel XIII.

Mõlemad kõrged lepingupoolel, soovides anda oma alamatele kõik hästi korraldatud kaubanduse kasud, kavatsevad asetada need kindla ja vahetu lepingu alusele, millise koostamise juurde viivitamatult ja äärmise üksmeelega asutakse, aga seni kuni seda lepingut sõlmitud ei ole, lepivad mõlemad lepingupoolel kokku, et lubavad vastastikuselt oma alamatel nende riikides kasutada kõiki võimalikke soodustusi, milliseid kasutavad nende juures kõige enam soodustatud rahvad.

Artikkel XIV.

See Liiduleping kestab kaheksa aastat, lugedes ratifitseerimiskirjade vahetamise päevast; enne selle tähtaja lõppemist saab seda uuendada, võttes arvesse uued asjaolud.

Artikkel XV.

Käesolev leping ratifitseeritakse ja selle ratifitseerimiskirjad vahetatakse S-Peterburis kuue nädala pärast, või kui võimalik, siis ka varem.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus Peterhoffis, 16. (28.) juulil 1800 aastal.

(L.S.) Comte de (L.S.)Spiridon comte (M.П.) Гр. Ростопчинъ. М.П.) Гр. Лузи.

Rostopsin. De Lusi. (M.П.)Гр. Панинь.

(L.S.)N. Comte de Panine.

*

Eraldi ja salajane artikkel I.

T. M. Preisimaa Kuningas, selleks, et anda T. K. Majesteedile oma siira sõpruse märk, garanteerib pidulikeimal viisil, käesoleva artikli jõul, Holstein-Gottorpi õukonna nooremale liinile Oldenbourgi ja Delmenhorsti hertsogkondade, millised olid neile üle antud loovutamisega, mis tehtud praegu valitseva Keisri poolt, endise Ülevenemaalise Suurvürsti poolt, rahulik valdamine, ja nimelt kõik aktid, millised kinnitavad loovutamise õigust ja mainitud Holstein-Gottorpi noorema liini asendamist, koos kõigi siia puutuvate aktidega, millisteks on 1767.a vahetamise eelnev akt, milline on sõlmitud Venemaa ja Taani vahel, 1773. aasta lõpplik traktaat, mis tehtud Taani ja T. K. M. Ülevenemaalise Suurvürsti poolt ja 1773. a. Oldenbourgi ja Delmenhorsti hertsogiriikide T. K. Majesteedi poolt selle õukonna nooremale liinile loovutamise akt.

Käesolev eraldi ja salajane artikkel hakkab omama samasugust jõudu jne.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus Peterhoffis, 16 (28) juulil 1800 aastal.

(L.S.) Comte de (L.S.)Spiridon comte (M.П.) Гр. Ростопчинъ. М.П.) Гр. Лузи.

Rostopsin. De Lusi. (M.П.)Гр. Панинь.

(L.S.)N. comte de Panine.

*

Eraldi ja salajane artikkel II.

Kuigi Jeveri mõisa valdamist loetakse Venemaa Keiserrigist täiesti eraldi olevaks valduseks, sellegi poolest on see võetud üldise garantii alla, millise T. M. Preisimaa Kuningas võttis enda peale peamise traktaadi teise artikli jõuga.

Mis aga puudutab Preisimaa Westphalie provintsi, milline on käesoleva sõja ajal okupeeritud Prantsuse vägede poolt ja Bale rahu sõlmimise ajast, siis nad on ajutiselt jäetud T. K. Majesteedi garantii alt välja ja need võivad olla siia võetud mitte enne, kui need on tagastatud seaduslikule monarhile.

Käesolev eraldi ja salajane artikkel hakkab omama samasugust jõudu ja jne.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus Peterhoffis, 16 (28) juulil 1800. aastal.

(L.S.) Comte de (L.S.)Spiridon comte (M.П.) Гр. Ростопчинъ. М.П.) Гр. Лузи.

Rostopsin. De Lusi. (M.П.)Гр. Панинъ.

(L.S.)N. comte de Panine.

*

Eraldi ja salajane artikkel III.

Selleks, et vältida probleeme, millised tekivad vägede väga kaugete toimetamisel, millised segaksid abivägede, millised on käesoleval kuupäeval allkirjastatud Liidu-traktaadi Artikkel VI sätestatud, kiiret kohale jõudmist, T. M. Ülevenemaaline Keiser ja T. M. Preisimaa Kuningas, käesoleva eraldi artikliga, nõustusid abivägede saatmise asendada igaastase rahalise abi saatmisega, sel juhtumil, kui Venemaa oleks ise sattunud rünnaku alla Türgiga piirnevates provintsid, aga Preisimaa Gueldre, Cleves, Ostfrise provintsid ja üldse teisel pool Weseri jõge asuvates valdustes. Sellel juhtumil nad kohustuvad andma kümne tuhande jalaväelase ja kahe tuhande ratsaväelase asemel nelisadatuhat rubla aastas, millised on kokkuleppel hinnatud muutumatult 30769³/₄ ((tegelikult kolm kolmeteistkümnendikku. KL.)) metall-marga vääreks, Cologne kaalu järgi; millised peavad olema makstud välja igal aastal neljal tähtajal, või siis iga kolme kuu järel, sajatuhande rubla kaupa.

Käesolev eraldi ja salajane artikkel hakkab omama samasugust jõudu jne.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus Peterhoffis 16 (28) juulil 1800. aastal.

(L.S.) Comte de (L.S.)Spiridon comte (M.П.) Гр. Ростопчинъ. М.П.) Гр. Лузи.

Rostopsin. De Lusi. (M.П.)Гр. Панинъ.

(L.S.)N. Comte de Panine.

*

Eraldi artikkel.

T. M. Ülevenemaaline Keiser ja T. M. Preisimaa Kuningas, soovides anda niivõrd kui võimalik, Liidu-kaitse-traktaadile enam kaalu ja jõudu, milline oli nende vahel sõlmitud 16 (28) juulil Peterhoffis käesoleval aastal, nõustusid selle lepingu juurde kutsuma Rootsi ja Taani, Ottomani Porta, Saxe ja Hannoveri Valijavürste ja Hesse-Casseli Landgrave; sellise arvestusega, et

võrdsustada neist igaüks neist riikidest vahenditega ja vastastikuste suhetega need kohustused, millised nad võtavad täitmiseks enese peale.

Seda eraldi artiklit hakatakse hoidma salajas seni, kuni kõrged lepingupooled loevad selle avalikustamise vastastikustele huvidele vastavaks. Ta hakkab omama samasugust jõudu ja mõju, just nagu see oleks sõna-sõnalt võetud traktaadi teksti. See ratifitseeritakse ja selle ratifitseerimiskirjad vahetatakse S-Peterburis kuue nädala pärast või kui võimalik, siis ka varem.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus Peterhoffis ((Gatschina, Петергофе)) 20 augustil (1. septembril) 1800. aastal.

(L.S.) Comte de (L.S.) Spiridon comte (М.П.) Гр. Ростопчинъ. М.П.) Гр. Лузи.

Rostopsin.

De Lusi.

(М.П.) Гр. Панинъ.

(L.S.) N. comte de Panine.

*****

Nr. 239.

1800. a. 20. august (1. september). Saksooniaga sõlmitud pärandvaralt võetavate võetavate maksude võtmise õiguse tühistamise konventsioon. (П.С.З. № 19520).

((F. Martensi kommentaar.))

Alljärgnev konventsioon avab terve samasuguse sisuga aktide rea, millistega Venemaa väljendas oma kavatsust minna mööda teed, milline valiti Lääne-Euroopa riikide poolt, et arendada rahumeelseid rahvusvahelisi suhteid. Euroopa valitsused veendusid ainult vähehaaval keskaegsest rahvusvahelistest suhetest loobumise hädavajalikkusest, millise jõul viimased pidid olema riigikassa rikastamise vahendiks. Kooskõlas selle vaatega surnud välismaalaste vara konfiskeeriti kohaliku võimu kasuks ja ainult samm-sammult see kogu pärandi (droit d'aubaine) konfiskeerimise õigus leevenes ja läks üle välismaalaste pärandvaralt, millist taheti viia välismaale (droit de detraction) kindlaksmääratud lõivu võtmise õiguseks.

Riigid loobusid viimasest õigusest kahtmoodi: kas seaduse, milline tühistas selle kõigi välismaiste alamate suhtes, väljaandmisega, või siis, nad sõlmisid omavahel selle õiguse tühistamist puudutavad formaalsed rahvusvahelised aktid.

Venemaa astus viimati mainitud teele juba käesoleva sajandi alguses, kui ta hakkas sõlmima välisriikide alamatelt, kes surid Venemaa riiklikul territooriumil, pärandvaralt võetava maksu võtmise õiguse suhtes spetsiaalseid rahvusvahelisi konventsioone. On ise-enesest mõistetav, et õeldes lahti sellest keskaegsest õigusest välisriikide alamate kasuks, Venemaa valitsus seadis pidevalt tingimuseks samasuguse lahtiütlemise välisriikide valitsuste poolt Venemaa alamate, kes surid välismaal, kasuks.

Selles samas mõttes lahendab küsimuse Venemaa ja Saxe vahel 1800. aastal sõlmitud konventsioon.

*

Püha ja Jagamatu Kolmainsuse nimel.

T. M. Ülevenemaline Keiser ja T. H. Saxe Valijavürst ((S.A.S. Electrale de Saxe, E.Cв. Курфирсть Саксонский)), olles innustatud vastastikusest soovist mitte ainult kõvemini kinnitada, senini nende vahel eksisteerivaid sõpruse sidemeid ja head üksmeelt, aga ka seejuures luua need õnnelikud tulemused tunnetatavateks mõlemate vastastikustele alamatele, kõrvaldades kõik selle, mis võib tekitada takistusi kaubandusele ja nende vahelistele vastastikustele suhetele, otsustasid

mainitud alamate kasuks tühistada ja igaveseks ajaks kaotada igasuguse õiguse mingitele kinnipidamistele või siis kümnisele, millist senini nende valdustes senini võetud oli suguvõsa- või pärusmõisatelt, milline on jäetud nende vastastikuste alamate poolt, kes on surnud nende Valitsejate vastastikustes valdustes. Sellise kavatsusega allakirjutanud volinikud, olles selleks piisavalt volitatud, otsustasid ja sõlmisid järgmised artiklid:

Artikkel I.

Ja eksisteerib nüüdsest mõlemate riikide alamate vahel täielik võrdsus ja täielik vastastikulisus kõiges, mis puudutab suguvõsa- või pärusmõisaid, milliseid hakatakse saada ühelt või teiselt poolt ja lugedes selle lepingu allakirjutamise päevast, igasugused õigused mingile kinnipidamisele või kümnisele ((kümnnendikule osale)), millisele sellised pärandid olid enne allutatud, igaveseks ajaks tühistatud ja kaotatud.

Artikkel II.

Seepärast pärijatele, nii Venemaa, kui ka Saxe alamatele, kellel on õigus pärandile, milline on teise valitseja valdustes, testamendi järgi, või siis ka ilma selleta neile jäänud, hakkab vabalt kätte saada, olemata allutatud kinnipidamise või kümnise võtmise õigusele, milline see ka ei oleks; kuna T. M. Keiser ja T. H. Valijavürst selles asjas kaotavad kõik määrustikud, asutused, seadused ja institutsioonid, millised on neile kuuluvates piirkondades selle vastu tehtud.

Artikkel III.

Ainiti aga mõlemad kõrged lepingupooled, asutades selle täiesti vastastikuse pärandvaralt mahaarvamise vabastamise, milliseid saadakse vastastikustes riikides, piiravad seda ainult selles, mis puudutab riigikassa kasuks kinnipidamist või kümnise võtmist, aga mitte ei kavatseta tühistada sellist maksu liiki, millist seaduslikel alustel laiendatakse vaibepärandilt ((riigi omandisse minevalt pärandilt)) võtmisele ja milline vastupidiselt jääb endiselt pärandilt võetavaks, millist võetakse mainitud arvete õiendamiseks, kui mõningatel juhtudel nad ise sellistest arvete õiendamisest vabatahtlikult loobuvad ja võtavad selliseid arvete õiendamisi vastu teiselt riigilt, kuhu mainitud pärandvara on üle viiakse, seaduslikud vastastikususe tunnistused, milliseid nimetatakse *reversaalideks*, vastastikuseks äranägemiseks ((reversales de observando reciproco.))

Artikkel IV.

Selle lepingu ratifitseerimiskirjad vahetatakse kahe kuu pärast või ka varem, kui see on võimalik.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus Gatschinas, 20 augustil 1800. aastal.

(L.S.) Comte de (L.S.)G. De Voel- (M.П.) Гр. Ростопчинъ. (M.П.) Г. Фель-
Rostopsin. Kersahm. (M.П.)Гр. Панинъ. Керзамъ.
(L.S.)N. comte de Panine.

*****

1800.a. 6. (18) detsember. Preisimaaga sõlmitud neutraalse kaubanduse kaitse traktaat. (II.C.3. № 19676).

((F. Martensi kommentaar.))

1800.aasta juuli-liidu-traktaat (Nr. 238) ei omanud mingit praktilist tähtsust ja ei kohustanud kuigivõrd Berliini kabinetti oma neutraalsusest lahti ütlema. Kuid Keiser Paul I lootis, et peale Liidutraktaadi sõlmimist, Preisimaa nõustub spetsiaalses salajases aktis määratlema täpsemalt oma Prantsusmaa suhtes võetud liidulised kohustused.

Üheaegselt Liidutraktaadi uuendamiseks peetud läbirääkimistega toimusid samuti läbirääkimised salajase Liidu-konventsiooni sõlmimise suhtes, milline oli suunatud Prantsusmaa Vabariigi vastu. Parun Krudeneril oli kästus teha see ettepanek, kuid ta ei pea rõhuma sellise akti viivitamatule allkirjastamisele. Venemaa valitsus soovis eelkõige selgitada välja seda, millisel määral on Preisimaa seotud tema poolt Prantsusmaa suhtes võetud kohustustega. „Potsdami kabinet“, kirjutas krahv Panin parun Krudenerile 2. mail 1800. aastal, „on käesoleval hetkel ainsaks, kellega me võime astuda konfidentsiaalsetesse läbirääkimistesse, pidades silmas hädasid, millised on tabanud Euroopat, täielik Venemaa ja Preisimaa vaheliste huvide solidaarsus on tõesti, nagu ütles krahv Haugwitz, viimaseks päästeparveks“.

Valitseja, krahv Panini sõnul, soovib kasutada salajase konventsiooni sõlmimiseks peetavaid läbirääkimisi ära selleks, et veenduda Preisimaa kuninga kavatsustes“.

Sel määral, kuidas sündmused arenesid ja Preisimaa kaastegevus võitluses Prantsumaaga muutus tungivalt vajalikuks, hakaks Venemaa valitsus nõudma, et Berliini valitsus allkirjastaks salajase Liidukonventsiooni.

Krahv Haugwitz suhtus esialgu Venemaa ettepanekusse just kui kaastundega. Kuid tema poolt maikuu parun Krudenerile üle antud konventsiooni kava oli sellisel määral ilma jätud igasugusest praktilisest tähendusest, et krahv Panin luges end olevat õigustatud ütlema, et „mitte ükski Valitseja, kes tunnetab oma väarikust, ega ükski ministeerium, milline mõistab väljendite tähendust, ei nõustu sarnase akti allkirjastamisega, milline piirab kokkuleppe ühe avaldusega, et pooled lepivad kunagi Euroopa huvides kokku“. Krahv Haugwitzi kava oli, Venemaa viitsekantsleri sõnade järgi, täidetud „mõtetute fraasidega“ (13. juuni 1800. a. telegramm).

Venemaa saadik esitas juulikuus vastu-kava ja parun Krudener püüdis Preisimaa ministrit veenda selles, et tema poolt koostatud kava ei saa omada mingit praktist tähtsust.

Ainiti krahv Haugwitz oli täiesti teist meelt. Ta testas, et sündmused arenevad nõnda kiiresti, et asjaolud võivad olla sisse võetud vaid üldistes fraasides. Krudener ise oli seda meelt, et Preisimaa kabinet peab silmas vaid süsteemi: „tegutseda vastavalt asjaoludest sõltuvalt“.

Kuid Paul I ikkagi nõudis selle konventsiooni allkirjastamist, vaatamata Berliini kabineti ilmsele soovile säilitada, mis ka ei juhtuks, neutraalsus.

Lõpuks, augustikuu alguses krahv Haugwitz luges parun Krudenerile ette telegrammi, milline oli tema poolt saadetud krahv Lusile S-Peterburgi. Telegrammis Preisimaa valitsus keeldub otse pakutud konventsiooni allkirjastamisest. Kuid kui parun Krudener väheke naiivsel viisil küsis Preisimaa ministrilt: on see ikka otsene äraütlemine? Haugwitz vastas: „o, ei! läbirääkimisi võib jätkata!“. Ja tõesti, läbirääkimised jätkusid.

Augusti lõpus esitas Venemaa saadik Preisimaa ministrile kaks uut salajase konventsiooni kava ja valitsuse uue ettekirjutuse järgi ta nõudis uuesti neis ühe allkirjastamist. Siis krahv Haugwitzi kannatus katkes ja ta pidas parun Krudeneriga tõsise jutuajamise, millist viimane nimetas „üpris tormiliseks“. Preisimaa minister keeldus järsult konventsiooni sõlmimisest, kuulutades kuninga nimel, et Preisimaa ei riku demarkatsioonijoont, et ta on rahul oma neutraalsusega ja et kuningas ei kavatse uue relvastumisega häiret tekitada. (Krudeneri 1 (13) septembri 1800.a. telegramm.).

Sellisel viisil lõppesid läbirääkimised salajase konventsiooni sõlmimise küsimuses, kuigi alles veel 1800. a. oktoobris parun Krudener sai oma valitsuselt loa teatada Haugwitzile Venemaa valitsuse poolsest läbirääkimiste jätkamise lõpetamisest.

Seevastu lõppesid üpris kiiresti sõja ajal neutraalset kaubandust pudutava traktaadi uuendamist käsitlevad läbirääkimised. Keiser Paul I, soovides uuendada Esimest, 1780. a. relvastatud neutraliteeti, tegi parun Krudenerile ülesandeks teha Preisimaa valitsusele sarnase konventsiooni, milline oli allkirjastatud 1780.a., sõlmimise ettepanek. See ettepanek võeti Preisimaa valitsuse poolt viivitamatult vastu ja 6 (18) detsembril toimus S-Peterburis lepingu allkirjastamine.

Spetsiaalset tähelepanu väärrib 1. augusti 1800.a. telegramm parun Krudenerile, milline käsitleb tuntud Hamburgi Senati poolt kahe prantsuse emigrandi väljaandmist Napoleonile. Venemaa esindaja Hamburgis, Muravjov ((Muraviev, Муравьевъ)), protesteeris energiliselt Hamburgi magistraadi sellise korralduse vastu ja Keiser Paul I, mainitud telegrammis, väljendab Muravjovile selise teguviisi eest, oma erilist tunnustust.

„Prantsusmaa valitsus“, kirjutab ta 1. augusti telegrammis, „ei oma mitte mingit õigust nõuda kahte indiviidi, kes asuvad Louis XVIII, mitte korsiklase Bonaparte alamluses. Need-samad kaalutlused, millised ei luba preislase, venelase või inglase väljaandmist Pariisi timukatele, on rakendatavad ka nende prantslaste suhtes, kes jäid ustavaks oma kuningale ja religioonile, kes üldsegi ei tunnista usurbaator Bonaparte võimu ja ei kellel ei vabariikliku Prantsusmaaga miskit ühist“.

*

Tema Püha ja Jagamatu Kolmainsuse nimel.

Kuna käesoleva meresõja ajal on neutraalsete riikide meresõiduvabadus ja kaubanduse julgeolek vapustatud ja rahvusliku õiguse põhimõtted põlatud, siis T. M. Ülevenemaaline Keiser ja T. M. Preisimaa Kuningas, järgides oma armastust õiglast ja ühesugust hoolitsust kõiges, mis võib soodustada nende valdustes ühiskondlikku heaolu, otsustasid selle hüveks anda uue neutraliteedi aluste kinnituse, millised oma olemuselt hakkavad olema kõigutamatud, ei nõua selleks miskit muud, et olla austatud, kui selline valitsuse kaastegutsemine, milliste kasu seisneb nende kaitsmises.

Sellel eesmärgil T. K. Majesteet teatas 15. augusti deklaratsioonis Põhja õukondadele, keda kohustab ühesugune kasu ühesugusteks meetmeteks sarnastes asjaoludes, kuivõrd ta kavatseb taastada puutumatus tervikus kõikidele rahvastele ühine õigus vabalt sõita merd ja tegeleda kaubandusega ning sõltumatult sõdivate poolte ajutistest huvidest. T. M. Preisimaa Kuningas jagades Oma Augustliku Liitlase soovi ja tundeid ja huvide soodustav kokkulangevus, kindlustades nende vastastikut usaldust, kaldus koos vastu võtma relvastatud neutraliteedi süsteemi taastamise kavatsusi, milline oli tähele pandud niivõrd suure edu poolest viimase Ameerika sõja ajal, uuendades neid soodsaid reegleid, käesolevatele asjaoludele vastavalt, uue konventsiooniga.

Selleks T. M. Ülevenemaaline Keiser ja T. M. Preisimaa Kuningas nimetasid oma volinikeks, aga nimelt: T. K. M. Oma T-S-Nõuniku, Oma Nõukogu liikme, Välisministeeriumi kolleegiumi esimese kaasistuja, Posti peadirektori, Riigi Jean de Jerusalemi ordu Suurkantsleri ja Suure Risti ordeni kavaleri jne., krahv Fedor Postopsini ((Theodor de Rostopsin, Федор Ростопчин));

aga tema Preisimaa Majesteet, Tema jalavägede kindral-leitnandi, oma erakorralise saadiku ja täievolilise ministri T. M. Ülevenemaalise Keisri juures ja Punase Kotka ning Vahvuse ordeni kavaleri, krahv Spiridon de Lusi, kes peale oma volikirjade vahetamist, leppisid kokku järgmistes artiklites:

Artikkel I.

T. M. Ülevenemaaline Keiser ja T. M. Preisimaa Kuningas teatavad, et nad suvatsevad teha rangeimat järelvalvet keeldustest, millised on tehtud oma alamate poolse sala- ja keelatud kaubaga, mingi riigiga, milline see ka ei oleks, juba sõdiva, või sellesse tulevikus asuda võivatega, kauplemise keelust kinnipidamise üle.

Artikkel II.

Selleks, et hoiduda igasugusest kahtlusest ja igasugusest arusaamatusest selle üle, mida tuleb mõista salakauba all, T. M. Ülevenemaaline Keiser ja T. M. Preisimaa Kuningas teatavad, et nad tunnistavad sellena järgmised kaubad, aga nimelt: kahurid, mortiid, tulirelvad, püstolid, pommid, granaadid, kuulid, mürsud, püssid, tulekivid ((räni)), süütenöörid, püssirohi, salpeeter, väävel, soomusrüüd, odad, mõõgad, portupeed, padrunitaskud, sadulad ja ratsmed: välistades ainiti nende selline hulk, millised võivad olla vajalikud laeva ja sellel asuva ekipaazi kaitsmiseks; kõik muud asjad, millised need ka ei ole, millised ei ole selles artiklis nimetatud, ei loeta sõjaliseks ja mereväe varustuseks, ei kuulu konfiskeerimisele ja järelikult peavad olema läbi lastud vabalt ja vähimagi probleemita. Samamoodi on lepitud kokku, et selles artiklis ei saa milleski olla taunimisväärtset sõdivate pooltega tehtud endiste lepingute suhtes, millistega sarnased kaubad on reserveeritud ((недохранены)), keelatud või lubatud.

Artikkel III.

Sellise, eelmise artikli jõul nimetatu ja neutraalsete rahvaste kaubandusest kõige selle välistamine, milline võib olla salakaubaks, T. M. Ülevenemaaline Keiser ja T. M. Preisimaa Kuningas suvatsevad ja soovivad, et igasugune teine kaubandus oleks olnud ja jääks täiesti vabaks; Nende Majesteetid, selleks, et piisavalt kaitsta loomuliku õiguse üldisi aluseid, millistest kaubanduse- ja meresõidu vabadus, samamoodi kui neutraalsete rahvaste õigused tulenevad vahetult, otsustasid mitte jätta neid edaspidi omavolilisest tõlgendamisest sõltuvusse, millised tingitud üksikutest ja ajutistest huvidest. Sellise kavatsusega nad otsustasid:

1) Et igasugune laev võib sadamast-sadamasse ja sõdivate rahvaste randade lähedal sõita vabalt.

2) Et kaubad, millised kuuluvad mainitud sõdivatele riikide alamatele, on vabad neutraalsetel laevadel, välja arvatud keelatud kaubad.

3) Selleks, et märkida see, mis kujutab endast blokeeritud sadama olemust, selline nimetus peab olema antud vaid sellele sadamale, millisesse sisenemine on seotud ilmselge ohuga selle riigi korralduste poolt, mis teda ründavate laevadega, mis on paigutatud piisavalt väikesele kaugusele; ja et igasugune laev, milline sõidab blokeeritud sadamasse, võib ainiti siis olla loetud seda konventsiooni rikkunuks, kui teda on teavitatud blokadi korraldanud ülemuste poolt sadama olukorra suhtes, teeb katse sinna jõu või kavalusega tungida.

4) Et neutraalseid laevu ei tohi arestida teisiti, kui tõestel põhjustel ja ilmselgetes asjades, et nende üle võib viivitamatult kohut mõista, et kohtumenetlus peab olema alati ühesugune, kiire aj seaduslik ja et iga kord peale nende, kes kahju kannatasid, sunnitud rahuldamist, tegemata mitte mingit rikkumist, oleks osutatud ka Nende Majesteedi lipu solvamise eest täielik rahuldamine.

5) Et Keiserliku või Kuningliku laevastiku laeva või laevu, millised saadavad ühest või mitmest kaubalaevast koosnevat konvoid, käsutava ohvitseri teatamine, et tema konvois ei ole pardal mitte mingit keelatud kaupa, on piisavaks, et vältida tema laeva või tema konvois olevate laevade pardal läbivaatust.

Aga et avaldada neile põhimõtetele austust, millised kuuluvad eelpool täheldatud omakasupüüdmatu soovile kaitsta neutraalsete rahvaste tähtajatuid õigusi ja et väljendada oma õigusmeele uut katset ja oma õigluse armastust, siis Kõrged lepingupoold võtavad selle kaudu enesele täpseima kohustuse uuendada rangeimad keelud oma sõjalaevade kaptenitele ja

kaubalaevade kipperitele, et nad ei ladi, ei hoia või ei varja oma laevade pardal mitte mingit kaupadest, millised võivad selle konventsiooni alusel olla loetud salakaubaks ja jälgida enda juures ettekirjutuste täitmist, millised nad käsevad avaldada oma admiraliteetides ja kõikjal, kus see on vajalik, mispärast asutuse poolt, millise poolt uuendatakse selline keeld rangete karistuste ähvardusel, trükitakse ära see selle akti järel, selleks, et ei saaks end vabandada selle eeskirja mitteteadmiselega.

Artikkel IV.

Vastastikuliselt sellega liitumisele T. M. Ülevenemaaline Keiser annab Preisimaa alamate kaubandusle ja meresõidule Tema laevastike kaitse, kästes kõigil oma eskaadrite ülematel, kaitsta ja hoida igasuguse solvamise ja kitsendamise eest Preisimaa kaubalaevu, millised hakavad olema nende teel, kui sõbraliku-, liitlas-riigi laevad ja millised järgivad rangelt neutraliteeti, sellisel tingimusel, et mainitud laevu ei kasutata mitte mingi keelatud kauba veol või millised rikuvad täpse neutraliteedi eeskirju.

Sarnane kaitse ja selline abi väljendatakse Preisimaa lipule ja Taani ja Rootsi sõjalaevade poolt vastavalt relvastatud neutraliteedi põhimõtetele ja T. M. Ülevenemaaline Keiser kohustub hoolitsema selle eest, kui see osutub vajalikuks, tingimused, millised selle kohta käesolevas aktis peavad olema otsustatud spetsiaalsete Berliini, Kopenhaageni ja Stokholmi õukondade vaheliste konventsioonidega.

Artikkel V.

Sellel konventsioonil ei ole tagasiulatuvat jõudu ja järelikult ei hakata osalema mingites vaidlustes, millised toimusid enne selle sõlmimist., kui vaid küsimus ei hakka seisnema kestvates vägivaldsetes tegudes, millised kalduvad kõigi Euroopa neutraalsete rahvaste süsteemi alustele rõhumisele üldse.

Artikkel VI.

Kui aga juhtub, vaatamata mõlemate riikide kõigile usinatele hoolitsustele ja vaatamata Tema poolt täieliku neutralsuse pidamisele, et T. M. Ülevenemaalise Keisri või T. M. Preisimaa Kuninga kaubalaevad saavad solvatud, paljaks röövitud või kinni võetud selle või teise sõdiva riigi poole sõjalaevade või armatooride poolt, siis solvatud poole minister selles Valitsuses, millie suhtes sõjalaevad või armatoorid käitusid nahalselt, teeb sellele esildise, nõudes röövitud kaubalaeva tagasi ja hakkab seisma selle eest, et hüvitataks tekitatud kahjud, laskmata kunagi silmist seda, et rahuldatakse lipu suhtes tekitatud solvamine. Teise lepingupoole minister ühineb sellega ja hakkab kinnitama tema kaebusi tugevalt ja tegusal viisil, ja nii hakatakse toimima ühises ja täielikus üksmeeles. Kui aga keeldutakse selliste kaebuste peale õiglust loomast või kui hakatakse selle andmist aegajalt edasi lükkama, siis Nende Majesteetid kasutavad repressaale selle riigi vastu, milline tõrgub nõutud õigluse teostamisel ja nad viivitamatult nõustuvad tõhusate õiglaste repressaalide kasutamise viisi suhtes.

Artikkel VII.

Kui aga juhtub, et üks või teine mõlematest riikidest või siis ka mõlemad koos selle konventsiooni pärast või nende vihkamise tõttu, või siis mingil muul temasse puutuval põhjusel, hakkab olema häiritud, ahistatud või rünnatud, siis on ühtmoodi kokku lepitud, et mõlemad riigid moodustaksid ühise asja vastastikuseks kaitseks ja pingutaks ja tegutseks üksmeeles et nõuda endale välja täielik rahuldus, nii solvangu, mis tehtud lipule, aga ka Nende alamatele tekitatud kahjude eest.

Artikkel VIII.

Põhimõtted ja meetmed, millised on selles aktis võtta otsustatud, võivad samamoodi olla rakendatud kõigi meresõdade suhtes, millistest Euroopa võib õnnetuseks olla häiritud. Järelikult, sellised otsused peavad olema loetud kohustuslikeks ja on lepingulistele riikidele reegliskaubanduse ja meresõidu suhtes ja iga kord, kui asi hakkab puudutama neutraalsete rahvaste õiguste austamist.

Artikkel IX.

Kuna selle konventsiooni peamine eesmärk ja asi seisneb selles, et tagada üldine kaubanduse ja meresõidu vabadus, siis T. M. Ülevenemaaline Keiser ja T. M. Preisimaa Kuningas lepivad eelnevalt kokku ja kohustuvad nõustuma, et teised riigid, nagu ka neutraalsed, sellega liituksid ja et võttes vastu selle alused, käsitleksid neid kui kohustusi, nagu ka sellest saadud kasusid.

Artikkel X.

Selleks, et sõdivad riigid ei saaks end Nende mainitud Majesteetide poolt loodud korrast end mitteteadmise vabandada, siis nad lepivad kokku sõdivatele pooltele nendest meetmetest teavitamises, milliseid Nad omavahel kokku leppisid ja millised on veelgi vähem vaenulikud, kuna ei ole ühegi maa kahjuks, vaid kalduvad ainult Nende vastastikuste alamate kaubanduse ja meresõiduvabaduse julgeoleku tagamisele.

Artikkel XI.

See konventsioon ratifitseeritakse mõlemate lepinguliste poolte poolt ja need ratifitseerimise kirjad vahetatakse ettenähtud ja vastavas vormis kuue nädala pärast, või kui võimalik, siis ka varem, lugedes selle allkirjastamise päevast.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis 6 (18) detsembril 1800. aastal.

(L.S.) Comte (L.S.) Spiridon (M.П.) Гр. Ростопчинъ. (M.П.) Гр. Лузи.
de Rostopsin. comte Lusi.

*****

Nr. 241.

1802.a. 30. jaanuari (1803 .a. 11 jaanuar.). Venemaa ja Preisimaa vahel Vilnas ((Вильне)) sõlmitud Konventsioon, mis puudutab Memeli jõel laevasõidu piiramist.

(F. Martensi kommentar.).

Teise relvastatud neutraliteedi eesmärk seisnes selles, et ärgitada Inglismaad „naasema mõõdukuse põhimõtetele ja ta loobuks oma ärritavatest despotismi plaanidest, milliseid koostatakse Inglise ministrite poolt viimaste aastate kestel saavutatud edu mõjul“. 1800. a. detsembri-konventsiooni (Nr. 240) allkirjastamisega Preisimaa kabinett täitis Keiser Paul I soovi, kuid paljalt selle faktiga ei saanud kõrvaldada kõiki rahulolematuse põhjuseid, millised takistasid täielikku üksmeelt Venemaa ja Preisimaa vahel Kuid samal ajal Peterburi kabinet ei lakanud Preisimaad hoiatamast Viini õukonna vaenulike kavatsuste eest. Parun Krudenerile oli sisendatud tema valitsuse poolt, et Venema ja Preisimaa ei saa lubada Austria võimsuse ülemäärast kasvu. „Selline

on mõlemate valitsuste alaline ja üldine hoolitsuse asi“ - räägitakse parun Krudenerile saadetud 27 veebruari 1801. a. telegrammis.

Selles küsimuses olid mõlemad riigid omavahel täielikul üksmeelel. Krahv Haugwitz teatas Venemaa saadikule, et kui Viini valitsus kavatses Venemaad rünnata, siis ta ei tohi lasta silmist seda, et rünnates Venemaad, ta koos sellega sooritab kallaletungi Preisimaale. (12.(24.) märtsi 1801. a. telegramm parun Krudenerile.).

Peale Keiser Aleksander I troonile asumist, oli Venemaa poliitikale seatud uus eesmärk: luua rahu kogu Lääne-Euroopas. Aleksander I väljendas oma mõtet instruksioonides, millised said tema esindajad välismaal. (Vt. kd. II, Nr. 53., lk. 157, jne). Täpsemalt soovis ta Saksamaa rahustamist. Parun Krudener, Valitseja nimel, tegi Berliini kabinetile Venemaa poolse vahendamise ettepaneku, et korraldada Saksamaa asju. Krahv Haugwitz võttis suure lugupidamise selle ettepaneku vastu, teatades, et kõik S-Peterburi kabineti poolt pakutud punktid Saksamaa asjade suhtes on „täiesti kooskõlas Preisimaa süsteemi printsiipidega“. (26. okt. (7. novembri) 1801. parun Krudeneri telegramm.).

Kuid üpris kiiresti Keiser oli sunnitud teatama Preisimaa kuningale oma siirast kahetsust sellest, et sellel ajal, kui Viini kabinet ei ole rahul indeminatsiooni plaaniga sel põhjusel, et Preisimaa saab liiga palju, Berliini kabinet ei ole samuti rahul temale saanud osaga ja nõuab veelgi suuremat juurdekasvu. (5. detsembri 1801.a. telegramm Krudenerile.). Üldse, Berliini kabineti „erakordne ahnus“ avaldas Aleksander I väga „tugeva mulje“, kes oli sunnitud asjaolude jõul „seadma piirid püüdlustele, millise tulemused ja eeskuju hakkavad olema ühtmoodi ohtlikud Euroopa rahule“. Kuid 1801.a. aprillis Aleksander I ei leidnud olevat kasulik otse Preisimaa pretensioonide vastu astuda. Vastupidi, ta oletas, et on vaja hoida Berliini õukonnas illusiooni sellest, et tema projektid leiavad Venemaa poolset poolehoidu“. (24. aprilli 1801. .a telegramm.).

Keiser Aleksander I pidas võimalikuks, Prantsusmaaga ühenduses, kirjutada mõlematele Suurtele Saksamaa riikidele ette seadused: ta ei kartnud kuigivõrd Napoleon Bonaparte auahneid kavatsusi ja ei pidanud vajalikuks teha Austriast või Preisimaast oma Prantsusmaa suhtes aetava poliitika baasi. Vastupidi, ta ei hābenenud välja öelda hādavajadust seada just Preisimaa auahnusele piirid, millist Keiser kahtlustas Prantsusmaa valitsusega Austria ja teiste Lāāne-Euroopa riikide vastaste salajaste kokkulepete koostamises. (5. detsembri 1801.a. telegramm parun Krudenerile.).

Venemaa saadik Berliini õukonna juures omas teisi vaateid Venemaa Prantsusmaa ja Preisimaa suhtes olevatele poliitika eesmärkidele. Ta väljendas neid erakordselt huvitavas ja konfidentsiaalses 22 veebruari (6 märtsi) 1802. .a kirjas vürst Kotsubei ((Kotchoubey, Котчубей)) nimele.).

Eelkõige parun Krudener hoiatab Prantsusmaa täitmatu võimuahnuse eest. „Kõikide kabinetide eesmärgiks“, tõestab parun, „peab olema käesoleval ajal erantitult vaid üks – hoolitsemine Prantsusmaa tagasihoidmise eest. Kuigi me asume tagaplaanil, kuid ta tuleb kunagi ka Rootsi, Poola ja Türgi kaudu meieni ja sunnib meid võitlema mitte suurema või väiksema mõju eest Euroopas, vaid meie enda kodukolde eest“. Sellisel alusel parun soovitas tungival viisil lõpetada praegu igasugused suhted Prantsusmaaga ja sõda kuulutamata, muutuda Üleeuroopaliseks tema vastase võitluse keskpunktiks.

Seda oma põhilist seisukohta arendab parun Krudener üksikasjalikult kirjutises, mis lisatud kirjale. Euroopa näib temale „ilma süsteemi ja seoseta“. Selline asjade olukord võib olla kasulik ainult Prantsusmaale, kes juba valitseb Itaalias ja Saksamaal ja „kuulutab avalikult oma suurtest tuleviku plaanidest. Prantsusmaa mängib riikide ja suveräänide eksisteerimisega ja Bonaparte sügavad ja auahned kavatsused arvatavasti ei ole veel oma lõpplikke eesmärke saavutanud“.

Sellisel asjade seisul Preisimaa osalus riikide liidus, milline on seadnud omale eesmärgiks jälgida Prantsusmaad, ja see asi ei ole kaugeltki ükskõik. „Ma olen enam kaldunud arvama“, lisab parun, „et just nimelt tema kaastegevusest selle suure eesmärgi saavutamiseks sõltub selle liidu edu või ebaedu“. Kuid kõik katsed sundida Preisimaad Austriaga ühinema ei ole veel edu saavutanud, tänu süstemaatilisele vihkamisele ja umbusaldusele, millist jagavad mõlemad riigid võrdselt ja tänu Preisimaa kuninga ja tema ministrite isiklikule iseloomule. Austria ei sõdinud tõsisel viisil

Prantsusmaa vastu, kartes pidevalt, et liitslaste poolt eduka rahu sõlmimisel saab Preisimaa liiga palju.

Kuninga isikliku iseloomu suhtes märgib parun Krudener, et „kuningas on kohusetundlik valitseja, selle sõna otseses mõttes ja soovib ilmtingimata täita oma kohust: tal on palju isiklikku vaprust, kuid ta on sügavalt veendunud selles, et sõjad on rahvaste huvide vastased ja et valitseja eismeseks kohustuseks on hoida see nuhtlus oma alamatest eemal. Muideks, ta kardab samuti tööd ja ei usalda oma enda arutlusi. Mis aga puudutab tema ministreid, siis mitte keegi neist ei oma piisavat iseloomu, et järgida oma enda süsteemi, ega ole piisavat mõju, et sundida vastu võtma oma poliitikat, kui tal selline ka oli. Krahv Haugwitz, ei ole rahuarmastav, ega ka sõjakas; ta ei ole inglane, ega prantslane, ega ka austerlane, ega isegi anti-austerlane; ta ei ole midagi rohkemat või vähemat kui minister, kes soovib jääda ametikohale kuninga juures, kes tunneb hirmu probleemide ees. Kui tema kuningas oleks armastanud sõda, siis ta oleks olnud kõigi intrigeerivamaja auahne minister. Temal on ainult pool-tahe“ ((полу-воля)).

Need mõtted, millised on öeldud täieliku avameelsusega välja parun Krudeneri poolt, olid Aleksander I poolt täiesti jagatud. Ta ei usaldanud samuti Napoleoni, kuid ta veel ei näinud ette Prantsusmaa valitseja võimuihas ohtu Venemaale endale, millele parun viitas. Keisri vaated väljenduvad erilise üksikasjalikkusega Maxime Alopeusile ((Максиму Алопеусу)) antud instruksioonis, kes oli uuesti Venemaa esindajaks Berliini õukonna juurde, peale parun Krudeneri surma sama aasta juunis, ametisse nimetatud 1802.a.

Kuid Keiser, räägitakse 26. juuni 1802.a. instruksioonis, astus troonile, Venemaa ja Preisimaa vahelised suhted olid head ja Valitseja püüdis neid alal hoida. Ta kohtus Preisimaa kuningaga Memelis, kuid see kohtumine ei olnud esile kutsutud mitte mingitest poliitilistest kaalutlustest, nii nagu seda paljude poolt oli kujutletud. Keisri püüd korraldada Austria ja Preisimaa lähenemine ei toonud edu, kuna Preisimaa kuningas ja tema ministrid olid pühendunud täiesti esimesele konsulile. Tõsi, kuningal endal ei olnud konsuli suhtes erilisi „meeldivaid tundeid, kuid erinevad mõjud ületasid harva selle valitseja tundeid“. On isegi põhjust arvata, et Preisimaa, peale „indemnisationi asja“, sõlmib liidu Prantsusmaaga. Kuid igal juhul on kindel, et hr. Lombard ja Köckeritz ((Ломбардъ, Кёкерицъ)), kuninga favoriidid, seda tahavad.

Võib juhtuda, et Berliini kabinet tegi Alopeusile ettepaneku, et Venemaa astuks sellesse liitu. Sellisel juhtumil Alopeus pidi lükkama sellise ettepaneku tagasi mitte otse vaid põikleva viisil. Mis aga puudutab eraldi Venemaa ja Prantsusmaa suhteid, siis Valitseja hea meelega tunnistab, et Bonaparte „näitab tema suhtes igasugust austust, kuid teatud iseloomu ja kaldumus võimutsemisele ning valitsuses osalevate reetlike inimeste reeglite järgi, on raske seda loota“. Ei ole samuti kahtlust selles, et Prantsusmaa „ületas piiri“ ja suurenes liiga palju naaberriikide julgeoleku arvelt. Kuid Aleksander I lootis, et „Venemaa sisemine olukord paraneb ja et korrast ära osade korda saamisel, ta võib esimesel sobival juhusel näidata end Euroopa asjade tseenil temale omase suuremeelsusega“. Muideks Prantsusmaa võib muuta oma tegevusviisi Venemaa suhtes ja kutsuda esile sõja. Pidades silmas seda asjaolu, Alopeus pidi olema valvel ja jälgima kõiki sellise asjade käigu pöörde tunnuseid.

Lõpuks Valitseja väljendab oma täieliku lootust, et Alopeusil, kes tundis väga hästi Preisimaa poliitika peamisi hoobi, ei ole raske kaitsta Venemaa huvisid ja mitte lubada, et ta oleks ootamatult tabatud. Ta ei jäta hetkekski silmist Berliini kabineti tegevust.

Selle instruksiooni lisaks on erakordselt huvitav Riigikantsleri, vürst Vorontsovi ((Vorontzow, Воронцов)) telegramm 4. oktoobrist 1802. a. Selles aktis väljendatakse hulga enam soovi minna käsi-käes Preisimaaga, nagu ülalesitatud juuni-instruktsioonis.

„Ma ei olnud kunagi“, räägib vürst Vorontsov, „ei prantslane, ega inglane, ega preislane, ega austerlane, kuid alati ning igal ajal ma olin venelane. Ma olin alati südame ja hingega andunud maale, milline on minu kodumaa. Minu tegude esimeseks sihiks on Venemaa hüveolu, tema õitseng ja õnn“. Öelnud välja oma „printsiibid“, Riigikantsler, läheb seejärel üle Venemaa rahvusliku poliitika eesmärkide määratlemist Preisimaa suhtes.

„Ma ei saa olla veendunud selles, et tihe sõprus Berliini õukonnaga võib meile olla ainult erakordselt kasulik ja see eesmärk jääb arvatavasti üheks peamiseks senini, kuni ma jään ametisse.

Seni Venemaa hoidis sellest süsteemist kinni ja Berliini õukond oli positiivselt rahul oma vastastikuse olukorraga. Sellest süsteemis pidas kinni ka Jumala juures puhkav Keisrinna Katariina II oma valitsemise alguses ja see valitses peaegu kogu selle aja kestel, seni kuni eksisteeris manalas viibiva krahv Panini mõju ning ministeerium. Preisimaa, ei ole kahtlust, sai sellest liidust suurt kasu ja mis puudutab meid, siis ta oli samuti ka meile kasulik“.

„Käesolevatel asjaoludel“, järeldeb Riigikantsler, „tõhe liit Venemaa ja Preisimaa vahel arvatavasti kindlustaks Euroopa rahu. See liit võib ainult kindlustada vaid mõlemate valitsevate Valitsejate isikliku austuse ja sõpruse vahendusel“. Kuid, kahjuks, lisab vürst Vorontsov, viimasel ajal Preisimaa ei vastanud Venemaale samasuguse avameelsuse ja siirusega, sõlmides Pariisis salajase kokkuleppe Prantsusmaaga. Kuid Riigikantsler loodab, et Alopeusil õnnestub taastada Venemaa ja Preisimaa vahelisi endiseid tiheda sõpruse ja liidu suhteid.

Sellised olid üksikasjalikud juhised, millised sai Alopeus tema teisel Berliini õukonna juures Venemaa saadikuks ametisse määramisel. Esimestes Alopeusi raportites ei kohta mitte mingeid fakte või arutlusi, millised vääriskid erilist tähelepanu.

Alljärgneva konventsiooni eesmärgiks oli Memelil teostatava laevasõidu suhtes uute vaidluste ja tülide ärahoidmine.

*

Vt. 1802 a. 14. (26) detsembri traktaati, mis puudutab Saksamaa riikide uut piiritlemist. Kd. II. Nr. 53, lk. 157 jne.

*

T. M. Ülevenemaaline Keiser ja samuti T. M. Preisimaa Kuningas, olles innustatud ühesugusest soovist hoida ülal Nende vahel eksisteerivaid sõbralikke suhteid ja et enam suurendada oma alamate heaolu, nimetasid mõlemate poolte poolt komissarid, kes sõitsid läbi Memeli selles osas, kus see moodustab Venemaa Keisririigi ja Preisimaa Kuningriigi valduste vahelise piiri, esitasid oma projektid, nii piiri täpse määratlemise, nii ka meetmete suhtes, millised peavad olema võetud selleks, et teha see jõgi laevatatavaks.

Vastavalt sellele kavatsusele ülalmainitud osa Memeli jõest oli mõõdistatud, läbi uuritud selle sügavus ja arvestatud välja jõe puhastamise kulud. Nende eeltööde alusel Ülevenemaalise Keisri poolt nimetati: ratsaväekindral, Leedu kindral-kuberner ja Kõrgete Keiserlike ordenite kavaleri, parun von Bennigseni ((Беннигсеном)), aga Preisimaa Kuninga poolt - Salanõuniku von Steini, aga samuti Sõja ja Riiginõuniku ja Vesirajatiste direktori Schüleri ((Шюлер)), tingimusel, et ratifitseeritakse Kõrgete Monarhide poolt, sõlmiti järgmine konventsioon.

Artikkel 1.

Grodnenski 21. juuni (2 juuli) 1796.a. traktaati Artiklid II ja III piiride suhtes esitatakse alljärgneval kujul:

Tulevikus hakkab Memeli jõe laevatatav voolusäng, sellisel kujul nagu ta praegu eksisteerib või hakkab see olema hiljem, kas kunstlikult või siis looduse poolt ümberkujundatuna, sõltumata selle kaugusest paremast või vasakust kaldast, olema Nende Keiserliku ja Kuningliku Majesteedi valduste vaheliseks piiriks, nõnda, et alates Lossossna jõe suubumisest Memelisse kuni endise Ida-Preisimaa piirini, kogu territoorium, milline asetseb jõesängist paremal, hakkab kuuluma vaieldamatult Venemaale, samas kui kogu territoorium, milline asetseb jõesängist vasakul, milline koosneb madalikest, liivikutest ja kõvast kaldast, peab kuuluma Preisimaale.

Kalapüük ühe ja teise poole alamatele hakkab toimuma ainult kuni laevasõiduks kasutava jõesängi keskpaigani,; muideks, kogu see artikkel peab olema viidud ellu viivitamatult peale selle

konventsiooni ratifitseerimist ja loovutamisele kuuluvad maatükid loetakse kuni selle ajani formaalselt üleantuks.

Artikkel II.

Pidades silmas seda, et navigatsioon mööda Memeli jõe muutub enam ja enam probleemseks ja et neid ja uusi hädasid ära hoida, võtavad selle ja teise poole vastavad võimud selles suhtes järgmised meetmed ja hakkavad jälgima nende täpset kinnipidamist:

1) Selle ja teise poole kaldaid hakatakse võimalust mööda säilitama ja kallaste ärauhumisi hakatakse ära hoidma metsa raiumise ning kalda ääres kaevandamise ärakeelamisega.

2) Tammid, millised on rajatud kalapüügiks, lammutatakse.

3) Ei ole lubatud ehitada mingeid uusi rajatisi.

4) Liivikuid ja saari ei hakata täis istutama või külvama.

5) Üldse hakatakse ära hoidma suurt liiva kogunemist.

Kuid seejärel

Artikkel III.

Tehakse kummagi poole poolt korraldus, et spetsiaalsed insenerid mõõdetaks kogu oma jõe osa sügavuse ja seda omal kulul, et kumbki poole vastastikused ülemad koostaks iga käesoleva konventsiooni juurde mineva mõõtmiste plaani ja ka niveleerimise alusel koostatud profiili eksemplari. Vastupidi.

Artikkel IV.

Tööd, millised aitavad anda Memeli jõe suuremat laevatatavust, täidetakse mõlemate riikide poolt ühise arveldusega, arvestamata seda asjaolu, kas kaldakivid, liivikud või muud takistused asuvad paremale või vasakule kaldale lähemal, kuid igal juhul tehakse järgmisi piiranguid:

Artikkel V.

Nende hüdrotehniliste tööde täitmine hr. Schüleri Sõja ja Riiginõuniku poolt tehtud arvestuste järgi *salvo errore calculi*, küündib 491,529 taaleri, 17 grossi ja 14,5 pennini, milline arvutus kontrollitakse eelnevalt üle, nii Peterburi Veeteede Juhatuse, ja ka Berliinis asuva Kõrgema Ehitusdepartemangu poolt ja vajadusel, vastastikuste märkuste alusel, tehakse sellesse muudatused.

Artikkel VI.

1803.a. jooksul tuuakse kohale, niivõrd kui võimalik, hädavajalikud tööriistad ja alguses asutakse välja võtma kogunenud kive, millised ohustavad laevasõitu Rumszyszkeni lähedal, nii kui ilm ja vee kõrgus seda laseb teha; üldiselt hakatakse neid hüdrotehnilisi töid teostama järkjärgult edasi, nõnda, et need võiksid olla 1807. aastal lõpetatud.

Artikkel VII.

Selleks, et need hüdrotehnilised tööd teostada kõige kiiremal ja sihipärasemal viisil, nimetatakse spetsiaalne komisjon, kuhu T. M. Ülevenemaalise Keisri poolt nimetatakse Ōuenõunik ja ordenite kavaler v. Menche ja ühe tema juurde määratud tehnikust liikme, aga T. M. Preisimaa Kuningas – Salanõnik v. Steini ja Hüdrotehniliste ehituste Direktori sõjanõunik Schüleri, kes

varustatakse nende vastavate ülemuste poolt spetsiaalsete instruksioonidega ja kellega liidetakse vajalik allutatud isikutest personal. Eelnevalt oli otsustatud:

et ülalnimetatud komisarid hakkavad jälgima peamiselt ettevõtetud tööde täpse teostamise üle, millised peavad viima soovitud eesmärgile ja selle eest vastutavad nad üksi; et neile on tehtud ülesandeks teostada vastastikust ranget kontrolli, nõnda, et mitte mingi makse ei saa olla teostatud peamise fondi arvelt teisiti, kui nende poolt koos esitatud assigneerimise ning peale üksikasjalikku kulutuse hädavajalikkuse ja seaduslikkuse kontrolli.

Peale selle vastastikused komissarid koos vastavate täpselt esitatud ülemustega teostavad igal ajal nende väga kalliste ja vajalike hüdrotehniliste tööde revisjoni, et kulutatud summad tunnistada sihipäraselt kasutatuks.

Artikkel IX.

Nende isikute, aga samuti kassa personali palk ja hüvitused, antakse mõlemate lepinguliste poolt täpselt samuti ja konkreetsemalt eelnevast eelarvest mainitust poole summa ulatuses.

Artikkel X.

Kõik muud maksed peavad olema teostatud mõlemate poolte poolt selleks ettenähtud fondidest ja niivõrd kui võimalik võrdsetes osades; administratsioon ja ka nende fondide kasutamine, muideks, säilitatakse spetsiaalselt igale poolele.

Artikkel XI.

Töövahendid, materjalid, voorid ja veovahendid hangitakse oksionitelt ja seejuures hakatakse kinni pidama järgmisest korrast:

Komissarid nimetavad kauplemiseks piisavalt pika tähtaja, teatavad sellest mõlemate riikide ajalehtedes ja lähimate kirikute juures.

Oksioni pidamiseks nimetatud tähtajal kogunevad komissarid mingis piiri äärses kohas, millisele on tagatud igal ühel vaba pääs ja kaupleva lubatakse, vahet tegemata, mõlema riigi alamaid, kui nad vaid esitavad piisava tagatise või pandi. Kui tarne hakkab olema üpris märkimisväärne, siis see võib olla jagatud osadeks ja pakkuda konkursil välja eraldi. Ettevõtjaid hoiatatakse ette, et nad võivad kokkulepitud makseid oodata mitte enne, kui peale teostust, sel määral, kuidas on täidetud nende poolt teostatud tarded ja kui vastavatelt ühendatud juhatuse ametnikelt on saadud tunnistus.

Artikkel XII.

Vajalikud töölised peavad olema, niivõrd kui võimalik, kutsutud direksiooni poolt mõlemate riikide alamate hulgast, pooleks ja äärmisel juhtumil kuulutuses avaldatud päevatasu eest ja see päevapalga suurus kontrollitakse kompetentsete politseivõimude tunnistusega.

Need töölised peavad olema palgatud tööle oma elukoha kaldapoolle ja vaid sellisel juhtumil võib neid ühendada, kui ettevõtetud töö saab olla teostatud vaid ühendatud jõududega. Nende tööliste üle hakkavad järelevalvet teostama kummagi poole poolt määratud insenerid ja vanemad, kes iga päev peavad vastastikuselt tunnistama antud tööliste arvu.

Artikkel XIII.

Kõikide nende tööde juures asuvate teenistujate ja tööliste suhtes võib-olla sõlmitakse mõlemate kõrgete lepingupartnerite vahel üldine vastastikuse sõjaväeliste desertööride ja alamate väljaandmise konventsioon, või ei sõlmita ka, see-juures see kartell sõlmitakse järgmise sisuga:

Et kui ülejooksnud teenistujad või töölised sooritasid kerge või raskema kuriteo, või siis ei ilmunud ühise direktsiooni nõudmise peale kohale, milline jääb vastutavaks nõudmise õigluse suhtes, peavad olema välja antud kohalike politseivõimude poolt, ilma mingeid probleeme ja kõrgemate võimude järelepärimisi tekitamata.

See konventsioon peab olema koostatud ja vormistatud dokumentaalselt kahes ühesuguses eksemplaris ja selle ratifitseerimist palutakse vastavate võimude poolt viivitamatult mõlemalt Kõrgetelt Monarhidelt.

See juhtus Venemaa Keiserlikus Wilna linnas, 30. detsembril 1802.a., (11. jaanuaril 1803.a.).

(L.S.) Freiherr von Bennigsen. (M.П.)фонъ-Беннигсень.

(L.S.) von Stein. (M.П.)фонъ-Штейнь.

(L.S.) Schüler. (M.П.)Шюлеръ.

Ratifitseeritud S-Peterburis 12. septembril 1803. a.

*****

Nr. 242.

1804.a. 13. (25) veebruar. Venemaa ja Preisimaa vahel Berliinis sõlmitud jooksikute väljaandmise konventsioon. (П.С.З. № 21151).

((F. Martensi kommentaar.))

„Teie Majesteet teab kogu mahus“, kirjutas Preisimaa Kuningas 18. veebruaril 1801.a. Keiser Aleksander I-le, „need tihedad sidemed, millised eksisteerivad nimelt käesoleval ajal meie riikide vahel ja neid siduvaid huvisid. Midagi ei olnud minu poolt tegemata jäetud, et hoida ja kinnitada liitu, millisel põhineb meie rahvaste vastastikune hüveolu ja märkimisväärsel tasemel kogu Euroopa hea käekäik“.

1803.a. kestel toimusid mõlemate riikide vahel diplomaatilised läbirääkimised, milliste kestel tuli välja selgitada see, millist väärtust omistas Preisimaa Kuningas tegelikult liitlaslikele ja sõbralikele suhetele Venemaaga.

1803.a. märtsi alguses sõitis Berliini Duroc, kes tõi kaasa Napoleoni kirja kuningale. Krahv Haugwitz teatas Alopeusile, et selles kirjas Napoleon kurdab Inglismaa teguviisi peale ja palus Preisimaa Kuninga vahendustegevust, teatades, ainiti, ette, et kui Inglismaaei loobu Malta saarest, siis on Prantsusmaa ja Inglismaa vaheline sõda möödapääsmatu. Kuningas, lisas Preisimaa minister, soovinuks võtta vastu otsuse alles peale seda, kui on küsinud oma sõbra Aleksander I arvamust, kuid on liiga suur kaugus, milline neid lahutab ja seepärast on ta sunnitud küsimuse iseseisvalt lahendama. (Alopeusi 11. (23) märtsi 1803.a. telegramm.)

Üpris varsti, ainiti, selgus, et Duroci tegelikuks viisiidi põhjuseks oli Preisimaa Kuninga hoiatamine eesseisvast Hanovre okupeerimisest Prantsusmaa vägede poolt. See sõnum avaldas sügavat muljet nii Preisimaa Kuningale ja ka ta ministritele.

Eriti hämmastunud oli krahv Haugwitz. Kui Alopeus temalt küsis, mida teeb Preisimaa, kui Napoleon viib täide oma mõtte, Haugwitz vastas, et „kui vaid Inglismaa kohustuks mitte ründama meie kaubalaevu, siis meie oleks okupeerimise vastu, isegi relvajõuga“.

Siis esitas Alopeus küsimuse: kuidas käituda, kui Inglismaa keeldub enesele sarnase kohustuse võtmisest? Haugwitz jäi mõttesse ja nähtavasti hämmeldunud, vastas: „Sellisel juhtumil on hädavajalik Prantslasi valijavürstkonna okupeerimisega ennetada ja otsida selles kindlat garantiid Preisimaa kaubanduse julgeolekule“. Ainult kahjuks, lisas Preisimaa minister, Kuningas võtab selle meetme; kuid kui asi läheb äärmusesse „Tema Majesteet palub täieliku usaldusega oma augustlikku liitlast: kas ta saab uuesti oma alamaid allutada puudusele ja hädadele; kas saab kogu Euroopa Põhja osa allutada kõigile hädadele, millised hakkavad kaasnema Hanoveri ründamisega?“

Sellised Haugwitzi arutlused pidid Venemaa saadiku sundimamõtlemata, et Preisimaa otsustas lõpuks suure energiaga tegutseda Prantsusmaa vastu. Kuid Alopeus ei uskunud sellist Berliini kabineti otsustavust isegi sel juhtumil, kui Venemaa formaalse aktiga lubab oma liitlas-abi. „Siinne kabinett“, kirjutab ta 17- (29) märts 1803.a., kui oma õukonnale telegrammis, millises ta annab aruande ülalmainitud jutuajamisele kr. Haugwitziga, - „üldse on tarvis energiat ja kõik maailmas saab tehtud, et hoida ära sõda, kuid ainult läbirääkimiste vahendusel“. Kuningas, eriti silmas pidades ökonoomiat, ei armasta sõda ja isiklikult ei tunne kaasa nii Prantsusmaale ega ka Naoleonile. Haugwitz hindab kõrgelt esimest konsulit, kuid Prantsusmaad ta samuti ei armasta. See eest Lombard „on Prantsusmaasse täiesti kiindunud“.

Kuid selline Alopeusi poolne skeptiline suhtumine Preisimaa poliitikasse pidi astuma lootuse asemele, et Berliini kabinett ka tegelikult otsustaks tegutseda energilisel viisil.

25. aprilli (7. mai) telegrammis Alopeus annab aruande krahv Haugwitziga peetud jutuajamisest, otsustades selle järgi Venemaa saadik ise pidi osalt muutma oma vaadet Preisimaa poliitikas energia puudumisele. Preisimaa minister ütles Alopeusile, et ta on veendunud Napoleoni kavatsuses kasutada Inglismaaga peetud sõda ära, et röövida rikkaid Hanza linnu, eriti Hamburgi panku ja koos sellega Hesse-Casseli landkrahvi muinasjutulisi aardeid. Prantsuse vägede poolt Hanovre okupeerimine kujutab endast vahetut ja suurt ohtu Preisimaale. „Ma tegin Kuningale ettepaneku“, ütles Haugwitz, „käskida okupeerida Hanovre, kuid Tema Majesteet ei soovi, mitte selle pärast, et temal ei ole piisavalt vaimset energiat, milline on sellisel juhul hädavajalik, vaid seepärast, et ta ei soovi, et oleks öeldud ja korratud: Vaat veel uued Preisimaa kavatsused vallutuste suhtes!“ „Minu kohus“, jätkas minister, „olla kuulekas ja kui Kuningas, minu Valitseja, ei taha sellest okupeerimisest kuulda, siis ma loobun oma plaanist“.

Väljendanud sellist alandlikkust Kuninga poolt vastu võetud otsuse suhtes, krahv Haugwitz siiski, seejärel, hakkas jutustama sellest möödapääsmatust ohust, milline ohustab Preisimaa monarhiat Prantsusmaa vägede poolsest Hanovre okupeerimisest. Nad ei peatu, tõestas ta Alopeusile, sellel „õnnetul maal“ ja kui, küsis ta, „prantslased osutuvad olevat Magdeburgi väravate ees, kas me oleme siis võimelised kõrvale kallutama Vabariigi liitlaseks saamise ohtliku au?“

„Kuhu siis valitsus viib“, hüüatas Preisimaa minister, „kui ta ei võta õigel ajal hädavajalikke ettevaatus-meetmeid? Ma ei varja üldsegi enda eest ohtu, millist valmistab meile ette, ühe teise järel, Bonaparte mõõtmatu võimuahnus. *Meid ta kugistab alla viimasena – vaat, ainus Preisimaa eelis.* See, et inglased käituvad despotlikult meredel – see on erakordselt ebamugav, ma olen sellega nõus; kuid despotism kogu kontinendil on võrreldamatult ohtlikum“.

„Saksamaal asjade uue korra kinnitamine“, jätkas Haugwitz, „ja kogu Euroopa saatus sõltub otsusest, millise võtab Keiser, teie augustlik Valitseja. O, kui ta vaid liiga hilja ei otsustaks! Pidades silmas tihedat sõprust, milline ühendab teie Valitsejat Kuningaga, minu Valitsejaga, energiline sõna, milline on saadetud vastavate ja tõsiste tegudega, meiega kokkuleppel, sundinuks esimest konsulit järgi mõtlemata. Kuid minutid on kallid, neid peab säästma.“

Lõpuks krahv Haugwitz lisas, et riikidelt, mis soovivad sõdida, ei saa nõuda, et nad ei ületaks kindlaksmääratud piire. „Ei ole juttu mitte mingitest vallutuslikest kavatsustest, asi seisneb vaid selles, et säilitada see, mis olemas on“. „Lõpetuseks, krahv Haugwitz palus neist tema avameelitsustest rääkida vaid krahv Vorontsovile.“

Mida enam lähenes Prantsusmaa vägede poolne Hanovre okupeerimise aeg, seda tungivamaks muutusid kr. Haugwitzi esildised hädavajadusest, et Venemaa sekkuks sellesse asja. Alopeus tunnistab rahutusest, milline haaras Berliini elanikkonda ja kutsus esile valitsuse tõsist tähelepanu. Figel-adjutant Cambridge dekaani hertsog Deckeni Berliini saabumisel, kes tõi kaasa hertsogi kirja kuningale, kutsus avalikkuses esile palju tõlgendusi ja aiendas krahv Haugwitzi tegema uusi avameelseid avaldusi. Dekaan rääkis Venemaa saadikule, et kuningas peale hertsogilt saadud kirja lugemist, oli nähtavalt puudutatud ja hüüatas: „Juba on liiga hilja! Ma ei saa üksi Prantsusmaa vastu sõda alustada ja ma oleksin pidanud seda tegema, kui ma hakkaks käesoleval ajal prantslaste tungimise vastu meie maale. Ma tegelesin palju selle asjaga; ma otsustasin teha kõige tungivamate esildised, kuid need ei andnud soovitud tulemusi: Londonist ma sain mitte

midagi ütleva vastuse; ma ei julge arvestada Venemaaga, kui ma risti vastu Keisri tahet sekkun. Mida te siis tahate, et ma teeks?“ - küsis kuningas Cambridge hertsogi esindajalt.

Haugwitz aga, omalt poolt, tõestas Alopeusile, et vaatamata tema sügavale veendumusele Preisimaa ja Venemaa hädavajaduses hakata vastu Prantsusmaa vägede poolsele Hanovre tungimisele, ta ei saa veenda kuningat seda sammu tegema, „kui Venemaa õukond nähtavasti otsustas ajada passiivset poliitikat ja kui partei arvamus, milline oli vastu igasugusele energilisele meetmele, leiab toetuse sealt ja peale selle tema Valitséja meeles“. Kuninga lähimad nõunikud Beyme ja Kökeritz on igasuguse energilise meetme vastu ja nad leiavad kuninganna toetust. Haugwitz on samuti sõja vastu, „kuid ta on veendunud, et kui täiesti algusest peale tegutseksid otsustavalt ja kindlalt, võinuks Bonapartet sundida oma sissetungi mõttest loobuma“. (Alopeusi telegramm 2. (14.) mai 1803.a.).

Seejärel Decken teatas veel Alopeusile, et kuningas andis temale oma enda idee, et Hanovre valitsus pakuks prantslastele raha, mida nad hulga enam jahivad. Võib-olla nad siis peatuvad ja ei okupeeri Hanovret. Sellele kuningas lisas, et ta võtaks võib olla enam energilisemaid meetmeid ja isegi okupeeriks ise oma vägedega Hanovre. Kuid ta ei tea, kas Ülevenemaaline Keiser ka sellise meetme heaks kiidaks. (Alopeusi 9. (21.) mai 1803.a. telegramm.).

Vähe veel: päeva pärast Haugwitz „mureliku häälega“ teatas Venemaa saadikule, et „krahv Morkov, Venemaa saadik Pariisis, luges Luchesinile, Preisimaa saadikule, ette oma õukonna telegrammi, milles räägitakse, et Keiser ei saa heaks kiita Hanovre Preisimaa vägedega okupeerimist“. „Mind kurvastab erakordselt“, ütles Haugwitz Alopeusile, „et Pariisis teatakse sellest mitte-heakskiidust, sest et praegu Bonaparte teab ja siis teda miski ei peata oma kavatsuste valijavürsti arvel teostamisest. See Teie õukonna arvamus toob kaasa suuri hädasid kogu Euroopale. Milline kuri saatuse pilge, mis juba teine kord sunnib kõiki riike trumpe prantslaste kätte mängima, millist poliitikat peavad nad juba peavad lõpuks tundma? Ainiti käesoleval ajal mängitakse talle samuti trumpe kätte, nii nagu me seda tegime revolutsiooni vastase sõja alguses“.

„Ma küsin teilt“, pöördus Haugwitz Alopeusi poole, „kust kohast on meie suhtes selline umbusaldus, milline on paljastunud sellisel ilmsel viisil? Mis siis oli ohtlikku ja võimatut meie ettepanekus, mis tehti Inglismaale, garanteerida Hanovret, tingimusel, et austatakse meie lippu? Teie õukond ei soovi, et me okupeeriksime Hanovre, hästi, kuid sellisel juhtumil tulnuks, et te võtaks endapeale selle kaitse ja meie plaksutaksime teile käsi. Lõpuks, igasugune ettepanek, igasugune vahend, et päästa seda riiki, hoida ära Põhja Saksamaa riisumist ja tagada Hansalinnade kaubandust, teie ja meie kaubandust – me võtaks selle hea meelega vastu. Kuid, lükanud tagasi meie plaani, te ei asetanud selle asemele midagi. *Ma olen kindel, et minul oleks õnnestunud veenda kuningat võtma enam mehiste poliitikat, kui te oleksite olnud volitatud minule lubama, et Keiser otsustaks nihutada oma väge, et peatada prantslasi ja et sundida teda loobuma igasugusest kavatsusest Hanovre suhtes, - sellisel juhtumil me ei sooviks valijavürstkonda okupeerida“.* Haugwitz veenas edasi Alopeusi, et temal õnnestus veenda lahkunud kuningat, veidi enne ta surma, jõudma prantslaste peatamise otsuseni. Lõpuks ta liisas, et ta ei suuda mõista, millistest kavatsustest oli esile kutsutud Venemaa otsus „lubada Prantsusmaal oma seadusi kogu maailmale ette kirjutada“. (Alopeusi 10.(22.) mai 1803.a. telegramm.).

Pidades silmas kõiki neid mitmeid kordi tehtud avaldusi ja isegi risti vastu krahv Haugwitzi Venemaa poolse passiivse poliitika vastu, alopeus pidi jõudma veendumusele, et Berliini kabinet ainult ootab tõuget Peterburist selleks, et Napoleoni vallutuslike kavatsuste vastu otsustavalt tegutseda. Kõik esimese ministri kõned ja Alopeusile teatatud kuninga sõnad, millised öeldud hertsog Cambridge volinikule, tõestasid mitte ainult energia puudust, vaid isegi Berliini kabineti kartust Venemaa ja Prantsusmaa vaheliste suhete iseloomu pärast.

Luchesini raportid pidid kinnitama arvamust, et Keiser Aleksander I asub sõpruses, kui mitte just liidus, Napoleoniga ja igal juhtumil pidada kalliks rahu säilitamist Prantsusmaaga. Kõigi nende andmete alusel Alopeus järeldas, et kui ta oli volitatud tegema ettepanekut vastastikuseks lepinguks Keisri ja Kuninga vahel, et seada nende vahel sisse täielik üksmeel, et loobuda igasugustest vallutuslikest kavatsustest, selline ettepanek olnuks võetud rõõmuga vastu Berliini õukonna poolt. (Alopeusi 15. (27.) mai 1803.a. telegramm.).

Alopeusi poolt edastatud faktid ja krahv Haugwitzi kategooriline avaldus avaldas Peterburile üpris sügavat muljet. Nii nagu Keiser Aleksander I, nii ka Riigikantsler tunnetasid väga hästi ohtu, milline ähvardas kõiki Euroopa rahvaid Napoleoni täitmatud võimaihla poolt. Seepärast nad nägid rõõmuga Preisimaa Kuninga ja eriti tema välisministri arutlustes täielikku pööret Preisimaa Prantsusmaa suhtes aetavas poliitikas ja soovis tihedalt läheneda Austriale ja Venemaale.

Seepärast krahv Vorontsov kirjutab 6. mail 1803.a. Alopeusile, et Valitseja täielikult jagab krahv Haugwitzi kartust Prantsusmaa kavatsuste suhtes Põhja Saksamaa uhtes ja on täiesti nõus seadma sellel kindlaksmääratud piiri. „Kui Preisimaa“, räägitakse 6. mai telegrammis, „on seadis sisse demarkatsioonijoone ja garanteeris Põhja Saksamaa igasuguse välismaise sissetungi vastu peale Bale rahu, teenis ta, ilma mingi kahtluseta, ära kõikide teiste Saksamaa riikide heakskiidu ja tunnustuse, millised olid tänuvõlgu selle rahu ja neutraliteedi süsteemile, millist nad said nautida viimase sõja ajal“. Selline arvamus Bale rahu suhtes oli täiesti vasturääkiv Katariina II vaatele selle sündmuse suhtes, kuid Keisri arvates Bale traktaadi idee demarkatsioonijoone suhtes, millist Prantsusmaa ei tohtinud rikkuda, kuid milline võis olla kasuga rakendatud Põhja Saksamaa suhtes. Silmas pidades möödapääsmatut ohtu, milline ähvardas selles Euroopa osas, tegi valitsus Alopeusile ülesandeks astuda viivitamatult Berliini kabinetiga, Prantsusmaa vastaste ühise tegevuse kava suhtes, läbirääkimistesse.

6. päeva pärast kirjutatakse Alopeusile ette, et ta taotleks kõige tungivamal viisil Berliini õukonnaga kokkulepet kindlaksmääratud demarkatsioonijoone siseseadmiseks, nagu selle „*nõnda vahval viisil*“*) tegi Preisimaa viimase sõja ajal, et kaitsta täielikult Põhja Saksamaa neutraliteeti ja eriti Hamburgi, millistega Venemaa on seotud suurte rahaliste huvidega. (Krahv Vorontsovi 12. (24.) mai 1803.a. telegramm.).

*)Rõhutatud ((kursiivis)) sõnad on lisatud Valitseja käega.

Viivitamatult, peale nende instruktsioonide saamist teatas Alopeus Haugwitzile suuliselt ja kirjalikult tema valmisolekust astuda Preisimaaga läbirääkimistesse Hamburgi ja kogu Põhja Saksamaa kaitseks võetavate meetmete suhtes, juhtumiks, mil Napoleon oma kavatsused ellu viib.

Kuulnud Alopeusi suust seda ettepanekut, hüüatas krahv Haugwitz peaegu ahastavalt: „Miks te ei tulnud selliste sõnadega kahe nädalat, või isegi ainult üks nädal varem? Käesoleval ajal Hanovre on juba langenud“. Alopeusi sõnade järgi oli Haugwitz erakordselt erutatud seisundis. Ta rääkis, et Magdeburgi lähedal oli Kuninga poolt kutsutsutud kokku Nõukogu, millises oli otsustatud, mis ka ei juhtuks, neutraalsust säilitada. Haugvits ise teatas Alopeusile, et enne Magdeburgis toimunud koosolekule sõitu ta palus errumineku luba, kuid kuningas ei võtnud seda vastu. (Alopeusi 19. (31.) mai ja 20. (1. juuni) 1803.a. telegrammid.).

Ikkagi selline kr. Haugwitzi mõtteviisi ootamatu pööre oli Venemaa Riigikantslerile täiesti mõistetamatu. Kui, kirjutab ta 25. mail Alopeusile, Haugwitz leiab võimaliku Venemaa süüdistamise „passiivses“ suhtumises Saksamaa asjadesse ja samal ajal lükkab kõrvale Venemaa Prantsusmaa vastaste ühiste meetmete võtmise ettepaneku, siis ta nähtavasti satub enesega vasturääkivusse. Seejuures vahetu oht ähvardab mitte Venemaad, vaid hoopis Preisimaad. „Kulub palju aega ja sündmusi“ kirjutab kr. Vorontsov, „et prantslased võiks jõuda meieni. Preisimaa aga ei asu sellises olukorras. Seepärast tuleb tal öelda selgel viisil: kas ta soovib selle üleujutuse vastu seada tammi“?

Seejuures Prantsusmaa väed tungisid Hanoverisse ja okupeerisid selle*).

*)Vt. Ranke. Denkwürdigkeiten des Fürsten von Hardenberg, Bd. I, S. 465 ff.

Siis kirjutab Alopeus oma õukonnale, et tema poolt saadud mai instruktsioonid on ebapiisavad. Kuid pidades silmas muljet, millist on avaldatud Berliinile sellise sündmusega, ta koostas salajase Liidu-konventsiooni kava, millise eesmärgiks on teha lõpp Prantsusmaa okupatsioonile Hanovres. Alopeus lisas, et teab kui erakordselt raske on veenda kuningat seda akti

allkirjastama, kuid ta ikkagi veel loodab, eriti kui Valitseja kirjutab veel kirja Kuningale. Ta ise palub selleks anda temale volituse.

Koostatud konventsiooni kava määratles, et Venemaa ja Preisimaa on kohustatud, kumbki 25 ruhat inimest vägesid, panema välja Prantsusmaa vastu. Üpris huvitav on järgmine asjaolu. Alopeusi sõnade järgi osales selle Liidu-konventsiooni kava koostamises krahv Haugwitz ise, kes ainiti, hoiatas teda, et Alopeus pidi selle esitama Berliini kabinetile kui eranditult tema poolt üksi koostatud kava. Kui aga saab teada, et Haugwitz osales selle koostamises, siis ta loobub kategooriliselt igasugusest koostööst. Õppetund, mai antud temale Magdeburgis, sunnib teda olema enam ettevaatlik.

Lõpuks võtab Alopeus oma huvitava 29. mai (10) juuni telegrammi kokku järgmise lausega: „Kui ei õnnestu Preisimaa Kuninga käsi mingisuguse aktiga siduda, siis võib hoida õhus unistust, et Prantsusmaa palub temalt edukalt, kui sööta, Hanovre valijavürstkonna Preisimaa kasuks soetamist“. Ja kuningas, oma kindralite surve all, on arvatavasti sellega nõus.

Keiser Aleksander I ja krahv Vorontsov andusid Alopeuse roosilistesse lootustesse. Valitseja otsustas 4 juunil 1803.a. kirjutada Preisimaa Kuningale üpris pika kirja, millises tungival viisil veenab viimast allkirjastama temale Alopeusi poolt pakutud Liidu-konventsiooni kava. „Ma anun Teie Majesteeti“, kirjutab Valitseja, „pöörata tõsist tähelepanu minu ettepanekule, et neid kõrvale ei lükataks. Ma olen sügavalt veendunud selles, et teie tuleviku julgeoleku huvides ja teie valitsemise heas käekäigus kajastuvad, heas või halvas suhtes, otsused, milliseid ta võetate sel saatuslikul hetkel; seepärast ma mitte ainult ei karda käituda ebadelikaatselt, veendes teid sellisel pealekäival viisil, kuid eeldan, et käitunuks mittedelikaatselt, kui ma teistmoodi tegutseks“.

Keiser nägi ette, et Bonaparte teeb kõik, et segada sellise Venemaa ja Preisimaa vahelise kokkuleppe sõlmimist ja „võib olla läheb nii kaugele, et pakub mingit hiilgavat soetust teie valdusse“, kuid nähtavasti „on tema tegelikult eesmärgiks lüüa sassi teie poliitika ja meelitades teid, valitseda veelgi lihtsamalt teie üle“. Kui aga Kuningas ei hakka praegu tegutsema energilisel viisil, ta arvatavasti „kunagi ka seda kahetseb“. Muideks, Aleksander I lisab, et isegi siis kui Kuningas keeldub esitatud konventsiooni allkirjastamisest, ta säilitab tema suhtes ikkagi isiklikud sõprusetunded. Kuid ta palub ainult üht – anda temale kiire ning otsustav vastus.

Samal päeval, 4. juunil, krahv Vorontsov kirjutab Alopeusile, et on saanud hetk, mil Preisimaa peab tegutsema prantslaste vastu. Tõesti, küsis Riigisekretär, saavad teoks Haugwitz'i enese sõnad: „Vältimatu, et Berliini õukond jõudis kuni ohtliku auni olla Prantsusmaa liitlane“. Alopeus pidi küsima Kuningalt endalt, et ta ausal viisil selgitaks: kas ta soovib vastu hakata prantslaste pealetungile või ei soovi. Haugwitzilt ta aga pidi küsima: 1) millise hulga vägesid mõtleb Preisimaa Saksamaa kaitseks välja panna ja 2) kui ta on nõus konventsiooni allkirjastamisega, siis kas ta soovib, et sellega liituksid teised riigid? Kui Preisimaa ei loobu oma passiivsest rollist, Venemaa jätab Saksamaa täiesti saatuse hoolde. Kui aga Berliini õukond võtab vastu konventsiooni idee, siis on hädavajalik leppida kokku üldise Prantsusmaa vastase deklaratsiooni vormi suhtes.

18. juuni reskriptis arendatakse üksikasjalikult lauseid, millised pidid minema Liidukonventsiooni ja millisega kooskõlas Alopeus pidi muutma oma kava. Nii kohustus Venemaa välja panema 25,000 inimeselise vägede korpuse, sellise arvestusega, et kui asjaolud nõuavad, see arv viiakse 50 kuni 60,000 inimeseni. Preisimaa peab panema välja samasuguse jõu; Saxe ((Саксония)) alates 10-15,000 või isegi 20,000 inimest; Hasse-Casseli valijavürstkond alates 12,000 kuni 18,000 inimest jne. Kõigi nende vägede ülesanne võis olla vaid üks: kaitsta Põhja Saksamaa julgeolekut. Edasi pidid Venemaa ja Preisimaa nõudma Prantsusmaa valitsuselt kindlaksmääratud tähtjaks Prantsusmaa vägede Hanovrest väljaviimist. Lõpuks, mõlemad lepingulised riigid pidid garanteerima teine-teiselw vastastikuste valduste puutumatus.

Selle Kõigekõrgeima reskripti kommentaariks pidi olema krahv Vorontsovi eelmainitud kuupäeval saadetud telegramm, millises räägitakse, et Valitseja „paneab sellele üpris suure lootuse“, et konventsioonikava võetakse Berliini kabineti poolt vastu. Kuna Venemaa, räägib Riigikantsler, ei ole vahetult üldsegi huvitatud Põhja Saksamaa vallutamisest. Ainult Venemaa kaubandus kasvab tegelikult Hansalinnade vallutamise juhtumil. „Kuid“ jätkab kr. Vorontsov, „ta varsti kosub, nii nagu

, mis ka ei juhtuks, ikkagi peab tulema meie juurde esmaste tarbekaupade järele, millisteta nad läbi ei saa ja milliseid on meil, kõigist üleilmsetest turgudest, suurim varu“.

Lõpuks, 23. juuni telegrammis Alopeusile esitatakse volitus Liidu-konventsiooni sõlmimiseks ja koos sellega pannakse saadikule kohustuseks saavutada kõigi jõududega Berliini kabineti lõplik ja otsustav vastus.

Kuid kõik Venemaa valitsuse lootused Preisimaa poliitika pöörde suhtes osutusid täiesti asjatuteks. Tõsi, Haugwitz väljendas ioma isiklikku imestust Keiser Aleksander I poliitika otsustavuse suhtes, kuid Alopeus teab, et erimeelsus Kuninga ja tema ministri vahel on üpris tuntav. Juunikuu alguses Kuningas kirjutab kirja Keisrile, kes pidi kohtuma teel Aleksander I, 4 juuni (vana kalendri järgi) kirjaga. Kuninga 7 juuni kiri (uue kalendri järgi). Friedrich Wilhelm III ((Frederic-Guillaume III, Фридрихъ Вильгельмъ III)) suhtus suure tänmeelega Keisri ettepanekutesse, kuid tunnistab, et „igasugune meede, milline võib viia sõjani, tekitab temas sügava põlgustunde. Millised aga hakkavad olema vaenlase vastase sõja tulemused, millist ei saa rünanta oma maalt? Me laostuksime enne seda, kui võita ilma mingi kasuta ja kõige edukam sõda viib minu valduste laostumisele ja Põhja heaolule enam kahjulikumal viisil kui üleminev vägivald“. „Ma tunnistan Teie Majesteedile“, kirjutab kuningas, „vaid ainult teile, et kui need vägivallad jäävad väljakannatavaks ja au mitteriivavateks, ma otsustasin parem kanda mõned ohvid, kui kutsuda esile sellise asjade olukorra, milline hakkab olema veelgi hullem“. Lõpuks, Preisimaa Kuningas lükkab väarikusega tagasi kõik teenimatud kahtlustused tema poliitika suhtes, millised hakkavad alati olema Aleksander I -le avalikud. „Ma loen enese kohustuseks“, räägib ta, „milline tuleneb meie vahel olevatest suhetest, kunagi ei hakka olema teie ees saladusi, ega teisi huvisid kui teie“.

Konfidentsiaalses ((usalduslikus, salajases)) 21. juuni (2 august) kirjas Riigikantsleri nimele Alopeus jutustab, Haugwitzi ja teiste tunnistajate enda sõnade alusel, millisel viisil juhtus, et Kuningas ikkagi ei võtnud vastu Venemaa ettepanekuid. Krahv Haugwitz oli tegelikult sõja poolt ja kui ta nägi, et kuninga lähemad nõunikud Kökeritz ja Beyme jäävad peale oma jõupingutustel Preisimaa neutraliteedi säilitamiseks, ta teatas kuningale oma soovist minna eru. Kuningas jättis ta avalduse tähelepanuta. Mõne päeva pärast oli kuninganna juures ball, millele Haugwitz ei läinud. Siis kuninganna saatis ise temale käskjalaga kohaletuleku käsu. Haugwitz tuli ja oli kuninga ja kuninganna poolt erakordse armulikkusega vastu võetud. Tema Majesteet kutsus ta järgmisel päeval audientsile. Haugwitz ilmus markiis Lucchesini nimel tehtud reskripti projektiga taskus. See reskript lõppes avaldusega, et oma huvide kaitseks paneb Preisimaa välja 36,000 inimest. Kuningas ei andnud Haugwitzile mingit vastust, kuid käskis tal tema järel tulla Magdeburgi lähedal asuvasse Kerblitzi. Seal näitas Preisimaa minister reskripti kava hertsog Brunswickile, kes kiitis selle täiesti heaks ja lubas energiliselt kuningale ees väljendada oma toetust. Hertsogi juurest läks Haugwitz kuningale juurde, kes võttis ta vastu järgmiste armastusväärsete sõnadega: „Te teate, kuidas ma hindan Teie teeneid ja kuidas teid austan, kuid minu poolt täidetava asendi kohus nõuab, et ma ei pööraks tähelepanu eranditult ühe oma ministritest arvamusele. Ma pidasin nõu käesoleva kriitilise seisundi üle mõnede oma vanade kindralitega ja eriti hertsog Braunschwickiga, feldmarssal Moellendorfiga ja kindral Geysauga ((Мёллендорфом, Гейзау)) ja kõik nad väidavad üksmeelselt, et oleks ebamõistlik heita väljakutse sellisele ohtlikule riigile, kui Prantsusmaa“. Haugwitz väljendas imestust, et hertsog oli tema vastaste hulgas, kuid kuningas pöördus juuresviibiva Kökeritzi poole sõnadega: „Vaata sulle Kökeritz, küsige talt, kas hertsog ei rääkinud minule täiesti teist juttu?“.

Haugwitz oli sellise määrani sellest vastusest hämmastunud, et pillas käest reskripti kava ja ütles pidulikult: „Teie Majesteet, ma oleks väärinud asetama oma pea tapalaval pakule, kui ma sel hetkel varjanuks teie eest ohtu, milline ohustab monarhiat; mitte mingi isiklik kaalutlus ei tohi mind peatada ja ma palun Teie luba, et see kava Teile ette lugeda. Kuningas lubas ja kui Haugwitz jõudis reskripti lõppu, kus oli juttu 36. tuhandelise Preisimaa armee relvastamisest, võttis kuningas Haugwitzi käest reskripti ja tõmbas punase pliiatsiga selle lõpu maha ja lisas üldised, mitte-midagi ütlevad fraasid.

Alopeus märgib õiglaselt, et tema jutustus on vaid „lõik sajandi ajaloost“. Kuid mõne päeva pärast ta raporteerib oma valitsusele, et krahv Haugwitz võttis juba enam vastu kuninga ja härrade Beyne ja Lombardi arvamuse. (6. (18) augusti 1803.a. telegramm).

Kuid Peterburis vaadati sellele „sajandi ajaloo lõigule“ teisiti ja krahv Vorontsov, oma konfidentsiaalses 27. septembri kirjas, nõuab Alopeusilt selgitusi Berliini kabineti käitumise kohta Venemaa liidu sõlmimise ettepanekute suhtes. Vorontsoov ei suuda kooskõlastada Haugwitzi väiteis dellest, et on hädavajalik ühineda Prantsusmaa vastu – tema tegeliku käitumisega. Preisimaa minister ise, räägib kantsler, saatis Alopeusile esimese liidu-konventsiooni kava, milline oli vastu võetud Valitseja poolt ja Alopeus sai selle allkirjastamiseks volituse. Seejuures hiljem Haugwitz ise loobus oma-enda kavast, maksis vaid Durocil sõita Berliini. Muideks, krahv teadis, et „Berliini kabineti printsiibid“ ei luba energiliste meetmete võtmist, „eriti kui asii puudutab ainult üldist heaolu“. Kuid ju Haugwitz ise algatas selle liidu-asja, aga seejärel teatab, et „Berliini kabineti tegelikke kavatsusi ei mõistetud“.

Peale seda, nõutakse Alopeusilt selgitusi selle fakti kohta, et Berliinis kõik teavad mõlemate õukondade vahel, Venemaa ettepanekute suhtes peetavatest, väga salajastest läbirääkimistest. Krahv ei mõista, kas Berliinis eksisteerib alati selliste sarnastele läbirääkimiste suhtes selline avalikkustamise tava. Kuid, ta lisab, „näib, ainiti, et sellist meetodit ei järgitud, kui jutt käis nende (preislaste) kasuks tehtavatest soetustest ja piiri ümmardamisest, kuna Venemaa, Preisimaa liitlane, sai kõigest, mis puudutas Preisimaale hüvitamist, teada ainult siis, kui kõik oli juba Prantsusmaa ja Berliini kabineti poolt otsustatud ja allkirjastatud“.

Kui-aga S-Peterburis olid saadud kätte Alopeusilt nõutud selgitused, krahv Vorontsov leidis olevat õiglane õigustada saadiku käitumisviisi, kuid ikkagi Preisimaa poliitika suhtes ta säilitas tugeva kahtlustamise ja oli veendunud, et Berliini kabinett sai Napoleonilt mingid lubadused, milliseid pidid rahuldama Preisimaa territoriaalse suurenemise iha. Riigikantsler meenutab Alopeusile, et Venemaa tegelikult hindab Preisimaa sõprust, ainiti, ainult sel tingimusel. „et Berliinis oleks imbutud läbi sellest tõest, et Venemaa ei ole võimeline olema ainult mainitud õukonna eesmärkide ja mugavuste saavutamise vahendiks ja et meie sidemed nendega omavad temale hulga enam tähendust, kui see side avaldab meile ja et selline asjade olukord kestaks hädavajalikult tema poolelt suurema püüdlusega“. (Vorontsovi 30. septembri ja 16. novembri telegrammid.).

Seejuures, Alopeus jätkab oma käitumise õigustamist, tõestades, et ta vastutas ainult ministri, kuid mitte kuidagi kuninga eest, kes on „hea“, „aus“ ja „moraalne“ inimene, kuid iseloomutu. Üks oma mõistuse poolest märkimisväärne preislane ütles Alopeusile: „Veel üks selline valitsemine ja Preisimaa langeb sellesse madalasse rolli, millist ta mängis enne Friedrich II valitsemist“.

Sel ajal, kui toimusid ülalmainitud, erakordselt huvitavad diplomaatilised läbirääkimised Euroopa üldise olukorra suhtes, toimusid mõlemate valitsuste vahel kokkulepete sõlmimised jooksikute välja-andmise suhtes. Viimaste läbirääkimiste algus puutus XVIII sajandi lõppu. 20 oktoobri 1797.a. ukaasiga Paul I käskis vürst Repninil, kes oli siis Poolas, sõlmida „heanaaberluse ja selle sõpruse, millises on Kõigekõrgem õukond Preisimaaga ja et lõpetada igasugused arusaamatused“, Preisimaaga jooksikute väljaandmise konventsion.

Vürst Repnin, oma 30. oktoobri 1797.a. kirjaga, teatas kr. Paninile Berliini, et „lugupidamisest, milline mõlematele pooltele ei saa olla tähelepanuta jäetav vastastikuste piirkondade kokkupuutest ning uutest alamatest, kes elavad endisest Poola Vabariigist eraldatud maal, olid, nagu oleks kõige viisakam, otsustatud nõlemate riikide poolt selgete ja täpsete mõlemate poolsete ülejooksikute, selliste juhtude olemasolul, mitte ainult alama auastme sõjaväeteenistujaid vaid ka igasugusest seisusest inimeste tagasisaatmise tingimuste aktiga“. Panin pidi sellele asjale kaasa aitama, Repnin ise astus suhtlema Ida-Preisimaa „ministeeriumiga“ (presidendiga), et ta nimetaks läbirääkimiste pidamiseks kaks volinikku.

Venemaa ettepanek võeti Berliini valitsuse poolt vastu, kuid läbirääkimised ei liikunud mitme aasta kestel edasi, osalt tänu sellele asjaolule, et Preisimaa sõjalised võimud olid kartelli-konventsiooni sõlmimise vastu, leides, et jooksus desertöörade väljaandmine Venemaale on

ebakasulik. Lõpuks, alles veebruaris 1804.a. toimus kartelli konventsiooni allkirjastamine, peale seda kui Alopeus otsustas, ilma igasuguse volitusega, allkirjastada *sub spe rati* eraldi artikli, millise jõul Venemaa valitsus lubab Venemaalt hobuste väljavedu, milliseid Preisimaa ratsavägi väga vajas. Ainult sellise eraldi artikli vastuvõtmise tingimusel olid Preisimaa sõjaväe võimud nõus nõustuma kartelli konventsiooni allkirjastamisega.

Kuid Riigikantsler jäi üpris rahulolematuks Alopeuse sellise järeleandlikkusega ja ütles temale avameelselt, et on imestunud, kuidas ta võis nõustuda sellise artikli allkirjastamisega, millisel ei ole üldsegi seost kartelli konventsiooni sisuga. Temale antud instruksioonides ei ole sõnagi sellest asjast ja keiserlik valitsus pidevalt ütles Preisimaale ära Venemaalt hobuste ostmisest, nii nagu neid ei piisanud isegi Venemaa ratsa- ja suurtükiväele. Valitseja, teatab krahv Vorontsov, on pigem valmis loobma kartellist, kui allkirjastama seda eraldi artiklit.

„Saates selle Valitseja otsuse krahv Haugwitzile“, lõpetab oma 3. märtsi 1804.a. telegrammi Riigikantsler, „te võite sellest ministrile teatada, et see hobuste Venemaa territooriumilt väljaveo („extradition“) ((pr. ekstraditsioon –ld. ex -välja, + traditio – üleandmine, välisriigile selle riigi seadusi rikkunud isiku väljaandmine)) soovi oli samuti arutatud isiklikult Keisri ja Kuninga vahel Memelis ja juba siis järgnes äraütlemine. Kui lubada Preisimaa kasuks sellist „hobuste ekstraditsiooni“, siis teised riigid avaldavad viivitamatult sarnaseid nõudmisi.

Kuid Alopeus võis meenutada krahv Vorontsovile, et Preisimaa valitsus keeldus täielikult ilma selle eraldi artiklita konventsiooni allkirjastamisest ja tekitas erinevaid probleeme. Nõnda saavutas Preisimaa Sõjaminister Schröter selle, et kuningas oli nõus desertööride väljaandmise otsusega, kuid mitte lihtsaid „mittevärvatud alamaid“. Selle peale saadik tegi vastuväiteid, mis oli otsustatud esialgselt väljaandmise kohta „alamaid-ülejooksikuid igasuguses aujärjus ning seisusest, sõjaväelisest või muust“ ja seepärast ta keeldus konventsiooni allkirjastamisest, millises räägitakse ainult sõjaväest ärajooksnuid. Temal õnnestus lõpuks sõlmida konventsioon, millises oli Preisimaa valitsuse nõusolek anda välja kõik „ülejooksikud“ vahet tegemata, kuid vaid tingimusel, et allkirjastatakse eraldi artikkel. (Alopeusi 30. jaanuari (11. veebruari) 9. (21.) veebruari ja 13. (25.) veebruari 1804.a. telegrammid.)

Kuidas ka ei olnud, kuid igal juhul Venemaa valitsuse eraldi artikli allkirjastamisest keeldumine kurvastas kõvasti krahv Haugwitzit. Kuid Venemaa valitsus jäi kindlalt oma otsuse juurde. Kui aga, kirjutas Riigikantsler Alopeusile 21. aprillil 1804.a., Preisimaa Kuningas on nõus, isegi ilma eraldi artiklita, kartelli-konventsiooni allkirjastamisega, kui juba Venemaa valitsus seda nõuab, - siis ta võib kuulutada Berliini kabinetile, et temale oli tehtud kartelli sõlmise ettepanek ainult veendumusest, et „see on ühtmoodi kasulik mõlematele riikidele“. Kuid kui Berliini kabinet vaatab sellele asjale teisiti, nähes konventsioonis oma huvide rikkumist, siis Keiser kavatses hoida igasugusest pealekäimisest ja palub Preisimaa Kuningal järgida vaid eranditult oma südametunnistuse häält.

Sellistel asjaoludel Alopeus oli volitatud teatama, et Valitseja „pigem loobub Venemaa ja Preisimaa vahelise kartelli sõlmimise mõttest, kui et nõuda oma liitlaselt järeleandmisi, milliseid tehakse mitte-vabatahtlikult ja see näib olevat temale mittevastastikune“.

Selline küsimuse tõstatamine, milline oli krahv Vorontsovile ette-öeldud oma isikliku väarikuse ja Venemaa suurelisuse täieliku mõistmisega, ei lahendanud seda lõplikul viisil: Kuningas ei loobunud ikkagi „hobuste ekstraditsiooni“ puudutavast eraldi artiklist ja kartelli konventsioon ei olnud tema poolt ratifitseeritud seepärast, et „kogu konventsioon“, oli Kuninga sõnade järgi, 5. aprilli 1804.a. kirjutas Haugwitzile, „kasulik ainult Venemaale, mitte Preisimaale“.

„Suur avarus ja Venemaa sisemine olukord“, kirjutas Kuningas, „on tihti põhjuseks, et meie esildise järgi ei suudeta välja otsida ja välja saata meie teisele poolele ülejoosnud sõdureid ja teisi alamaid ning kurjategijaid. Vaat, asjaolud, millised eksisteerivad tegelikult ja sellist olukorda ei saa mitte mingite seadustega muuta. Seevastu, minu valduste olukord ja sellest Venemaa välisriikidega kauplevate kaupmeeste vahetpidamatu läbireisimine, soodustab, ja mitte vähe, nende venelaste avastamist, kes minu piirkondades end varjavad, järelikult on Venemaal minust suur kasu (sic!) oma alamate tagasi saamise kavatsuse teostamisel“.

Pidades silmas Kuninga poolsest konventsiooni ilma eraldi artiklita ratifitseerimisest keeldumist, Alopeus võttis Valitseja nimel ratifitseerimise akti tagasi ja kartelli konventsioon jäi ratifitseerimata kuni 13. detsembrini 1809.a., kui lõpuks Königsbergis Friedrich Wilhelm III andis Aleksander I soovile järele ja nõustus andma fatifikatsiooni ilma „hobuste ekstraditsiooni“ puudutava artiklita.

*

T.M. Ülevenemaaline Keiser ja T. M. Preisimaa Kuningas, olles innustatud samasuguse sooviga ilmutada vastastikuselt neid ühendava siira sõpruse märke, leppisid kokku, et lõpetada kuritarvitused ja ebamugavused, millised olid mitte-harva tingitud vastastikustest armeedest sõdurite ülejooksmisest ja selleks sõlmida ülejooksikute väljaandmise konventsioon.

Seetõttu Kõrged lepingulised pooled varustasid oma volitustega: T. M. Ülevenemaaline Keiser – oma Salanõuniku, erakorralise saadiku ja täievolilise ministri Berliinis viibiva Maxime Alopeusi ((Максима Алопеуса)), Püha Aleksander Nevskim Püha Anna 1. klassi ja Püha Vladimiri Suure Risti 2- järgu ordenite kavaleri ja

T. M. Preisimaa Kuningas, Cretien Henri Curce ((Христиана Генриха Курце)), krahv Haugwitzi, oma Riigi-, Sõja- ja Kabinetiministri, ja Tema ordenite, aga samuti Püha Andrei, Püha Aleksander Nevski ja Püha Anna 1-kl ordenite kavaleri, kes volitatuna, peale oma volikirjade vahetamist, võtsid vastu alljärgnevad artiklid:

Artikkel I.

Kahe kuu pärast, lugedes ratifitseerimiskirjade vahetamise päevast, antakse ühelt ja teiselt poolelt välja kõik vastastikustes kõrgete lepingupoolte sõjavägedes seisvad ohvitserid, all-ohvitserid ja sõdurid, nii jala- kui ratsaväest, milliselt maalt nad ka pärit ei olnud, kes ülalmainitud kuupäevast, jooksevad üle nende vastastikustest armeedest. Nad peetakse kinni ja saadetakse tagasi koos hobuste, sadulate, relvade, riiete ning kõikide asjadega, mis nende juures asuvad või mis nad said endaga vaid kaasa võtta.

Artikkel II.

Nii nagu võib juhtuda, et ülejooksik enne ühe või teise lepingulise poole teenistusest ära jooksmist oli jooksnud ära teise Valitseja vägedest, või teisest riigist, millisega üks Kõrgetest lepingupooltest on sõlmitud ülejooksikute väljaandmise konventsioon, siis vaatamata sellele, antakse selline ülejooksik välja armeele, millisest ta viimane kord ära jooksis.

Artikkel III.

Kummagi poole kindralitel ja ohvitseridel ning üldse militaar-, kui tsiviilamatnikel on keelatud, arvestades selle konventsiooni artikkel I sätestatud tähtajast, värvata või võtta teenistusse teise lepingupoolte juurest ärajooksnuid. Aga, kes ilmuvad, et teenistusse astuda, neilt tuleb rangelt järele pärida ja kui kiiresti nad, või nende vastuste järgi, või nende riietuse, relva või miski muu välise järgi tunnistatakse ülejooksikuks, siis tuleb nad koheselt kinni pidada, ootamata ära nende väljanõudmist.

Seda sama tuleb silmas pidada siis, kui ilmuvad need, kes ei soovi teenistusse astuda, kuid kui nende sõnade või mingite teiste tunnuste järgi nad ülejooksikuteks loetakse.

Kui nad juba kinni on peetud, siis sellest tuleb kohe teatada lähima garnisoni ülemale või kui lähedal sõjaväe ülemusi ei ole, siis lähimatele tsiviilvõimudele, selleks, et ülejooksik oleks saadetud

kuni piirini, milline eraldab mõlemaid riike ja et ta oleks seal tagastatud ja antud üle sellele, kellele on tehtud ülesandeks nende vastuvõtmine.

Artikkel IV.

Juhtumil, kui ülejooksik varjab end militaar- või tsiviilvõimude eest selles vastastikusel piirkonnas, kuhu ta läks, otsingud, ta kinnipidamine ja väljaandmine teostatakse selle sama piirkonna ülemuste poolt artikkel III esimese nõudmise alusel, mis esitatud teise riigi militaar- või tsiviilvõimude poolt, millest ta üle jooksis, ainult, et see nõudmine ei oleks olnud esitatud mitte hiljem kui kahe aastase tähtaja jooksul, lugedes ülejooksmise päevast. Selle kahe-aastase tähtaja möödumisel ülejooksikut tagasi nõuda enam ei saa.

Artikkel V.

Selliste nõudmistega võib pöörduda kõige lähima militaar- või tsiviilvõimu poole. Sõjaväe ülemused hakavad ülejooksikuis tagastama ülejooksikuid, kes teenistusse astumiseks ilmusid, aga tsiviilvõimud kõiki neid kes aga ei olnud ülejooksikud. Preisimaa tsiviilvõimud nõutavad selleks Sõjaväe ja krooni valdade kojast ettekirjutused .

Vastastikku hakatakse jälgima, et ülalmainitud väljanõudmistel suhtes oleks antud kiiresti ja tõele vastav tunnistus.

Artikkel VI.

Kui aga teatistes, milline tuleb anda kaasa ülejooksikuga, tekkisid mingi asjaolu täpsuse selgitamisel kahtlused, siis see ei saa olla ülejooksiku välja andmisest keeldumise aluseks. Kuid, et hoida ära igasuguseid arusaamatusi, koostavad militaar- või tsiviilvõimud ülekuulamise akti, millise annavad koos ülejooksikuga üle; akti koopia aga saadetakse viivitamatult T. M. Ülevenemaalise Keisri Kubermangu Juhatusele, ja samuti T. M. Preisimaa Kuninga Sõjaväe ja krooni valla kotta, millistest ametkondadest selline asi hakkab sõltuma.

Artikkel VII.

Mõlemapoolsed militaar- ja tsiviilvõimud, mis asuvad linnades või asumites, ei hakka läbi laskma alam-ohvitseri, ega ka jalaväe- või ratsaväe sõdureid, või siis kedagi, millisest vastastikust vägede korpusest nad ka ei oleks, kui neil ei ole ülemuse või polgu, pataljoni või roodu komandöri poolt välja antud passe, kellest nad sõltuvad. Selliste passide puudumisel nendel, kellel selline peab olema, peetakse kinni ja pannakse vahi alla, võttes ära temale riiete juurde kuuluvad asjad, relvad, hobused ja kõik see mis nende jurest leitakse või mis nad võisid kaasa võtta; millest teavitatakse viivitamatult lähimat militaar- või tsiviilvõimu, aga seejärel toimitakse käesoleva konventsiooni jõe järgi.

Artikkel VIII.

Kuna sellisel viisil lepiti ülejooksikute väljaandmise suhtes kokku, siis ka igasugune vastastikuste piiride rikkumine peab olema välditud ja rangelt ära keelatud nii ühelt, kui teiselt poolt, nagu ka igasugune ülejooksikute või vastastikuste alamate värbamine sõjaväeteenistuse.

Need, kes ületavad vägivaldselt selle või teise Kõrgete lepingupoolte piiri, olles riigis, kus sooritati see kuritegu, kinni püütud, jäävad sinna ja saavad sealsete seaduste alusel karistatud. Aga kui nad ülejooksimisega püüdsid hoiduda mainitud karistusest, siis neid karistatakse kehtivate seaduste alusel nende Valitseja piirkondades.

Kui aga tekivad kahtlused kuriteo või selle eriliste asjaolude määratlemise suhtes; siis nimetatakse mõlemapoolsed komisjonid, milliseid juhivad solvatud poole komissarid. Selle komisjoni otsus, milline on kinnitatud mõlemate Valitsejate poolt, viiakse viivitusega ellu.

Artikkel IX.

Iga ülejooksiku eest, tema ülalpidamiseks ja kinnipidamiseks tehtud kulutusteks hakatakse maksma kümme ja pool kopikat, või siis üheksa Preisimaa grossi päevas ja ülejooksiku hobusele antakse välja kaks metzi (mõõtu) kaera ja kaheksa naela heina päevas koos vajaminevate õlgedega. Selle loomasööda eest tasutakse iga kord lähimas linnas turul kehtiva turuhinna taksi järgi.

Nende kulude eest tasutakse ülejooksiku ja ta hobuse üleandmisel ja neid kulutusi ei tohi mitte mingil juhul suurendada; kuna ülejooksikud ei saa seaduslikke võlgu võtta, siis ka neid välja nõudnud riigi puhul ei saa nende näiliste võlgade maksmisest juttugi olla.

Ülejooksik tuleb välja anda, peale ta kinnipidamist, millist rakendatakse kohe peale leidmist, hiljemalt kaheksa päeva jooksul.

Artikkel X.

Iga väljaantud ülejooksiku eest makstakse, tema üleandmisel, kaks head hollandi dukatit Kõrgetest lepingupooltest selle poolt, kellele selline väljaandmine tehakse. Selle hüvituse saab see või need riigi elanikest, millisesse ülejooksik tuli, kelle pingutustel ta avastati, et vahialla võtta.

Artikkel XI.

Need, kes vastastikuste Valitsejate piirkondades, arvestades selle konventsiooni Artikkel I sätestatud tähtaega, sooritavad kriminaalkuriteo, või keda süüdistatakse või kahtlustatakse sellise kuriteo sooritamises, lugedes eelmainitud tähtajast ja kes hiljem ära jooksevad ja eemalduvad teise Valitseja piirkonnast, antakse välja teise poole poolt, esimese nõudmisel, milline peab järgnema alljärgnevas artikkel XII sätestatud korras.

Süüdistatu või kahtlustatava kurjategija seisus või aujärk ei muuda midagi selles määruuses ja ta võib olla välj antud, millisest seisusest või aujärku ka ei omanud, olles kas aadlik, linna- või külaelanik, vaba, sunnismaine, sõjaväelane või tsiviilisik.

Kuid kui mainitud kurjategija, või kuriteos kahtlustatav on Valitseja alam, millise piirkonnast ta läks ära peale kriminaalkuriteo sooritamist teise Valitseja piirkonnas, siis sellist välja ei anta; kuid Valitseja, millise alama ta on, annab viivitamatult tema üle seaduste järgse kohutmoistmise käsu.

Kuid kui keegi on peetud kinni piirkonnas, kus sooritati kriminaalkuritegu või mingi kõlvatus, siis sellise kuriteo või kõlvatuse põhjusel, see selle piirkonna Valitseja, kus toimus kinnipidamine, käseb tema üle kohut mõista ning ka karistada, millise ta endale kaela tõmbas, kuigi see kurjategikja oli teise Valitseja alam.

Artikkel XII.

Väljaandmist puudutavad nõudmised, millised tehtud Artikkel XI jõul, saadetakse vastastikuliselt T. M. Ülevenemaalise Keisri Kubermangu Juhatusse ja T. M. Preisimaa Kuninga sõjaväe ja krooni valdade kotta, ega mitte alamate ülemuste või alamate kohtumajade juurde. Ülemused, kellele sellisel viisil väljaandmise nõue esitatakse, kirjutab ette väljaandmise teostamise, kui tema suhtes koostatud asi on kooskõlas Artikkel XI lausetega; see väljaandmine järgneb sellisel viisil, et riigi poolt, millisest saadeti väljanõue, nimetatakse sõjaväeline komando et saata väljanõutud inimene kuni piirini ja et piiril antaks see inimene välja neile, kes väljanõudnud riigi poolt selleks saadetakse.

Kui aga mingid põhjusted inimese väljaandmiseks, isegi ilma väljanõudmiseta, tunnistatakse Artikkel XI alusel piisavateks, siis sellise vastastikuste militar- või tsiviilvõimude korraldusel tuleb ta kinni pidada ja ning tema tagasi saatmisest tuleb ette teavitada.

Artikkel XIII.

Lugedes kurjategija või kuriteos kahtlustatava kinnipidamise kuupäevast, Artikkel XI lausete jõul, kulutatakse tema ülalpidamiseks päevas kümme ja pool kopikat või siis üheksa Preisimaa grossi; aga kinnipidamise kuludeks neliteist pool kopikat või kaksteist Preisimaa grossi päevas. Need kulud tasutakse kurjategija või kahtlustatava väljaandmisel ja selline väljasaatmine teostatakse nii kiiresti kui võimalik.

Artikkel XIV.

Kõrged lepingulised pooled lepivad kokku vastastikku välja andma kõiki, kes on ühe või teise Valitseja alamad, kahe kuu pärast, lugedes ratifitseerimiskirjade vahetamisest, läinud teise piirkonda, selleks, et kalduda eemale selle võimu alt, millise alamad nad on, ja sellisel viisil muututakse ülejooksikuteks. Selle järgi hakatakse kõiki selliseid vastastikku välja andma, kui ruttu kui nende ülejooksmine järgneb, peale ülalnimetatud tähtaega, millisest seisuses või auastmel nad ka ei oleks olnud, ja kuigi nad mingit kuritegu ei sooritanud.

Artikkel XV.

Mainitud väljaandmine peab leidma aset peale esimese nõudmise esitamist, milline tehakse selleks selle riigi militaar- või tsiviilvõimude poolt, kust sellised alamad ära jooksid.

Neid nõudmisi ei saadeta tsiviilkohtutesse ega ka alamatele ülemustele, vaid vastastikku lähimasse Kubermangu Juhatusse või Sõja- ja krooni valdade kodadesse.

Nendes peab olema kirja pandud ristimisel pandud nimi, ja ülejooksiku auaste, aga samuti tema tundemärgid, aga kui võimalik, siis ka tee, mida mööda nad võisid liikuda ja need kohad, kus nad võiksid asuda.

Väljaandmine järgneb sellisel viisil riigi poolt, millisesse on saadetud väljanõue, toimetatakse ülejooksik kuni piirini ja et juba sellel piiril enesel antakse ülejooksik välja nõudnud riigi poolt sinna saadetud komandole.

Alates ülejooksiku kinnipidamise päevast, Artikkel XIV lausete jõul, selliseks tunnistatu ülalpidamiseks makstakse kümme ja pool kopikat või üheksa Preisimaa grossi päevas ning neliteist pool kopikat või kaksteist Preisimaa grossi päevas tema kinnipidamise kuludeks. Need väljaminekud tasutakse ülejooksiku üleandmisel, milline teostatakse nii kiiresti kui võimalik.

Mainitud nõudmised peavad olema esitatud mitte hiljem, kui kahe aasta kestel, lugedes sellest päevast, kui ülejooksmine toimus; peale selle tähtaja möödumist, ilma mingi nõudmise esitamiset, ei saa enam ülejooksikut välja nõuda.

Artikkel VI lause, milline puudutab kahtlusi, millised võivad tekkida asjaolude täpsuse suhtes, peab olema loetud kui siin täheldatu, kuna see peab olema võetud nii nagu see puutub ülejooksikutesse.

Kõrged lepingulised pooled, olles innustatud inimarmastuse tunnetest, lepivad peale selle veel kokku, et ülejooksikuid, keda süüdistatakse esimeses ülejooksimises ja kes vaid ei sooritanud kriminaalkuritegu, ei karistata kehaliselt.

Artikkel XVI.

Nii ülejooksikud, ega kurjategijad või kuriteos kahtlustatavad, ega ka mingid teisi ülejooksikuid ei tohi neid välja nõudnud Valitseja poolt, teise Valitseja piirkondades, ei vägivaldselt

või ka omavoliliselt ega salaja jälitada. Seetõttu on keelatud, ükskõik, millisel, militaar- või tsiviil-üksusel, või ka kellegi luurajal kummagi riigi piiri ületamine.

Igasugune selline piiririkumine toob kaasa kurjategijate kinnipidamise ja karistamise selles samas kohas kus selline vägivaldtegu sooritati.

Kui aga väljanõudva riigi poolt etnähitud militaarne- või tsiviil-komando, või mingil teisel viisil, jälitatakse ülejooksikut või mitmeid kurjategijaid, või kuriteos kahtlustatavaid, või ka teisi mingeid ülejooksikuid, siis see jälitamine võib toimuda kuni piirini, milline eraldab mõlemaid riike; selles kohas peab komando peatama ja vaid üks inimene võib ületada piiri, kes peab hoiduma igasugusest vägivaldast või omavolist, suundudes kõige lähima militaar- või tsiviilvõimu poole, esitades seal oma ülemustelt saadud kirjaliku väljanõudmise ja nõudma väljaandmist. Selline saadik võetakse vastu viisaka austusega ja täitmise järgneb käesoleva konventsiooni lausete jõul.

Artikkel XVII.

Nii ühe kui teise poole poolt on keelatud ülejooksiku või kurjategija või kuriteos kahtlustatu või põgeniku varjamine, või tema saatmine mingisse kohta, piirkonda või kaugesse garnisoni, et vältida tema väljaandmist.

Need, kes tabatakse selliselt varjamiselt või eemale saatmiselt, ei pea ainult tasuma sellega seotud kulusid, vaid tõmbavad sellega enesele karmi karistuse.

Kui kurjategijaks on aadlik või keegi teine kõrgest aujärgest, siis see karistus hakkab seisnema neljakümne dukatilises ((червонца)) rahakaristuses või ka selle kuriteo kordumisel selle kahekordses summas. Kui aga kurjategija on alamat aujärku, siis karistatakse kümne dukatilise rahatrahviga. Kes aga ei ole võimelised seda rahasummat maksma, saavad karistatud vangla või kehalise karistusega seaduste ning süü suuruse määral.

Artikkel XVIII.

Selle või teise poole poolt on keelatud ülejooksikult osta hobuseid, sadulaid, relvi, riideid ja igasuguseid asju, milliseid nad endaga kaasa võtsid. Samamoodi on keelatud osta mingeid asju, millised need ka ei oleks, mis on viidud ära kurjategija või kuriteos kahtlustatu või ka põgeniku ((tsiviilisikust ülejooksik)) poolt.

Sellisel viisil ostetu tagastatakse ostja poolt tasuta, see kes on süüdi, maksab selle eest rahaga sellisel juhtumil, kui tema juurest ei leita mainitud hobust, relvi, riideid või muid asju.

Peale selle karistatakse ülesostjat oma riigi seaduste jõul ettenähitud proportsionaalsele karistusele.

Artikkel XIX.

Kui ülejooksiku, kurjategija või kuriteos kahtlustatava, põgeniku väljaandmist üldse ei järgne, nagu seda selle konventsiooni jõul teha tulnuks ja kui mainitud ülejooksik, kes on võetud selle konventsiooni määruste vastaselt teenistusse või ei võetud sellesse, pöördub ülejooksuga või minekuga sellesse riiki tagasi, millisesse ta oleks tulnud tagasi saata, siis selle riigi Valitseja ei ole kohustatud enam teda välja andma.

Artikkel XX.

On ise-enesest mõistetav ja selle artikliga otsustatakse, et käesolev konventsioon ei oma tagasiulatuvat jõudu.

Põgenikke, kes läksid ära enne selle konventsiooni esimeses artiklis sätestatud ettenähitud tähtaega ja ülejooksikud, kes lahkusid vastastikuste Valitsejate piirkondadest enne Artikkel XIV sätestatud tähtaega, tagasi ei saadeta.

Mis aga puutub kurjategijatesse või kuriteos kahtlustatavatesse, kes artikkel XI sätete jõul olid allutatud väjaandmisele, kuna nende poolt sooritatud kriminaalkuritegu või olles selles süüdistatud või kahtlustatud, järnenuks peale selle konventsiooni artikkel esimeses etenähtud tähtaega, nende väljaandmist teostatakse selle ja teise poole poolt, kuigi selline kriminaalkuritegu ja nende ülejooksmine juhtus enne mainitud tähtaega.

Muideks, igasugused vaidlused, millised võisid või võivad eksisteerida põgenemise või teenistusse võtmise puhul Kõrgete lepingupoolte vahel, enne käesoleva konventsiooni allkirjastamist, lõpetatakse ja kaotatakse käesoleva konventsiooniga.

Artikkel XXI.

See konventsioon kehtib kuni tähtajani, milline on otsustatud mõlemate Riikide vahel õnnelikult eksisteeriva Liidu poolt 28. (16.) juulil 1800.a. sõlmitud traktaadi jõul.

Artikkel XXII.

See konventsioon avaldatakse mõlemates riikides ja Valitsejate vastastikustes armeedes varsti peale rattifitseerimiskirjade vahetamist, et kõigil oleks selle sisu teada ja et lugedes vastastikku nimatud ja otsustatud tähtajad Artikklites I, XV ja XIV, kõigis selle artikklites oleksid täpselt kinni peetud ning täidetud.

Kubernerid ja piiri-ringkondade ülemused, kindralid ja teised ametnikud, militaar- ja tsiiviilvõimud, vastastikused sõja- ja krooni valdkondade kojad ning nendele allutatud, saavad teavitatud käesoleva konventsiooni otsustest. Neile kirjutatakse ette nende spetsiaalne ja täpne täitmine ja kõige lõpuks tuleb see avaldada kõigis nende kubermangudes ja piirkondades, nende usaldusisikute vastastikuseks järelevalveks.

Artikkel XXIII.

Selle konventsiooni ratifitseerimiskirjade vahetamine toimud siin, Berliinis kuue nädala pärast, ja kui võimalik, siis ka varem.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus Berliinis, 13. (25) veebruaril Jesus Kristuse sünnist möödnud 1804.a.

(L.S.)Maxime d'Alopeus.

(M.П.) Максимъ Алопеусъ.

(L.S.) Chretien Henri Curce,

(M.П.)Христианъ Генрихъ Курце,

comte de Haugwitz.

Графъ Гаугвиць.

*****

Nr. 243.

1804.a. 12. (24.) mai Prantsusmaa vastast sõda puudutav Berliini deklaratsioon.

((F. Martensi kommentaar.))

Peale lõpmatuid läbirääkimisi ja pidevaid Venemaa valitsuse poolseid tungivaid pealekäimisi, selleks, et sundida Presimaad väljuma oma neutraalsest positsioonist, lõpuks 24. mail oli allkirjastatud Preisimaa kuninga poolt deklaratsioon, milline pidi olema esimeseks sammuks Venemaa ja Preisimaa vahelise tegeliku lähenemise teel, et võidelda Napoleon I vastu. Kui see akt

oli tegelikult Preisimaa kuninga poolt allkirjastatud, siis Keiser Aleksander I oli nende läbirääkimiste eest tänuväärne eelkõige Napoleon I-le endale, kelle ebaseaduslik tegevus ja täitumatu võimujanu millised ei saanud Friedrich Wilhelm III tekitamata jätta tõsisemaid kartusi oma enda tuleviku suhtes. Kuningas oli hinge põhjani vapustatud hertsog Enghieni tapmisest ja ta tegi krahv Haugwitzile ülesandeks väljendada neid tema tundeid Prantsusmaa saadikule. Ta oli nõrkinud samuti prantslaste poolse Saksamaa Keisririigi territooriumite Ettenheim, Offenburg ja Kehl puutumatus peidava rikkumise üle, kus Prantsusmaa sõdurid arreteerisid Saksa postmeistri ja võtsid ära kogu postisaadetise.

Kuid kuningas kartis ikkagi siiralt kokkupõrget Napoleoniga ja ei otsustanud võtta enesele hirmsat vastutust olla, sõja ja kõigi sellega kaasnevate kujuteldamatute hädadega, süüdlaseks. Alopeus raporteeris pidevalt Berliinist, et „nii kuningas, et tema minister (Haugwitz) ei ole vähimatki Prantsusmaa poolehoidjad“, kuid vastupidiselt, nad vihkavad siiralt Napoleoni koletuslikku ja südametunnistusetu poliitikat, kuid kui minister rõhub enam energilisemate meetmete, sis kuningas, vastupidi, kardab pidevalt end kompromiteerida ja seepärast, vaatamata Napoleoni igasugusele vägivaldale ja vallutustele, kuningas ikkagi jääb „alati rahulikuks pealtvaatajaks“. (Alopeusi 22 veebruari (5 märtsi), 15 (27) märtsi ja 19 (31) märtsi 1804.a. telegrammid.).

Kuid, lisab Alopeus, kui „kuningas on otsustamatu, passiivne, energiata, isegi nõrk, kuna ta kardab sõja hädasid, kuid ta on aus“. Ta on tõesti seotud Valitsejaga ja „mitte mingid kaalutlused rahust ei saanuks teda sundida Venemaa vastaseks vaenutegevuseks relva haarama“. (Telegramm 29. märtsist (10 aprillist) 1804.a.).

Lõpuks, Alopeus arvestas Haugwitz ja Hardenbergi vahelisele sõprusele, kes olid teineteisega ühendatud nii „printsipiide“ kui ka „tunnetega“, ja kui ei oleks olnud otsustamatut Brunswicki hertsogi, kuningas oleks arvatavasti kiiremini otsustanud võtta Napoleoni vastu enam energilisemaid meetmeid.

Ainult Friedrich Wilhelm III ja Aleksander I isiklikust kirjavahetusest on näha, et kuningas üha enam ja enam selgemalt nägi ette 1804.a. alguses Napoleoniga peetavat meeleheitlikku võitlust. 21. veebruaril kirjutas saadab Preisimaa kuningas Keisrile noodi, milline on saadetud Pariisi prantslaste poolse Hanoveri okkupeerimise ja Põhja Saksamaa neutraliteedi rikkumise tõttu. Ta küsib Valitseja nõuannet ja väljendab lootust, et asjaolud ei sunni teda paljut paluma. Ta palub Keisrit ütleva, kas ta (kuningas) ei teinud rahu asjas „kõikvõimalikke järelandmisi“. Vaatamata neile järelandmistele Prantsusmaa valitsus võib ikkagi nõuda temalt veelgi suuremaid järelandmisi ja seob end temaga niipalju, et tema au ei luba tal tema nõudmisi täita. „Sellisel juhtumil“, küsib kuningas, „kuivõrd ma või arvestada Teie Majesteediga, Teie abile ja Teie liitlaste kaastegutsemisele? Ma avan Teile täielikult oma südame. Te näete kuivõrd piiritu on minu usaldus. Ärge öelge minule ära Teie usaldusest ja mõelge, millise määrani peab minule olema oluline Teie arvamus kõikide otsuste juures, millised tundmatu tulevik sunnib mind võtma. Ma toetun ühele sõnale teie huultelt enam kui loodetakse kõige pidulikematele traktatidele ja ma hakkam olema rahulik Preisimaa tuleviku suhtes, sellest samast hetkest kui Venemaa ühendab temaga oma enda saatuse“.

Aleksander I-se 5. märtsi vastus Preisimaa kuninga sellele palavate sõpruse tunnetele üleskutsele, oli üpris jahe. Kuningas, vastab Keiser, küsib temalt nõuannet, kuid esinevad juhtumid, millal „kõige siiraim sõber ei saa enam nõu anda ja kui igaüks peab tegutsema oma enda äranägemise järgi“. Valitseja saatis Kuningale juba täiesti kriisi alguses oma mõttd ja palus teda sellega liituda. „Teie Majesteet aiiti“, jätkab Keiser, „leidsite vajaliku järgida teiste nõuandeid; kuid ikkagi ma luban endale öelda, et kui Te kiidaksite heaks minu omad, Te arvatavasti leiaks end olevat paremas olukorras, kui praegu“. Valitsejale jääb vaid käesoleval ajal vaid viidata ettepanekule, milline on tehtud kuningale 1803.a. Alopeusi vahendusel. „Kuid käesoleval ajal, ma kordan, ma ei saa Teie Majesteedile nõu anda. Teist sõltub otsustamine, millise poolega Teil tuleb ühineda. Kuid ma ei varja Teie eest, et ühel poolel ma näen au, kuulsust ja tegelikku, mittemööduvat kasu Teie kroonile; teisel aga, koos kallilt maksma läinud järelandmistega ja igavese südistuse olla kaasosaliseks üleilmse monarhia asutamisel isiku kasuks, kes nii vähe on seda väärt – ma näen Teie

riigi täielikku ja vätiimatut laostumist. Muideks, Teie Majesteet teate, et rahu saavutamiseks on tihti vajalikud üpris teised ohvrid, kui need, millised kututakse esile järeleandlikkusega“...

Lõpuks Valitseja teatab Preisimaa Kuningale, et kui ta otsustab võidelda Kogu Euroopa sõltuamtuse ja hüvangu eest, hakkab Aleksander I selles „suursuguses võitluses“ asuma tema kõrval.

Keisri kiri avaldas Kuningale tugeva mulje, kes siiralt tänas teda selles kirjas väljendatud sõpruse tunnete eest ja kuulutas, et ta otsustas Prantsusmaaga mitte mingitesse kokkulepetesse astuda. „Teie Majesteedi kõrval“, kirjutas Kuningas 8. aprillil (uue kalendri järgi), „ma ei karda raasugi tuleviku pärast“.

Arusaadav, et selline Kuninga otsus võis esile kutsuda Aleksander I-es põhjendatud lootuse, et on saanud aeg, kui Preisimaa hakkab *tegutsema* Prantsusmaa vastu. „Te soovite Napoleoni peatada, kirjutas Valitseja Kuningale 8. aprillil (vana k. järgi), kui ta kavatseb tungida edasi. Ma olen valmis Teid toetama kõigi oma jõududega, kuid ma soovinuks, et me lepiks täpselt kokku meie tegevuste suhtes ja seaks sisse omavahelise liidu, milline oleks olnud keskpunktiks väljakuulutatud võõraste õiguste ja valduste vaenlase vastu ühise tegevuse süsteemi keskuseks“. Lõpuks Valitseja arvestab neid ühendava „isikliku ja igavese“ sõprusega, milline peab neid ühendama ühises võitluses Napoleoniga. Oma 22 aprilli kirjas Keiser juba tunnistas end Kuninga sõbraks, et võidelda Prantsusmaa vastu.

Peale neid Preisimaa Kuninga poolseid energilisi avaldusi oma valmisolekust asuda Venemaa poolele, Keiser Aleksander I tunnistas hädavajalikuks kinnitada Berliini kabineti otsus formaalse aktiga. 22 aprilli reskriptis Alopeuse nimele, Valitseja väljendab oma rõõmu Preisimaa ja Prantsusmaa vaheliste suhetes toimunud tooni muutuse üle. Kuid selleks, et see muutus omaks vastavat mõju tulevikus, ta teeb Preisimaale ettepaneku konstateerida oma uuest vaatest asjadele salajases deklaratsioonis, millise üks eksemplar, milline on allkirjastatud omakäelisest Aleksander I poolt, teatatakse Alopeusile sellest, et see vahetada sarnase deklaratsiooniga, milline on allkirjastatud Kuninga poolt. Selles deklaratsioonis räägitakse prantslaste poolt okupeeritud Hanovrest, hädavajadusest jälgida Prantsusmaa vägesid, *casus foederis* ((kohtumise juhtumi)) saabumisest, 40-50,000 abivägede korpusest, hädavajadusest sõlmimida rahu ühisel nõusolekul jne. (Vt. Treitschke. Deutsche Geschichte, Bd. I, S. 215).

*

Peale väga salajasi ja kestvaid läbirääkimisi, nõustus Preisimaa Kuningas sarnase sisuga deklaratsiooni allkirjastamisega.

Meie Friedrich Wilhelm III Jumala armust, Preisimaa Kuningas, Brandenburgi markkrahv, jne., jne.,

Sõda, mis puhkes Inglismaa ja Prantsusmaa vahel, andis Põhja Saksamaa vaenuliku kallale tungi alla ja sellest käesoleval ajal tekkinud meie monarhiatele ja meie naaabritele, tagajärjed tekitasid täielikult meie hoolitsust, kuid need tagajärjed eriti, need millised võivad veel saabuda, nõudsid, et Me arutaksime ja valmistaks õigeaegselt ette selle parandamise vahendid.

Kui võrd ka raske eoli Hanovre okkupeerimine ja sellest tekkinud jõgede sulgemine, Meie, ammandanud selle asja lõpetamiseks kõik vahendid, peale sõja, otsustasime tuua rahu kasuks sellise ohvri, et mitte naaseda möödunu juurde ja et mitte võtta aktiivseid meetmeid, kuni uus usurbeerimine meid selleks ei sunni.

Kuid kui, vaatamata pidulikele lubadustele, milline on antud Prantsusmaa valitsuse poolt, ta ulatuks edasi praegusele *status quo* oma ettevõtmisi mõnede Põhja riikide julgeoleku vastu, Me otsustasime neile vastu seada jõud, millised andis Meile Ettenägelikus.

Me tegime sellel põhjusel piduliku deklaratsiooni Prantsusmale ja Prantsusmaa võttis selle vastu, eriti aga usaldus ja sõprus T. M. Ülevenemaalise Keisri vastu, seadis meie kohustuseks teha see deklaratsioon ja Meil saime rahuldusega veenduda, et Meie otsused langesid täiesti kokku meie

augustliku liitlase printsipiidega ja et ta ise otsustas toetada neid koos Meiega, Seepärast Me astusime T. M. Ülevenemaalise Keisriga kokkuleppesse järgnevates punktides:

I Igasugusele uuele Prantsusmaa valitsuse uuele vallutusele Keisririigi Põhja valduses vastandatakse ühendatud vastupanu, sõltumatult tema vaidlusele Inglismaaga.

II. Sel eesmärgil seatakse sisse alaline ja range tähelepanu Vabariigi ettevalmistuste suhtes. Teostatakse lakkamatut vägede, millised ta peab Saksamaal, korpuste jälgimist, ja kui selle koosseis suureneb, siis aega kaotamata võetakse vastu otsus, et sundida austama hoolekannet, millist kavatsetakse osutada nõrkadele riikidele.

III. Aga kui uue vallutuse juhtum osutus elluviiduks. Me leiame, et poolikud meetmed nõnda ohtliku vaenlase suhtes oleksid hukatuslikud. Sellisel juhtumil me astuks Prantsusmaa Vabariigi tema suure võimsuse vastu proportsionaalsete jõududega. Sellisel viisil, võttes tänumeeles vastu meie augustliku liitlase ettepaneku, ühendab viivitamatult meie vägedega neljakümne või viiekümne tuhandelise armee, Meie hakkame sellegi poolest arvestama Venemaa ja Preisimaa vahelise Liidu-traktaadi edasisi otsuseid, otsused, millised niivõrd seovad kahe riigi saatused, kui vaid jutt käib sele eksisteerimisest, teise kohustused ei oma enam piire.

IV. Selleks, et määratleda moment, millal *casus foederis* saabus, on hädavajalik käsitleda asjade olukorda üldse ja nende vaimus. Keisririigi väikesed riigid, millised asuvad teisel pool Veseri jõe, võivad ajuti kujutada endast eesmärki, millised on vasturääkivuses printsipiidega või siis seepärast, et nad on alaliselt Prantsusmaa vägede ülemineku kohaks või siis seepärast, et nende Valitsejad kas reetsid Prantsusmaa huvides, nagu karahv Bentheim või sõltuvad temast teistes suhetes, nagu krahv Ahremberg. Seal on argiseid kõrvalekaldumisi, millised parandatakse esildistega, nagu Meppen või siis sellised millised ei kompromiteeri mitte millegagi julgeolekut, ei kooskõlastu Liiduga, millise alusele on julgeolek asetatud. Nimelt Veseri jõe kallastel hakkavad huvid olema tunnetatavad, sest et sellest punktist jutt käib Taanist, Mecklemburgist, Hansalinnadest jne. ja järelikult *casus foederis* hakkab omama kohta esimesel Prantsusmaa poolisel ettevõtmisel mingi Keisririigi riigi vastu, milline asetseb Veseri paremal kaldal ja täpsemalt Taani ja Mecklemburgi provintside vastu, meie õiglasel ootusel, et T. M. Taani Kuningas hakkab sel ajal tegutsema vaenlase vastu üheskoos meiega.

V. Suured ülekäigud, millised tulnuks teha Venemaa vägedel, et meie vägedega ühineda ja õigeaegse saabumise probleemid, et osaleda otsustava löögi andmisel, viis meid mõttele, et oleks olnud kasulik kasutada erinevate vägede suhtes erinevat kohale toimetamise viisi. Nii, ajal, mil Venemaa ratsavägi ja suurtükiväe hobused hakkavad sõitma läbi meie provintside, oleks eelistatavam, et suurtükid ja jalavägi oleks saadetud mööda merd ja nad oleks pandud maha mingis Pommerimaa, Mecklemburgi või Holsteini sadamas, olenevalt vaenlase tegevusest.

VI. Vahetult vaenuliku tegevuse algusega või siis ka varem, kui see on mõlemate leppinguliste Õukondade poolt sobivaks tunnistatud, kutsutakse Taani ja Saxe liituma selle kokkuleppega ja tegutsema koos selles asjas vahenditega proportsionaalselt oma võimsusele, aga samamoodi ka kõik ülejäänud Põhja Saksamaa printsid ja riigid, millised oma väikese kauguse tõttu peab osalema käesoleva kokkuleppe heategevates tagajärgedes.

VII. Selle alusel me kohustume relvi mitte maha panema ega asu vaenlasega ära leppima teisiti, kui T. K. Majesteedi nõusolekul ja temaga varem tehtud kokkuleppe alusel, usaldades täielikult meie augustliku liitlast, milline võttis sellise kohustuse ka Meie suhtes.

VIII. Eesmärgi saavutamisel, milline on siin ette oletatud, Meie teeme endale ettepaneku nõustuda T. K. Majesteediga edasiste meetmete võtmise suhtes Põhja Saksamaa lõplikuks puhastamiseks välismaistest vägedest ja tagada tulevikuks alustpaneivate viisidega see õnnelik tulemus, pidades silmas asjade seisu, milline ei alluta Saksamaa enam selistele hädadele, millised nad oleksid pidanud kannatama käesoleva sõja algusest peale.

Peale selle deklaratsiooni teineteisega vahetamist, milline on allkirjastatud T. K. Majesteedi poolt ja sõnastatud samasuguses mõttes, Me anname meie lubaduse ja Kuningliku Sõna õieti täita kõik Meie poolt endapeale võetud kohustused.

Selle kinnituseks Me allkirjastasime käesolevad artiklid omakäeliselt ja käskisime sellele siin panna meie kuningliku pitsati.

See juhtus Berliinis, 24. mail 1804. a.

(L.S.) Frederic Guillaume. (М.П.) Фридрихъ Вильгельмъ.
Hardenberg. Гарденбергъ.

*****

Nr. 244.

1805.a. 13.(25.) oktoober. Mecklembourg-Schwerini hertsogiriigiga sõlmitud sõjaline konventsioon, mis puudutab Vene vägede läbimarrsimist.

(F. Martensi kommentaar.).

1805.a. sügisel oli Berliini õukond asjaolude tõttu sunnitud võtma enam otsustavamaid meetmeid Prantsusmaa usurbaatori vallutuste vastu. Tänu Keiser Aleksander I energilistele pealekäimistele Preisimaa Kuningas nõustus astuma uude Prantsusmaa vastasesse koalitsiooni. Venemaa väed olid nihutatud Preisimaa piiride äärde ja neile oli antud käsk ületada Preisimaa territoorium isegi, äärmisel juhul, ilma Preisimaa Kuninga loata. Austria otsustas lõpuks jälle õnne proovida ja kesk Euroopas algas uus Prantsusmaa vastane sõda.

Keiser Aleksander I otsustas tegutseda prantslaste vastu mitte ainult Idast, aga samuti Põhjast. Krahv Tolstoi ((Tolstoy, Толстой)) juhimise all asuv Vene vägede malev oli pandud laevadele ja saadetud Rootsi Pommerimaale, et sealt rünnata Prantsusmaa poolt okupeeritud Hanovret ja et ajada prantslased üldse Põhja Saksamaalt välja. Kuid, Prantsusmaa nõudmisel, otsustas Preisimaa valitsus okupeerida oma vägedega Pommerimaa ja et hoida sel viisil ära Vene vägede maabumise Balti mere Saksamaa rannal. Keiser Aleksander I oli sellisest Preisimaa Napoleoni suhetes ilmutatud pugejalikust ärritatud ja hoiatas Preisimaa Kuningat, et Venemaa ja Rootsi vahel on sõlmitud Liiduleping, millise jõul ta on kohustatud tegutsema isegi Preisimaa vastu. (Alopeusile saadetud 6. oktoobri 1804.a. ja 11. jaanuari 1805.a. telegrammid.).

Kui Preisimaa Kuninga hirm Napoleoni ees sundis Preisimaa poliitikal võtma isegi Venemaa vastased vaenulikud meetmed, siis, teisest küljest, Mecklenburg-Schwerin valitsus ei saanud ära öelda Vene vägedele oma valdustest läbimarrsimist.

Alljärgnev konventsioon määratleb Vene vägede maleva sellise läbimarrsimise korra.

*

Tema Hiilguse Venemaa Keiserliku Rootsi Õukonna juures asuva volitatud Ministri, hr. Parun Alopeusi ja allakirjutanud Mecklenburg-Schwerini hertsogiriigi ministrite poolt, Vene vägede korpuse läbimarrsimise suhtes, peale vastastikuseid nõupidamisi, on üldisel nõusolekul otsustatud ja sõlmitd järgmised artiklid:

1.

Mecklemburgi riigi seadustega kooskõlas nimetatakse rännaku komissarid, kellega ühendatakse provintsi aadlikud ja saadikud, et reguleerida Venemaa Keiserlike kindralitega marsuudid, päevased ja öised peatuspaigad.

2.

Vägede läbimine teostatakse nii kiiresti kui võimalik ja väed läbivad iga päev kolm kuni neli miili; iga kolme päeva järel nad teevad puhkepäeva.

3.

Kõikidest vajadustest viidatakse või esitatakse Venemaa Keiserlike vägede ülemuste poolt ja neid tarnitakse vastava tasu eest; ja mitte midagi ei tohi omavoliliselt võtta.

4.

Voorid saadetakse ainult üheks ööks ja voorimehi ei tohi nende tahte vastaselt, et nad jätkaksid teekonda, kinni pidada.

5.

Hertsogiriigi alamad ja elanikud, nende poolt tarnitud varude eest tasu saamiseks, ei hakka pöörduma üksikute ohvitseride, alam-ohvitseride või reameeste poole, vaid Vene Keiserlike vägede juures asuvate ülemuste poolt hakatakse tarnitud asjade eest välja andma tunnistusi või allkirjalehti, milliste järgi teostatakse maksed Venemaa Keiserliku komissariaadi poolt.

6.

Mis aga puudutab hindasid, siis on lepitud kokku, et hakatakse tasuma:

- a)alam-ohvitseri, reamehe või teenija toidu eest kaheksa krossi $\frac{2}{3}$ penni.
- b)üks setvert kaera üks taaler 16 krossi $\frac{2}{3}$ penni. ((209,9 liitrit)).
- c)tsentneri heina eest kaks riigitaalrit $\frac{2}{3}$ penni.;
- d)60 kimbu, kümme naela kimp, õlgede toomise eest, kolm riigitaalrit $\frac{2}{3}$ penni.;
- e)peenestatud õlgede veerandiku eest 3 krossi $\frac{2}{3}$ penni.;
- f)nelja hobuselise veovankri kasutamise eest kolm taalrit $\frac{2}{3}$ penni, päevas;
- g)ratsakulleri eest 24 krossi 3 penni miili kohta;
- h)jalgsikulleri eest 12 krossi $\frac{2}{3}$ penni miili kohta.

7.

Ohvitserid ja komissarid tasuvad ise oma toidu eest odavate hindade järgi. Ainiti komissariaat vastutab, tasumisel tekkinud viivituste juhtumil.

8.

Juhtumil, kui armees on haigeid, kellele on tarvis teistsugust ülalpidamist, siis selle eest tasutakse eraldi.

9.

Kogu materjal ja kõik kulutused, millised võisid olla vajalikud sildade tugevdamiseks teha, pidades silmas raskesuurtükiväe ülevedu, külvide kahjustamine, samuti ka teised kulud, millised on vägede poolt tekitatud, tasutakse peale nende eelnevat hindamist.

10.

Nii kui Vene Keiserlike vägede läbimine on sooritatud, teostatakse arvestused ülalesitatu üle ja tehakse tasumine kõikide kuulude maksumuse järgi selleks Vene Keiserliku komisariaadi poolt nimetatud ametnike poolt uute markadega sularahas või siis kullas, lugedes luidoori võrdseks 4 riigitaalri 32 krossi $\frac{2}{3}$ penniga, Schwerinis kviitungite järgi.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus Schwerinis, 25. oktoobril 1805.a.

(L.S.) Alopeus.

(M.П.) Алопеусъ.

(L.S.) Bassewitz.

(M.П.) Бассевицъ.

(L.S.) Brandenstein.

(M.П.) Бранденштейнъ.

Allakirjutanud tunnistavad Tema Hiilguse Venemaa Keiserliku saadiku ja täievolilise ministri Rootsi Kuningliku Õukonna juures- parun Alopeusi, oma kõigealamliku tänu pidevalt täna konverentsil osutatud õigluse eest ja armuliku tähelepanu eest tema esildistesse; ainiti tuleb mainida ühest ajutiselt kõrvale jäetud punktist.

Kokkulepitud artiklides, nende armuline Valitseja, valitsev Mecklenburg-Schwerini hertsog ei ole kaugeltki kindlustatud nende märkimisväärsete kulutuste suhtes, milliseid tekitavad temale Vene Keiserlike vägede läbimine, kuigi üksikud tema alamatest said teatud määral hüvituse.

Peale märkimisväärseid kulutusi, toiduainete eest, paljude rändavate komissaride ülalpidamiseks ja teist kaudsete kulude, jäävad üle veel ebapiisavast hüvitamisest tingitud nõuded, millised paljude ülemuste ja Tema Hiilguse hertsogi teenistujate poolt teha võidakse.

Allakirjutanud on täielikult veendunud Tema Hiilguse õigluses, et mitte asjatult pöördusid tema poole ülialandliku palvega edastada see T, K. Majesteedi teadmiseks ja et teha korralduse selleks, et Tema Hiilguse Hertsogile oleks selle hüvitamiseks määratud proportsionaalne summa.

Allakirjutanud uuendavad oma sügavaima austuse kinnitust.

See juhtus Schwerinis, 25 oktoobril 1805.a.

Bassewitz.

Brandenstein.

*****

Nr. 245.

1805.a. 22 oktoober (3 november). Venemaa, Preisimaa ja Austria vahel sõlmitud Potsdami liidu-konventsioon.

((F. Martensi kommentaar)).

1801.a. Mai-deklaratsioon (Nr. 243) ei tekitanud Berliini kabineti poliitikas mitte mingeid muutusi ja nii nagu üpris varsti ilmnes, mõlemad lepingupooled mõistsid täiesti erinevalt selle lauseid. Keiser Aleksander I eeldas, et selle aktiga Preisima väitis oma nõusolekut astuda Venemaa ja selle liitlastega Kaitse-liitu. Preisimaa Kuningas, aga vastupidi, oli kindlalt veendunud, et Mai-deklaratsioon ainult määratleb Preisima seaduslikku õigust jääda Napoleoni vastases sõjas neutraalseks pealtvaatajaks. Friedrich Wilhelm III tänas Ilmutust selle eest, et ta andis temale sellistel rasketel aegadel sellise sõbra, nagu Aleksander I. (Tema 24. mai 1804.a. kiri). Seejuures nagu Keiser, omalt poolt, väljendas oma veendumust, et sellisel hetkel, kui asi käib „Euroopas poliitilise tasakaalu taastamise“ üle, ta näeb oma kõrval oma sõbra, Preisimaa Kuningat ja nad mõlemad koos väärivad „kogu Euroopa ühiskonna“ tänu rahvaste sõltumatus eest võitlemise eest. (Keisri kiri Kuningale 4. juunist 1804.a.).

Kuid Preisimaa Kuningas, viivitatamatult peale Mai-deklaratsiooni allkirjastamist, hakkas paluma Keisrit, et ta ei kutsuks mitte mingite viisidega Napoleoni sõtta. Ta väljendas veendumust,

et Aleksander I jägab täielikult tema veendumust Napoleoni vastase sõja arukuse üle ja lisas lõpuks, et pidades silmas oma valduste geograafilist asendit ta pidi kõigi jõududega säilitama oma neutraliteeti. (11. juuni 1804.a. kiri).

See erimeelsus Mai-deklaratsiooni mõistmises on seletatav peamiselt Preisimaa Kuninga isikliku iseloomuga, kes kartis hirnsat moodi Napoleoni, ega olnud mitte niivõrdsõltuv tema ministritest ja lähimatest nõunikest. 1804.a. augusti alguses parun Hardenberg asus krahv Haugwitz'i asemele, keda Alopeus pidas ka edaspidi „ausaks inimeseks“, kes oli Venemaa poole hoidja kuid ta oli liiga pühendunud mängule ja kaunile sugupoolele. (Alopeuse konfidentsiaalne kiri vürst Czartoryskile ((Чарторыжскому)) 28. juunist (10. juuli) 1804.a.). Kuid ikkagi ta soovis siiralt, et Hardenberg – see „energia inimene“ - hõivas Haugwitz'i ametikoha. Kui lõpuks see muutus leidis aset, oli Alopeus veendunud, et energiline parun Hardenberg toob Preisimaa poliitikasse rohkem kindlust ja energiat. Hardenberg ise, viivitamatult peale ametisse astumist, ütles Alopeusile järgmised sõnad: „Ma vaatasin alati meie mõlemate valitsuste vahelist tihedat liitu kui baasi, millele on põhjendatud Põhja rahu ja julgeolek ja see peab olema kogu Euroopale“. (Alopeusi telegramm 2. (14) augustist 1804.a.).

Ja tegelikult võis parun Hardenbergi ministri tegevuse alguses mõelda, et ta näitab välja rohkem energiat keiser Fransois suhtes. Ta ütles Alopeusile, et kui ta oleks olnud ministriks Hanovre Prantsuse vägede poolse okupeerimise ajal, ta arvatavasti ei oleks seda Preisimaa huvide rikkumist lubanud. Kui aga seejärel Prantsusmaa malev tungis Hamburgi neutraalsele territooriumile ja võttis kinni ning viis endaga Hanovresse kaasa Rumbolti, kes oli inglise saadik Hamburgi Senati juures, Hardenberg saavutas selle, et kuningas kirjutas üpris energilise noodi ja nõudis Inglise diplomaadi vabastamist. Preisimaa minister kuulutas Venemaa saadikule, et peale pikki nõupidamisi hertsog Braunschwigiga otsustas Preisimaa Kuningas otsustas Prantsusmaaga kõik suhted katkestada, kui Rumboldti kohe ei vabastata. Hertsog ütles, et ta on valmis, et alustada sõjategevust ja ei karda midagi!

Preisimaa Kuninga tungivate esildiste tulemusel leidis Napoleon, et hulga sobivam on anda Rumboldtile, kes oli viidud juba Pariisi, vabadus, kuid tema Hamburgi kodust äraviidud pabereid tagasi ei antud. (Alopeusi telegramma 15.(27.) oktoobrist, 29. oktoobri (10. novembri) ja 9. (21.) novembri 1804.a.).

Kuid ei ole mitte mingit kahtlust selles, et Berliini kabineti energia Rumbolti asjas on seletatav märkimisväärsel määral S-Peterburist lähtunud tungivate nõudmistega protesteerida sellise Prantsusmaa võimude teo vastu. Alopeus pidi taganematult tõestama Hardenbergile, kuivõrd Rumbolti arest vahetel viisil solvab Preisimaa Kuninga, kui „Alam-Saxe ringkonna juhi“ au. Kui aga Preisimaa Kuninga energiline noot avaldas Pariisis soovivat mõju, Inglismaa saadik vabastati, Keiser Aleksander I pidas hädavajalikuks toetada seda Kuninga ebatavalist energiat. Kui prantslased, risti-vastu traktaate, okupeerisid Mayence jõel asuva Püha Peetri saare ((Saint-Pierre)), vürst Czartoryski kirjutas Alopeusile, et pidades silmas selliseid uusi vallutusi, jääb arusaamatuks see, miks Berliini kabinet ei lausnud ühtegi sõna *casus foederis* kohta, milline ainiti oli ette nähtud Mai-deklaratsiooniga. Kas siis ei ole selge, kirjutas vürst, et, „Bonapartile ei ole maailmas miski püha, kõik näib temale lubatud, kui see on kooskõlas tema eesmärkidega“. Ta ilmselgelt tahab luua oma enda „uue rahvusvahelise õiguse“. Peale selle, kas siis Kuningas võis lubada, et vabastatud Rumboldti Prantsusmaa võimud saatsid Londonise, selle asemele, et viia ta sinna, kust ta kuritegelikult viisil ära viisid? Kas siis Preisimaa Kuningas ei ole kohustatud Napoleonilt nõudma garantiid, et tulevikus sellised vallutused ja võõraste õiguste jämedad rikkumised enam aset ei leiaks? Lõpuks, kas siis Preisimaa saab tunnista Napoleoni õigust anda korraldusi Hanovre suhtes oma äranägemise järgi, milline oli vallutatud tema poolt kõige ebaseaduslikumal viisil? (Vürst Czartoryski telegrammid 3. ja 4. novembrist, 1. ja 8. detsembrist 1804.a.).

Alopeus pidi rääkima oma sõbrale Hardenbergile, keda ta tundis juba 35 aastat, kõik ebameeldivad asjad. Kui aga novembri lõpul 1804.a. Alopeus küsis Preisimaa ministrit otse: „Kunas-siis lõppeb Prantsusmaa valitsuse eest hoolitsemine? - Hardenberg palus Venemaa saadikult oma juttu korrata. Alopeus kordas. Siis Hardenberg vastas tormakalt: „Kuningas, ma räägin teile tõtt ja kui tõde armastav inimene, keda te tunnete enam kui 30 aastat – peab positiivselt Keisrit, teie

Valitsejat, oma enam lähedaseks ja esimeseks sõbraks mailmas“. Millisel viisil Valitseja võib arvata, et kuningas võib hoolitseda Prantsusmaa valitsuse eest? (Alopeusi 12 (24) novembri 1805.a. telegramm.).

Kuid kui mõni nädal hiljem Venemaa saadik rõhutas jutus uuesti Preisimaa ja Austria lähenemise vajadust, et koos Venemaaga võidelda Prantsusmaa vastu, Hardenberg veenas teda, et ta ise vihkab Napoloni, kuid kuningas ei suuda mingisugust otsust teha. „Mida te tahate, et ma teeks? Vaja on võtta kuningat nii, nagu ta on: ma ei saa teda ümber teha“. (Alopeuse 4. (16) detsember 1805.a. telegramm.).

Kuid, ikkagi Venemaa valitsus oli väga rõõmus parun Hardenbergi ametisse nimetamise üle ja soovis, et ta säilitaks välisministri portfelli. Kuid ta ei tahtnud Mai-deklaratsiooni lausete tähendust ebaselgeks jätta ja peale selle kujunesid asjaolud 1804.a. lõpuks selliseks, et Venemaa ja Prantsusmaa vaheline sõda oli vältimatu. Seejuures Preisimaa kabineti käitumine ei olnud ikkagi veel välja selginenud. Keiser Aleksander I oli koormatud teadmustusega sellest, kelle poolele lõpuks Preisimaa Kuningas astub. Vene-Preisimaa piirilt raporteeriti, et Preisimaa võimud rajavad varude ladusid. Kas siis, küsib Valitseja, Preisimaa Kuningas oma 10 detsembri 1804.a. kirjas, Preisimaa valmistub Venemaaga sõdima? Alopeusile tegi aga välisminister vihje, et ta ei sunni piisava energiaga Berliini kabineti poolse lõpliku otsuse vastuvõtmist.

„Kui-aga“, küsib vürst Czartoryski oma 8 detsembri 1804.a. telegrammis, - „Berliini õukond kavatseb alati jääda neutraalseks, mitte ainult oma käitumises, vaid isegi oma tunnetes, sõnamurdmise ja üldtunnistatud valelikkuse vahel, ühest küljest ja suursuguse aususega teisest; varjatud vihkamise ja siira sõpruse vahel, täitmatu võimuahnuse ja puhtaima omakasupüüdmatus vahel? Kui siis preisimaa kabinet ei saa ette näha, et asjaolud võivad viia hädavajadusele võtta lõpuks kindel otsus?“ „Muideks“, jätkab Venemaa minister, „ükms asi ei kuulu kahtluse alla, aga nimelt see, et Berliini õukond tunnetab end väga pahasti süsteemist, millisest ta praegu kinni peab, soovides teenida nii meid kui teie omasid“.

Preisimaa Kuningas oli üpris kurvastatud kahtlustustest, millist väljendas Keiser tema teguviisi suhtes ja püüdis teda ümber veenda oma kavatsusest tegutseda koos Napoleoniga Venemaa vastu. Ta kirjutas Venemaa Tsaarile 4. jaanuaril 1805.a., et Preisimaa varude aidad Venemaa piiride ääres said täidetud seepärast, et Ida-Preisimaa provintsidest oli ikaldus ning neist müüakse vilja. Kuid mingitest „vaenulikest kavatsustest“ kuningal Tsaari vastu ei saa juttugi olla. „Kuid“ kirjutab kuningas, „ma tahaksin teile korrata, et minu poliitikas ei ole teie suhtes mitte mingit tagamõtet. Minu ministrid ja minu kirjad teile ütlesid ja sõltumatult isiklikelt huultelt, millised moodustavad minu õnne ja minu vahvust, minu printsiibid jäävad muutumatult sellisteks, millistena te neid tundsid. Teie Majesteet leiate alati minus tõtt, laitmatuid kavatsusi ja otsustavat kalduvust meie riikide vaheliste praeguste suhete kasuks ja – kõige õrnemat kiindumust teie isikusse“.

Aleksander I jäi selle kirjaga väga rahule ja vastas, et ta kunagi ei usu õelaid kuuldu, millised levitatakse kuninga kavatsuste suhtes. Kuid Tsaar soovinuks olla niivõrd kindel tuleviku ja Euroopa rahu suhtes, niipalju kui ta oli rahulik kuninga isiklike tunnete suhtes. „Ma tunnistan Teie Majesteeti, et ma olen kade teie sõpruse suhtes, ma püüan alati hellitada seda ja ma tunnen vajadust avada teile minu südame kõiges, mis võib olla väärt teie tõsist tähelepanu“.

Ainiti Keiser, olles rahulik Preisimaa Kuninga siira sõpruse suhtes, ei olnud üldsegi rahulik asjade seisundi üle Euroopas. Kõik kuninga südamlikud tunnete väljendused ja tema ülendatud moraalsed tunded ei suutnud sulgeda Tsaari silmi üldise gigantse Napoleoni vastase sõja möödapääsmatuses. Seejuures 1804.a. lõpus muutusid Venemaa ja Prantsusmaa vahelised suhted niivõrd pingestatuks, et suhete katkestamine oli täiesti lähedal. Seepärast otsustas Aleksander I kõigi jõududega kiirendada Preisimaa astumist liitu Venemaa ja Austriaga.

1805.a. algusesvürst Czartoryski ((Чарторьжский)) kirjutas Alopeusile, et Valitseja otsustas saata Preisimaa Kuninga juurde kindral-adjutant parun Winzingerode ((Винцингероде)), kellel oli tema täielik usaldus ja kellele oli tehtud ülesandeks selgitada Preisimaa poliitika eesmäärke. Eelkõige pidi parun Winzingerode kõige energilisemal viisil protesteerima Preisimaa vägede poolse Rootsi Pommerimaa okupeerimise vastu, sellisel ettekäändel, et prantslased soovivad seda okupeerida. Valitseja, räägitakse parunile antud 16 jaanuari 1805.a. instruktsioonis, seda lubada ei

saa: Preisimaa okupatsiooniks ei ole mitte ühtki seaduslikku alust ja Venemaa garanteeris Rootsile Pommerimaa puutumatus. Seejuures Valitseja ja kuningas kohustusid Mai-deklaratsioonis tegutsema tegutsema vastastikusel kokkuleppel, seejuures kuningas soovib okupeerida Rootsi provintsi, hoiatamata oma kavatsustest isegi Venemaa valitsust. Kas tõesti, räägitakse vürst Czartoryski 12. jaanuari 1805.a. telegrammis Alopeusile, oli piisav vaid Napolleoni poolset sellise okupeerimise sooritamise kavatsusest avalduse tegemisest, et Berliini õukond viivitamatult asus seda täitma? Kui isegi Rootsi sai 60,000 naela, et parandada Rootsi Pommerimaa kindlustusi, siis ikkagi see ei saa olla seaduslikuks aluseks Preisimaa okupatsioonile. Kas siis Rootsil ei ole õigust võtta enesesäilitamise meetmeid?

Kuid on ebapiisav, et Preisimaa valitsus loobuks oma kavatsusest okupeerida Rootsi piirkond, on hädavajalik, et ta oleks samuti leppinud ära Viini õukonnaga. Üksikasjalikus 16. jaanuari telegrammis Alopeusile esitatakse põhjendused, millistel võib toimuda Venemaa, Preisimaa ja Austria vahelise kolmikliidu sõlmimine. Hartenberg ütles Metternichile ((Меттерниху)), Austria saadikule Berliini õukonna juures, et mõlemate Saksa riikide vaheline liit on võimalik kahel tingimusel: 1) et liit oleks kaitseotstarbeline ja 2) et Preisimaa oleks väljaspool Prantsusmaa poolse kallaletungi ohtu. Pidades silmas seda Hartenbergi avaldust, tehakse Alopeusile ülesandeks välja uurida, kõige salajasemal viisil, sellelt Preisimaa ministrilt: kas kuningas soovib ikkagi Austria ja Venemaaga sõlmida erantitult kaitseotstarbelise liidu?

Kui Preisimaa kuningas väljendab oma nõusolekut, peab Alopeus pakkuma selleks välja ühelt monarhilt teisele omakäeliselt tehtud kirjade vahetamise vormi. Selliste kirjade kava oli lisatud Jaanuari-telegrammile, millises samuti selgitatakse üksikasjalikult selle sisu.

Esimene juhtum, kui *casus foederis* peab olema loetud saabunuks oleks olnud see, kui Prantsusmaa valitsus nihutab mingi vägede maleva Weseri või Reini taha joonele Cleves-Bale või Conctance.

Teine juhtum oleks olnud siis, kui Prantsuse armee okupeeriks Šveitsi.

Kolmas juhtum – kui prantslased vallutavad mõlemate Sitsiiliate pealinna, Calabre ja Capoue ning Gaete kindluse. Venemaa minister tunnistab, et Preisimaa kuninga selle tingimuse allkirjastamise hädavajalikkuses veenmine hakkab olema raske, kuid ikkagi on selle vastuvõtmine hädavajalik, sest et Austria nõustub vaid siis kaitma Preisimaa huvisid, kui viimane lubab kaitsta tema huve Itaalias. „*Neljandaks juhtumiks* olnuks see, kui Prantsusmaa valitsus sooritanuks kallaletungi Ottomani Porta valduste või Seitsme Ühendatud saare Vabariigi vastu. Sellist artiklit nõuavad Venemaa enda elulised huvid. Lõpuks, *viidendaks casus foederis* juhtumiks oleks olnud, „kui Prantsusmaa valitsuse pea ühendanuks oma päritavate valdustega Batavi ((Батавскую)) Vabariigi või piirkonnad, milliseid tema väed okupeerivad Itaalias ja Saksamaal ja kui ta vaieldamatul viisil täidaks oma kavatsuse võtta enesele Saksama Keisrite krooni“. Sellisel juhtumil Preisimaa ja Austri ahuvid on täiesti solidaarsed.

Ainiti, vaatamata sellele, et need ettepanekud on esile kutsutud hadenbergi enda avameelitsustega, siis ikkagi on üpris võimalik, et Preisimaa kuningas ei jaga oma ministri vaateid. Seepärast oli Alopeusile ette kirjutatud mitte anda mitte mingeid formalseid ja kirjalikke ettepanekuid Liidu-traktaadi suhtes ja piirduda vaid konfidentsiaalse ja mõtete suulise vahetusega Preisimaa ministriga. Kui viimane temale teatab, et kuningas on nõus läbirääkimistesse astuma, siis saadik oli volitatud tegema formaalsed ettepanekud. Selline ettevaatus oli tulenenud Keisri väärkusest, kellele oli piisav 1803.a. Hanovre asjast, et otsustada tulevikus oodata Preisimaalt endalt formaalseid ettepanekuid. 16. jaanuari telegrammi lõpus meenutatakse Alopeusile veel kord kohustust, et ta ei jäta Preisimaa ministrite kätte „mitte mingeid jälgi olemasolevatest ettepanekutest“, kui suulised läbirääkimised osutuvad täiesti edututeks. (Staatswürdigkeiten des Fürsten von Hardenberg, Bd. II, S. 114 ff.).

Instruktsioonis, milline on antud parun Winzindgerodele ((Винцингероде)) 16. jaanuari 1805.a., arendatakse neid samu mõtteid, lisades teisi, millised pudutasid tollaseid asjade seisuga. Nõnda, oli sellele kindralile tehtud ülesandeks Berliini kabinett ümber veenda selles, et Keiser sõbrusest Preisimaa kuninga vastu kunagi ei alusta sõda Napoleoni vastu ja hakkab kaitsema tema plaane. Koos sellega võib arvata, et Preisimaa kuninga ja Napoleoni vahel eksisteerivad mingid

salajased kokkulepped ja et kuningas räägib enesele välja mingid uued soetused. Winzingerode pidi selgitama välja selle asjaolu ja kui see eeldus osutub olevat põhjendatuks, Preisimaa ei saa arvestada mingi Venemaa poolsele alandlikkusega. Edasi Keiser soovis teada, mida teeb Preisimaa, kui Venemaa hakkab olema sunnitud Prantsusmaa vastu sõdima. Selles suhtes oleks soovitatav Valitsejal endale selgeks teha kolm punkti: 1) kui Preisimaa jääb neutraalseks, siis millise demarkatsioonijoone ta tõmbab? 2) mida ütleb kuningas, kui Keiser pakub talle kaitse-liitu Prantsusmaa vastu ja 3) millise otsuse kuningas võtab, kui Keiser teeb temale ettepanku väljenduda kas Prantsusmaa või Venemaa vastu? Seejuures Winzingerodesse võivad samti puutuda küsimused hüvitamisest, milliseid soovib saada Berliini õukond sõjakulude katteks.

Kuid kõigis läbirääkimistes parun Winzingerode pidi pidevalt mõistma, et eesseisev Prantsusmaa vastane sõda mitte kuidagi ei hakka olema revolutsiooni vastane sõda ja sellel ei hakka olema Prantsusmaal kontrevolutsiooni teostamine – nii nagu seda pidid teostama eelmised koalitsioonid – vaid ainsaks eesmärgiks hakkab olema „valitsuse ülemäärase võimsuse vähendamine, milline on alati valmis oma naabreid hävitama“. Pidades silmas seda eesmärki on Austria ja Venemaa vaheline lähenemine täiesti hädavajalik.

Lõpuks instruksioon, milline on antud Winzingerode, on veel sellegi poolest huvitav, et selles väljendub valitsuse avalik umbusaldus oma Berliini õukonna juures asuvale alalisele esindajale. Erakorraline saadik pidi jälgima Alopeuse tegevust, tema teguviisi ja teatama oma tähelepanekutest S-Peterburi, kus valitsus alles siis määratleb, kui võrd ta väärib nende usaldust. Alopeus, räägitakse jaanuari-noodis, teenis ära Preisimaa ministri usalduse; kuid senini ei ole sellest märgata vähimatki kasu. Venemaa valitsus juba pidas Berliini õukonna juures kaht ministrit ja võib-olla käesolevatel asjaoludel see osutub samuti asjale kasuks olevaks. Parun Winzingerode raport on selle küsimuse lahendamisel aluseks.

Kuid nii Alopeus, ega ka parun Winzingerode ei jõudnud Preisimaa kuningat viia välja tema poolt nii armastatud neutraalsest seisundist. Esimene raporteerib 25. veebruaril (5. märtsil) 1805.a. et kuninganna, kellel on suur mõju oma abikaasale, seisab kõigi jõududega neutraliteedi säilitamise eest ja kuningas jagab temaga täiesti neid tundeid. Kuid Hardenberg lubas tõestada oma valitsejale tulevikus neutraliteedi säilitamise võimatust ja ta loodab veenda kuningat Napoleoni vastu relvastumise hädavajalikkuses. Ainuti juba 12.(24.) märtsil Alopeus teatab, et kuningas ikkagi otsustas säilitada oma neutraalset asendit. „Sellisel viisil“, järeldab Alopeus, „ainult Venemaa armee Preisimaa piiridele lähenemine jääks viimaseks ja ainsaks vahendiks, et sundida kuningat astuma Venemaaga liitu“.

Samasugusele järeldusele jõudis parun Winzingerode. Kui Preisimaa kuningas ta vastu võttis, ta astus temaga poliitilistes asjades vestlusse, hoiatanud Venemaa saadikut, et ta tavaliselt seda ei tee. Seejärel hakkas kuningas tõestama, et ta peab okupeerima Rootsi Pommerimaa; et ta ei armasta koalitsiooni, teades kogemuste põhjal, et ta viib kaugemale, kui soovivad liitlased ise.

Kuid kogu Friedrich Wilhelm III jutt näis Winzingerodele ettevalmistatud ja üpris seosetu. Kui kuningas rääkis Bonapartest, ta ägestus niivõrd, et ütles mõned teda mitteheakskiitvad sõnad, kuid seejärel peatus viivitamatult ja justkui ehmus sellisest julgusest, ütles: „kuid see jääb meie vahele“. (Winzingerode 7. (19.) veebruari 1805.a. telegramm.).

Muide, mõne nädala pärast Hardenberg teatas Venemaa erakorralisele saadikule, et kuningas loobub oma kavatsusest okupeerida Rootsi Pommerimaa, kuid praegu liitu sõlmida ei saa. Samas Mai-konventsioon kaitseb piisavalt Põhja Saksamaa julgeolekut. (Winzingerode 10(22) märtsi 1805.a. telegramm.).

Kummaline mulje, milline eksisteeris Berliinis Mai-konventsiooni tähenduse suhtes, selgitab parun Winzingerode Alopeusi käitumisega, kes kunagi ei pidanud enesele vaevaks selgitada Preisimaa ministritele selle akti mõtet, kuid alati piirdus oma jutuajamistes Hardenbergiga vaid üldiste fraasidega.

Lõpetuseks parun Winzingerode teatab vürst Czartoryskile, et tema veendumusel Preisimaa arvatavasti allkirjastab liidu, kui ainult „me hakkame tõsisel viisil ähvardama preislasi Pommerimaa poolelt, mitte et nendega võidelda, kuid et tungida kallale prantslastele ning pööramata tähelepanu nende vaadetele ja kui me samal ajal ilmume suurte jõududega Preisimaa piiridele ja nõuame

läbipääsu, - siis ma olen veendunud ja töotan teile, vürst, preislased asuvad meie poolele“. Ilma otsustava surveta Berliini õukonnale, ta kunagi ei nõustu oma neutraliteedist loobumisega. (Winzingerode 11.(23.) märtsi 1805.a. telegramm.).

Sellisel viisil kõik Venemaa poliitika arvestused Preisimaa liidulisele abile, näisid, et peavad purunema. Kuningas mitte ainult kategooriliselt keeldus tunnistama Mai-deklaratsiooni formaalse liidulise lepinguga, kuid kasutas rõõmuga ära iga juhtu, et kõrvaldada Preisimaa neutraalsuse rikkumise ohtu. Nii ta saatis kindral Zastrowi ((Застрова)) S-Peterburi ülesandega tõestada Keiser Aleksanderile Preisimaa poolset võimatust rikkuda Prantsusmaaga sõlmitud rahu. Kui Novosiltsev ((Novossiltzow, Новосильцевъ)), teel Pariisi, saabus Berliini, et korraldada rahu Prantsusmaa ja Inglismaa vahel, Preisimaa kuningas rõõmustas avalikult selle missiooni üle ja soovis siiralt sellele igasugust edu. Kuid peale uusi Napoleoni I poolt Itaalias tehtud vallutamisi, Keiser Aleksander I tegi Novosiltseville ülesandeks Berliinist tagasi sõita ja lugeda temale pandud Tuileriesi ((Тюилерийскаго)) õukonna suhtes antud ülesanne täidetuks. Ainiti, Novosiltseva viibimine Berliinis oli piisav, et kinitada samuti sellega veendumust, „et T. M. Preisimaa Kuninga vabatahtlikku ühendamist Euroopa vabastamisel ei saa mitte mingil moel loota“.

Kõik need asjaolud viisid loomulikult viisil Venemaa ja Prantsusma vahelisele sõjale. Liiduline abi Austriale oli tagatud Venemaa poolt; mis aga puudutab Preisimaa, Keiser Aleksander I otsustas tegutseda tema vastu igal viisil kõige energilisemal moel, et sundida teda liitu astuma.

Preisimaa kuningas ise tunnistas, et peale Novosiltsevi missiooni ebaõnnestunud käiku oli sõda Venemaa ja Prantsusmaa vahel vältimatu, kuid ta väljendas usku, et see sõda ikkagi „ei riku süsteemi, millise te endale ette kirjutas“. „Me ise määratlesime piirid“, kirjutab kuningas Keisrile 14. juulil, „millistes minu neutraalsus jääb puutumatuks“.

Kuid Aleksander I mõistis piire ja Preisimaa neutraliteedi aluseid täiesti teisiti. Oht, milline ähvardab kõiki Euroopa riike, kirjutab ta 7. augustil 1805.a. kuningale, saavutas ülima määra ja saabus hetk, kui kogu Euroopa pidi tõusma Korsika usurbaatori vastu. „Käesoleva kriis nõuab viivitamatuid ja energilisi meetmeid. Teie Majesteet suvatses edaspidi minule lubada meie abi selleks juhtumiks ja ma ei kavatsen paluda nüüd seda Teilt“. On ilmselge, et Napoleon kavatses Austria hävitada ja siis muutub võimatuks Preisimaa ja Venemaa olukord, milliste vastu juba praegu praegu rautab hobuseid. Seepärast Keiser kutsus kuningat Venemaa ja Austriaga ühinema ja astuma energiliselt Prantsusmaa vastu. Kui 200 tuhandelise vene vägega ühineb 200,000 preislasi ja 300,000 austerlast, koos kõigi Saksamaa Keisririigi jõududega, siis Euroopa rahu saab arvatavasti tagatud pikaks ajaks.

Kuid Aleksander I teadis, et vaid kirjad või sõnad ei avalda kuningale mingit rõhuvalt valdavalt muljet. Seepärast samal päeval, 7. augustil, oli Alopeusile saadetud eesiseiva sõja suhtes üksikasjalik instruksioon. On hädavajalik, räägitakse selles instruksioonis, tagada Venemaale „Preisimaa armee toetus“ ja seda kahel eesmärgil. Esiteks - , et „moodustada rõhuv sõjaline demonstratsioon selleks hetkeks, kui Napoleoniga alustatakse rahuläbirääkimised, et teda sundida võtma pakutud tingimusi“. Teiseks - „selleks et alustada viivitamatult sõda peale seda, kui Bonaparte keeldus allkirjastama tingimusi, millised olid temale esitatud ja pidada sõda hädavajaliku jõuga. Nii selle kui teise eesmärgi saavutamiseks on tingimata vajalik, et kuningas nõustuks meie vägede oma valdustest läbimarrsimisega“ ja on hädavajalik kõigi vahenditega saavutada see eesmärk.

Ainiti, ainult Vene vägede läbimarrsimise lubamine, Venemaaga Prantsusmaaga puhkenud sõja juhtumil, ühinemise lubaduseta, võib olla neile üpris ohtlik. Seepärast on „hädavajalik, et te püüdleks saavutada viivitamatult deklaratsiooni, millises Preisimaa teatab, et ta kavatses toetada kõiki meie eesmärke“. Ainult nende erakordselt oluliste läbirääkimiste pidamisel Keiser soovis, et Alopeus „säästaks niivõrd, kui võimalik, kuninga enesearmastust“ ja selgitaks, et Venemaa väed said ainult seepärast käsu liikuda Preisimaa piiridele, et Tsaar on veendunud kuninga liidulise abis.

Alopeusi käitumine pidi olema jaotatud kahte perioodi, vastavalt Venemaa vägede marsuudile. Esimene periood alates 16. (28.) augustist kuni 4. (16.) septembrini 1805.a. s.t. hetkest, mil Vene väed astuvad Austria piiridesse. Sel ajal Alopeus peab tegema kõik, et veenda Berliini kabinetti Venemaaga ühinemises. Kui ta näeb, et vastus tuleb ebasoodne, on ta kohustatud venitama

vastuse saamist ja lõpuks isegi kuulutama, et ta ei võta seda vastu, las selle annab üle krahv Goltz S-Peterburis.

Teine periood alates 4.(16.) septembrist kuni 10.(22.) või 11.(23.) septembrini, s.t. hetkest, kui Venemaa väed astuvad Preisimaa piiridesse. Alopeus pidi kõikide jõududega saavutama Berliini õukonnalt Vene vägede läbimarssimise loa. Kui ta seda ei saa, siis on hädavajalik rahustada peale Valitseja poolt saadetud 24. augusti kirja kättesaamist, kuningat. Kuid igal juhul sõda Preisimaaga ei tohi olla esile kutsutud ja lõppude lõpuks, Alopeus pidi andma Hardenbergile samasuguse deklaratsiooni, millise andis krahv Razumovski Viinis, kuid muudatustega, millised võisid olla esile kutsutud asjaoludest. Kindral Michelsonile ((Михельсону)) oli kirjutatud ette viivitamatult peale vägede Preisimaa territooriumile marssimist teavitada sellest lähimat sõjaväe juhtkonda ning minema edasi. Kui aga märgatakse miskit vaenulikku kavatsust, tuleb preislased viivitamatult relvitustada. Alopeus pidi jääma Berliini kuni viimase võimaluseni. Kuid kui Preisimaa kuulutab Venemaale sõja ja annab talle tagasi passid, siis ta suundub kindral Michelsonio armee juurde.

Lõpuks võetakse instruksioonid kokku: et kui Preisimaa hakkab sõdima Venemaa vastu, siis ta midagi ei võida, kuid „me kasutame kõiki oma jõude, et vähendada Preisimaad. Kui, vastupidiselt, ta tuleb koos Venemaaga, on Tsaar valmis garanteerima kuningale Hollandis Orange õukonna taastamisega; ning ka Fulda ja selle Reini taguste valduste annekteerimise. Peale selle annab Inglismaaga 100,000 inimese kohta subiidiumi 1,250,000 naela.

Koos nende üksikasjalike instruksioonidega sai Alopeus vürst Czartoryskilt konfidentsiaalse kirja, millises väljendatakse lootust, et Preisimaa ikkagi ühineb Venemaaga ja sellisel juhtumil peavad Preisimaa väed minema Mayance ja Luxemburgi, millised Preisimaa kuningas võinuks endale jätta. Valitseja hakkab olema erakordselt rõõmus, kui see tema siiras soov saab täidetud ja vastupidi, ta hakkab olema erakordselt kurb, „kui teie püüdlused jäävad asjatuks ja tema ootused ei teostu ja kui ta on sunnitud sõdima Valitseja vastu, kellega ta tahtnuks jagada kuulsust ja ohte ja keda ta tegelikult armastab kui südamesõpra. Kuid kui lõpuks tuleb sõdida, loomulikult püüame, kui võrd on võimalik olla „tundlikud“. „Ei“ hüüatas vürst, „ma ei suuda mõelda sellisest kurvast võimalusest, nii nagu Tema Majesteedi südamele, kui ka üldisele asjale“.

Keiser Aleksander I käskis kirjutada Alopeusile, et ta hindab väga tema teeneid, kui tal õnnestub saavutada Berliini õukonna liitu astumise. Kuid Alopeus ise veendus üpris ruttu, et kõik tema püüdlused ja energilised esildised jäävad täiesti asjatuteks. Hardenberg tõestas temale, et ainult rahu sõlmimisega saab Napoleoni peatada. (Alopeusi 1. (13.) juuni 1805.a. telegramm.). Kuid sedamööda, kuidas jõudsid Berliini teated Preisimaa piiri lähedale Venema vägede koondumisest, muutus Berliini kabinet tõsiselt häirituks ja otsustas lõpuks oma armee mobiliseerida. Alopeus väljendas kartust, et see mobilisatsioon on pigem suunatud Venemaa kui Prantsusmaa vastu. Kui aga ta tungivalt nõudis, et Hardenberg ütleks talle seda, kelle vastu Preisimaa armeed mobiliseeritakse, sai ta vastuseks: me peame mõtlema oma enda julgeoleku eest. „Veenge meid“, ütles Preisimaa minister saadikule, „täpse ja positiiivse sõnaga, et te ei kavatse tõmmata Põhja Saksamaale sõda“ ja Preisimaa rahuneb maha. (Alopeusi 16.(28.) augusti 1805.a. telegramm.).

Kui aga Alopeus, täites 7. augusti instruksioone, hakkas Hartenbergi veenma Venemaaga liitu sõlmima, Preisimaa minister vastas, et asjaolud on sellise liidu jaoks üpris ebasoodsad, millise kogu raskus arvatavasti langeb Preisimaale. Kuid oleks olnud ülimal määral ebamõistlik *sundida* kuningat sõtta, kui ta arvatavasti viskub Bonaparte embusesse. Preisimaa sõjast Venemaa vastu ei saa juttugi olla. Kuningas, ütles Hardenberg Alopeusile, ütles hiljuti järgmised sõnad: „ei, Aleksander ei hakka kunagi olema ebaõiglane; ma tean tema südame ja hinge üllameelsust!“.

Seejuures selline asjade ebamäärane olukord oli äärmiselt ohtlik ja viis hiljem Austria-Vene liitlaslike armeede õudsele lüüasaamiseni Austerlitz all. Aeg möödus lõppematutes läbirääkimistes, seejuures kui Napoleonil oli juba kõik valmis, et anda vaenlastele otsustav löök.

24. augusti kirjas kuningale Keiser nõudis veel üks kord otsuse kiiret vastuvõtmist ja palus formaalselt Venema vägede Preisimaa valdustest läbimarsimise luba. Asudes ise Preisimaa piiride lähedal, Aleksander I väljendas Preisimaa kuningaga kui oma lähima sõbraga, kokkusaamise soovi.

Alopeus nägi mõlemate monarhide isiklikus kohtumises ainsat vahendit, et muuta Preisimaa poliitikat ja palus enne seda kohtumist, lükata Venemaa vägede Preisimaa piiridesse tungimine

edasi. Venemaa saadik jõudis sellisele järeldusele parun Hardenbergi tungival palvel, kes tõestas, et kui Venemaa väed ületavad ilma territoriaalse võimu loata Preisimaa piiri, „kuulaks kuningas vaid oma kohustuse ja väarikuse häält“. Hardenberg ise aga oli enam otsustavama poliitika poolt ja veenas kuningat neutraliteedist loobuma. Kuid kõik see oli asjatu. (Alopeusi 25. augusti (6. septembri), 4. (16.) septembri 1805.a. telegrammid.).

Oma 6. septembri kirjas kinnitab Preisimaa kuningas uuesti oma neutraalsuse ja rahu säilitamise otsust. Tema poolt Keisriga sõlmitud lepingud, ei kohusta teda kuigivõrd sõda alustama. Napoleoni poolt Berliini saadetud Duroci saabumine on parim tõestus sellest, et rahu säilitamine on veel võimalik ja kuningas saadab tingimused, millistega arvatavasti ka Napoleon ise nõustub. Friedrich Wilhelm ei tatanud mõista, et Duroci missioon oli esile kutsutud vaid soovist, et Preisimaa jääks oma neutraalsuse juurde ja et anda Napoleonile aega ettevalmistuste lõpetamiseks, et esmalt purustada Austria, aga seejärel ka Venemaa, jättes Preisimaa enda – järgmiseks korraks. Kõik parun Hardenbergi püüdlused ja palved ei avaldanud kuningale mitte mingit tõsist muljet: ta oli veendunud, et Napoleon soovib rahu. Preisimaa saadik rääkis Alopeusile, et ta ja kindral Kökeritz palusid kuningat põlvili jääma sellisel kriitilisel hetkel Berliini, kuid ta ikkagi sõitis Potsdami, rääkides pidevalt, et kui Keiser Aleksander I kavatseb teda sundida sõtta astuma, siis ta peab tunnistama, et eksib kibealt tema sõpruse suhtes ja muutub oma usalduse ohvriks. (Alopeusi 7. (19.), 8. (20.) ja 10. (22.) septembri 1805.a. telegrammid.).

Lõpuks ka Hardenberg veendus ise, et ainult isiklik kohtumine võib viia headtoovale pöördele. Oktoobri alguses saabus Tsaari kirjaga Berliini vürst Dolgoruki ((Dolgorouky, Долгорукий)) ja tal oli ülesanne seista Preisimaa kuninga isiku juures. 25. septembri kirjas Keiser rõhutab uuesti Vene armee läbimarssimiseks kiiresti loa andmises. „Käesoleva asjade seis“, kirjutab Aleksander I, „muudab läbimarssimise iga päevaga edasilükkamatuks ja sunnib mind paluma Teie Majesteeti kiirendama, nii-võrd kui võimalik, hetke lähenemist, kui minu väed võiksid Teie valdustest läbi marssida“.

Ainiti, sel määral kui Keisri nõudmised muutusid üha tungivamateks, muutus kuninga otsustamatus ja hirm üha palavikulisemaks ning veelgi tugevamaks. „Teie vägede sissemarssimine“ kirjutab kuningas Tsaarile 21. septembri kirjas, „on käesolevatel asjaoludel minu piirkondadesse võimatu. See otsustab ette ära kõik küsimused, hävitab kõik meie suhted, ta viib Euroopa möödapääsmatusse hukku“. Keiser Paul, sarnastel asjaoludel, austas Preisimaa territooriumi puutumatus ja kuningas on veendunud, et tema sõber ei toimi teisiti. Kohtumine ei muuda tema süsteemi. „Ei, Teie Majesteet, millised ka ei oleks olnud meie vestluste tulemused, ma hakkanki järgima, kartuseta, oma rahvaste heaolu tagamist, teel, millist näitasid minu kohustus ja mõistus ja hakkaku Teie teel, mis Teie poolt valitud, saatma Teie ettevõtmises igasugune kuulsus! Ja millisele saatusele ta Teid ka ei vii, ikkagi kunagi ei sunni keegi mind kartma Teie võimsust, ega veel vähem kahtlema Teie aususes“.

Ei ole kahtlust, et ülalesitatud suursugused sõnad paljastavad täielikult Preisimaa kuninga poolset oma õiguste ja moraalse väärtuse teadvustamist. Kuid Friedrich Wilhelm tunnistas ise vürst Dolgorukile, et ta isiklikult oli Venemaaga liidu allkirjastamise poolt, „kuid et mõnede siinsete isikute mõju tõrjus te sellest mõttest eemale“. Selline puhtsüdamlik ülestunnistus vähendab märkimisväärselt 21. septembri kirjas kasutatud kõrgendatud väljendite tähendust. (Vürst Dolgoruki 24. septembri (6. oktoobri) 1805.a. raport.).

Lõpuks, Aleksander I tuli appi Napoleon ise. Oktoobri alguses (6. kuupäeval) oli Alopeus kutsutud parun Hardenbergi juurde. Näinud saadikut, minister embas teda rõõmsalt ja hüüatas: „Jumal tuli meile appi!“. Pärast ta rääkis, et Prantsusmaa väed tungisid, ilma Preisimaa valitsuse loata, Preisimaa territooriumile, et kuningas on hinge põhjani pahandatud ja tahtis viivitamatult Berliinist Duroci ja Laforesti ((Дюрокъ, Лафорэ)) minema saata. Kohe seejärel, 9. oktoobril (28 septembril) Hardenberg teatas, kuninga nimel, Alopeusile, et nüüd ei ole Vene vägedele Preisimaa valdustest läbimarssimiseks enam takistusi ja kuningas ise, oma 9. oktoobri kirjaga, teatas oma otsusest Tsaarile.

Peale seda kui Napoleon osutas Preisimaa territooriumi puutumatus erikkumisega nähtavasti liitlastele teene, Preisimaa kuningas otsustas lõpuks võtta Prantsusmaa vastu enam

kindlakmääratud kohustused. Ainult varsti järgnenud Austerlitz'i lahing pidi veenma Aleksander I-st selles, et kui ta suhtunuks väiksema austusega oma sõbra õigustesse ja viinuks oma väed igasuguse loata Preisimaa valdustest läbi, siis ta oleks vahest hoidnud ära Prantsusmaa armee pealetungi ja koos sellega, nii enda kui ka Austria vägede lüüasaamise Austerlitz'i all. Preisimaa kuninga otsustamatus, pedantne, Napoleoni vaatepunktist, Tsaari poolne suhtumine võõrastesse õigustesse, olid 1805.a. sõja õnnetu käigu vahetuteks põhjusteks. (Vt. Treitschke. Deutsche Geschichte, Bd. II, S. 223 ff.).

25. oktoobril 1805.a. saabus Venemaa Keiser, kelle kaaskonnas oli ka välisminister, Berliini. Tema volinike ja Austria saadikuga, ühest küljest ja Preisimaa ministrite: parun Hardenbergi ja krahv Haugwitz'i vahel algasid läbirääkimised Prantsusmaa vastase Kolmikliidu lepingu sõlmimiseks. Tänu Keisri isiklikule mõjule Preisimaa kuninga üle viisid läbirääkimised üpris kiiresti oodatud lõpule. Iga kava artikkel allkirjastati järgmiste isikute poolt: Czartoryski, Alopeus, Dolgorouky, Hardenberg, Haugwitz ja Metternich ((Чарторьжскимъ, Алопеусомъ, Долгоруковымъ, Гарденбергомъ, Гаугвицомъ и Меттернихомъ)).

3.novembril (uue kalendri järgi) toimus mõlemate monarhide juuresviibimisel ja Keiser Aleksander I. toas, selle akti pidulik allkirjastamine. (Hardenberg's. Staatsdenkwürdigkeiten, Bd. II, S. 317).

*

Potsdami konventsiooni tekst, samuti ka kõik selle lisad, on trükitud ära kd. II, Nr.58, lk. 205.

*****

Nr. 246.

1806.a. 1 juuli. Salajane Liidu-deklaratsioon, milline on allkirjastatud kuningas Friedrich Wilhelm III poolt Charlottenbourgis.

Nr. 247.

1806.a. 12. (24) juuli. Venemaa vastu-deklaratsioon, mis on allkirjastatud Keiser Aleksander I poolt Kivisel saarel ((Камени-остров, Каменномъ острову)).

((F. Martensi kommentaar.)).

Potsdami Liidu-konventsiooni eesmärgiks oli Venemaa ja Preisimaa sidumine katkestamatute sidemetega, et võidelda üheskoos Austriaga Napoleoni vastu. Kuid ka see akt ei kannatanud välja asjaolude survet ning ei suutnud võita Preisimaa kuninga ületamatut rahu ja neutraalsuse säilitamise soovi. Potsdami Liidu-konventsiooni rikuti Preisimaa poolt sel samal hetkel, kui see pidi jõustuma.

Austerlitz'i lahing muutis asjade seisu täiesti Prantsusmaa kasuks ja Napoleon võttis edukalt kasutusele tema poolt juba äraproovitud vahendi, et saavutada oma vaenlaste üle võit: ta tekitas uuesti vaenlase leeris erimeelsused ja paralüeeris tema vastased liitlaste ühised tegevused. Tal õnnestus üsna kergelt isoleerida Preisimaa, et valmistada ette kõik vahendid selle riigi täielikuks purustamiseks just sellel ajal, kui nii Preisimaa, ega ka ta liitlas-riigid ei ole võimelised temale tugevat vastupanu osutama. 1805.a. lõpus Preisimaa läks uuesti üle Euroopa rahvaste sõltumatus ja kogu Euroopa rahu leppimatu vaenlase poolele.

Kui Napoleon kuulutas Austriale oma rahutingimused, vürst Czartoryski kirjutas Alopeusile Berliini, et „kui sellised tingimused vastu võetakse, siis on Austria sõltumatute Euroopa riikide hulgast maha kriipsutatud“. „Sellisel kriitilisel hetkel“ jätkatakse Venemaa välisministri 3. (15.) detsembri 1805.a. telegrammis, „ainult lootus – Preisimaa kuninga energia, ausus ja ustavus tema

poolt võetud kohustuste täitmisel: ja et ta väljenduks kooskõlas Potsdami lepingu lausetega ja varsti võtavad asjad teise ilme“. Keiser Aleksander andis käsu, et kindral Bennigseni ja krahv Tolstoi ((Беннигсен, Толстой)) armee oleksid Preisimaa kuninga täielikus käsutuses ja isegi Kutuzovi ((Кутузов, Кутузов)) armee pidi liituma Preisimaa tegevarmeega.

Kuid sel samal päeval, 15. detsembril 1805.a., kui Venemaa valitsus veel hellitas lootust Preisimaa otsustavuses sõda jätkata, allkirjastas krahv Haugwitz Schönbrunnis temale Napoleoni poolt ettedikteenud kaitse- ja rünnaku-liidu konventsiooni. Haugwitz, kes oli saadetud Napoleoni leeri ülesandega kui võitja ja kaotanud Austria vahendaja, luges võimalikuks Preisimaa kuninga poolt enesele võetud kohustuste vastase akti allkirjastamise. See Preisimaa minister ütles avameelselt Alopeusile 1805.a. detsembris, et on saanud Prantsusmaaga rahu sõlmimise aeg. „Te olete meist liiga kauged“ - teatas ta Venemaa saadikule. (15.(27.) detsembri 1805.a. telegramm.).

Tõsi, krahv Haugwitz allkirjastas temale ettedikteenud liidu-lepingu, ilma , et tal oleks selleks vähimigi ülesanne või volitused. Kui Preisimaa kuningas sai sellisest sündmusest teada, oli ta oma ministri julgusesest äärmiselt üllatunud: ta ei soovinud Napoleoniga liitu. Kui vürst Dolgoruki end temale 1805.a. detsembris esitles ja andis temale üle Aleksander I kirja, Friedrich Wilhelm III „oli kirja luges pisarateni liigutatud“ ja ütles pidulikult, et ta kunagi ei eralda oma enda saatust oma kroonitud sõbra, Venemaa Valitseja omast. (Dolgoruki 6. (18.) detsembri 1805.a. telegramm.).

Vürst Dolgoruki tõestas oma kõigealmlikumates raportites, miks Keiser Aleksander I oli kohustatud nihutama kõik oma vabad jõud Preisimaale appi. „Mitte ainult teie kohustused selle riigi suhtes“, kirjutas vürst Valitsejale, „kuid teie isiklik au kohustab Teie Majesteeti seda tegema“. Kui Preisimaa võidetakse, siis langeb viimane takistus Napoleoni teel, et tungida Venemaa kallale. Peale selle, Venemaa rahva rahvuslik uhkus nõuab, et Venemaa ei jääks ilma tema võimsusele vastavast mõjust Euroopa asjadele. (Vürst Dolgorukovi 7. (19.) ja 12. (24.) detsembri 1805.a. raportid.).

Peale selle isiku, kelle arvamust Preisimaa kuningas kõige väärtuslikumaks pidas, oldi krahv Haugwizti omavolilisest teost hämmeldunud. Kuninganna ise väljendas avalikult, et on Haugwizti poolt omavoliliselt sõlmitud konventsiooni ratifitseerimise vastu. Parun Hardenberg palus tungivalt erruminekut, pidades Preisimaa välisministrina jätkamist võimatuks. Jaanuari alguses kohtus Alopeus hertsog Braunschwicki ja parun Hardenbergiga. Hertsog hakkas õigustama Haugwizti teguviisi ja kaitsma tema poolt sõlmitud konventsiooni. Seejuures hertsog lisas, et kuningas tegi temale ülesandeks suunduda S-Peterburgi, et esitada isiklikult see konventsioon Tsarile. Ta tõestab, t „kuningas ei rikkunud oma sõna ja arvatavasti ei reetnud ustava ja siira sõpruse kohustust“. Siis aga liitus jutuaajamisega Hardenberg ja ütles, et tal ei olnud kuninga juuresolekul Haugwiztile raske öelda, et ta ei sõlminud konventsiooni, vaid allkirjastas Bonaparte diktaadi all kapituleerumise. Haugwitz õigustas enda ja tõestas, et ta pidi valima sõja ja konventsiooni vahel. „Kuid“, Hardenberg küsis temalt, „kui riik peab tegema valiku sõja või enda orjastamise vahel – mida ta siis teeb?“ (Alopeusi 17 (29) jaanuari 1806. a. telegramm.).

Hardenberg rääkis samuti Alopeusile, et kuningas ei soovi teda erru lasta ja „palus pisarsilmi“ tal ametisse jääda. Ainiti, kuningas mitte ainult ei andnud oma ratifitseeringut Detsembri konventsioonile, vaid tegi isegi Haugwiztile ülesandeks pidada läbirääkimisi välisriikide esindajatega. Preisimaa Välisministeeriumis kujunes välja üpris kummaline asjade ajamise kord. Preisimaa välispoliitika juhiks sai krahv Haugwitz. Hardenberg sai kindlaksmääramata ajaks puhkusele. Kuid Venemaa ja Inglismaa esindajad keeldusid kategooriliselt krahv Haugwiziga läbirääkimiste pidamisest: nad ignoreerisid teda täielikult. Tegelikult välisministri selja taga pidas Alopeus ülimal määral huvitavaid läbirääkimisi Hardenbergiga, millistes osales kõige tegevamal viisil kuningas ise ja eriti, Preisimaa kuninganna, viimane tegi seda kuninga teadmiseda. Teisest küljest, oli Alopeusi asemele nimetatud Berliini krahv Stackelberg, et ajada formaalseid suhteid Haugwiziga. Kuid Stackelberg ilmus Berliini kui tavaline „turist“ ((„voyageur“)), keda ainiti kuningas võib Keisri 12. aprilli 1806.a. kirja alusel, täielikult usaldada. Lõpuks, peale Alopeusi ja kr. Stackelbergi Venemaa asjurina oli akrediteeritud Berliini õukonna juurde parun Krüdener (Крюденеръ)). Kuid kõige huvitavam on see, et nii krahv Stackelberg, ega ka parun Krüdener, kes olid Venemaa ametlikud esindajad, ei saavutanud krahv Haugwiziga peetud läbirääkimistel mitte

mingeid tõsiseid tulemusi. Samas kui Alopeus sõlmis Hardenbergiga, kes tegelikuses ei olnud samamoodi Preisimaa minister, nagu ka Alopeus ei olnud Venemaa ametlik esindaja, juulis 1806.a. kaks alljärgnevat akti.

Millisel viisil tekkisid sellest kaootilisest olukorrast mõlemad alljärgnevad aktid, on tõeliselt täiesti huvitav.

Jaanuaris 1806.a. Brunswicki hertsog suundus S-Peterburi, et selgitada Keisrile asjaolusid, millised sundisid kuningat kinnitama Prantsusmaaga sõlmitud Detsembri-konventsiooni. 7. jaanuari kirjas, millise viis hertsog ise S-Peterburi, kuningas teatab, et kuigi Keiser tegi kõik, et täita kohusetundlikult kõik oma kohustused, ikkagi sundisid asjaolud kuningat rahu sõlmima. Napoleon soovib, et Preisimaa väed üksi okupeeriksid Hanovre, ja kui Inglismaa jätab temale võimaluse käsutada oma vallutusi, Hanovre peab jääma Preisimaale. Sellised tingimusi ei saanud kuningas enesele üpris kasulikuks tunnistamata jätta.

Hertsog Brunswick saabus S-Peterburi ja vääris üpris meeldiva Valitseja poolse vastuvõtu. Hertsogi ja vürst Czartoryski vahel kujunes välja üpris elav mõtete vahetus ja viimane andis hertsogile üle üpris üksikasjaliku märgukirja, milline pandi aluseks järgnevatele salajastele läbirääkimistele Berliinis. Ainiti on teada, et Napoleon keeldus, omalt poolt, tema enda poolt ette dikteeritud liidu-konventsiooni kinnitamisest ja krahv Haugwitz raporteeris veebruaris 1806.a. Pariisist, et ta on olnud sunnitud uut lepingut allkirjastama, milline oli Preisimaale hulga kahjulikum kui Schönbrunni konventsioon.

Kuningas oli väga kimbatuses ja kurvastatud Napoleoni sellisest jultumusest, kuid andis oma ratifikatsiooni samuti Haugwitsi poolele oma võimu ületamisele. "Veel kord", - kirjutas kuningas Tsaarile 28. veebruaril 1806.a., - „kõik oleks olnud kaotatud, kui ma ei oleks mänginud täispangale. Las pahatahtlikkus või eksimine minu peale klatsib ja mind hukka mõistab, ma tunnistan ainult kahte kohtunikku: minu ja Teie südametunnistus. Esimene räägib minule, et ma pean lootma viimasele ja sellest veendumusest minule piisab“.

Keiser Aleksander oli, arusaadaval viisil, kaugel mõttest, et tunnistada rahuldavateks kuninga ja Brunswicki hertsogi selgitused. Ta tegi Alopeusele ja Stackelbergile selgitada Preisimaa ministritele kuivõrd Berliini kabineti poliitika on vasturääkivuses Venemaaga sõlmitud kohustustega. Mõlemad riigid pidanuks tegutsema koos, seejuures kui Preisimaa eraldub avalikult oma liitlasest ja astub liitu Prantsusmaaga. Valitseja nägi kurbusega, kuivõrd edukad olid Napoleoni püüdlused „eraldada Preisimaa igasugusest teisest liidust, peale Prantsusmaaga liidu. Ta dikteeris ette kõik selle liidu tingimused ja ei unustanud midagi, mis võinuks pikaks ajaks eraldada Venemaa huvid Preisimaa huvidest ... Enamik asjaoludest, millised olid viidatud krahv Haugwitsi poolt, ei saa olla tunnistatud piisavateks, et lubada avalikult Venemaa vastaste otsuste vastuvõtmist“. Hertsog ise tunnistas Keisrile, et ta ei ole võimeline kuninga tegevusviisi täiesti õigustama, kuid kuningas ikkagi lubab toetada Keisriga „enam kindlamat liitu, nähes selles Preisimale hädavajalikku tuge“. Kuid peale seda, kui kuningas kiitis heaks kõik tehingud, millised olid sõlmitud omavaoliliselt Haugwitsi poolt, jääb talle ainult teha valik Venemaa ja Prantsusmaa vahel. (Alopeuse nimele tehtud 22. jaanuari ja 26. veebruari 1806. a.a reskriptid.).

Kuid osutus, et Berliini kabinett mitte ainult ei kinnita otse Venemaa vastaseid akte, vaid isegi pöördub Venemaa valitsuse poole palvega, et ta toetaks Preisimaa huvisid Londonis, nõnda nagu Inglismaa valitsus ei ei saanud ükskõikselt pealt vaadata Napoleoni nõudmisel Põhja Saksamaa sadamate Inglismaa kaubandusele sulgemisele, ega ka Preisimaa vägede poolse Hanovre okupeerimisele. Tõsi, Preisimaa kuningas jätkas Tsaarile kõige südamlikumate kirjade kirjutamist ja pidevalt kordas, „et minu süda tunneb vahetpidamatult selle kordamise vajadust, et minu esimene kohustus on Teie suhtes ja miski muu ei sunni mingi seda kohustust reetma“.

Kuningas tunnistab oma 1. aprilli kirjas, et Valitseja nägi õieti ette, et Napoleon lubab Hanovre okupeerida Preisimaa vägede poolt vaid jõgede sulgemise tingimusel. Lõpuks 1. mai kirjaga Preisimaa kuningas teatab, et Inglismaa ähvardab teda sõjaga, aga Rootsi juba alustas selle. „Ma anun Teie Majesteeti“, -kirjutab kuningas, - „kasutada ära Teie mõjujõudu Rootsi kuningale ja eriti Londonile, et üldised hädad veelgi enam ei areneks. Ma loodan, et Te alati lubate minule Teie isiku poole vahetult pöörduda ja et Te ei näe minu kirjades mitte, peale sõpruse väljendust, midagi

muud“. „Ma olen veendunud“, - järeldab kuningas, „et Põhjas rahu säilitamine sõltub käesoleval ajal eranditult Teist“.

Keiser Aleksander nõustus Preisimaa poolse Hanovre okupeerimise suhtes Inglismaa valitsuse rahustamisega, kuid tal ei ole võimalust teda veenda, et Preisimaa on peale sõja lõppu nõus tagastama selle piirkonna. Üldse, Preisimaa valitsus teeb kõik, et veel enam asjad segi ajada, millised on ilma selletagi äärmuseni keerukad. Kuid, kui „Berliini õukonna juures olevad mõjukad isiksused omaksid ainult poolt sellest heast tahtest, millist keiserlik valitsus kannab üle mõlemate riikide liidule, siis, arvatavasti, Euroopa ei oleks olnud sellises olukorras, millises ta asub, ega Preisimaa oleks sellise määrani alandatud, millisesse ta madaldati“. (Vürst Czartoryski 12. aprilli 1806. a. telegramm Alopeusile.).

Muideks, täiesti loomulik oli Keiser Aleksanderi soov mitte aidata kaasa Preisimaa suhtes vaenulike suhetega tema ja Napoleoni vahelise liidu tugevdamisele. Vastupidi, kõige tungivam Venemaa kasu nõudis sellest riigist Prantsusmaa vastase sillapea tegemine ja kinnitada Preisimaa kuninga veendumust, et ikkagi Venemaa pooltel ta leiab tegelikku tuge Napoleoni täitmatu võimuahnuse vastu. Nende kaalutluste alusel Venemaa valitsus volitas hea meelega Alopeusi salajastele läbirääkimistele, et sõlmida uut Liidu-lepingut.

Kuid on huvitav, et krahv Stackelberg ei jaganud seda oma valitsuse arvamust. Üpris tähelepanuväärses 8. (20.) märtsi telegrammis krahv arendab üksikasjalikult seda olukorda nõnda, et praeguse valitsemise korra juures ei ole Preisimaa välispoliitikal loota mingile püsivusele. „Asjad“, kirjutab krahv kui läbisõidu-reisija, „jõudsid sellisesse punkti, kui liit Preisimaaga hakkab meile olema, ma kardan, vähem kasulik, kui koormav. Olles peibutatud Prantsuse valitsuse poolt ühtede petlike tegevustega teiste juurde, ta nõuab meie abi, kui võib olla, hakkab olema juba liiga hilja, et osutada seda temale mõjuval viisil. Sest sel ajal, kui Preisimaa väed desarmeeruvad, liigub üks Prantsusmaa korpus, teise järel, Reini vasakule poolele. Alluvad võitjale ja sellisele, milline sellel ei peatu. Tema poolt korraldatud föderaalsete vahendusel ei ole kaugel, võib olla, päev, kui Tuileriesi *telegraafi* kaudu antakse signaal sakslaste sõjaks sakslaste vastu, millises jääb Napoleonil ainult toetada oma uusi kuningaid, millised on lastud välja vanade vastu, andes neile ühe oma kindralite poolt koostatud sõjakäigu plaani. Lõuna Saksamaal ta ohjeldab Bavaaria abil Austria õukonna. Põhjas ta teeb selle sama Preisimaaga, kasutades selleks kuningaks tõstetud Hessse valijavürsti või Bataavia vabariiki, mis on muudetud kuningriigiks ühele Bonapartidest“.

Seejärel, kr. Stakelberg visandab üpris täpselt tollase Preisimaa valitsuse. „Ma olen kaugel sellest mõttest“, räägib ta, - „et süüdistada kuningat kahepalgelisuses, kuid see valitseja võib peatada masina käigu abiratastega niivõrd, et tekib kahtlus liikuma paneva jõu enda suhtes“. Tegelikult, mida arvata valitsusest, milline on sellise sarnane, milline juhatab Preisimaa poliitikat? On esimene minister, kes on üdini läbi imunud kõige ausamatest põhimõtetest, kuid ta tegelikkuses miskit ei tähenda ja kes Prantsusmaa saadikuga mitte mingeid suhteid omada ei soovi. Samal ajal see minister seab oma tingimusi oma Valitsejale ja keeldub allkirjastamast akte, milliseid ta heaks ei kiida. Teine minister, „kelle suhtes veel ei ole otsustatud, mis temas valdab – võltslikkus või iseloomu nõrkus“, allkirjastab ilma oma Valitseja volitusteta lepingu, milline rikub otse kohustusi, millised on tema õukonna poolt varem sõlmitud. „Kas ta siis ei saa“, küsib krahv, „naaseb Pariisist, taskus uus konventsioon, milline tuleb kiita heaks seepärast, et ei ole jõudu teistmoodi tegemiseks? „Preisimaa, võtab kokku Stackelberg, „on neutraalne hea asja suhtes. Aga kas ta hakkab olema neutraalne halva suhtes ja kuna ta võib seda teha meie vastu?“. Vaat miks mõistus nõuab, et Venemaa armee 200,000 inimesest oleks alati valmis Preisimaa piiridel, et tegutseda selle vastu, kelle vastu siis tuleb võidelda.

Lõpuks, aprilli alguses, krahv Stakelberg raporteeris, et Prantsusmaa mõju on Berliinis täielikult kinnistunud ja ta ei näe selliseid vahendeid, millistega saaks Preisimaad sundida „heale teele“ tagasi pöörduma. „Vahetu valitseja juures“, kirjutab krahv, „kelle tõukab eemale igasugune talent ja kes kardab kõiki, allutatud sarnaselt sellele, kes siin kinnistusid, peavad hädavajalikult võtma võimu ja tegelikult asju juhtima. Mille kaudu oleks võimalik olnud kasvõi natukene vastutegutseda nende mõjule“? „Muidugi, mitte Brunswicki hertsogi kaudu“, lisab Stackelberg,

„kes juba mitu korda palus vabandust Laforestilt, oma S-Peterburi sõidu eest“. (Kr. Stackelbergi 3. (15.) aprilli 1806.a. telegramm.).

Keiser Aleksander kiitis heaks krahv Stackelbergi üpris täpsed märkused, kuid ikkagi ei pidanud kasulikuks oma poolset koostööd teha, Preisimaa ja Prantsusmaa vaheliste liitlaslike sidemete kindlustamist, millised kujunesid välja krahv Haugwitzi initsiatiivil. Ta otsustas kasutada ära neid väheseid soodsaid sõnumeid, milliseid ta sai Berliinist, et hoida jätkuvalt kuningat Venemaaga sõpruses ja liidus.

Märtsi alguses raporteeris Alopeus Keisrile, et kuninganna saatis tema juurde oma kojaülema, vürst Wittgensteini, kellel oli tema erandlik usaldus, ülesandega saata temale salaja kuninganna soovi, et Tsaar kirjutas kuningale kirja, milles ta astus välja parun Hardenbergi eest, kelle erumineks võis tugevalt kahjustada Venemaa ja Preisimaa vahelisi suhteid. Edasi ta teatas vürstile, et annetaks hea meelega 1000 luudoori, kui kõrvaldataks „vihatud Lombard“. Peale selle Alopeus kirjutas, et kuigi kõik preislased tunevad nende kodumaa sügavalt alandatud olekut, kuid eriti kannatab sellest Preisimaa kuninganna. (Alopeusi 18. veebruari (2. märtsi) ja 7.(19.) märtsi 1806.a. telegrammid.).

Ja tõesti, Hardenberg ei läinud erru, vaid sai tähtajatu puhkuse. Oma Tempelhofi mõisast ta sõitis pidevalt Berliini ja Charlottenburgi, kus ta pidas salajasi nõupidamisi kuninga endaga, millised olid tavaliselt korraldatud kuninganna poolt. Selline nõupidamine oli kord korraldatud madam Vossi korteris ja siis loeti kuningale ette vürst Czartoryski kiri, milline oli võetud järgmiste salajaste diplomaatiliste läbirääkimiste aluseks. Kuningas suhtus sellesse kirja täiesti kaastundlikult.

Kuid kartusest, et see kiri satub Lombardi kätte, koostasid Hardenberg ja Alopeus võltskirja, millise kirjutas ümber Venemaa saadiku naine, kelle käekiri ei olnud Preisimaa kuninga salanõunikele tuntud. Sellest võltskirjast Hartenberg teatas kuningale endale, kellele ta ka selle võltskirja ette luges. Kuninga loal anti see kiri üle „kabinetile“, kus sellega tutvus „vihatud“ Lombard ja sel viisil oli toimuvate läbirääkimiste pidamine hoitud täielikus saladuses. Seejärel koostas Hardenberg Venemaa välisministri kirjale vastuse, mille ta luges kuningale ette hertsog Brunswicki majas ja peale kuninga poolset heakskiitmist saadeti Peterburgi. (Alopeusi 14. (26.) ja 19. (31.) märts 1806.a.).

Vaatame nüüd, millised instruksioonid sai Alopeus nendeks läbirääkimisteks, parun Hardenbergi vahendusel, Preisimaa kuningaga endaga.

Vürst Czartoryski 16 aprilli telegrammis oli antud üksikasjalik loetelu asjadest, millistest Alopeus pidi juhinduma. Uue Preisimaaga sõlmitava liidu-akti aluseks pidid saama järgmised põhimõtted:

1) Liidutraktaat Preisimaa ja Prantsusmaa vahel ei tohi mingil juhul tühistada liidulisi kohustusi, millised on sõlmitud Venemaa ja Preisimaa vahel. Franko-Preisi Liit ei tohi kohustada Preisimaad Venemaa vastu sõdima järgmistel juhtudel: a) kui Prantsusmaa ründab Türgit või sunnib viimast Venemaa vastu sõdima; b) juhtumil, kui Venemaa, käesoleva sõja kestel, võtab meetmeid, et sundida Prantsusmaad viima väed välja sellistest piirkondadest, milliste okupeerimiseks tal ei ole vähimatki õigust, eriti Itaalias.

2) Preisimaa garanteerib: a) Ottomani Porta sõltumatuse ja puutumatus; b) Austria õukonna valduste sõltumatust ja puutumatus; c) seda sama Põhja Saksamaa suhtes, Taani ja Rootsi kuningate valduste suhtes.

3) Et Preisimaa teeb kõik, et Prantsusmaa väed võimalikult varsti lahkuksid Saksamaa territooriumilt.

4) Ta võtab kõik meetmed, et taastada Põhja Saksamaaga kommerts-suhted, sellise seisundini, milles nad asusid enne Hanovre Prantsusmaa poolset okupeerimist.

5) Preisimaa hakkab tegelema eelkõige oma armee korraldamisega ning üksikasjaliku sõjakäigu plaani koostamisega.

Selle vastu võtab Keiser enda peale järgmised kohustused:

1) Kasutada kõiki oma vahendeid Euroopa kaitseks ja et säilitada Preisimaa kuninga valduste sõltumatus ning puutumatus;
2) jätkata kõigi Euroopa riikide suhtes omakasupüüdmatus süsteemist kinnipidamist;
3) säilitada sügavaimas saladuses kohustusi, millised olid võetud Preisimaa kuninga poolt Tsaari suhtes ja samuti aidata kaasa Prantsusmaal arvamuse kinnitumist, et Preisimaa on tema ustav liitlane.

Seejärel puudutab instruksioon pakitsevat Hanovre asendi küsimust. Keiser väljendab veendumust, et kuningas ei kavatse ühendada oma valdustega seda maad ja jätab selle küsimuse lahtiseks kuni üldise rahu sõlmimiseni. See vastu Venemaa kohustub veenma Inglismaad hädavajadusest mitte võtta käesoleval ajal Hanovre pärast mitte mingeid vaenulikke samme. Samamoodi seab Venemaa endale kohustuseks, kui sõlmitakse rahu, leida Preisimaale „hüvitus piirkondade eest, millised on loovutatud Prantsusmaale“. Kogu see viimane punkt oli lisatud ja kirjutatud Keiser Aleksandri poolt oma käega.

Nendel alustel peeti Alopeusi ja Hardenbergi vahel salajasi läbirääkimisi. Stackelberg, kellele oli Peterburist teatatud neist läbirääkimistest, nägi neis vaid Hardenbergi katset „hoida kätt pulsil“ ja ei omistanud sellele erilist tähendust. Peale selle ta palus pidevalt meenutada, et Preisimaa hakkab olema see, kes garanteerib temale Hanovre valdamise. Lõpuks, ka sai ka Rootsi küsimus komistuskiviks, pidades silmas seda, et Venemaa ei saanud lubada, et Preisimaa ründaks Rootsi valdusi.

Muuseas kirjutas Alopeus oma valitsusele, et raske on arvestada kuninga poolsete uute kohustuste täitmisega, kuid on hädavajalik tugineda tema tema rahva hulgas ühiskondlikus arvamuses valitsevale pahameelele ja eriti sõjaväelaste seisuse hulgas. (28 mai (9 juuni) telegramm.). Edasi salajasel nõupidamisel kuninganna ruumides, teatasid kuningas ja Hardenberg, et Hanovre peab kuuluma Preisimaale, millise kaitseks on see hädavajalik. Teisest küljest Venemaa ei saa mitte kuidagi heaks kiita Preisimaa pretensioone selles suhtes ja vürst Czartoryski kirjutas 12 mai telegrammis Alopeusile, et „see sama kuri genius“, kes seadis Preisimaa täiesti kadestamatusse olukorda, milline ei vasta üldsegi tema võimsusele ja vahenditele, seadis ilmselgelt enda eesmärgiks ajada ta tülli kõigi oma tõeliste liitlastega: alustades Inglismaast, nüüd tulitsetakse Rootsi, seejärel tuleb Taani, ning lõpuks tuleb ka Venemaa järjekord.

Kuid üldse kuningas kiitis heaks Venemaa ettepanekud ja käskis Hardenbergil valmistada ette Liidu-deklaratsiooni kava, et see allkirjastada. Lõpuks, 20 juuni (2 juuli) telegrammiga Alopeus teatab vaimustusega, et kuningas allkirjastas 19. juuni (1 juuli) Liidu-deklaratsiooni, lisades, et rohkemat ta kuningalt ei suutnud välja kaubelda.

1806.a. juunis läks vürst Czartoryski erru ja tema asemele pandi kindral parun Budberg, kellel tuli viia lõpule Preisimaaga sõlmitava salalepingu tegemise asi. Preisimaa deklaratsioonile pidi vastama Venemaa Keisri poolt allkirjastatud vastu-deklaratsioon.

Ainiti, Keiser ei lugenud võimalikuks Alopeusi teguviisi täiesti heaks kiita, et seda ilma väljajättudetta vastu võtta. Parun Budberg kirjutab Alopeusile 17. juulil, et Preisimaa deklaratsioon sisaldab samasuguseid taganemisi kuningale saadetud Venemaa ettepanekutest, milliseid ei saanud olla sisse võetud teisiti kui Venemaa valitsuse eriloaga. Seejuures Alopeus väljendas omavoliliselt nendeks järeleandmisteks oma valitsuse nõusolekut ja võttis need vastuväideteta vastu.

Asi puudutab Artikklites IV ja VII võetud kohustusi, millistega kuningas võttis enda peale ja Artikkel III sätestatud kohustusi, millistega kuningas soovib Tsaari siduda. Artikkel IV ja III puudutavad Rootsi ja Alopeus pidi teadma, et sarnased laused satuvad Valitseja „veendumuste ja kõigi printsiipidega“ vastuollu. Alopeus oli kohustatud nõudma nende kahe artikli kõrvaldamist ja kuningas oleks siis arvatavasti järgi andnud. Aga Artikkel VII suhtes minister meenutab Alopeusile, et kuningas pidanuks „esmal“ olema kohustatud oma armee korraldamisega muljet avaldavates mõõtmetes ja seepärast Valitseja ei mõista selle kohustuse piiramist, millisega Alopeus luges end õigustatult nõustma.

Kuid käesoleval hetkel jääb üle vaid oletada, et Alopeus „piirdus akti üleandmisega sellisel kujul, nagu pidas vajalikuks seda koostada ja sellest on veel selle poolest kahju, et asjade jätkuv kriitiline olukord ei jätnud Tema Majesteedile teist valiku võimalust, kui võtta vastu kohustused, millised kuningas pidas endale sobivaks võtta, nii nagu nad on, soovimata kaotada aega, milline muutus üha enam ja enam kallihinnalisemaks“. (17. juuni 1806.a. telegramm.).

Nende kaalutluste alusel Keiser ei muutnud vastu-deklaratsioonis midagi ja „kogu erinevus, milline eksisteeris mõlemate deklaratsioonide puhul, seisnes selles, et lugedes Artikkel III kohustusi, milliseid kuningas soovis näha Keisri poolt vastu võetud, on vahele jäetud“.

Alopeus oli saadud noomitusest väga kurvastatud ja ta püüdis tõestada, et ta oli sunnitud nõustuma kõigi nende väljajäetudega soovist, et kogu asja mitte kompromiteerida. Seejures ta lisas, et Preisimaa ja Prantsusmaa vahelise sõja ajal on äärmiselt soovitatav, et Valitseja ise sõidaks Berliini, teisel juhul kuningas satuks selliste kahjulike mõjude alla, millised muudavad Juuli-aktid surnud kirjatahtedeks. (Alopeusi 24 augusti (5 sept.) 1806.a. telegramm.).

Muideks, need aktid riskeerisid juba algusest peale jääda ilma mingistki praktilisest tähtsusest, nõnda nagu kuningas venitas kaua Venemaa vastu-deklaratsiooni vastuvõtmisega ja Artikkel III ära jätmisega. Hardenberg nõudis asjata selle asja kiiret lahendamist. Kuid kuningas viivitas. Kuninganna, muideks, rahustas Hardenbergi ja ütles, et võtab akti avatavasti vastu.

Lõpuks, Alopeus sai, 30 augustil (uue kalend.), Hardenbergilt järgmise sisuga kirja: „Lõpuks siis ma sain vastuse ja vastuvõtmise, armas sõber. Sõitke kohale, nii kiiresti kui saate. Seni ma kallistan Teid kogu hingest“. Alopeus sõitis viivitamatult Hardenbergi juurde, kes luges ette kuningalt parunile saadetud kirja, millises ta võtab vastu Venemaa vastu-deklaratsiooni ilma Artikkel III-ta. Kuid see-eest kuningas soovib, et Keiser lisaks veel eraldi Artikli, millise alusel Valitseja pidi võtma enesele kohustuse veenda Austria keiser hädavajaduses anda Preisimaa kuningale kõigi ta valduste terviklikkuse garantii, millised kaks teist liitlasriiki andsid Austria valduste terviklikkusele.

Sellisel viisil mõlemad deklaratsioonid jäid sellise kuju juurde, nõnda nagu need olid Aleksander I poolt võetud ja muudetud.

---

*) Instruktsioon Alopeusile – lk.167

Nr. 246.

Meie, Friedrich Wilhelm III ((Frederic Guillaume III, Фридрихъ Вильгельмъ III)), Jumala armust. Preisimaa Kuningas, jne. jne., jne.

kuulutame käesoleva aktiga:

et nagu hiljuti meie poolt Prantsusmaaga sõlmitud kohustused viisid mitmetele konfidentsiaalsetele selgitusteni Meie ja Meie Augustliku Liitlase T. M. Ülevenemaalise Keisri vahel, seoses sõjaseisukorraga, milline eksisteerib Venemaa ja selle riigi vahel ja nagu meie käesolev soov seisneb kõige kõrvaldamises, mis võiks vähemalgi viisil puudutada siirast sõprust ja Meid ühendavat vastastikust usaldust või kahjustada siirast seotust, milline eksisteerib õnnelikult Meie ja Meie Riikide vahel, Meile ei ole raske enesele võtta järgmisi kohustusi, samal ajal võttes need, milliseid T. K. Majesteedil on sobiv võtta selle vastu Teie suhtes.

Artikkel I.

Üldse meie Liidu-traktaat Prantsusmaaga, ei hakka mitte mingil juhtumil rikkuma traktaati, milline on sõlmitud 1800. aastal ja milline eksisteerib Preisimaa ja Venemaa vahel.

Artikkel II.

Spetsiaalselt see ei sunni meid kunagi Prantsusmaaga ühinema Venemaa vastu, seda nii käesoleva viimati mainitu ja Venemaa vahelise sõja ajal, ega ka siis kui säilitatakse liit, milline eksisteerib õnnelikult 1800. aastal sõlmitud traktaadi jõul. Me kohustume nimelt mitte alustama sõda Venemaaga järgmistel juhtudel:

1) Kui Prantsusmaa ründaks Türgit ja Venemaa võtaks enda peale tema kaitse, või võtaks meetmeid prantslaste Ottomani Impeeriumi kallale tungimise vastu ja Prantsusmaa teeks rünnaku Venemaa vastu, nende meetmete võtmise tagajärjel või nende, millised olid võetud selle viimase poolt selleks, et kohustada seda Keisririiki kohustusi täitma, millised on sõlmitud tema suhtes või siis selleks et takistada temale kallaletungimist.

2) Kui Venemaa peaks õigeaegselt anda abi Austriale, kui Prantsusmaa rikub Presburgi ((Presbourgi, Пресбургскаго)) rahulepingut.

Artikkel III.

Seevastu, Meie, üheskoos T. M. Ülevenemaalise Keisriga garanteerime Ottomani Porta sõltumatuse ja puutumatus, Austria Õukonna valdused sellisel kujul, nii nagu need olid määratletud ülalmainitud Presburgi traktaadiga ja Põhja Saksamaa, aga nimelt Taani Kuninga valdused, lubades hoida seda garantiid kõigi Meie jõududega, üheskoos T. M. Ülevenemaalise Keisri jõududega ja edendada kokkuleppeid, milliste vahendusel üleüldise rahu ajal oleks lõpuks võimalik saavutada Euroopas kindla ja alalise korra loomine ning tagamine.

Artikkel IV.

Nii nagu üks olulisematest asjadest, millised on Meie poolt võetud vastastikusteks kohustusteks, seisneb Põhjas vaikuse ja rahu hoidmises, Meie laiendame ühtmoodi Meie ühise garantii, milline on sätestatud eelmises artiklis Rootsi Kuninga valduste suhtes, sellest ajast peale, nagu T. M. Ülevenemaaline Keiser, Meie temaga sõlmitud Liidu jõul ja selliste vahenditega, millised Ta peab enam kiireteks ja mõjuvateks, veenda seda Valitsejat püsida Meie poolt pakutud mõõdukuse piirides, ja kui, eriti kauplemisvabadus Balti merel saab täiesti taastatud.

Artikkel V.

Me rakendame kõik Meie püüdlused, nii nagu Me juba tegime ja ei lakka tegemast, selle saavutamiseks, et Prantsusmaa väed lahkuksid Saksamaalt võimalikult kiiresti ja Me ei astu Prantsusmaaga mingitesse kokkulepetesse, millised oleksid selle eesmärgi vastu.

Artikkel VI.

Me kasutame kogu Meie mõju et hoida ülal kaubandussuhteid Põhja Saksamaal ja sellisel kujul, millised need olid enne Hanovre okupeerimist prantslaste poolt ja et võimalikult kiiresti lõpetada need piirangud, milliseid Me pidasime endal olevat kohustuseks teha Inglismaa laevasõidule.

Artikkel VII.

Nii kui vaidlused Rootsi, Meie rahulduseks lõpetatakse, Meie hakkame alguses võtma kasutusele hädavajalikke meetmeid, et seada oma armee, oletatava üksikasjaliku, kuid eeldava tegevusplaaniga ähvardavasse olukorda, millist saks viia täide kohe, kui tekib selle täitmiseks vajalik juhus, nii ühiseks kaitseks, aga ka garantiide hoidmiseks, millised Me võtsime enda peale Artikkel III lausetes.

Erinevate kohustusete asemel T. M. Ülevenemaaline Majesteet suvatses võtta enesele järgmised kohustused, millised Me võtame vastu:

Artikkel 1.

Kasutada pidevalt suurt osa oma jõududest Euroopa kaitsmiseks ja kõiki Venemaa Keisririigi jõude Preisimaa valduste sõltumatus ja puutumatus tagamiseks.

Artikkel 2.

Hoida kindlalt kõigi Euroopa Riikide suhtes kinni erapoolikuse süsteemist, millist Me kuni selle ajani järgisime.

Artikkel 3.

Kasutada tegelikke meetmeid Rootsi ohjamiseks ja Balti merel vaba kaubanduse taastamiseks, nii nagu see oli sätestatud ülalpool Artikke VII.

Artikkel 4.

Hoida sügavaimas saladuses, Tema Majesteedi suhtes, käesoleva deklaratsiooniga võetud kohustusi.

Selle kinnituseks, meie allkirjastasime selle ja käskisime sellele panna siin Meie vapipitsati, et vahetada see samasuguse sisuga T. M. Ülevenemaalise Keisri deklaratsiooniga.

See juhtus Charlottenburgis, 1. juunil 1806.a.

(L.S.) Frederic Guillaume.
Hardenberg.

(M.П.)Фридрихъ Вильгельмъ.
Гарденбергъ.

****

Nr. 247.

T. M. Ülevenemaalise Keisri vastu-deklaratsiooni kava.

Meie Aleksander I, Jumala armust Ülevenemaaline Keiser jne., jne., jne.
kuulutame käesoleva aktiga:

et nii nagu hiljuti Berliini kabineti poolt sõlmitud kohustused Prantsusmaa valitsusega viisid paljude konfidentsiaalsete selgitusteni Meie ja Meie Augustlike Liitlase, T. M. Preisimaa Kuninga vahel, Meie ja Prantsusmaa vahel eksisteeriva sõjaseisukorra suhtes, siis Tema Majesteet, soovides tõestada Meile kuivõrd ta soovib kõrvaldada kõiki, mis võiks vähimalgi viisil puutuda Meid ühendavat siirast sõprust ja vastastikust usaldust või kahjustada siirast seotust, milline eksisteerib õnnelikult Meie ja Meie riikide vahel, suvatses võtta enda peale alljärgnevad kohustused, aga nimelt

deklaratsiooni, milline on omakäeliselt allkirjastatud koos lisatud Tema vapipitsatiga, mis juhtus Charlottenburgis 1. juulil, 1806.aastal, uue stiili järgi.

Need kohustused on sõna-sõnalt järgmise sisuga:

Artikkel I.

„Üldse Meie Liidu-traktaat Prantsusmaaga, ei hakka mitte mingil juhul rikkuma traktaati, milline on sõlmitud 1800. aastal ja milline eksisteerib Preisimaa ja Venemaa vahel.

Artikkel II.

„Spetsiaalselt see ei sunni meid kunagi Prantsusmaaga ühinema Venemaa vastu, seda nii käesoleva viimati mainitu ja Venemaa vahelise sõja ajal, ega ka siis kui säilitatakse liit, milline eksisteerib õnnelikult 1800. aastal sõlmitud traktaadi jõul. Me kohustume nimelt mitte alustama sõda Venemaaga järgmistel juhtudel:

„1. Kui Prantsusmaa ründaks Türgit ja Venemaa võtaks enda peale tema kaitse, või võtaks meetmeid prantslaste Ottomani Impeeriumi kallale tungimise vastu ja Prantsusmaa teeks rünnaku Venemaa vastu, nende meetmete võtmise tagajärjel või nende, millised olid võetud selle viimase poolt selleks, et kohustada seda Keisririiki kohustusi täitma, millised on sõlmitud tema suhtes või siis selleks et takistada temale kallaletungimist.

„2. Kui Venemaa peaks õigeaegselt anda abi Austriale, kui Prantsusmaa rikub Presburgi ((Presbourgi, Пресбургскаро)) rahulepingut“.

Artikkel III.

„Seevastu, Meie, üheskoos T. M. Ülevenemaalise Keisriga garanteerime Ottomani Porta sõltumatuse ja puutumatus, Austria Õukonna valdused sellisel kujul, nii nagu need olid määratletud ülalmainitud Presburgi traktaadiga ja Põhja Saksamaa, aga nimelt Taani Kuninga valdused, lubades hoida seda garantiid kõigi Meie jõududega, üheskoos T. M. Ülevenemaalise Keisri jõududega ja edendada kokkuleppeid, milliste vahendusel üleüldise rahu ajal oleks lõpuks võimalik saavutada Euroopas kindla ja alalise korra loomine ning tagamine“.

Artikkel IV.

„Nii nagu üks olulisematest asjadest, millised on Meie poolt võetud vastastikusteks kohustusteks, seisneb Põhjas vaikuse ja rahu hoidmises, Meie laiendame ühtmoodi Meie ühise garantii, milline on sätestatud eelmises artiklis Rootsi Kuninga valduste suhtes, sellest ajast peale, nagu T. M. Ülevenemaaline Keiser, Meie temaga sõlmitud Liidu jõul ja selliste vahenditega, millised Ta peab enam kiireteks ja mõjuvateks, veenda seda Valitsejat püsida Meie poolt pakutud mõõdukuse piirides, ja kui, eriti kauplemisvabadus Balti merel saab täiesti taastatud“.

Artikkel V.

„Me rakendame kõik Meie püüdlused, nii nagu Me juba tegime ja ei lakka tegemast, selle saavutamiseks, et Prantsusmaa väed lahkuksid Saksamaalt võimalikult kiiresti ja Me ei astu Prantsusmaaga mingitesse kokkulepetesse, millised oleksid selle eesmärgi vastu“.

Artikkel VI.

„Me kasutame kogu Meie mõju et hoida ülal kaubandussuhteid Põhja Saksamaal ja sellisel kujul, millised need olid enne Hanovre okupeerimist prantslaste poolt ja et võimalikult kiiresti lõpetada need piirangud, milliseid Me pidasime endal olevat kohustuseks teha Inglismaa laevasõidule“.

Artikkel VII.

„Nii kui vaidlused Rootsiga, Meie rahulduseks lõpetatakse, Meie hakkame alguses võtma kasutusele hädavajalikke meetmeid, et seada oma armee, oletatava üksikasjaliku, kuid eeldava tegevusplaaniga ähvardavasse olukorda, millist saaks viia täide kohe, kui tekib selle täitmiseks vajalik juhus, nii ühiseks kaitseks, aga ka garantiide hoidmiseks, millised Me võtsime Enda peale Artikkel III lausetes“.

Erinevate kohustusete asemel T. M. Preisimaa Kuningas soovits võtta enesele järgmised kohustused, millised Me tunnistame, soovides samamoodi, omalt poolt, tõestada T. M-le kuivõrd lähedal on Meie südamele sõpruse sidemete ja hea üksmeele hoidmine ja kinnitamine, milline eksisteerib nõnda õnnelikult Meie vahel, Me võtame ilma mingi kõhkluseta endale järgmised kohustused:

Artikkel I.

Kasutada pidevalt suurt osa oma jõududest Euroopa kaitsmiseks ja kõiki Venemaa Keisririigi jõude Preisimaa valduste sõltumatus ja puutumatus tagamiseks.

Artikkel II.

Hoida kindlalt kõigi Euroopa Riikide suhtes kinni erapoolikuse süsteemist, millist Me kuni selle ajani järgisime.

Artikkel III.

Hoida sügavaimas saladuses, Meie suhtes T. M. Preisimaa Kuninga poolt 1. juuli 1806.a. deklaratsiooni jõul võetud kohustusi. u.k. järgi.

Selle kinnituseks, meie allkirjastasime selle ja käskisime sellele panna siin Meie vapipitsati, et vahetada see samasuguse sisuga Tema Majesteedi deklaratsiooniga.

See juhtus Kamennoi Ostrow, 12. juuli, 1806.a.

(L.S.) Aleksander.
Czartoryski.

(M.П.)Александръ.
Чарторыжский.

****

Nr. 248.

1806 . a. 16. (28.) oktoober. Preisimaaga Grodnos sõlmitud sõjaline konventsioon.

((F. Martensi kommentaar.))

Juulikuu salajane deklaratsioon olid allkirjastatud ja sai kohustusliku jõu Preisimaale ja Venemaale. Kuid on tähelepanuväärne, et Venemaa valitsus ikkagi ei usaldanud Preisimaad ja ei lootnud üldsegi sellele, et Preisimaa kuningas endale võetud kohustusi ka tegelikult täidaks. Seni kuni krahv Haugwitz juhatas Preisimaa poliitikat ja Lombard koos Baymega olid peamised kuniga nõunikud, oli Keiser Aleksandril ka täielik õigus sellise umbusaldusega Berliini kabinetti suhtuda.

See umbusaldus väljendus mitmeid kordi Venemaa valitsuse poolt juba salajastel läbirääkimistel, et sõlmida juuli-deklaratsioon. „Me oleme kaugel sellest, et uskuda“, kirjutab vürst Czartoryski 12 aprillil 1806.a. krahv Stackelbergile, „et Preisimaa täidaks selle, mida ta lubab ja me oleme mitmeid kordi kaldunud arvama, et tulemus, millist oodatakse (salajastest läbirääkimistest), seisnevad selles, et hoida meid pidevalt passiivses olekus“. Ei tohi unustada, et „mitte ainult praeguse valitsemise ajal, vaid isegi lahkunud Keiser Pauli ajal, järgis Preisimaa oma poliitikas pidevalt printsipi, millise põhjal Prantsusmaga sõlmitava salajase mingi aktsiooni sooritamise kokkuleppe järgi, milline võis kutsuda esile Venemaa rahulolematuse, ta võis teha näo, et ta tegi seda oma soovile risti vastu ja üks Preisimaa ministritest tegi näo, et ta ei kiida heaks kuninga teguviisi ja on palavalt Venemaa huvide eest väljas. Kuid, lõppude-lõpuks, see sama minister tegutses, esimesel võimalusel, uuesti põhimõtete järgi, millised on Venemaa huvidele täielikult vastandlikud“.

Kui siis Haugwitz avameelselt tunnistas kr. Stackelbergile, et Preisimaa näeb end olevat täielikult olevat sunnitud viskuma Prantsusmaa embusesse, krahvile oli tehtud ülesandeks, juunis 1806.a., ütles Preisimaa ministrile, et „nimelt seepärast et seda oodatakse, ta kedagi ei häiri, nõnda nagu Tema Keiserlik Majesteet võttis juba ammustest aegadest peale kõik meetmed, et olla alati valmis eksimise vastu, millesse võivad langeda tema naabrid“. On mõistetav, et sellised selgitused ei saanud aidata kaasa vastastikuse usalduse tunde kinnistumisele. (Telegramm kr. Stackelbergile 26. juunist 1806.a.).

Kui augustis pidi Venemaa ja Prantsusmaa vaheline sõda lahvatama uue jõuga ja kui juba olid allkirjastatud Juuli-aktid, kirjutab parun Budberg krahv Stackelbergile järgmist: „Pidades silmas seda, et mõlema õukonna vahel ei ole sõja puhuks veel midagi kindlaks määratud ja arvestades seda, et see juhtum on üpris lähedal, Tema Majesteet soovinuks täpselt teada, mida tal tuleks oodata kuninga sõprusest, kui puhkeb sõda Venemaa ja Prantsusmaa vahel?“ Valitseja teab, et kuningas kardab õudsalt sõda, kuid ta küsib: kas tõesti „ei ole mitte mingit võimalust mitte ainult seda purustavat laviini peatada, vaid isegi suunata see tagasi tema loomulikesse piiridesse? Kas tõesti on vältimatu, et sellised nagu Mac on pandud armee eesotsa?. Lõpuks, kas siis on võimalik võrrelda T. M. Preisimaa Kuninga armeed Austria vägedega?“ Parun Budbergi telegramm 10. augustist 1806.a.).

Loomulik, et sellistel asjaoludel ka kõige pidulikumat Liidu- ja sõpruse aktid, millised olid sõlmitud Berliini õukonnaga, ei omandu Keiser Aleksandri silmis mitte mingit positiivset tähendust, senini, kui Preisimaa sisemised valitsemise korrad jäid sellesse samasse ebapüsivasse ja peaegu, et kaootilisse olukorda, millises nad asusid 1806.a. Milline tegelik tähendus võis olla ette kirjutatud Vene valitsuse poolt aktidega, millised olid sõlmitud Preisimaa esimese ministri seljataga, kes juhtis tegelikult Preisimaa poliitikat? Millist autoriteeti võis omada parun Hardenberg, *de fakto*, kes faktiliselt asus täielikult erus ja kellel ei olnud mitte mingit mõju Preisimaa poliitika käigule?

Seejuures saatuslikud sündmused lähenesid seitsme-penikoormaliste sammudega ja hirmus võitlus Venemaa ja Prantsusmaa vahel oli möödapääsmatu. Selles võitluses pidi Preisimaa territoorium olema sõjateatriks ja vältimatult oli hädavajalik, et Preisimaa oleks olnud Venemaa, aga mitte Prantsusmaa poolel. Tõsi, Napoleon jõudis 1806.a. veendumusele, et nüüd on saanud Preisimaa kord olla orjastatud Prantsusmaa Keisri valitsuskepi alla. Kuid võidetud Preisimaa võinuks ikkagi kaitsta oma viimaste jõududega oma poliitilist sõltumatust ja lõpuks, olles võidetud, ikkagi tõusta uueks helgeks eluks ja muutuda Prantsusmaale ohtlikuks vaenlaseks. Kuid igal juhul, Preisimaa, nagu äravõidetu ja taassündinud riik, oli Venemaa loomulik liitlane.

Kuid seni, kuni Preisimaa poliitika koondus krahv Haugwitzi ja tema sõprade kätte, ei olnud miskit mõelda Venemaa ja Preisimaa vahelisest tõsisest usaldusest. Siit jäi vaid üks väljapääs: Haugwitzi ja ta sõprade errumine peaks olema Preisimaa poliitika lähimaks ja seaduslikuks eesmärgiks.

On üpris tähelepanuväärne, et selle eesmärgi saavutamiseks ühinesid Keiser Aleksander, ühest ja Preisimaa kuninganna Louise ((Луиза)) teisest küljest. Alopeusi väga salajases 30. augusti (11. sept) telegrammis räägitakse järgmist: vürst Wittgenstein tuli tema juurde teatama, kuninganna nimel, et ta pidi kirjutama, kuninga soovil, kirja Keisrile, millise viib Venemaale leitnant-kolonel

((под.полковникъ)) Krusemark ((Круземаркъ)). «See kiri sisaldab, mõningasel viisil krahv Haugwitzi kui ministri tegevuse apoloogiat ((õigustust)), kuid, olles kirjutatud *kuninga spetsiaalsel käsul*, kuninganna palub Valitsejal see läbi vaadata, kui sellise, et ta mitte ainult jägab kirjas väljendatud tundeid, vaid et ta soovib, et Keiser nõustuks kirjutama kuningale, et ta on kauge mõttest mõjutada isikute valimist, keda Tema Kuninglik Majesteet soovib teha õnnelikuks oma usaldusega, kuid et, neid ühendava tiheda sõpruse tulemusel, Keiser palub kuningal osutada temale teene ja et ei kasutaks kõigil Venemaaga peetavatel läbirääkimistel, peale parun Hardenbergi, kedagi teist“. Seda on veel vähe, kuninganna soovib, lisades, Tema Majesteedi „usaldusisik“, et sarnane esildis oli tehtud Inglismaa valitsuse poolt ja „ta palub Tema Keiserlikul Majesteedil anda oma saadikule Londonis salajane käsk veenda St. James kabinetil teha seesama samm sellisel teel, millist ta peab enam sobivaks“.

Tõsi, mõne päeva pärast Alopeus teavitab oma valitsust, et temani jõudnud teadete järgi kuninganna kiri, milline on kirjutatud Haugwitzi kaitseks, jäi Peterburgi saatmata, kuna kuningas käskis selle hävitada. Kuid ei ole vähimatki alust mõelda, et vürst Wittgenstein tegi omaalgatuslikult Preisimaa kuninganna nimel sellise erakordselt tähtsa avalduse Venemaa saadikule. Kuid mis on seejuures erakordselt tähelepanuväärne. Selle sama kulleriga, kellega Alopeus saatis Peterburgi oma salajase telegrammi ja sel samal päeval, 30. augustil (11 septembril), krahv Stackelberg raporteeris oma õukonnale jutuajamisest, peale lõunat Charlottenburgis, millisega austas teda kuninganna ise.

„Ta lähenes minule“ kirjutab krahv, ja kordas minule veel kord, mida ta juba minule rääkis kuninga otsuse püsivuse suhtes, täiendades, et sellel monarhil on liiga palju põikpäisust ning iseloomu, et et ei astuks tagasi juba kord vastu võetud otsusest. „Kuningas võis kahelda, ütles kuninganna, seni olid temal veel mingid kahtlused, kuid see õudne Bonaparte lõpuks heitis maha oma maski ja ta enam meid ei peta“. Siis krahv Stackelberg väljendas umbusaldust, millist Venemaa valitsus pidi omama Preisimaa ministeeriumi vastu. „Kuid see kuninganna ei öelnud midagi Beyme ja Lombardi kaitseks, seda minu suureks imestuseks“, kirjutab Stackelberg, „ta kaitses kõige energilisemal viisil krahv Haugwitzi, öeldes, et ta rohkem kui keegi teine jagas neid selle Preisimaa kabineti liikme vastu hoiatusi, kuid et ta täiesi õigustas end ta silmis, tõestades, et tehtud vead olid tehtud tema nõuande vastu“ „Haugwitz“, lisas kuninganna mitmeid kordi, „on aus inimene ja hea patrioot ja seepärast ma lubasin temal rääkida minuga asjadest iga kord, kui ta soovib“.

Krahv Stackelberg teadis kuidas Preisimaa kuninganna varem suhtus Haugwitzi teguviisi ja seepärast ta ei olnud üldsegi üllatunud, kui kuulis tema suust sellist Preisimaa vihatud ministrile antud meelitatavat hinnangut. Ta lisab oma salajase telegrammi lõpus, et kuninganna, arvatavasti, selgitas Valitsejale saadetud oma kirjades sellise järsu pöörde põhjuseid.

Alopeusi ja Stackelbergi raportid on ilmselgelt teineteisele vastandlikud. Kuid tegelikkuses üks ainult täiendab teist. Tegelikkuses kuninganna poolt vürst Wittgensteini vahendusel teostatud samm oli sellisel määral ebatavaline ja oluline, et ta pidi võtma kõik meetmed selleks, et hoida täielikku saladust ning vältima vähimatki kahtlust. On mõistetav, et sõnad, mis Tema poolt öeldud krahv Stackelbergile, kes Venemaa esindajana pidas alalisi suhteid kr. Haugwitziga, pidid kõrvaldama igasuguse kuninganna vastase kahtlustuse, kui Venemaa Keiser otsustas tegelikult kirjutada kuningale tema esimese ministri suhtes. Sellisel viisil kuninganna poolne Haugwitzi kiitev hinnang, jutuajamisel Stackelbergiga, vaid toob esile kuninganna Louise haruldase patriotismi, kes olles veendunud Haugwitzi poliitilise süsteemi kahjulikkuses ja omamata võimalust kuninga veenmiseks tema kõrvaldamise suhtes, otsustasid paluda monarhi, kes kasutas tema täielikku austust kui inimene ja tema abikaasa sõber, kaastegevust. Ainult ülendatud eesmärgil, millist kuninganna taotles, võib endale selgitada tema teguviisi selles tema enesearmastusele pakilises asjas.

Keiser Aleksander I hindas täielikult Preisimaa kuninganna sammu. Ta teadis, et avalik arvamus Preisimaal endas ei õigustanud üldsegi kr. Haugwitzi poliitikat. Temale oli teada, et vürst Hohenlohe ((Гогенлоэ)) ei pidanud keerukaks öelda Preisimaa kuningale otse Haugwitzi suhtes: „Teie Majesteedi minister valetab pidevalt, et kui tema räägib tõtt, siis seda vaid juhuslikult“. (Alopeusi 30. augusti (11 sept.) 1806.a. telegramm.). Valitseja pidi otsustama, tema poolt saadud

andmete põhjal, et kr. Haugwitzi lähimad sõbrad ja poliitika juhid, Beyme ja Lombard said vajalikud subsiidiumid Prantsusmaa valitsuselt ja seepärast, parun Budberg kirjutas augustis krahv Stackelbergile, et „nii nagu need härrased olid harjunud saama, miks siis mitte-proovida meil neid rebida eemale Prantsusmaast nende samade vahenditega, millistega nad olid seotud selle maaga, eriti kui osutub võimatuks neid eraldada kuninga isikust?“ (12. augusti 1806.a. telegramm kr. Stackelbergile.).

Lõpuks pidi sündmuste käik Keisrit sundima ära kasutama igasuguseid Haugwitzi, kes oli napoleonliku poliitika teostamise truu tööriist, kõrvaldamiseks sobivaid vahendeid. Pidades silmas neid kaalutlusi, otsustas Valitseja, kooskõlas kuninganna sooviga, kirjutada kuningale kirja; kuid üldsegi soovimata mõjutada kuningat oma nõunike valikul, ta tahtis temale vaid teatada, et Venemaaga suhtlemiseks on igasugune teine isik, peale Haugwitzi, eksisteeriva sõpruse ja liidu arendamiseks enam kasulik. (13 septembri 1806.a. telegramm kr. Stackelbergile.).

Ainiti, alles novembris täitis Keiser Aleksander oma kavatsuse, kui peale hirmsaid lüüasaamisi, milliseid kandis Preisimaa ootamatus sõjas Napoleoniga, kaotas Preisimaa kuningas viimased prantslaste keisri tegelike eesmärkide suhtes olevad illusioonid ja kui ta tunnistas, et Venemaa Tsaari sõprus ja liiduline abi on tema tabanud õudsa ebaõnne suhtes ainus tugi ning lootus.

Aleksander I konfidentsiaalne ja salajane kiri Friedrich III-le 1806.a. novembri alguses (16?) puudutab üksikasjalikult Preisimaa sisemisi valitsemise kordi, kuid suurima ettevaatlikusega väljendab Keiser oma vaadet. Sellest ajast peale, räägitakse kirjas, kui Tsaar veendus, et kuningas otsustas lõpuks võtta liitlaste poole, ta ei pidanud paljudeks väljendada oma kartusi mõju suhtes, millist omab kr. Haugwitz kuningale. „Võib olla ütleb“, jätkab Aleksander I, „et minul on vaid eelarvamused selle ministri isiksuse suhtes. Ainiti, vaatamata sellele, et see oluks minu printsiipide vastane, samuti ka minu väärrikusele, vaatamata isegi ilmsetele tõenditele, mis antud kr. Haugwitzi poolt oma vähese seotusega ühise asja kasuks oma käitumisega viimasel ajal Viinis ja Pariisis, Teie Majesteet võinuks ainult mõningase tähelepanuga tundma õppida, milline arvamus on tema tõelisest ministrist teistel õukondadel, millistega teie valitsus asus enam lähedastes suhetes“. Viinis, Londonis, Dresdenis ja Casselis – kõikjal valitseb täielik umbusaldus Haugwitzi vastu. „Kõikjal on lootus, millist võib omada kuninga isiklike tunnete suhtes, paralüüeeritakse õiglase umbusaldusega, millist peavad külvama temale lähedased isikud“.

„Kuidas ma sain“ küsib Tsaar, „jääda ükskõikseks sellise asjade korra suhtes, minule, kes ma olen mitte ainult *teie kõige ustavam ja enam loomulik liitlane*, kuid samal ajal meie *sõber* selle sõna täielikus mõttes? Kuidas siis ma saaks keelduda teile teatamast oma põhjendatud kartusi asja suhtes, milline peab möödapääsmatult mõjutama sellisel vahetul viisil kõiki teie otsuseid? Kuid kui siis ma võinuks piirduda palumisega Teie Majesteeti teha teisele ministrile ülesandeks juhtida suhteid, millised on teie ja meie vahel sisse seatud, siis sellest ajast peale on asjaolud märkimisväärselt muutunud. Sel ajal Teie Majesteedi armee oli veel terve ja võis hellitada end lootusega, et vaatamata krahv Haugwitzi ja ta sõprade *kurjale geeniussele*, teie poolt võetud imposantne asend aitab väga kaasa sellele, et peatada tulv ja päästa Euroopa“.

„Kuid vastupidi, käesoleval hetkel, kui võib oodata pääsemist mitte ainult Preisimaa ja Venemaa vahelisest tihedast liidust, kui igasugune sellest printsiibist taganemine tooks enesega sellele ja teisele kaasa kõige hukatuslikumad tagajärjed, siis ma ei täidaks oma kohustust nii enese ja minu Keisririigi suhtes, ega meid ühendavate pühade sõprusesidemete suhtes, kui ma ei nõuaks Teie Majesteedilt, kõige tungivamal viisil, kõrvaldada oma isiku juurest kõigi poolt põlatud minister, milline on ilmselgelt kõigi kaela langenud hädade vahetu põhjus ja milline lõpuks, peale oma Valitseja ja kodumaa viletsat teenimist, ta arvatavasti võib järelemõtlematult reeta samuti igasuguse teise riigi huvid“.

„Venemaa huvid on täiesti solidaarsed Preisimaa kasuga käesolevas õnnetus kriisis, millises me asume ja seepärast on minu tungivaks kohustuseks kutsuda teid andma krahv Haugwitzile errumine ja laiendada see nõudmine ka ta kaastöötajatele ja eriti Lombard, Beyme, Köckeritz ja kõik kes on imbunud läbi samasugusest vaimust, nagu tema“.

On arusaadav, lisab Keiser, et kõik hakkab täiesti sõltuma kuningast, kas arvestada seda ta soovi või jätta Haugwitz enda juurde. Kuid kui ta soovib jääda asjade vanaviisi korralduse juurde,

vaatamata kogu kahjule, milline sellest tuleneb, „ma ei pea teie ees varjama, et minul on võimatu, vaatamata piiritule usaldusele, millist ma alati hakkam omama Teie Majesteedi isiksuse suhtes, hakkab minul olema võimatu anta meie vastastikustele suhetele sellise avatuse ja siiruse, milline, olles vastastikku praktiseeritud, oleks vaid üksi võimeline asja korrastama, eemaldama uued hädad ja lõpuks tagama meile võidu“.

Selle erakordselt tähelepanuväärse kirja kokkuvõtteks Keiser Aleksander räägib, et kui kuningas ei leia võimalikuks tema ettepanekut vastu võtta, temale jääb ainult siiralt kahetseda selles, et mingi õel saatus „teeb kasutuks meie parimad kavatsused, paraliseerides kõik meie kõige suuremeelsemad pingutused“. Lõpuks, Valitseja palub hävitada selle kirja, milline on kirjutatud vaid kuningale.

See kiri oli saadetud ra Preisimaa kapten Schöleriga 1806.a. novembrikuu teisel poolel. On teada, et 1806.a. novembri lõpus saadeti krahv Haugwitz erru ja kuigi esmalt oli Beyme ajutiselt määratud välisriikide esindajatega isiklike suhete pidajaks, kes järgnesd Preisimaa kuningliku lähikonnaga Ida-Preisimaale, kuid varsti anti parun Hardenbergile tagasi Preisimaa poliitika otsustava ja head loova mõju andmine.

Kuid enne, kui see sündmus toimus, sundisid asjaolud, peale suuri lüüasamisi, millistes hävis kogu Preisimaa armee, Preisimaa otsima Venemaa abi. Keiser Aleksander I kiirustas täitma, võimalikkuse määral, täitma Preisimaa kuninga palvet ja Venemaa armee nihutati Preisimaa piiridele.

Alljärgnev sõjaline konventsioon määratleb Venemaa armee Preisimaa piirkondadest läbimarsimise tingimused ja sellel on eranditult sõjaline tähendus.

*

Allakirjutanud Venemaa Keiserliku kindral-majori kindral-kortermeistri ja ordenite kavaleri Steinheili ((Штейнгелемъ)) ja Preisimaa Kuningliku kindral-majori Chlebowsky ((Хлебовскимъ)), kes olid nende Kõrgete Monarhide poolt selleks spetsiaalselt volitatud, kokku lepitud ning sõlmitud, tingimusel, et see seejärel saab Kõigekõrgeima kinnituse, alljärgnev Venemaa Keiserlike vägede läbimarsimise ja ülalpidamise suhtes Uus-Ida, Vana-Ida, Lääne ja Lõuna Preisimaa piirkondadest ((Neuost-Altost-West - ja Süd-Preusseni, Ново-восточную, Старо-восточную, Западную и Южную Пруссий)) kuni Cantonierungs-Quartieren Sileesias, kokkuleppel Tema Hiilguse käsutava kindraliga ja kõigi Keiserlike ning Kuninglike ordeni kavaleri Bennigseniga.

§ I.

Nii nagu T. K. Majesteedile oli Kõigearmulikuimalt sobiv võtta alampolkovnik Krusemarki poolt esitatud Keiserlike vägede etappiline ülalpidamine, milline sellisel viisil kehtestatakse, et iga inimene, erandiks ülem-ohvitserid, iga päev saama lõunat ja õhtusööki ja peale selle ja teise veel järgmist:

Kaks-pool Berliini naela vilja, millist, seda pätsideks küpsetamise võimatusel, kaalutakse välja puhkepaikades;

Pool Berliini naela kruupidega või juurviljadega keedetud liha ja

Berliini kvardi või veerand karni erinevates provintsidest tarbitavat õlut.

Peale selle antakse kõikjal korraldus piisavas koguses õlle ja viina tarnimiseks, et seda saaks kindlaksmääratud hinnaga osta.

§ II.

Selle toidu eest, tasutakse vastavates provintsidest keskmistest tuletatud hindade järgi iga inimese kohta päevas

Seitseteist Preisimaa grossi või ühe kuldna, neli poola grossi, määratud arve ja tasu suhtes milliseid alljärnevalt tuleb, siis peab olema määratletud.

§ III.

Korterite peremehed annavad õled ja küttepuud reameestele tasuta, kuid esimese nad võivad võtta ka tagasi.

§ IV.

Härrased ohvitserid saavad tasuta korterid ja kütte ning seevastu peavad kõikide oma vajaduste eest tasuma isiklikest vahenditest; nende teener, aga nimelt riiklikud tentsikud saavad toidetud sõduri etapi järgi ning arvestust pidades.

§ V.

Loomasööda portsud määratletakse järgmisel viisil:

a)jalaväe-, suurtükiväe-, kasakate, ohvitseride ja teistele voori hobustele

kaheksa Berliini naela heina ja kolm kaheksandikku Berliini mõõtu kaera;

b)ratsaväe-, küراسиiri ((soomustatud ratsaväe, ehk raskeratsavägi)), husari ja suurtükiväe hobustele kaheksa Berliini naela heina ja kolm kolm-neljandikku Berliini mõõtu kaera. Hein peab olema hea, kaer peab olema puhas ja mittekopitanud, nelikümmend viis Berliini naela ja üldse sellisel kujul tarnitud, nagu on kirjutatud ette Preisi-kuningliku loomasööta puudutava eeskirjaga.

Kus ei ole võimalik heina hankida, seal asendatakse iga nelja naela puudu jäänud heina kohta üks mõõt kaera, ja see viimane väljastatakse üldse puhtal kujul.

§ VI.

Loomasööda toovad kohale külaelanikud ja niivõrd kui võimalik, kogutakse vägede puhke-öobimiskohtade lähedalt, seejuures hein peab olema kaheteistkümne naelastes kimpudes ja seejärel marsi-komissaride spetsiaalsete piletite alusel, saadetakse iga öise puhkepaiga käsutavatele ohvitseridele.

§ VII.

Ülalminitud loomasööta puudutava reglemendi lausetega on määratletud nõnda, et furaazi väärtuse suhtes võib iga vaidlus olla kohapeal lahendatud. Kui üle ootuste puhkeb vaidlus, siis rännaku komissariaat või tarniv riigi-kassa-koda peab mainitud asjas püüdma jõuda kokkuleppele, vastuvõtmisest keelduva Venemaa Keiserliku ohvitseriga; aga kui kokkulepet ei järgne, siis koheselt, süüdi oleva poole vastutusel ja arvel, peab olema ostetud või hangitud naabruses asuvast riigi-aidast teine hea kvaliteediga loomasööt, selleks, et mitte mingil juhtumil ei tekiks sööda puudust või tarnimise peatumist.

Viljast koosnevast loomasöödast võetakse, vastava hinnangu andmiseks, kaks piisavat proovi, millistest üks saadetakse pitseerituna Sõjaväe- ja riigivarade komisjoni, teine aga allnimetatud kontragentidele, et see saadetakse, edasi loa saamiseks, käsutavale kindralile.

§ VIII.

Juhtumil, kui käsutav kindral leidis, et Preisimaa provintssidesse on tarvis jätta maha haiged, siis nad veetakse edasi mööda etapi teid ringkonna linnadesse või siisi teistesse laatsarettidesse ja nende ravimist teostatakse ringkonna füüsiku ((Kreis-Physiker, окружнымъ физикомъ)) või kirurgi

poolt, kellele selle eest, nagu ka kasutatud medikamentide eest, Kuningliku meditsiini taksi järgi, provintsi Meditsiini-kolleegiumile esitatud arve alusel, makstakse hüvitus.

Haigeid toidlustatakse, vastavalt sõduri toiduportsule, sarnaselt edasi marssivate malevatele.

Varssavis ja Thornis või siis teistes käsutava kindrali poolt nimetatud kohtades, peavad olema asutatud vajadusel, pea-laatsaretid, Preisimaa eeskirjade järgi, hädavajalike arstide ja kirurgide järelevalve all, kus-juures käsutavale kindralile tehakse ülesandeks nimetada spetsiaalsed ohvitserid, et jälgida ning hoolitseda tervenemate transportimise eest; need pea-laatsaretid võivad olla väikestest laatsarettidest saadetute koondamispunktideks.

Haigestunud ohvitserid saavad samamoodi Tsaari arvelt meditsiinilist abi, korteri ja nende kütte eest tasuta, kuid nad peavad toiduained hankima enesele enda vahendite arvelt. Laatsarettides haigetele vajaminevad õlgede eest makstakse 7 penni kimbu eest, kuid õlgi loomasöödaks ei nõuta.

Kõik muud laatsarettides tekkinud kulud, nagu küttele, valgustusele, riiete pesemisele, teenijale, matustele tasutakse spetsiaalselt Preisimaa ettekirjutuste alusel. Kõik need kulutused ainiti ei tohi ületada neid, milliseid tehakse kuninglike vägede sõdurite laatsarettides ravikulude katteks.

§ IX.

Voori-vankrid peavad olema antud erakordsetel, äärmistel juhtudel ja mitte mingil juhtumil teisiti, kui polgu komandöri spetsiaalse nõudmise või siis tema kviitungi alusel. Kõik antud voori-vankrid peavad vastama käsule, mil võetakse kolm grossi hobuse pealt miili kohta, arvestamata midagi koorma pealt.

§ X.

Iga koda, nii tarnitud toiduainete, aga samuti loomasööda ning ka antud vooride eest, saab tsiviil-rännaku-komissari poolt spetsiaalsed trükitud assignaadid.

Teostatud tarnete eest saab koda ohvitseride vastuvõtmiseks ning vooride suhtes kommandeeritutel, polgu komandöridelt kviitungi ja et vältida igasuguseid vaidlusi, trükitakse need kviitungid saksa-, vene- või siis poola -keeltes, kolmes teineteise kõrval seisvas veerus.

§ XI.

Tsiviil-rännaku-komissarid, juhtides läbimarssi ja malevate toidlustamist, tasuvad oma rahalised kulud, vastavalt oma erinevale asendile kaks riigi-taalrit, üks penn, kolmkümmend ja kuuskümmend Preisimaa grossi, sarnaselt kui kuninglike vägede asjades, millised väljaminekud seejärel vastavate sõjaväe ja riiklike komisjonide järgnevatel määratlustel, aga samuti üldisel mahakandmisel ((tasaarveldusel)) Keiserlikku arvesse kantud saavad.

§ XII.

Veel järgi tulevate suurtükiväe parkide, teenistujate ja remondi-komando suhtes peab olema toimitud sel samal viisil, nagu esimeste malevate läbimarssimise puhul. Iga reserv peab ainiti järgnema vastavale polgule, mööda teed, millist mööda see läks ja et oleks tehtud kõik hädavajalikud ettevalmistused, tehakse lähimale komandole sellest juba ette teada, milline saadab ette vägede läbimarssimise marsuudi ja korraldab üldse kõik vägede läbimarssimise ajal vajaliku toitlustamise ning puhkuse asjad.

§ XIII.

Kuningliku Obrist-Lieutenant von Krusemarki ettepaneku järgi järgnes T. K. Majesteedi korraldus sellest, et nii sõdurite ülalpidamine, tarnitud loomasööt ja antud voorid, nagu ka kõikide teiste tarnete eest oleks tasutud mitte sularahas, vaid naturaalses viljas. Millise puhul järgnesid järgmised määratlused:

A. Nii, nagu sõdurite toiduainete hinna määratlemisel oli rakendatud praegune keskmine rukki hind kolm riigitaalrit Berliini vaka eest, siis see sama hind peab eranditult olema võetud kõikide muude arvestuste aluseks.

B. Kõige, näiteks, sõdurite toiduained seitsmeteistkümne Preisimaa grossi inimese kohta, lisa järgi, tuhandele inimesele, mainitud hinna alusel kolm riigitaalrit võrdses suhtes loetakse väärtuseks natuuras 17 mõõduga, 7 :27 karnitsat või siis 62 vakka 15 11:27 Berliini mõõtu rukist.

C. Tarnitud loomasööt arvestatakse samal viisil ümber rukkiks Kuninglikus armees kasutusel olevate normide alusel, nõnda, et neli Preisimaa naela heina võrdub ühe Berliini mõõdu kaeraga, aga üks Berliini vakk kaera – on võetud võrdseks üheksa Berliini mõõdu rukkiga.

D. Voorid, haiglate ja teised Keiserlikele vägedele tarnitu eest tehtud kulud, aga samuti kõik neisse puutuvad väljaminekud, arvestatakse samal viisil ümber rukkiks, nõnda, et iga kolme Preisimaa riigitaaleri eest tarnitakse Berliini vakk keskmise kvaliteediga rukist mingist Venemaa Idamere ((Ostsee, Balti mere)) sadama magasiatadest, vaatamata sellel ajal selle tõusnud või langenud hinnale.

E. Vahetult peale selle konventsiooni kinnitamist tehakse tarned sellel eesmärgil nimetatud kuninglike komissaride poolt ja nimelt Keiserlikes Balti mere sadamates.

Kui aga vastuvõtul kohatakse rukki kvaliteedi või mõõdu suhtes erimeelsusi, siis need peavad olema selleks nimetatud spetsiaalsete kohtuasutuste poolt lahendatud samasugusel viisil, nagu oli ülalpool määratletud loomasööda suhtes.

F. Allakirjutanud Keiserlik kindral von Steinheil, tema poolt saadud instruksiooni alusel, nõuab, et Venemaa Keiserlikest sadamatest edasine transport oleks teostatud Preisimaa Kuningriigi riskil ja kulul.

Preisimaa kuningliku Obrist-Lieutenant von Krusemarki poolt 2. oktoobril, jooksva aastal S-Peterburist saadetud kirja alusel allakirjutanud kindral Chlebowski, pidi rukki vedu Preisimaa sadamatesse olema teostatud Keiserlikult arvelt. Selles suhtes kindral Chlebowski ei pea end volitatuks tingimusetult kohale toimetamise kulude enese peale võtmist, kuid ta pigem eeldab, et õigluse nimel, tuleb nõuda, et mainitud transpordi väljaminekud oleks võetud Keiserlikult arvelt, seevastu kogu transpordi risk peaks olema võetud endapeale Kuningliku riigikasaa poolt.

Nii nagu mõlemate volinike instruksioonide järgi ei saanud järgneda mitte mingit kokkulepet ülalmainitud erimeelsuses, siis selle punkti lahendus esitatakse Nende Majesteetidele.

§ XIV.

Käsitava kindrali ettepanekul on sellega otsustatud, et kõik läbi-marssivatest vägedest deserterunud sõdurid, tentsikud ja teenijad, peavad olema vähimagi viivitusega välja antud kuue Preisi taalerilise hüvituse eest, inimese kohta; seetõttu kindral Chlebowski saadab hädavajalikud nõudmised erinevates provintsidest käsitavatele komandöridele, samuti ka vastavatele sõjaväe- ja riigi kodadele ja teha esildis selleks T. K. Majesteedi korralduseks loa palumiseks.

See konventsioon on koostatud kahes ühesuguses eksemplaris, koos lisatud pitsatitega.

See juhtus Grodnos, 16 (28) oktoobril 1806.a.

(L.S. General Major Steinheil. (M.П.)Генераль -Майоръ Штейнгейль.

(L.S.)Chlebowski, General-Major. (M.П.)Глебовский, Генераль -Майоръ.

1807.a. 14. (26) aprill. Venemaa ja Preisimaa vahel Bartensteinis sõlmitud Liidukonventsioon.

((F. Martensi kommentaar.)).

Napoleoni poolt 1806.a. sügisel Preisimaale antud õudsad löögid seadsid Preisimaa monarhia, kui suure Saksamaa riigi, edasise eksistentsi suurde ohtu. Said teoks Haugwitzi prohvetlikud sõnad, mis ta ütles 1803.a.: „Napoleon kugistab meid alla viimasena – vaat mis on Preisimaa ainus eelis!“ Preisimaa Kuninga äärmuseni otsustamatu poliitika valmistas mitme aasta kestel ette 1806.a. hirmsa hävimise.

Friedrich Wilhelm III tunnistas oma 8. novembri 1806.a. kirjas Tsaarile, et tema ainsaks lootuseks on järgi jäänud sõprus Tsaariga ja viimaseks päästerõngaks Venema poolne viivitamatu liiduline abi. Aleksander I otsustas mitte ainult oma õnnetule sõbrale appi tulla, vaid ka siduda oma saatuse Preisimaa kuninga saatusega sõjas Prantsusmaa vastu. 1807.a. alguses kirjutas Tsaar kuningale erakordselt olulise kirja, millises ta veenab teda mitte norutama ning sõda jätkama. Ta loodab, et tal õnnestub veenda Austriat oma neutraalsusest loobuma ja Inglismaad Preisimaale suuri subsidiidume maksma. „Teie Majesteet te näete just minu poolt öeldust“, kirjutas Aleksander I, „et meie vahendid ei ole kaugeltki ammendatud ja on veel väga märkimisväärsed, samas kui kõikide märkide järgi asub vaenlane äärmuses. Ma olen nõus Teie Majesteediga, et suure üldise ja kindla rahu asja kinnituseks on hädavajalik mitte ainult see, et Teie Majesteet oleks taastatud Teie maade täielikuks valdajaks, vaid et Saksamaa oleks vabastatud prantslaste ikke alt, kes peavad olema kihutatud Reini taha“. Kuid, et saavutada see eesmärk on hädavajalik, et Venemaa ja Preisimaa mitte ainult „jääks kuni lõpuni ühendatuks“, vaid et „pidevalt lükates tagasi igasuguse ettepaneku, milline võis olla meile tehtud eraldi, me tegutseks muutumatult nende samade rikkumatu ühtsuse ja liidu eeskirjade järgi“.

„Olles sügavalt veendunud“, lõpetab oma kirja Valitseja, „et see on ainus pääsemise vahend, milline on meile jäänud, ma otsustasin kindlalt mittetaganeda kohustusest, milline on minu peale pandud meie olukorraga ja silmas pidades neid üllaid ja kõrgendatud tundeid, millised olid väljendatud Teie Majesteedi poolt käesoleva kriisi kestel, näib minule võimatuks endale ette kujutada, et Te ei saanud olla samuti otsuse poolt, et ei jäta maha teed, millisel Te asute käesoleval hetkel“.

Mõistetav, et kuningas oli sellest kirjast puudutatud ja vastas Memelist 17. (19.) veebruaril 1807.a., et ta kunagi ei unusta oma sõbra „suuremeelset käitumist“ ja kui teda sunnitakse asjaoludega otsima varjupaika oma riigi piiridest väljaspool, siis „kus“, küsib kuningas, „ma leiaks parima vastuvõtu, kui Teie juurest?“. „Kuid“ lisab ta, „selline Preisimaa piiridest väljasõit oleks olnud õnnetuse tipuks“.

On teada, et asjaolud ei sundinud Friedrich Wilhelm III otsima külalislahkust Venemaa territooriumil ja täide viima kuninganna Louise ning laste Riiga saatmise kava. 1807.a. esimesel poolel võtsid sõdivate riikide vahelised suhted ootamatu pöörde ja andsid sõjategevusele ootamatu käigu. Jena katastroof ja sellele järgnevad sündmused pidid viima Preisimaa kõrgemates valitsemise sfäärides isiklikele muudatustele. Peale kr. Haugwitzi erruminekut ja üpris lühikest Beyme poolset välisministeeriumi juhtimist, nimetati ministriks kindral Zastrow ((Застровъ)), kes osutus enam Prantsusmaa meelsemaks, kui oletas Venemaa asjur parun Krüdener ((Крюденеръ)). Zastrowi ja parun Hardenbergi vahel toimusid, Krüdeneri sõnade järgi, pidevad kokkupõrked, millised saavutasid kõrgeima punkti aprilli esimestel kuupäevadel, kui Aleksander I oli Memelis ja jõudis veenda kuningat võtma endaga Bartensteini kaasa Hardenbergi ega mitte Zastrovi. Viimane oli sellisest korraldusest justkui sellise määrani solvunud, et lubas endal kuninga juuresolekul väljenduda üpris ebaviisakalt ja kutsuda parun Hardenberg duellile. (28. veebruari (11. märtsi) 1807.a. telegramm.).

Muideks, nende muudatuste tulemusel Beyme mõju ei olnud veel lõplikult paralüeeritud.. Kuningas tõestas Krüdenerile, et täiesti asjatu on Beymet rünnata, kes isiklikult oli Prantsusmaaga

peetava sõja poolt. Peale selle kuninganna isegi palus parunil teatada oma valitsusele, et kuningas on erakordselt kurvastatud vaese „kabineti sekretäri“ Beyme vastastest rünnakutest. (Krüdeneri 4. (16.) jaanuari 1807. .a. telegramm.).

Kuid sellest hetkest peale, kui Keiser Aleksander oli võimeline vahetult Friedrich Wilhelmi mõjutama, ei olnud temal mingist Beymest või Lombardist midagi karta. Selle parimaks tõestuseks on alljärgnev Liidu-konventsioon, milline sõlmiti Bartensteinis, Keisri enda juhtimise all. Kokkulepe, milline sõlmiti peamiste kroonitud peadest sõprade vahel vaidlusaluste punktide suhtes üpris kiiresti, millised peegeldusid vahetult mõlematel volitatud ministritel: parun Budbergil ja parun Hardenbergil.

Parun Budberg kirjutas Bartensteinist 21. aprillil (v.k.j.) oma seltsimehele kr. Saltykowile ((Салтыкову)) sõlmitud konventsioonist järgmist: „Siin sõlmiti Nende Majesteetide, Valitseja ja Preisimaa kuninga vahel konventsioon, milline oli ratifitseeritud mõlemate monarhide vahel 14. (26.) aprillil. See akt, mis on koostatud Nende Majesteetide juhatamisel ja mis on täiesti kooskõlas käesoleva aja asjaoludega, on uus tõend Valitseja mõõdukatest tunnetest, nagu ka sellest tegusast osalusest, millisega Tema Majesteet osa võtab inimkonna hüvanguks“. Lõpuks väljendas minister lootust, et see akt saab vastaval viisil mõistetavaks teiste liitlasriikidele ja et konkreetsemalt Austria, Inglismaa ja Rootsi ei viivita sellega liitumisega.

On ainiti teada, et mitte ükski neist kolmest nimetatud riigist ei liitunud Bartensteini Liidukonventsiooniga. Kuidas suhtus Viini õukond sellega liitumise ettepanekusse oli esitatud teises kohas (kd. II lk. Nr. 60. lk.219). Inglismaa suhtes esitab Alopeusi Londonist saadetud 5.(17.) mai 1807.a. telegramm üpris huvitava joone. Kui Venemaa saadik nõudis Inglismaa liitumist konventsiooniga, Canning ((КЭННИНГЪ)) tunnistas temale, et Inglismaa kuningas sai teada Hardenbergi kavast korraldada „Põhja Saksamaa valitsejate ja riikide liit“, sarnaselt Reini Liiduga, millise asutas Napoleon. Selle Põhja-Saksa Liidu eesotsas pidi hakkama olema Preisimaa kuningas. Sellisel viisil, lisas Inglismaa minister, soetab Preisimaa kuningas „sõjalise üleoleku, milline ei sobi üldsegi Napoleoni despootlikule võimule Reini Liidu liikmete üle ja pöörab liidulised vürstid ja riigid samamoodi Preisimaa kuninga vasallideks“.

Alopeus püüdis veenda Inglismaa ministrit, et parun Hardenbergil ei saa sellist plaani olla ja et „igal juhul Keiser, minu augustlik Valitseja“, raporteeris ta kindral Budbergile, „ei hakka kunagi kaasa aitama mingitele vägivaldsetele kavatsustele“.

Need asjaolud, koos teistega, kutsusid Tilsitis esile Aleksander I Napoleonile lähenemise.

*

T. M. Preisimaa Kuningas ja T. M. Ülevenemaaline Keiser, olles innustatud hetke, lähendamise soovist mil sõda, millisesse ta on tõmmatud Prantsusmaa ja ta liitlaste vastu, võiks olla lõpetatud üleüldise ja kindla rahuga, tunnistasid hädavajalikuks liidu ja tiheda seotuse, milline nii õnnelikult nende vahel eksisteerib, vahendusel leppida kokku selle päästva eesmärgi saavutamise parimates vahendites.

Sel eesmärgil Nende Majesteetid nimetasid oma volinikeks, aga nimelt:

T. M. Preisimaa Kuningas - parun Karl August von Hardenbergi ((Charles Auguste Baron de Hardenberg, Барона Карла Августа фон Гарденберга)), oma riigi- ja kabineti ministri, oma ja Venemaa ordenite kavaleri;

ja T. M. Ülevenemaaline Keiser – parun Andrei Budbergi ((Andre Baron de Budberg, Барона Андрея Будберга)), jalaväekindrali, Välisministri, Riiginõukogu liige, senaator, Püha Aleksander Nevski, Püha Anne I. Klassi, Püha Georgi 4. klassi, Musta Kotka, Punase Kotka ja Serafimi ordenite kavaleri; kes peale volikirjade vahetamist leppisid kokku järgmistes artiklites:

Artikkel I.

Veendunud, et hüvangut loova õiglase ja kestva rahu tagamiseks on vältimatu kõige energilisemal viisil sõja jätkamine, Nende Majesteetid kohustuvad selleks kasutama kõiki oma jõude, taganemata üldisest asjast ja ei pane relvi teisiti maha kui üldisel nõusolekul. Tehakse kokkulepe sõjaliste operatsioonide suhtes, et muuta need mõjusateks ja see saadetakse vastastikkustele pooltele, piiranguteta ja täiesti avameelselt ning usaldades mõlemaid Kõrgeid Liitlasi vastava sõprusega, kõiges mis puudutab nende ühiseid huve; on hädavajalikud sellest tulenevaid läbirääkimised, eriti need, millised võiksid leida aset vaenlasega, samamoodi lepatakse kokku ja peetakse samas vaimus.

Artikkel II.

Anda inimkonnale üleüldise ja kindla rahu hüved, millised on korraldatud valduste korra alusele, mis on kindlustatud lõpuks igale Riigile ja seatud kõigi garantii alla – vaat mis on sõja eesmärk. Olles täiesti omakasupüüdmatud, ei oma Kõrged lepingulised mitte mingit teist eesmärki. Nad ei võitle mitte Prantsusmaa alandamiseks, mitte sellesse sekkumiseks, mis puudutab tema juhtimist ja tema siseasju, kuid nad ei saa vaadata rahuliku pilguga pealt ühe Riigi teiste arvelt, milliseid ta ähvardab hukuga, pideva progressiivse suurenemise peale, rikkudes sellega igasugust tasakaalu.

Nende Majesteetid peavad silmas mitte vallutusi, vaid üldist heaolu, rahu ja kõikide riikide julgeolekut.

Need tulemused võivad tuleneda ainult suhetest, lõpuks, täpselt määratletud õiglusega, õiguspärasuse ja mõõdukusega. Järgides neid printsiipe on hädavajalik ärgitada Prantsusmaa valitsus, kõigi enam viisakate viisidega, pöörduma tagasi õiglastesse piiridesse ja võtta neid endale edaspidiseks ajaks. Samuti on hädavajalik tagada teiste riikide sõltumatus, seada ja hoida neid jõulistena, milline teeb neid selle hoidmise võimelisteks, lõpuks, hüvitada niivõrd kui võimalik neid, millised kandsid kaotusi.

Artikkel III.

Erapooletus, valduste austamine ja mõõdukus hakkavad olema peamisteks printsiipideks, millistest mõlemad Kõrged Liitlased hakkavad lähtuma kõigis kokkulepetes, milliseid nad püüavad korraldada ka rahu tingimustes, milliseid nad hakkavad nõudma. Need korraldused hakkavad olema allutatud ainult absoluutsele hädavajalikkusele rajada hoone, millist ei kõigutaks miski, ega satuks hävimisohtu esimesel hävitamiskatsel, mis tehtud selle mahakiskumiseks. Nad hakkavad samaviisi olema allutatud õiglusele, milline nõuab rahuldumist, äärmisel määral niivõrd kui see on võimalik, neile, kes olid oma valdustest ilma jäetud. Muudatused praeguses asjades korras, millised on hädavajalikud neil eesmärkidel ja mis hakkavad olema teostatud ainult järeleandmiste ning vahetuste kaudu, milliseid nõutakse vaenlaselt ja tema liitlastelt või vastastikusel nõusolekul tehtud vahetustega.

Artikkel IV.

T. M. Ülevenemaaline Keiser, kooskõlas ülalesitatud printsiipidega ja oma sõprusega T. M. Preisimaa Kuninga vastu, kasutab kõiki oma pingutusi, et aidata Tema mainitud Majesteedil taastada oma valdusi praegu ühise vaenlase poolt okupeeritud piirkondades ja temale provintside tagastamiseks, millised olid tema poolt kaotatud alates 1805. a. või siis, et anda temale võrdväärne rahuldus. Ja nii nagu Preisimaal on äärmine ümardamise vajadus, milline annaks temale parema sõjalise piiri, seda nii enda, aga ka Saksamaa ja tema liitlaste kaitseks, T. M. Ülevenemaaline Keiser

lubab ja kohustub kasutama kõiki jõupingutusi selleks, et rahu sõlmimisel võimaldada temale selline piir.

Artikkel V.

Nii, nagu üheks kõige olulisemaks Euroopa sõltumatuse aluseks on Saksamaa sõltumatus, siis on erakordselt oluline seda tagada ja seda enam hoolikamalt otsida vahendeid, millisega nad muutuks kättesaamatuks seni, kuni Prantsusmaa valitseb Reini üle ja valdab pealetungipunkte sellel jõel. Ei ole võimalik säilitada Reini Liitu Prantsusmaa mõju või pigem ülevõimu all, ega ka lubada, et Prantsusmaa väed jätkaksid Saksamaa okupeerimist. Soovida endise korralduse taastamist oleks ohtlik viga, sest olles alati väiksemaigi kallaletungi vastu nõrk, see laguneb uuesti.

Seepärast Kõrged lepingupooled kasutavad kõiki neist sõltuvat selleks, et luua Saksamaal konstitutsiooniline föderatsioon ja tagada see hea sõjalise piiri ning paraleelselt Reiniga oleva kaitseliiniga.

Veendunud suures huvis, millist nendega jaotatakse selles suhtes Austria poolt, tehakse ellukõige kokkulepe selle riigiga. Kõige rohkem aga püütakse, et lõplikult kõrvaldada igasugune tema ja Preisimaa vahelise kadeduse aiend, et seada nende vahel sisse tihe ning alaline suhtlemine ja leppida kokku, nende vastastikustele huvidele vastavad tingimused ja printsiipides, milliseid järgides need kaks Saksamaa oluliseimat riiki, peavad hakkama tegutsema, kumbki kokkuleppitud piires, üldise kaitse huvides, föderatsiooni juhtimist. See föderatsioon hakkab spetsiaalselt olema garanteeritud Venemaa, Inglismaa ja Rootsi poolt.

Artikkel VI.

Teine oluline Saksamaa ja Euroopa sõltumatuse tingimus seisneb Austria enda julgeolekus ja jõus. Kõrged lepingupooled hellitavad end täiesti põhjendatult lootusega, et see riik, pidades kinni nendega ühistest printsiipidest ja pidades silmas oma siiraid huve ühendada võimalikult lähimal ajal oma jõud nendega, et saavutada täielikult ülalpool esitatud eesmärgid – milline oleks ilma tema kaastegevuseta vaevu võimalik.

Selleks kutsutakse teda uuesti ja ühisel nõusolekul, saates temale käesolev konventsioon ja tehes temale sellega liitumise ettepanek. T. M. Preisimaa Kuningas ja T. M. Ülevenemaaline Keiser kasutavad kõiki vahendeid, et Austria saaks tagasi ja soetaks kõik, mis on hädavajalik tema kindlustamiseks ja võimsuse täielikuks tagamiseks, nii-nagu Tirol, piirid Mincio, Polesiniga jt. ja astuvad temaga viivitamatult kokkuleppesse selles ja ka tema spetsiaalsete soovide asjus.

Artikkel VII.

Samasugune teade saadetakse ka Londoni Õukonnale, kes omab kahtlusteta suurimat huvi võimu piiramise vastu, millise poole püüdleb Prantsusmaa kogu kontinendil, Saksamaa sõltumatuse hoidmisel ja konkreetsemalt nende kaubandust. Ära kasutatakse kõik-võimalikud argumendid, et seda riiki veenda viivitamatult aitama äärmises puuduses, millist tunnetatakse rahalistes subsidiiumites, relvades ja lahingumoonas, ning et teda ärgitada Prantsusmaa vägede tagalas kasulikke diversioone ette võtma.

Inglismaaga tehakse kokkulepe sõjaliste operatsioonide ja nende eesmärkide suhtes ja samamoodi püütakse suurendada Tema Suurbritannia Majesteedi valduste jõudu ja võimsust Saksamaal, milliste suhtes pakutakse, peale Föderatsiooni Artikkel V- ga liitumist, teatud alaline liit Preisimaaga ja meetmed, millised tagavad sellele liidule kõikidel juhtudel kõige kiiremaid ja energilisemaid tulemusi.

Artikkel VIII.

T. M. Rootsi Kuningas kutsutakse samamoodi liituma kokkulepitud korrladustega Temale tehakse samuti kõige avameelsemad ja täielikud teavitused ja tehakse täielik kokkulepe eelmainitud Majesteediga kastegevuse ja kasude suhtes, millised tuleneksid temale edu puhul ja tema Saksa Liiduga liitumise suhtes, samasugustel alustel nagu Inglismaa. Samamoodi on temale tehtud ettepanek astuda Preisimaaga, Tema Majesteedi Saksamaa valduste puhul, alalisse kaitse-liitu.

Artikkel IX.

Kõrged lepingulised pooled lepivad hiljem omavahel kokku, aga samuti Austriaga, Inglismaaga ja Rootsiaga, nende riikide liitumise juhtumil, meetmete suhtes, millised võinuks olla võetud selleks, et ärgitada samuti Taani Õukonda liituma käesoleva konventsiooni lausetega.

Artikkel X.

Hakatakse võtma meetmeid selleks, et tagastada Orange ja Nassau printsile see, mis ta kaotas Saksamaaga peetud sõja ajal ja saada selle eest hüvitus, milline konventsiooni jõul, millise täitmist Prantsusmaa takistas, kuuluks talle Hollandis, kui vaid suurel edu puhul ei sa võimalikuks sellele printsi taastamine Ühendatud Provintside linnaomanikuks ((stadthouderat, штатгалтером)).

Artikkel XI.

Itaalia suhtes võetakse arvesse Austria ja Inglismaa arvamus ning soovid, eelkõige kui selle suhtes võetakse vastu mingi otsus. Seejuures võetakse eelnevalt aluseks, et püütakse soetada Nende Majesteetide Sardiinia ja Neapoli Kuningate kasuks kõik, mida lubavad asjaolud ja et igal juhul hakatakse nõudma Itaalia krooni Prantsusmaa kroonist eraldamist.

Artikkel XII.

Ottomani Porta sõltumatus ja puutumatus jäävad Kõrgete lepingupoolte üheks oluliseks asjaks. Nad ei salli, et temale tehtaks vähimatki kahju.

Artikkel XIII.

T. M. Preisimaa Kuningas ja T. M. Ülevenemaaline Keiser kohustuvad kontinendil sõja kestel enda isiklikuks kasuks mitte mingeid vallutusi tegema. Sõjategevus ei või kunagi olla suunatud erahuvidest, vaid ainult et saavutada peamist eesmärki, et sundida vastast, ülalpool esitatud printsiipide alusel, sõlmima üldist ja kindlat rahu. Riikidel, millised liituvad selle konventsiooniga, palutakse arvestada selle eeskirjaga. Ainult rahu sõlmimisel tehakse kokkulepe nende vallutuste määramisest, millised võinuks teha vaenlase või tema liitlaste suhtes ja pidevalt pidades silmas Prantsusmaa vastu ühinenud riikide erahuve, ainiti, kelle huvid on allutatud Artikkel II sõnastatud üldisele hüvele ja eesmärgile.

Artikkel XIV.

Kui, igasuguste ootuste vastaselt, Austria ja Inglismaa, või siis neist üks Riikidest keelduks sel eesmärgil kaasa tegutsemast või ühendab nende vahendid T. M. Preisimaa Kuninga, T. M. Ülevenemaalise Keisri ja T. K. Rootsi Kuninga jõududega, Kõrged lepingupooled olles sellisel juhtumil, nende suureks kahetsuseks, ei suuda loota seda eesmärki täiesti savutada, jätavad enesele

õiguse nõustuda omavahel ja T. M. Rootsi Kuningaga hiljem meetmete suhtes, milliseid naad peavad võtma, olenevalt asjaoludest, nende endi isiklikuks julgeolekuks.

Artikkel XV.

Kohustus sõjategevust lõpetada mitte teisiti, kui üheskoos ja viia ühist asja kuni sõja lõpuni, rakendatakse vastastikku Kõrgete lepinguliste poolte ja nende vahel, millised liituvad käesoleva konventsiooniga. Samuti hakatakse järgima sõnumite suhtes, milliseid peab olema tehtud kõiges, mis puudutab üldist huvi ja rahu puudutavaid läbirääkimisi, aga samuti eelseisev kokkulepe sõjalistest operatsioonidest.

Artikkel XVI.

Et hoida hädavajalikke suhteid ülemjuhatajate kindralite ja poliitilise osa vahel, asutatakse nende juures korrespondentsi büroo, milline on moodustatud iga liitlasriigi kogenud ja haritud ohvitseridest; selleks, et pidevalt hoida täielikku üksmeelt ja hädavajalikku ühtsust tegevustes ja parimal viisil määratleda suund, millises kindralid juhivad armeesid, millised on nende käsu alla usaldatud.

Artikkel XVII.

Käesolev konventsioon ratifitseeritakse mõlemate Kõrgete lepinguliste poolte poolt ja need ratifitseerimiskirjad või mingi teine akt, milline neid asendab, vahetatakse võimalikult lühikese tähtaja jooksul.

Selle kinnituseks jne. jne.

See juhtus Bartensteinis, 26. aprillil 1807.a.

(L.S.) Ch. Baron de Hardenberg. (M.П.) Баронъ фонъ Гарденбергъ.

(L.S.) Andre de Budberg. (M.П.) Андрей Будбергъ.

*****

Nr. 250.

1808.a. 20. september (2. oktoober). Venemaa ja Preisimaa vahel S-Peterburis sõlmitud Likvideerimis-konventsioon.

((F. Martensi kommentaar.))

Bertensteinis sõlmitud Liidu-konventsioon, pidi mitte ainult kinnitama Venemaa ja Preisimaa vahelist liitu ja määratlema mõlemate liitlasriikide lähimaid poliitilisi eesmärke, vaid olema ka ühise Prantsusmaa vastase koalitsiooni aluseks. Kuid viimane eesmärk jäi täitmata: nii Austria, ega ka Inglismaa ning Rootsi leidsid, et neil ei ole võimalik Bartensteini konventsiooniga liituda. Sellistel asjaoludel, peale Preisimaa täielikku lüüasaamist, Keiser Aleksander pidi jõudma samale järeldusele, et kogu Prantsusmaa vastase sõja raskust ei suuda Venemaa üksi kanda. Eylau all Venemaa ja Preisimaa vägede poolt saadud võidu mõju oli varsti täiesti paralüüeeritud lüüasaamisega, millise said liitlasväed Frielandi all.

Peale seda viimast sündmust Aleksander I veendus lõplikult sõja jätkamise võimatuses, milline läks Venemaale maksma kõige tunnetavad ohvrid, toomata käesolevate asjaolude juures,

vähimatki kasu Euroopa korsika vallutaja käest päästmise asjas. Mida kauem see laastav sõda kestis, seda enam Venemaa kaotas jõus, seda õudsamaks muutus Preisimaa olukord, seda vähem Napoleon kohtas ees tõkkeid oma vallutuslikele kavatsustele Loode-Euroopa arvelt ja seda hiljem tuleks Euroopa prantslaste keisri võimust täieliku vabastamise hetk. Järelikult, selge mõistus nõudis selle Venemaale ja Preisimaale verise ja õnnetu sõja lõpetamist selleks, et rahu ajal valmistuda uueks võitluseks.

Nendele mõtetele oli Keiser Aleksander I viinud asjaolude eneste kulg ja vaat miks ta suhtus sellise erilise kaastunde ja heakskiiduga tuntud Gentzi tähelepanuväärsesse kirja: „käesoleva sõja eesmärgist ja selle õige lõpetamise saavutamise vahenditest“. Selle kirja saatis Gentz Prahast parun Budbergile oma 21. aprilli 1807.a. kirja lisana, ja ta tõestas selles teravmeelsete põhjendustega Prantsusmaaga rahu sõlmimise edasilükkamatut vajadust, kui Austria keeldub sõtta astumisest. Kui, Gentz tõestab, et kui Austria praegu viivitamatult sõtta ei asu, siis ta ei tee seda kunagi. Kuid jätkata sõda ilma temata, oleks olnud täiesti arutu. „Preisimaad ei päästeta ja Venemaa kompromiteeritakse täiesti asjatult“. Vähe veel: Gentz soovitas anda Austriale mõista, et Venemaa otsustas Prantsusmaaga jagada maid, kuna mitte keegi ei soovinud koos temada kaitsta.

Parun Budberg vaidles eriti viimase järelduse vastu, tõestades, et kui Viini õukond märkab Venemaa kavatsusi koos Prantsusmaaga jaotada ära mõned maad, ta võib sellise kavatsuse teostamise ära hoida, viskudes täielikult Napoleoni rüppe – mis oleks olnud Venemaale äärmiselt ebakasulik. Sundides aga Austriat viskuma prantslaste keisri kaissu, seda Venemaa poliitika soovida ei saanud. Kuid kõik teised Gentzi argumendid selle suhtes, et Venemaa sõlmiks Prantsusmaaga rahu, kiitis Keiser Aleksander I täiesti heaks ja tema erilise heatahtlikuse märgiks, annetas saksa publitsistile väärtusliku sõrmuse.

Peale Friedlandi all peetud lahingut Aleksandert I otsustas sõja lõpetada ja rahu sõlmida.

On teada, et Napoleon rõõmustas väga Tsaari sellise soovi üle ja nende vahel toimus varsti ka isiklik lähenemine ja Tilsitis rahu sõlmimine. Siin ei ole õige koht, et teha diplomaatilisest rääkimistest, millised viisid Tilsiti rahu sõlmimiseni, enam üksikasjalik käsitus: see tehakse Venemaa ja Prantsusmaa vahel sõlmitud traktaatide osas. Kuid pidades silmas seda suurt mõju, millist pidi omama Tilsiti rahu tulevastele Venemaa ja Preisimaa suhetele, on hädavajalik seda ka siin puudutada. Eriti huvitav on teada asjaolu, millistel Preisimaa oli sunnitud loovutama oma liitlasele – Venemaale – osa oma territooriumist.

Parun Budbergi Tilsitist 16 (28) juunil 1807.a. oma seltsimehele krahv A. N. Soltukovile ((A. N. Soltykow, A. H. Солтыкову)) saadetud kirjas kirjutas minister Keiser Aleksander I kohtumisest Napoleoniga ja ta räägib lõpetuses, et „otsustades kõige järgi, mida senini tehakse, me same üha enam ja enam loota, et see märkimisväärne sündmus viib kõige rahuldavamatele tulemustele“.

Kuid, küsitakse, millised aga olid need „rahuldavad tulemused“, milliseid soovis Venemaa poliitika läbirääkimiste ajal Tilsitis?

Aktide hulgas, millised puudutavad Tilsiti traktaati ja milliseid hoitakse Välisministeeriumi arhiivis, asuvad, muu-seas, peamised instruksioonide laused, millised on antud Venemaad esindanud volinikele läbirääkimiste pidamiseks, ja selle instruksiooni tekst, milline on visandatud suure tõenäosusega Keiser Aleksander I poolt. Need viimased tekstid on lühidalt kokku võetud järgmiselt: „Piir mööda Vislat ((Vistule, Висле)). Venemaa ei saa seda võtta vastu teisiti, kui tingimusel, et Preisimaa saaks täielikult (see sõna oli hiljem maha tõmmatud) hüvitatud. Kuidas?... (Böömimaa). Kahepalgelisus, millisega Austria tegutses nii Venemaa kui ka Prantsusmaa suhtes“. Eraldi lehele on kirjutatud: „Venemaa pidas sõda kohusetundlikult ja sõlmib samasugusel viisil rahu. Prantsusmaa võidab: sidemete katkestamise, millised ühendavad Venemaad Inglismaa ja Austriaga; kõige tunnistamine, mida Bonaparte tegi. Seevastu Venemaa nõuab: 1)Preisimaa kuninga troonile ennistamist; soodne tehing Portuga; 3)Mecklenburgi oma valitsejale tagastamine; ja 4)mingi hüvitus Neapoli ja Sardiinia ((Naples, Sardaigne)) kuningatele“.

Peamised vürst Kurakinile ja vürst Lobanov-Rostovskile ((Куракину, Лобанову-Ростовскому)) antud instruksioonide laused kannavad pealkirja: „Mõningad mõtted, millised võivad leida koha Venemaa rahuläbirääkimiste voliniku instruksioonis“. Punktide hulgas, milliseid

tulevad määratleda Venemaa ja Prantsusmaa esindajate poolt, on seatud esimeseks: Venemaa Keisririigi puutumatus ja teiseks – Preisimaa kuningale ta valduste tagastamine. See asi peab olema väljaselgitatud Preisimaa ja Prantsusmaa vaheliste vahetute läbirääkimiste teel ja Venemaa volinik „piirdub kuninga voliniku igasuguste vahenditega toetamisega ja on kohustatud pidevalt sellesama kava järgi ja samade printsiipide alusel nõustub temaga kõiges, mis puudutab Preisimaa huve“. Millised ka ei oleks olnud tingimused, milliseid Preisimaa taotleb, ikkagi ta hakkab olema niivõrd nõrgendatud „pikaks ajaks, et ei suuda Prantsusmaad kuidagi ohustada“. Ainiti, võib juhtuda, et Bonaparte ikkagi nõuab Preisimaa liitumist Reini Liiduga ja „nimelt seda on hädavajalik hoolikalt vältida, et Preisimaa, olles nähtavasti taastatud, ikkagi muutub paratamatult Bonaparte vasalliks ja muutub uueks relvaks, millista võib kasutada Venemaa vastu“.

Minnes seejärel üle Hanzalinnade Hamburgi ja Lüübeki saatuse määratlemisele, viitab instruksioon nende linnade Venemaa kaubandusele ning rahandusoperatsioonidele avaldavale suurele tähtsusele. Ainiti, kui „Preisimaa võinuks soetada Hamburgi ning Lüübeki, kui hüvituse kaotatud provintside eest, millised ta võib olla sunnitud ära andma, siis võib olla sõlmitud selline tehing, milline, näib, peab meeldima igale kolmest lepingulisest riigist“. Soetades need kaks linna, millised võivad olla Preisimaale tegelikult hüvituseks, ta võinuks loovutada Jeveri või Hollandi vürstiriigi või teise riigi, Prantsusmaa äranägemise järgi. Seejuures „Venemaa soetanuks samuti õiguse mingile hüvitusele ja nii nagu Curischhofi ja meie piiri vaheline maa kuni Memeli jõeni vastanuks enim meile, pidades silmas kaubandust, millele see jõgi kõigile meie endistest Poola provintsidest pärit toodetele soodsaid võimalusi annab, on hädavajalik püüda seda saavutada käesolevatel asjaoludel või Preisimaale mingi vastava Saksamaa piirkonna võimaldamine või temale *maa loovutamise*ga, milline asub *Ida nurgas, milline moodustub Nemani jõgi Grodnost kõrgemal kuni Sviloczi jõeni või isegi kuni Rosi jõeni*. Nii sellel kui teisel juhtumil peab piir olema tõmmatud alates selle või teise mainitud jõe allikast, mis peab moodustama piiri kuni Narewa allikani Nowydvori ümbruskonnas“.

Neid Venemaa Keisri mõtteid ja ettepanekuid on huvitav võrrelda eesmärkidega, milliseid seadis enesele Napoleon Tilsiti läbirääkimiste ajal. Selles suhtes on üpris tähelepanuväärsed kaks nooti, millised on kirjutatud prantslaste keisri dikteerimise järgi ning saadetud Venemaa valitsusele. Esimene noot ütleb järgmist: „Kõikide riikide poliitika püüdleb loomulike piiride saavutamise poole. Halvasti suletud ja määratletud territooriumid, tõstatavad suure hulga vaidlusi, millised pöörduvad tihti avalikuks sõjaks. Järelikult on soovitav, et leping, milline peab tagastama kontinendile rahu ja milline on ainult prelüüd mõlemate keisririikide – Prantsusmaa ja Venemaa vahelisele liidule, määratleb kahele viimasele tema loomulikud piirid. Preisimaa Põhja osas, näib, moodustab Nemani jõgi Venemaa piiri. Kaotus, millist Preisimaa kannataks sellest, mida ta valdab Nemanist Põhjapool, ilmajäämisega, on üpris ebaoluline ja keiser Napoleon nõustus andma Keiser Aleksanderi käsutusse vastav hüvitus Elbe jõe vasakul kaldal, ohverduse eest, millise annab Preisima Nemani paremal kaldal“.

Peale lahingut Jena all, jätkatakse kirjas, jäi Preisimaa kuningas ilma kõigist oma valdustest Elbe jõe vasakul kaldal. „Keiser Napoleon soovib, et Venemaa soetaks Nemani voolusängi keskel asuva piiri“.

Teises noodis, milline on samuti kirjutatud Napoleoni dikteerimise järgi, räägitakse, et „tänu Keiser Aleksander kaitsele, tagastatakse Preisimaa Kuninga valdustesse kõik maad, millised piirnevad mõlemate meredega ja laiuvad Oderi allikatest kuni mereni. Preisimaa territoorium hakkab laiuma kuni Elbeni“.

Neist kahest Napoleoni noodist, millised on koostatud enne Tilsiti traktaatide allkirjastamist, on selgelt näha prantslaste keisri kavatsus tekitada Venemaa ja Preisimaa suhetesse erimeelsus. Aleksander I oli Napoleoniga nõus, et mõningane Venemaa territooriumi ümardamine Preisimaa piiride lähedal oleks olnud erakordselt kasulik, et seada mõlemate naaberriikide vahel sisse „loomulikud piirid“. Kuid Aleksander I vaatenurk oli täiesti teine, kui see, millisega Napoleon vaatas Tilsiti läbirääkimiste ajal Preisimaad.

Tsaaril oli soov avada oma Poola provintsidele vahetu pääs merele ja ühendada oma valdustega väikese tüki Preisimaa maast. Kuid Venemaa volinikud said astuda sellekohastesse

läbirääkimistesse vaid sellel hädavajalikul tingimusel, et Preisimaa nõustuks vabatahtlikult sellise loovutusega ja saaks vastu vastavad teised maad. Järelkult, Keiser Aleksanderi vaatepunktist, Venema ja Preisimaa vahel võis toimuda ainult vabatahtlik valduste vahetu, mitte ühe või teise Preisimaa valduse vägivaldne ühendamine. Sellel alusel oli Keiser valmis nõustuma Preisimaaga ühendamisega, Venemaale osa Preisimaa territooriumi loovutamise eest, Preisimaa valdustesse selliste rikaste linnade, nagu Hamburg ja Lüübek.

Lõpuks, on alust arvata, et Keiser ei olnud vastu, et Preisimaad hüvitataks sellele kogu Böömimaa liitmisega, pidades silmas seda, et Austria eriti passiivne suhtumine Preisimaad tabanud hädadesse oli tingitud 1806. ja 1807. aastate sõjakäikude õnnetust käigust.

Igal juhul oli Preisimaa valduste puutumatus printsiip, kui juhtiv põhimõtte, asendatud Venemaa voliniku poolt Prantsusmaaga peetavate läbirääkimistega. Aleksander I samastab selle põhimõtte Venemaa Keisririigi enda puutumatus printsiibiga.

Kuid Napoleon mõistis väga hästi, et Aleksandri poolt soovitud vahetus pidi pöörduma Preisimaa poolseks Venemaa kasuks osa Preisimaa territooriumi tagastamatuks loovutuseks, kui ta ei nõustu Preisimaale Hamburgi ja Lüübeki ega ka Böömimaa, kui ka mingi teise Preisimaaga naabruses asuva Saksamaa piirkondade valduste ühendamisega. Seejuures Napoleon ei kavatsenud üldsegi Preisimaad suurendada sellele hanza linnade ja Austriale kuuluva Böömima ühendamisega, milliseid nad sel ajal ei tahtnud puutada, kui veel ei olnud välja selgitatud tema suhted Venemaasse ja Preisimaasse.

Ainiti, veendunud, et tema ettepanek Venemaaga osa Preisimaa valduste ühendamiseks ei ole ilma mingite jutuajamisteta Venemaa volinikega ja ka isegi Aleksandriga tagasi lükatud, et viimane on valmis selles küsimuses läbirääkimistesse astuma, Napoleon meelitas Tsaari üpris osavalt libedale teele, millele ta on nõus minema. Aleksander I pidi nõustuma Napoleoniga, et ainult võitjal on õigus tema poolt vallutatud maid korraldada ja et Prantsuse armee poolt vallutatud Preisimaa puutumatus ei saa juttugi olla.

Sellistel asjaoludel Napoleon saavutas Aleksander I nõusoleku Preisimaale kuuluva Belostoki piirkonna oma valdustega liitmiseks, seda ilma igasuguse vastava tegeliku hüvitamiseta. Tõsi, ei ole mingit kahtlust, et Tilsiti läbirääkimiste käigus Aleksander kaitses energiliselt oma õnnetu sõbra huvisid, vaieldamatult samal viisil, et ainult tänu temale Preisimaa kuningas sai Napoleonilt veel need väljakannatavad rahu tingimused, millised sisalduvad Tilsiti rahutraktaadis. „Minu soovid on mõõdukad“, kirjutas Tsaar Napoleonile 28. juunil 1807.a. Tilsitis, „need on omakasupüüdmatud, sest et ma ainult kaitsen õnnetu liitlase asja“. Kuid lõppude-lõpuks, Napoleon, kirjutas Preisimaa Kuningale ette sellised tingimused, milliste alusel Preisimaa pidi olema Prantsusmaa ja Venemaa vaheriigiks selleks, et „saada kõik nõelatorked, milliseid need mõlemad riigid võinuks teineteisele tekitada“.

Peale Tilsiti rahu sõlmimist on Venemaa ja Prantsusmaa liitlasriigid, kõigis peamistes Euroopa poliitika küsimustes, nähtavalt teineteisega üksmeeles. Vaatamata sellele asjaolule, Keiser Aleksanderi ja Preisimaa Kuninga vahelised isiklikud sõbralikud suhted sisuliselt ei muutunud. Kuningas kordas pidevalt sõnu: „Nein, von Alexander lasse ich nicht!“ (Parun Krüdeneri 30. septembri (11. okt.) 1807.a. telegramm Königsbergist.). Kuid Venemaa asjur raporteerib samuti oma valitsusele, et Preisimaa kuninganna ise ja õukond väljendavad ilmset vaenulikkust Venemaa suhtes ja asuvad avalikult Inglismaa poolele, ning nad on vaimustatud Inglismaa kabineti tegevusest Napoleoni suhtes. (Parun Krüdeneri 17. (29) novembri 1807.a. telegramm.).

Muideks, Preisimaa ja Venemaa vahelised suhted jäid üpris sõbralikeks, mitte ainult tänu mõlemate Valitsejate isiklikule sõprusele, vaid isegi hädavajadusest Preisimaa kuningale leida Venemaa Tsaarilt tuge ja kaitset Napoleoni ees. Peale Tilsiti rahu Preisimaa Kuningas pöördub Preisimaa eluliste huvide kaitsmise palvetega pidevalt oma sõbra poole ja et peatada prantslaste poolset tema avalikku täieliku laostamise püüdu. Napoleoni nõudmised, millised esitati Preisimaale juba enne rahu sõlmimist, olid niivõrd koormavad ja ebaõiglased, et Friedrich Wilhelm III oli sunnitud „anuma“ Tsaari kaitset ja eeskostet. Ta tõestas oma sõbrale, et prantslaste keiser ilmselgelt otsustas Preisimaa riigi pöörata teisejärguliseks ja jätta ta alatiseks tähtsusetuks ja ilma suure Euroopa riigi mõjuta. Kuid 1808.a. Austria ja Prantsusmaa vahelised suhted muutusid üha

vaenulikemateks ja uus Euroopa sõda näis möödapääsmatu, muretses Preisimaa kuningas oma enda saatuse pärast. Ta tõestas Keiser Aleksanderile, et kui ka Austria kriipsutatakse maha Euroopa sõltumatute riikide hulgast, siis Napoleoni eesmärk – üleilmse keisririigi loomine – on saavutatud. Ta püüdis Tsaari veenda möödapääsmatus ohus, milline ähvardas teda ennast Napoleoni täitmatust võimuihas.

„Ma anun Teie Majesteeti“, kirjutas kuningas 28. augustil 1808.a., „meid siduva sõpruse nimel ja millist ma nii kõrgelt hindan, ei jäta mind kõigi nende küsimuste suhtes teadmatusse ja et võib olla kindel, et ma oskan hoida saladust ja olen teeninud ära sellisel viisil uued õigused Teie usaldusele“.

Keiser Aleksander tunnistas täielikult, kuivõrd raske oli tema õnnetu sõbra olukord ja ta kaitses tema huve nii isiklikus kirjavahetuses Napoleoniga, aga ka instruksioonides, millised anti krahv Tolstoile ((Tolstoy, Толстой)), Venemaa saadikule Pariisis. Kuid, seejuures, ta ei väsinud Preisimaa kuningat veenmast, et ta ei ärritaks prantslaste keisrit ja saavutaks, eelkõige, kõigi vahenditega selle, et takistada Preisimaa valduste okupeerimist. (Keisri oktoobrikuu kiri (kuupäev ?) 1808.a.).

Peale selle otsustas Valitseja, et Preisimaa, et meeldida Prantsumaale, katkestas igasugused kaubandus- ja diplomaatilised suhted Inglismaaga, millise vastu Napoleon jätkas kõige vihasemat sõda. Krahv Stackelberg, kes asus 1808.a. alguses Venemaa saadiku kohale Preisimaa õukonna juures, tõestas väsimatult krahv Goltzile, Preisimaa välisministrile, et kui Preisimaa ei liitu kohusetundliku viisil Napoleoni kontinentaalse süsteemiga, ta kutsub enda vastu vimase viha ja seab ühele kaardile oma suurimad huvid. Sellise Venemaa poolse surve all hakkas Preisimaa kuningas ka tegelikult suure ettevaatlikusega ajama oma salasuhteid Inglismaa valitsusega, vaatamata sellele, et asjaolud sundisid teda nüüdsest nägema ainult Inglismaas Euroopa kontinendi riikide viimast rahvusliku sõltumatuse tuge.

Vähe veel: kuid 1808.a. alguses Venemaa valitsus nõudis Preisimaa kuningalt osutada temale sellise teene, milline pidi hädavajalikult tooma kaasa Inglismaa ja Rootsi Preisimaa vastase sõja. Asi oli selles, et Venemaa valitsusel oli kava panna Preisimaa rannal maha Venemaa vägede korpus ja saata see sealt laevadel Rootsi, et sundida viimast riiki kiiremini Venemaaga rahu sõlmima ja Soomet loovutama.

Läbirääkimised selle julge ekspeditsiooni üle peeti sügavaimat saladust hoides krahv Stackelbergi ja krahv Goltzi vahel ja Preisimaa Kuningas viivitas kaua oma nõusoleku andmisega sellisele Preisimaa neutraalse territooriumi puutumatus rikkumisele. Ta mõistis, et selline ekspeditsioon, milline valmistatakse ette Preisimaa territooriumil, kutsub viivitamatult esile Rootsi ja ta liitlase Inglismaa poolsed Preisimaa vastased vaenulikud tegevused.

Kuid pidades silmas krahv Stackelbergi tungivaid nõudmisi, väljendas kuningas neutraalse Preisimaa territooriumil sellise ekspeditsiooni korraldamiseks oma nõusolekut. Memeli jõe sadamas Preisimaa võimud panid 1808. aasta märtsi alguses empargo kõigile kaubalaevadele, milliste hulgas oli ka üks Inglismaa ja mõned Rootsi laevad. Nende laevade nimekiri saadeti parun Steini poolt Venemaa saadikule, kes saatis viivitamatult Memelisse saatkonna sekretäri, parun Hollandi, ülesandega oodata ära Memelisse Venemaa admiral Bodisco ((Бодиско)) juhtimise all oleva eskaadri saabumine, et osutada viimasele kaasabi Vene vägede arestitud kaubalaevadele paigutamisel. (Stackelbergi 31. märtsi (12. aprilli) 1808. a. telegramm.).

Kõik oli juba valmis, kui järsku, aprilli alguses, Venemaa valitsus ise teatas Preisimaale, et ta loobub sellest ekspeditsioonist ja palub kinnipeetud kaubalaevade vabastamist. On tähelepanuväärne, et selline äraütlemine avaldas Preisimaa Kuningale täiesti teistsugust mõju, millist võis oodata ülaloesitatud asjaolusid arvestades. Krahv Goltz kirjutas 17. aprillil Venemaa saadikule, kuninga spetsiaalse käsu alusel, et „Tema Majesteet oli väga kurvastatud, mõeldes, et mainitud plaani ootamatu edasilükkamine, millise teostamiseks oli kõik nii hästi ette valmistatud, oli võib-olla esile kutsutud mingi kahtlusega, milline võis kahtlustada siirust tema suhtumises kõigesse, mis asusid selle asjaga seoses. Ta oletab, et on teeninud ära õigluse, et ei seadnud selle asja vastu mitte mingeid takistusi. Teie olite, krahv, selle tunnistajaks, et Tema Majesteet ei pidanud hetkekski probleemiks Teie soovi täitmist“. Ainult kuningas pidi pöörama oma tähelepanu sellele,

et Preisimaa ja Rootsi vahel on diplomaatilised suhted katkestatud, kuid sõda ei eksisteeri; et ekspeditsioon, milline on ettevalmistatav Preisimaa territooriumil, võinuks kutsuda esile Rootsi ja Inglismaa poolsed Preisimaa randade vastased vaenulikud tegevused; et Preisimaa alamad, nagu ka välisriikide alamad, kelle laevad olid kinni peetud Memeli sadamas, kannatasid suuri kahjusid ja neil on seaduslik õigus nõuda Preisimaa valitsuselt hüvitust. Seejuures Preisimaa riigikassa on täiesti tühi ja ei ole võimeline kannatanud eraisikutele kahjusid hüvitama.

See huvitav episood võib olla selle parimaks tõestuseks, kuivõrd Preisimaa Kuningas pidas kalliks Keiser Aleksandri sõprust ning poolehoidu: viimase loobumine Preisimaale erakordselt ohtlikust kava elluviimisest, sundis kuningat kartma mõtet, et ta võib-olla kutsus mõnede selle ekspeditsiooni vastaste nõrkade vastuväidetega esile Venemaa Keisri viha ning rahulolematuse. Muideks, isiklikud vestlused Keiser Aleksandriga, kes peatus teel Erfurti, Königsbergis, pidid kaotama Preisimaa Kuninga viimased kartused Tsaari tema vastaste tegelike tunnete suhtes.

(Vt. Hassel. Geschichte der Preussischen Politik 1807 – 1815. Berlin 1881, I. Th. ,S. 256 ff.).

Alljärgnev likvideerimis-konventsioon oli sõlmitud Preisimaa valitsuse pealekäimisel, et viimase sõja ajal Venemaa armeele tarnitud erinevate asjade, toiduainete varude jne eest tasumise arved lõpetada.

*

T. M. Preisimaa Kuningas ja T., M. Ülevenemaaline Keiser olles ühtmoodi aiendatud neid ühendavatest sõpruse ja heanaaberlikke sidemete kindlustamise soovidest, leppisid lõpliku otsusega kokku likvideerida kõik T. M. Preisimaa Kuninga ja ta alamate pretensioonid T. M. Ülevenemaalise Keisri suhtes ja nimetasid sel eesmärgil oma volinikeks, aga nimelt:

T. M. Preisimaa Kuningas oma armastatud ja ustava paruni Frederic Henri Leopold de Schladeni ((барона Фридриха Генриха Леопольда фон Шладена)), oma kammerhärri, erakorralise sadiku ja täievolilise ministri T. M. Ülevenemaalise Keisri juures, Püha Anna 1. järgu ordeni kavaleri,

ja T. M. Ülevenemaaline Keiser, oma ustava ja armastatud Feodor Golubtsovi ((Theodor de Goloubzoff, Феодора Голубцова)), oma tegev-salanõuniku, rahandusministri, riigikassa juhataja, Riiginõukogu nõuniku, senaatori ja Püha Aleksander Nevski, Püha Anna 1 järgu , Püha Vladimiri 2-järgu jne ordenite kavaleri

ja krahv Aleksander Soltõkovi ((Alexandre Soltykoff, Александра Солтыкова)), oma salanõuniku, välisministri asetäitja, kojaülema, senaatori, tegev-kammerhärri, Püha Anna 1- järgu ordeni kavaler ja Püha Jean de Hjerusalemi ordu kommodoori,

kes, peale vastastikust volikirjade vahetamist, millised tunnistati heas ja ettenähtud vormis olevateks, koostasid järgmised artiklid:

Artikkel I.

Kõrged lepingupooled, soovides võimalikult kiiresti lõpetada kõik probleemid, millised kuni selle ajani aeglustasid tööde käiku nende Likvideerimise komisjonides, otsustasid loobuda, ühelt ja teiselt poolelt igasugustest edaspidistest vaidlustest küsimustes, milliseid käsitleti nendes Komisjonides.

Selle tulemusel T. M. Ülevenemaaline Keiser lubab teha lõpliku äramaksmise korralduse – kui peale viimast sõda T. M. Preisimaa Kuningale järele jäänud pretensioonide jäägi, peale summade, millised oldi juba ära makstud, summas viis miljonit viissada tuhat Preisimaa taalrit ((ecus, hõberaha)), sel tingimusel, et selle lõpliku makse vahendusel, kõik Tema Preisimaa

Majesteedi ja tema alamate pretensioonid T. M. Ülevenemaalisele Keisrile, millised tulenesid sellest sõjast või siis sellest tulenenud sündmustest, millised eelnesid käesoleva konventsiooni allkirjastamisele, loetakse lõplikult äramakstuks ning kustutatuks; ja T. M. Preisimaa Kuningas, tunnistades seda arvestust lõpikuks, loobub nii enda kui ka oma alamate nimel, enda ja oma järeltulijate eest, igasugustest edasistest pretensioonidest ja nõudmistest.

Artikkel II.

T. M. Ülevenemaaline Keiser teeb korralduse selle 5.500,000 Preisimaa taalri suuruse summa maksmiseks S-Peterburis parun Schladenile või kes tema asemele Tema Preisimaa Majesteedi poolt selleks nimetatakse, nende enda kviitungi alusel, Riigi rahandusministri poolt järgmistel tähtaegadel:

	20 oktoober	1808.a.	300,000	preis.taaler.
	15. November	....	300,000	...
	15- detsember	...	400,000	...
	15.jaanuar	1809. a.	250,000	....
	15 veebruar	...	250,000	...
	15. märts	...	250,000	...
	15. aprill	...	250,000	...
15. mai	...		250,000	...
	15. juuni	...	250,000	...
	15.juuli	...	250,000	...
	15. august	...	250,000	...
	15.september	,,,	250,000	....
	15.oktoobe	,,,	250,000	....
	15.november	...	250,000	...
	15.detsember	...	250,000	...
	15.jaanuar	1810.a.	200,000	...
	15.veebruar	...	200,000	...
	15.märts	....	200,000	...
	15.aprill	...	200,000	...
	15mai	....	200,000	...
	15.juuni	...	500,000	...

Kokku: viis miljonit viissadatuhat preisimaa taalrit.

Sellisel viisil 15 juuni 1810.aastal kogu summa 5,500,000 preisimaa taalrit saab lõplikult äramakstud.

Artikkel III.

Ülalmainitud maksed teostatakse panga piletitega, arvestades preisimaa taalrites, hõberubladega ja nende tegeliku maksumuse järgi, nõnda, et vahetusväärtuse arv, milline hakkab olema maksele eelneva päeval, hõberublale börsi päeva lõpus, määratleb summa suuruse, milline tuleb maksta panga piletitega, kui vaid makset ei teostata börsipäeval ja sel päeval võetakse aluseks antud päeva vahetuskurss.

Artikkel IV.

Nii nagu on ülalpool otsustatud, et Tema Preisima Majesteet ütleb lahti nii enda, aga samuti ka oma alamate nimel igasugustest pretensioonidest, milliseid Tema Majesteet või tema alamad esitasid või võisid esitada veel T. M. Ülevenemaalise Keisri arvele ja millised tekkisid viimasest prantslaste vastasest sõjast või olid käesoleva konventsioonile allkirjastamisele eelnevate sündmuste tagajärjeks, - millest tuleneb, et Tema Preisimaa Majesteet kohustub formaalselt enda peale võtma kõigi nõudmiste rahuldamise, millised juba olid esitatud tema alamate poolt Tema Keiserlikule Majesteedile ja kõiki neid, millised võisid olla hiljem esitatud, millised need ka ei oleks.

Artikkel V.

Nii nagu kõik Tema Preisimaa Majesteedi poolsed pretensioonid T. M. Ülevenemaalise Keisri vastu, volitatud või mittevõitatud käesoleva konventsiooni allakirjutamise hetkel, lõplikult lakkavad, siis samuti toimitakse kõigi arvetega, millised on läbi vaadatud Memeli komisjoni poolt, nii et kõik kviitungid ja muud dokumendid millised puutuvad ülalmainitud pretensioonidesse, nii juba Preisimaa valitsuse poolt esitatud, aga ka mitte esitatud, peavad olema aasta jooksul antud T. K. Majesteedi Riigi Rahandusministrile.

Artikkel VI.

T. M. Preisimaa Kuningas ja T. M. Ülevenemaaline Keiser otsustasid käesoleval ajal hoida saladuses käesoleva konventsiooni otsused, vastastikku kohustatakse neid mitte varem kui juulis 1810.a.

Artikkel VII.

See konventsioon ratifitseeritakse ja ratifitseerimiskirjad vahetatakse nelja nädala kestel või kui see on võimalik, siis ka varem.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 20. septembril 1808.a.

(S.L.)Leopold Baron de Schladen. (M.П.)Баронъ Леопольдъ фонъ Шладенъ.

(S.L.)Theodor de Golubtsoff. (M.П.)Феодоръ Голубцовъ.

(S.L.) Le comte Alexandre Soltykoff. (M.П.)Графъ Александръ Солтыковъ.

*****

Nr. 251.

1808 a. 9. (21) oktoober. Saksooniaga sõlmitud desertöörade ja jooksikute väljaandmise konventsioon.

((F. Martensi kommentaar)).

Riigikantsleri 4. (16) oktoobril 1808.a. Erfurdist kindral Hanõkovile ((Canykow, Ханькову)), Venemaa saadiku Dresdeni õukonna juures, saadetud telegrammi juurde oli Saksoonia valitsusega desertöörade väljaandmise suhtes kartelli-konventsiooni sõlmimiseks lisatud volikiri. Selles telegrammis viidatakse mõne sõnaga sellele, kuivõrd selline konventsioon on Venemaale käesoleval ajal kasulik, kui Saksoonia ja Poola on uuesti ühendatud Dresdeni valitsuse ((Saxe)) võimu alla. Seejuures Riigikantsler lisab oma telegrammis, et oleks väga kasulik võtta sõlmitavasse

konventsiooni samuti otsus igasugusest seisusest jooksikute väljaandmisest, piirdumata ainult sõjaväest ärajooksnutega. „Muideks“, jätkab Kantsler, „ma pean lisama, et see küsimus (mittesõjaväelaste väljaandmisest) omab vaid teisejärgulist tähendust, millisele te hakkate rõhuma mitte enam kui vaja, et see punkt oleks vastu võetud“. Kuid kui kindral kohtab Dressdeni kabineti poolt tekitatud probleeme selle suhtes, et allkirjastada seda igasugusest seisusest alamate väljaandmise tingimust, ta peab jätma selle küsimuse kõrvale ja taotlema ainult sõjaväest ära jooksnud sõjaväelaste väljaandmise konventsiooni kiiret allkirjastamist.

Kindral Hanõkov täitis märkimisväärselt kiiresti temale antud ülesande. Ta astus viivitamatult Saxe-Varssavi ministri, krahv Bosega läbirääkimistesse, tehes talle ettepanku panna kartelli konventsiooni aluseks Venemaa ja Austria vahel 1808.a. märtsis sõlmitud sõlmitud kartelli-konventsiooni (Vt. kd III, Nr 61), ja 14 .(26.) oktoobri 1808.a. telegrammis ta raporteeris Riigikantslerile, et konventsioon on allkirjastatud koos spetsiaalse, mitte ainult sõjaväelastest jooksikute vaid ka teiste isikute, kompetentse valitsusvõimu nõudmisel, väljaandmise artikliga.

*

Tema Majesteet Ülevenemaaline Keiser ja Tema Majesteet Saksoonia Kuningas, Varssavi Hertsog, soovides vastastikku kinnitada kõvemaks ka oma vastastikuseid sõpruse ja heanaaberlikkuse sidemeid, millised nõnda hästi meie vahel eksisteerivad, otsustasid lõpuks sõlmida Venemaa Keisririigi ja Varssavi Hertsogiriigi vahelise lepingu vastastikuste sõjaväest deserteerunute, samuti kaasa arvates mainitud Hertsogiriigi konskriptid ((ld. conscriptio, üleskirjutus, sunduslikku väeteenistusse võtmine, enne üldkohustusliku väeteenistust kehtinud süsteem, kus kutsealusel oli võimalus end ka vabaks osta v. endale asendaja leida. Vs.)), võrdselt ka jooksus kurjategijad, vastastikused alamad, kes jooksid ühest riigist teise; mille tulemusel allakirjutanud, nende volituste jõul, millised on ettenähtud viisil vahetatud, leppisid kokku järgmistes artiklites:

Artikkel I.

Kõigile tsiviil- ja militaar-kuberneridele ja eriti sõjaväepostide, millised asuvad mõlemate Kõrgete lepinguliste poolte naaberpiirkondade piiri lähedal, ülematele kirjutatakse ette kohustus jälgida väga täpselt selle üle, et mitte ükski mõlemapoolsetest T. M. Ülevenemaalise Keisri ja T. M. Saxe Kuninga, Varssavi Hertsogi armeedest pärit desertöör, ega ka ükski konskript, ega ka jooksus kurjategija, millisest seisusest ta ka ei oleks, Nende Majesteetide alam, ei saaks piiri ületada või leida seal varjupaika ja kaitset.

Artikkel II.

Seepärast, igauht sõjaväelastest, vähimagi erandita, jalaväest või ratsaväest, suurtükiväest või vooride juurest või siis mingi teise Tema Majesteedi kogui Venemaa Kleisri armee sõjaväeosa juurest või siis ohvitseride juures asuvad, mis tulid T. M. Saxe Kuninga, Varssavi Hertsogi valdustesse, ja vastupidi, üle ilma passi või vastavas vormis läbipääsuloata, tuleb jalamaid arretereida ja saata koos relva, hobustega, varustuse ja muude asjadega, millised tema juurest leitakse või millised ta võis jooksu panekul kuskile ära peita, ära viia, kuigi sellise desertööri kohta ei olnud saadetud spetsiaalset nõudmist; aga kui ta jooksis ära mingi teise Riigi vägede juurest, millisega Me sõlmisime jooksikute vahetamise lepingu, vaatamata sellele et see desertöör peab olema tagastatud sellesse armeesse, millisest ta viimati ära jooksis.

Artikkel III.

Aga kui, kõike ettevaatusabinõusid kasutades, õnnestus kellegil neist desertööridest, konskriptil või põgenenud kurjategijal jõuda salaja Venemaa Keisririiki või Varssavi Hertsogiriiki või petab Meie vastastikuste Ülemuste järelvalve ära riiete vahetusega või esitades võltsitud passe, siis kuigi ta asus elama mingis teises kohas, linnas või külas, milline asub Meie valdustes, vaatamata sellele tuleb ta tagasi saata ja saadetakse ära kui vaid ära tuntakse või nõutakse välja T. M.. Ülevenemaalise Keisri, või Saxe Kuninga, Varssavi Hertsogi poolt määratud Ülemuste poolt.

Artikkel IV.

Sellisele tagasisaatmisele ei kuulu Tema Majesteedi kogu Venemaa Keisri vägede desertöörid, kes on sündinud T. Majesteedi Saxe Kuninga, Varssavi Hertsogi piirkondades ja *vastupidi*, T. M. Saxe Kuninga, Varssavi Hertsogiriigi vägede desertöörid, kes on sündinud Venemaa Keisririigis; kuna mõlemad Kõrged lepingulised riigid leppisid vastastikku kokku, et mitte kumbki neist ei olnud kohustatud välja andma oma alamaid, kes teenivad teise Riigi vägedes, kes tulevad ärajooksmise teel tagasi oma seadusliku Valitseja valdusesse.

Artikkel V.

Kuna Tema Majesteet Ülevenemaaline Keiser ja Tema Majesteet Saxe Kuningas, Varssavi Hertsog, leppisid kokku samuti iga desertööri, konskripti või põgenenud kurjategija ülalpidamises, kuni ta väljaandmiseni määrata iga desertööri ülalpidamiseks, alates juba arreteerimisest - 4 Austria kreutzerit päevas, (4 kop.) lisaks leivale, või neli Austria kreutzerit (neli kopikat), kui ei hakata andma leiba naturaalselt, ja hobuse söötmiseks kuus naela kaera ning kümme naela heina Austria kaaluühikus, või kaheksa naela kaera ja kolmteist ja pool naela heina Vene kaaluühikus, vajaliku hulga õlgi ja maksta tuleb nende kulutuste eest käibivas sularahas; natuuras antu eest tuleb tasuta lähima koha, kus desertöör või ülejooksik välja antakse, registreeritud turuhinna järgi.

Selliste desertööri ja tema hobusele tehtud väljaminekute arved õiendatakse tema üleandmisel ja kuna desertööril ei ole õigust võtta mingeid seaduslikke laene, siis nende väljanõudmisi kunagi ei saa esitada.

Artikkel VI.

Peale selle, on mõlema poole poolt otsustatud välja maksta rahaline autasu sellele, kes teatab desertööril või toob ta kohale, aga nimelt: kaksteist Austria kuldnat, või seitse rubla kakskümmend kopikat iga jalaväelase eest ja kaheksateist Austria kuldnat või kümme rubla kaheksateist kopikat hobusega ratsaväelase eest, arvestades sellistel arvestustel rubla võrdseks saja kreutzeriga Austria rahades, sellise arvestusega, et kulud, millised on tehtud kinnipidamisele ja edasisaatmisele, on arvestatud selle summa sisse.

Peale ülalpidamise väljaminekute ha autasu ei tohi esitada mingeid teisi nõudmisi, millise põhjenduse all neid ka ei esitataks ja kui desertöör oli teadmatuses võetud teise Riigi teenistusse, milline pidi ta tagasi saatma, siis vaid tuleb ainult kinni pidada temale antud riietus, muud asjad aga tuleb tagastada koos desertööriga sellesse korpusesse, millise juurde ta kuulus, või neile, kes saadetakse teda vastu võtma, toimetatakse Artikkel IX määruste jõul.

Kui aga tekkis kahtlus mingi asjaolu täpsuse suhtes, milline oli kirjalikus põgeniku välja nõudmises, siis ka sellisel juhtumil ei saa, viidates sellele, desertööri enda juurde jätta, kuid igasuguse arusaamatuse ärahoidmiseks Sõjaväe- ja Tsiviilülemused, uurinud sellist asja seaduslikul

viisil, saadavad jooksikut koos asjaga ((toimikuga)) ja sellise juurdluse akti koopiad peavad olema saadetud, kellele peab, riigis, millisest desertööri väljaandmine teostatakse.

Artikkel VII.

Kui desertöör sooritab peale jooksupanekut mingi kuriteo või osutub olevaks mingi pahateo kaasosaliseks selles kandis, kuhu ta jooksis, siis vaatamata sellele ta antakse välja Riigile, kelle juurde ta kuulub ja see viimane, peale sellele kõikide tema kuritegu puudutavate tunnistuste saamist, peab kohut tema üle ja karistab vastavalt oma seadustele ja saadab oma kohtuotsuse sinna, kus kuritegu sooritati.

Artikkel VIII.

Igasugune malev, mis saadetud desertööri jälitama peab piiril peatuma ja kui desertöör selle ületab, siis jälitajad ei saa temale järgi saata üle ühe või kahe inimese, olles varustanud nad ettenähtud vormis passiga või väeüksuse läbipääsuloaga: see puutub ka väljaandmise nõudmisi sõjaväe – või tsiviilmvõimudele, kes siis hakkavad olema kohustatud viivitamatult otsingutel abi andma või pidama kinni otsitava desertööri.

Kui aga desertöör võetakse ka tegelikult kinni selles kohas, millist viidatakse nõudnud poole poolt ja kui teda ei võeta kinii selle poole alamate poolt, kellelt seda nõutakse, siis ei tohi nõuda ka rahalist hüvitust.

Artikkel IX.

Sellise jooksikute, konspikti või põgenenud kurjategija väljaandmise juhtumil, Meie piirile lähima sõjaväeüksuse vägede Ülem, teatab sellest vastaspoole lähimat sõjaväelist piiriposti Ülemat ja nimetab päeva ja tunni, millal selline väljaandmine peab toimuma, saadab desertöörid, konskriptid või põgenenud kurjategijad konvoi saatel ühte Kõrge lepingulise riigi piirini, kuhu tulevad, sel päeval ja tunnil teise poole sõjaväe toimkond, et võtta vastu eelmainitud desertöörid, konskriptid või põgenenud kurjategijad, kes antakse viimastele ettenähtud vormise antud allkirja vastu üle.

Selle riigi sõjaväe posti ülem, kellelt desertöör välja nõutakse, annab pärast enda poolt kviitungi, ülalmainitud Artiklites viie ja kuus ettenähtud kulude eest, tasu maksmise kohta.

Artikkel X.

Samuti lepiti kokku, et ohvitserid või teenistujad, kes peale mingi kuriteo sooritamist tulid üle ühe või teise Kõrge lepingulise poole vägedesse või kes tulevad ühe või teise poole valdustesse, tuleb esitatud nõudmise puhul kinni võtta ja anda välja, saades kätte ülalpidamiskulud, millised on arvestatud kooskõlas käesoleva deklaratsiooni sõdureid puudutava Artikkel V jägi.

Artikkel XI.

Kui keegi ühest Kõrgete lepinguliste poolte armeede ohvitseridest julgeb meelitada või värvata, kavaluse või vägivallaga, kellegi, kes asub teise poole sõjaväeteenistuses, seda karistatakse kahekuiise arestiga.

Artikkel XII.

Samamoodi iga ohvitser, kes aitas kaasa desertööri varjamisele või osales tema jooksupanekus või saatis ta kaugesse kohta, pannakse kaheks kuuks aresti alla.

Kõik teised, kes osutuvad samasuguses kuriteos süüdi olevaiks, saavad karistatud, vastavalt seisusele, kas kehalise või rahalise karistusega.

Artikkel XIII.

Kõigil T. M. Ülevenemaalise Keisri ja T. M. Saxe Kuninga, Varssavi Hertsogi alamatel on keelatud vastastikustelt desertööridelt osta riideid, lahingumooni, hobuseid, relvi ja muud. Sellised asjad, kui varastatud, võetakse ära, kust neid ka ei leita ja tagastatakse sellele polgule, kust desertäär ära jooksis. Neid asju ostnu ei saa nõuda mingit hüvitust; aga kui selliseid asju isikult ei leita, siis süüdlane maksab nende väärtuse käibiva rahaga, kuid igal juhul karistatakse peale selle veel käesoleva artikli rikkumise eest.

Artikkel XIV.

Kuna Venema Keisririigis konskriptide aujärku ei eksisteeri ja sõjaväge täiendatakse seal nekrutitega ((noorsõduritega)), kes võetakse enam-jaolt pärismaistest või sunnismaisetest inimestest, kelle hulgast võivad paljud olla, sarnaselt Varssavi Hertsogiriigi konskriptidele, hoiduda ärajooksmise teel oma Valitseja teenistusest; seetõttu ja otsuste vastastikulisuseks, millised tehtud mainitud konskripte arvestades, kõik sarnased inimesed, Venemaa alamad, millised kuuluvad sõjaväeteenistus-kohustuslike hulka, jättes maha oma elukoha, lähevad üle Varssavi Hertsogiriiki, peetakse kinni ja antakse välja Valitsusele, milline on selleks Artikkel X alusel nõudmise esitanud. Igasuguse juhtumi puhuks on lepitud kokku täielikust Varssavi Hertsogiriigi suhtes vastastikulisusest kinnipidamine nende tema alamate suhtes, kes hakkavad end varjama Venemaal, hoides kõrvale, et neid ei võetaks rekrutiks või konskriptiks.

Artikkel XV.

Tema Majesteet Ülevenemaaline Keiser ja T. M. Saxe Kuningas, Varssavi Hertsog käskis üheaegselt oma valdustes avaldada samasuguse sisuga Ukaas, milline on kõiges selle lepinguga kooskõlas, siis kirjutatakse Tsviivil- ja Sõjaväe Kuberneridele ette, et avalikustada ja üles riputada käesolev Ukaas kõikjal, kus selleks on vajadus, et keegi ei saaks viidata selle mitteteadmisele.

Artikkel XVI.

Käesolev leping esitatakse Kõrgete lepingupoolte kinnituse saamiseks ja see ratifitseeritakse Dresdenis kahe kuu pärast, lugedes käesolevast kuupäevast või ka varem, kui see osutub võimalikuks.

See juhtus ja on allkirjastatud Dresdenis, 9 (21) oktoobril 1808.a.

(L.S.)Basile de Canicof. (M.П.) Василий Ханьковъ.

(L.S.)Charles comte Bose. (M.П.)Карль Графъ Бозе.

See on ratifitseeritud S-Peterburis, 3. detsembril, 1808.a.

*****

Lisad.

((Need ei ole olemuselt riikide vahelised lepingud.))

Nr. 1.

1773.a. 14. (25) juuli. T. K. M. Suurvürst Pavel Petrovitsi poolt oma õiguste loovutamise akt Oldenburgi ja Delmenhorsti krahvkondade, Holstein-Gottropi hertsogi õukonna nooremale liinile, Lüübeki hertsog ja episkop Frederic-Auguste isikus.

Jumala Armust, Meie Paul, Ülevenemaaline Keiser, järeltulija prints, troonipärija prints, ja Ülevenemaaline Suurvürst, Norra suurvürst, Schleswig-Hollsteini, Stormarni ja Dithmarscheni hertsog, Oldenburgi ja Delmenhorsti krahv jne.

Selle tunnistamisega tunnistame Enda, Oma pärijate, järeltulijate ja üldse pärijate eest: tunnistades tervel arupidamisel, et Jumala targal kavatsusel on sobiv, et vürstlik Hollsteini Õukond, milline on pärit iidsest Oldenburgi suguvõsast, tõsta sellise õitsengu ning särani, millisega suhtub temasse käesoleval ajal kogu Euroopa, nõnda et see Oldenburgi Õukond omaks samuti valitsejaid ja valdajaid kolmes võimsas Põja riigis, sellisel viisil, et Meie Jumala tahtel veelgi enam lubame endal oodata ning loota, et Venemaa, Taani ja Rootsi riigid igaveseks ajaks hakkavad jääma kasutama oma eksistentsi ning õnne selle Õukonna valitsuskepi all; olles juba seda arutanud, sel ajal, kui Me pidades silmas kõiki – Taani kuningliku ja valitseva vürstliku Gottopi Õukonna vahel valitsevaid erimeelsusi, sõlmisid Peterhofis 13 juuli, k.a. lõpliku traktaadi ja kehtestasid Meie Holsteini hertsogiriigi osa vahetuse Oldenburgi ja Delmenhorsti krahvkonna vastu, Me võtsime kindla ja muutumatu otsuse, nagu Holstein-Gottorpi Õukonna pea, seda enam aidata kaasa noorema mittekindlustatud Holstein-Gottorpi printsidele kõige kindlama ja viisaka seisundi saavutamiseks ja et siduda igaveseks ajaks neid Meiega vere poolest nõnda lähedalt ühendatud agnaate ((meesliinis sugulasi)).

Mispärast me otsustasime täita selle Meie küpselt läbiarutatud ettepaneku südamliku poolehoiduga Meie Õukonna noorema liini säilitamisele, sellisel viisil, et Oldenburgi ja Delmenhorsti krahvkonnad, millised selle vahetuse juures astuvad Holsteini hertsogiriigi asemele ja milliseid me seepärast vaatleme ja loeme Meie täielikuks omandiks sellisel määral, nagu Meie seejärel selles käesolevas loovutamise aktis üksikasjalikult määratleme, Holstein-Gottorpi nooremale liinile loovutame ja üle anname.

Kuna praegu Tema Keiserlik Majesteet, meiekõigearmulikum ja armastatud esivanem, soovatses anda sellele meie küpselt läbiarutatud ettepanekule oma kaitse ja garantii, aga samuti Nende Kuninglikud Majesteetid, Taani ja Norra Kuningad, väljendasid juba Nende kuninglikku kinnitust selleks, et see Meie poolt ette võetud loovutamisele on Nende kuninglik garantii ja toetus alati tagatud, siis käesoleva aktiga üldiseks hüvanguks ja eriti Holstein-Gottorpi Õukonna õitsenguks loovutamine Meie ja Meie järeltulijate eest pidulikult ja igaveseks ajaks on järgmisel viisil sõnastatud ja otsustatud:

1.

Et Oldenburgi ja Delmenhorsti krahvkonnad sellisel viisil, nii nagu Me selliseid Nende Kuninglikelt Majesteetidelt Taani ja Norra Kuningatelt loovutamise kaudu saime, - hakkavad uuesti olema loovutatud ja üleantud hiilgaivaimale ja armastusväärseimale Lüübeki eopiskoobile, praegusele selle Holstein-Gottorpi noorema liini esimesele esindajale, kui primo acquirenti; samamoodi käesoleval ajal selline loovutamine ja mainitud krahvkondade üleandmine teostatakse ja

täidetakse, sellisel viisil, et Tema Hiilgus ja tema järeltulijad võivad kasutada endale ja oma järeltulijatele kõiki õigusi, millised ühendatakse Saksa keiserlike lääniliste valdustega.

2.

Et seesama pärimise ja esmasünni kord, milline on kuni käesoleva ajani võetud ja rakendatud Holsteini hertsogiriigis, peab olema nüüdsest ja igaveseks ajaks selles krahvkonnas õieti hoitud.

3.

Nii, nagu Oldenburgi ja Delmenhorsti krahvkonnad lõpliku traktaadi mõtte järgi olid Meie poolt üle antud ilma mingite koormavate kohustusteta ja samasugusel viisi T. H. Episkoobile uuesti loovutatud, siis Me otsustame siin, et osastise summa 6,000 riigi-taalrit iga külgneva liini (linea collateralis) osastisprintsile, kui sellised hakkavad leiduma, peab olema samamoodi igaveseks ajaks ette makstud.

4.

Nii nagu see reegel peab hiljem olema täpselt täidetud, siis Me soovime igal juhul, et praegu elus olevad mõlemad Holsteini printsi Wilhelm August ja Peter Friederich Ludewig, kui Tema Hiilguse Episkoobi sugulaslikud vennapojad, praegu ei saanuks ja kasutaks igaüks Oldenburgi ja Delmenhorsti krahvkondadest osastise summat 20,000 riigitaalrit. Ainuti mõistetakse ise-enesest, et see igaaastane osastise summa oma suuruse suhtes peab kestma edasi neile ainult eluaegselt, ja mitte kauem.

5.

Mis aga puudutab selle noorema liini külgliinide printsesse, siis selles suhtes jääb kõiges see-sama kord, millist Holstein-Gottorpi Ōukonnas järgiti viimasel ajal selles suhtes. Ainuti mitte mingil juhtumil selle Ōukonna vallalised printsessid ei saa kasutada Oldenburgi ja Delmenhorsti krahvkonnast saadavat osastist üle 1,000 riigitaalrit igal aastal, nende abiellumisel nende kaasavara ei saa kunagi ületada 12,000 riigitaalrit, selleks, et kõigi võimalike vahenditega see lääniline valdus saaks säiluda.

Seesama puudutab valitseja leske, nõnda nagu lese pension mitte mingil juhul, samasugusetel kaalutlustel, ei tohi ületada 4,000 riigitaalrit.

6.

Kuna kõigest sellest tuleneb piisavalt, et Me rakendame pingutusi, et kõigi võimalike vahenditega ja viisidega, holstein-Gottorpi Ōukonna noorema liini hüvanguks ja õitsenguks, siis T. Hiilgus Episkoop, kui esimene soetaja, aga samuti tema järeltulijad ja tulevased pärijad kohustuvad, ilma Meie ja Meie täpselt väljendatud nõusolekuta, nagu ka teiste külgmise liini sugulaste nõusolekuta, mitte pantima mainitud krahvkondi või koormata neid hüpoteegi kohustustega, või siis mingil viisil neid jaotada ning vähendada, millisel juhtumil Meie hakkame olema sunnitud igasugust sellise korraldust kehtetuks kuulutama.

7.

Nii, nagu Meie, koos T. M. Taani Kuningaga, võtsime enda peale mõlemate krahvkondade hertsogkondadeks kujundamise eest hoolitsemise, siis T. H. Episkoop kohustatakse, viivitamatult peale hertsogkondade valitsemisele asumist, samamoodi selles suhtes teha hädavajalikud sammud.

Sellisel viisil Tema Hiilgus peab kasutama ja pühendama kõik püüdlused sellele, et saada Rooma Keisrlikult Õukonnalt kõrgem lääniline nõusolek ja lääni nõusolek valijavürstilt Braunschweigi ja Lüneburgi vürstilt Budjadingeri linna ja maade suhtes.

8.

Muus, Meie lubame, enda ja Meie järeltulijate eest, osutada Meie armulikkust ja heatahtlikku kaitset, ülalesitatud punktide täitmisel, nii esimesele soetajale, aga ka võrdselt ka nende krahvkondade järgnevatele valdajatele.

9.

Kõik see, mis on sõnastatud käesolevas loovutamise aktis, millist Me soovime lugeda pragmaatiliseks seaduseks, aga samuti rikkumatuks perekonna sanktsiooniks, milline peab olema Meile, nagu ka Meie järglastele, kui Holstein-Gottorpi alalisteks peadeks, milline on võrdsel viisil säilitatud ja täidetud ja samuti Meile ja Meie pärijatele sellega see antakse hoole ala sellest, et kõik need punktid igale Oldenburgi ja Delmenhorsti Krahvkondade valdajatega pühalt ja muutumatu olid säilitatud.

Selle selle kõige esitatud kinnituseks ja kindlustamiseks Me allkirjastasime selle loovutamise akti omakäeliselt ja käskisime sellele panna Meie Suur-Vürstliku pitsati.

See juhtus Peterhoffis, 19 juulil 1773. a.

Paul.

C. N. Panin.

C.v. Saldern.

Павелъ.

Графъ Н. Панинъ.

К. фонъ Сальдернъ.

*****

Nr. 2.

1777.a. 26. juuni (7 juuli). Akt, mis koostatud Holstein-Gottorpi õukonna noorema liini pretensiooni suhtes, mis on sõlmitud T. K. M. Suurvürst Tsareevetsi nimel, kui Schleswig-Holsteini hertsog.

Püha ja Kõrgeltaustatud Kolmainsuse nimel.

Sellega kuulutatakse kõigile, kes peavad seda teadma. T. K. Kõrgus Suurvürst Paul, Keiserlik Pärija Prints ja Ülevenemaaline Suurvürst, Norra pärija, Schleswig-Holsteini, Stormarni, ja Dithmarscheni, aga samuti Oldenburgi Hertsog, nagu alaline ja kõrgem Holstein-Gottorpi Õukonna Suur-hertsogiriigi sheff.

See kõrgeltaustatud Vürst ja Valitseja Friedrich August Lüübeki episkoop, Norra pärija, Shlesvig Holsteini, Stormarni ja Dithmarscheni Hertsog, valitsev Oldenburgi Hertsog, kui noorema Hertsogi liini vanem esindaja, nagu valitsev Oldenburgi Hertsog, kõigi Schleswig-Holsteini Hertsogiriigis olevate fideikomisjoni mõisate valdaja ja direktor;

Aga samuti kõrgeltaustatud Hiilgavaim Vürst ka Valitseja Peter Friederich Ludwig, Lüübeki kiriku kapiitli käealune, Norra pärija, Schleswig-Holsteini, Stormarni ja Dithmarscheni, aga samuti Oldenburgi Hertsog, kui lähim agat ja Episkoopliku meessoost põlvkonna katkemisel oletatav järeltulija ülalpool nimetatud maades ja hertsoglikes perekondlikes fideikomissides.

Mitmekülgses küpses arutelus ja kindla veendumusega tunnistati, et üksmeel ja hea kooskõla Kõrge vürstliku Õukonna pea ja liikmete vahel, sõbralik ja vastastikune usaldus

võimalikel juhustel, millised võisid häirida nende rahu sõbralik-sugulaslik üksmeel suunab üldisele eesmärgile ja kõrvaldab kõik selle, mis praegu või tulevikus võinuks anda põhjuse vigadeks või rahulolematuks Kõrges vürstlikus Ōukonnas ja sellisel viisil, vahetult üpris rumal mõjutada Jumala poolt temale usaldatud maale ja alamate õnnele, nende kangetele tugeledele, millistel asuvad mitte ainult Kõrge vürstliku Ōukonna vaid nende maa ja alamate õitseng ja hüvang;

Ja selle üleüldisele hüvangule suunatud veendumus, Suur-hersogi Ōukonna kurvastavate ja kurbade sündmuste tagajärjel, uuesti elavneb Jumaliku ettenägelikkuse tulemusel, kehaehitus ja hingeline meeoleolu, samuti nagu sellest vaimsetest võimetest tulenev ja T. Hiilguse pärija prints Peter Friederich Wilhelmi iseloom, milline on oma sünnilt ja Suurhertsogi Ōukonnas vastu võetud pärimise seaduse järgi määratud käesoleval ajal nooremale hertsogi liinile Oldenburgi Hertsogiriigi juhtida, ei asu sellises olukorras, et seejärel võiks rahuneda selle maa heaolu suhtes, kuid enam tuleb edaspidi kardeta, et juhtumil, kui mõistliku ettenägelikkusega ja õigeaegsete kokkuleppeteta ei ole oht välditud, võivad toimuda hertsogi Ōukonnas ebameeldivad arusaamatused, kusjuures alamate õnnelik tulevik võib olla antud ilmselgetele ohtudele.

Sellisel viisil kõrged nimetatud pooled suvatsesid vastu võtta kindla otsuse, kõik sellised ohtlikud tagajärjed ühendatud jõududega kõrvaldada ja formaalse perekondliku konventsiooni sõlmimiseks nimetatud ning volitatud ministrid võtavad vastu järgmised kõigutamatud korraldused, millistega Hertsogi Ōukonna, tema maa ja alamate edenemine saab tagatud.

Sellisel eesmärgil oli T. K. M. Ülevenemaalise Suurvürsti poolt nimetatud ja volitatud Kõrge vürstliku Episkoobi Ōukonna juures Etinis asuv Venemaa Keiserlik kolledzi nõunik ja minister Johann von Mestmacher ((Juhan, Иванъ)), T. Hiilgus Suur-vürst Episkoop ja valitseva Oldenburgi Hertsogi tema esimene minister, Oldenburgi Hertsogiriigi salanõukogu juht, tegev-salanõunik Hr. Friedrich Levin, Püha Rooma Keisririigi krahv von Holmer, Valge Kotka, Püha Anna ja Püha Stanislavi ordenite kavaler.

Ja T. Hiilguse Suur-hertsogi poolt - Lüübeki Coadjutor, prints Peter Friedrich Ludwigi, samamoodi ülalmainitud Venemaa Keiserlik kolledzi nõunik ja minister von Mestmacher, et sõmida kokkulepe selles, kooskõlas nende Kõrgete volitajate eesmärkidega, millised osutuvad hädavajalikeks ülalesitatu tulemusel, et määratleda kõigi Kõrge vürstliku Ōukonna kurvastavate juhtumite puhuks kord ja et sõlmida formaalne konventsioon; millised ministrid, peale nende volikirjade vahetamist, tulid tegelikkult kokku ja peale toimunud konverentsi leppisid kokku alljärgnevates punktides ja kuni Kõige kõrgema ratifitseerimiseni, sõlmisid järgmise konventsiooni.

Artikkel I.

T. M. Suurvürst kuulutab kõigearmulikumalt: nii nagu selle Holstein-Gottorpi Hertsogiriigi Ōukonna pea, lugemata vaid ainult end kohustatuks omada sellisena üldist hoolekannet selle Ōukonna ja temale usaldatud alamate õnne, rahu ja hea käekäigu eest, vaid erilisest südamlisest ja sõbralikust seotusest, millist ta valdab oma kõrge perekonna noorema liini suhtes ja väljendas seda pidulikeimal viisil sellele Ōukonnale antud märkimisväärsete vürstliku asutusega, seada enda spetsiaalseks kohustuseks, need üldised hooled laiendada Kõrg-vürstlikule Ōukonnal üksikutele juhtuda võivatele juhtumitele, sellisel viisil, et selle kasulikkus kõikide punktide suhtes võiks olla soodus ja hoitud, ikkagi kõik mis võiks anda põhjust arusaamatustele, võinuks olla kõrvaldatud.

Olles hingestatud neist heatahtlikest ja sõbralikest kavatsustest, Tema Keiserlik Majesteet T. Hiilguse Episkoobi ja Hertsogi perekonna kurval juhtumil, millisest ta võtab südamliselt osa, pööras tähelepanu sellele, millisel viisil ma milliste vahenditega selle kurva ja hingelise meeoleolu Tema Hiilguse Pärija Prints Peter Friedrich Wilhelm, praegu valitsenud Hiilgaivama Episkoobi ja Hertsogi surma (hoidku Jumal selle eest palju aastaid) juhtumil säilitada Kõrge vürstliku Ōukonna, tema maa ja alamate enda rahu ja seada need tulevikus ohutusse olukorda.

Ja nagu T. K. Majesteet on veendunud, et see eesmärk võib parimal viisil saavutatud Tema Hiilguse Episkoobi poolt tehtus perekondliku korraldusega ja testamendiga; mistõttu ta palus sugulaslikul viisil mainitud korralduse koostamise kaudu aidata kaasa selle üldise eesmärgi

saavutamisel ja selle samaga panna alus nooream hertsogi liini, ta ma ja alamate edaspidisele kestvale heaolule.

Artikkel II.

Nii nagu T. Hiilgus Episkop ja Hertsog väljendas nõusolekut ja valmisolekut selle korralduse teostamiseks, siis selline peab olema sõna-sõnalt võetud sellesse konventsiooni. T. K. M. Suurvürst lubas pidada sellist vanemlikku korraldust ja viimast tahet rikkumatu perekondliku seadusena võtta, seda nii kõvasti kaitsta, mis temast sõltub ja edendada selle täitmist kõigis selle punktides ning määratlustes.

Artikkel III.

T. Hiilgus Episkop ja Hertsog kõige elavam ja tunnustavamal moel on kõige südamlikul ja sõbralikumal viisil puudutatud kavatsusest, millist väljendab T. K. M. Suurvürst tema poolt väljendatud hoolekannet oma Õukonna heategevust ja milline temale, kurval juhtumil milline täitis senini Tema vanemlikku südame hoole ja nukrusega, on suureks lohutuseks ja rahustuseks.

Ta on veendunud ja tunnistab Tema Keiserliku Majesteedi pakutud vahendit parimaks ja enim sihipäraseks.

Sellises veendumuses ta otsustas teha testamentliku korralduse, millises ta mitte ainult esitas oma kogu oma hertsogliku perekonna südamlikud ja isalikud kavatsused, vaid samuti kõigis nende armastatud alamates vaid võtab ka kõiki meetmeid, millised kaitsevad nende ja teiste tulevast õnne ja rahu ja hoiavad ära kõik tekkida võivad ohtlikud juhtumid; milline otsus on sõna-sõnalt väljendatud nõnda:

(Siin järgneb hertsogi testamendi tekst).

Artikkel IV.

Nõnda T. Hiilgus Episkop ja Hertsog ei kahtle mingil viisil, et tema poolt esitatud vanemlik korraldus või viimase tahte selgitus kõigi lepinguliste pooltele täielikuks ja tunnistatud üldiseks eesmärgiks piisavaks, siis tal on vaieldamatu lootus, et T. K. Majesteet Suurvürst, kui selle Õukonna Pea, juba aupaklikult tehtud avalduse järgi, hakkab seda pidama kui perekondlikku seadust, et seda ka kindlalt kaitsta ja järgida; samuti nagu ta on üpris kindel selles, et Tema armastatud vennapojale Hiilgaivamale Printsile Coadjutorile testamendis esitatud korraldus sobib ja et ta, niivõrd, kui see temast sõltub, hakkab kõigis punktides seda täpselt täitma ning sellest kindlalt kinni pidama.

Artikkel V.

T. Hiilgus Prints Peter Friedrich Ludwig Lüübeki Coadjutor, lugedes südamliku tänuga T. K. M. Suurvürsti armastusväärset hoolt ja oma onu Hiilgaivama Episkoobi heategevad isalikud kavatsused, võtab neid südamliku ja palava tänutundega. Aga nii, nagu ta on veendunud, et praegu kehtestatud korraldusega ja eriti isaliku korralduse ja testamendiga põhjendatakse ja hoitakse kogu Kõrgvürstliku Õukonna siirast õnne, kogu nende maa ja alamate heaolu, niivõrd kui see on kättesaadav inimlikule ettenägelikkusele – siis ülalesitatud määratluse ta leiab mitte ainult sobiva olevat, vaid võtab oma onu Hiilgaivama Episkoobi selles konventsioonis esitatud testamendi kogu selle sisus, kõigis punktides ja määratlustes, lubab seda vaadelda ja tunnistada kui rikkumatu perekondlik seadus ja niivõrd, kuivõrd see teda puudutab, teda täpselt kogu täiuses täita.

Artikkel VI.

Kuna T. Hiilgus Episkoop ja Hertsog pidas oma viimase tahte ja käesoleva konventsiooni koostamisel pidas silmas ainult kiiduväärt oma maa ja alamate heaolu suurendamise ja Hertsogliku Õukonna õitsengu eesmärki ja sellega lahutamatu sellega ühendatud tema armastatud vennapoja isiklikku heaolu ja teisest küljest omab kindlameelsust selles Hiilgaivam Vürst Coadjutor, Artikkel V esitatud kaudu, piiratud usaldust, osutab omalpoolt ühesugust üllast püüdu sellise olulise eesmärgi saavutamiseks, siis T. Hiilgus Episkoop ja Hertsog soovib, et juurdelisatud testamendi § XX – ga on pandud T. H. Valitseja vennapojale piiratud kohustus tasuda võimalikud võlad , mitte kunagi ja mitte mingil juhtumil ei saa tekkida arusaamatused, et see tingimusetu kohustus võiks anda põhjenduse võlgade suurendamiseks, vastupidi, et täieliku ära-maksmisega, pidades silmas seda olulist punkti tulevaseks ajaks kindlustada kõigutamatult täielik vastastikune rahunemine, millega täpsemalt ja kõige pidulikuimal viisil deklareerime:

1)Et kohustustest, millised langevad tema riigikassale, endised, või siis need, millised osaliselt eksisteerisid T. H. Episkoobi valitsemise alguses, osalt ka need, mis on tema poolt võetud, millistest suur osa on nõutud endisel ajal valitseva Hertsogi Õukonna ja vürstlike agnaatide nõusolekul mis on varustatud hüpoteekidega vanades hertsogiriigi fidei-komissilikes mõisates, ei ületa käesoleval ajal kahesajatuhande Hollandi riigitaalri suurust summat.

Edasi, et enam uued võlad, millised Tema Hiilgus alates Oldenburgide valitsemisele asumisest, et teha tema kassast erinevaid ettearvamatuid ja tuludega mittekäetud väljamakseid, ta pidi võtma oma igaastaste tulude tagamiseks, milline ei ületa kahesajaviiekümne Hollandi riigitaalri suurust summat.

II)Tema Kõrgus ei ütle lahti sellega mitte ainult ülalmainitud täpselt määratletud võlgade summa ilma hädavajaliku suurendamisest vaid ka kordab siin täpselt nende pideva kustutamise kohustust, millised on mainitud testamendi § XX-s., vaid ka laiendada selle mõju kuni selleni, et omada võimalust teha korraldus, alates tulevases 1778.a., tema tulude jääkidest igaaastaselt kolmkümmend tuhat riigitaalrit, millised peavad olema arvestatud peamiste võlgade kustutamiseks, millise kohustuse ta võtab maa ja oma pärijate hüvanguks, seda enam suurema tahtmisega enda peale, veel enam et on võimalik näha ette, et Jumala abil ei saa juhtuda selliseid olulisi ebatavalisi kulusid, millised õige majandamise korral ei pea katma riigitulude jääkidest.

III)Et sellisel asjade seisul ja sellisel Tema Hiilguse headtegeval korraldusel ta vennapoeg ja tulevane maa juhtija mitte ainult soetab täieliku veendumuse selles, et mitte mingi praeguste kokku kuni neljasaja viiekümne Hollandi riigitaalri suurune pragune võlg edaspidi enam ei suureneks, vaid saab sellest täieliku rahustava kindluse, et need võlad iga aasta möödudes praegu valitseva Hiilgaivama Episkoobi elu ajal märkimisväärselt saavad vähendatud.

Artikkel VII.

T. Hiilgus Episkoop ja Hertsog kavatseb edaspidi oma alalise soovi kinnituseks oma liitu T. Hiilguse vennapojaga siduda üha enam kõvemini piiratud vastastikuse usaldusega ja et selleks sõnastada selles konventsiooni oma testamendi § XXI-s ja sellest tulenevas, tulevasele Hiilgaivaimale Episkoobile ja maa Valitsejale kohustused väljamaksete, toetuste, pensionite ja privileegide väljaandmise määratlemise suhtes, selgitab seda § selles mõttes, et nagu Tema Hiilgus ei kehtestaks oma pärijatele ja järeltulijatele mitte mingeid alalisi ebaõiguspäraseid kohustusi ja ei hakataks annetama riigi õigusele ja tuludele kahjulikke privileege, selles suhtes T. H. Hertsogi veendumuse järgi, kõik võimalikud kahtlused kõrvaldatakse.

Artikkel VIII.

Selleks sõlmitakse testamendi §§ XXII, XXIII, XXIV ja XXVI heategevuslikud otsused et parandada T. H. Episkoobi ja Hertsogi Eutinis ja Oldenburgi teenistujate eluolu, milliseid ei saa tõlgendada teenistujate endi piiramatu vabadusena lahkuda oma kohadelt, seetõttu T. H. Episkoop teatab täpsustavalt:

1) et Tema Valitseva Hiilguse või administraatori kavatsuse järgi antakse ja peab olema antud õigus arutada nende ärgitavate põhjuste aluste suhtes, millistel teenistuja hakkab nõudma oam vabastamist ja ainult sellisel viisil väljendada selleks oma nõusolekut;

2) et Tema Hiilguse mõtte järgi, selleks määratud sellise eelneva väljauurimise ning pensioni kinnituseks ei koormataks episkooplikku riigikassat, siis rahalised hüvitused oleksid alati ühesuguses suuruses, nagu see on alaliselt Tema Hiilguse poolt järgitud, langevad Hertsogiriigi riigikassale ja sealt hakatakse neid assigneerima.

Artikkel IX.

Nii, nagu vastatikustele Kõrgetele lepingulistele pooltele on sobiv, et selle kogu Holstein-Gottopi Hertsogiriigi Õukonna noorema liini hüvanguks vastu võetud konventsiooni korralduste suhtes ei oleks mitte mingil juhtumil tehtud mingit vaidlustust, milliselt poolelt seda ka ei tehtaks, kuid vaid et oleks veelgi selle võrra suurema jõuga on kaitstavad ja täpselt kinni peetud; ja nii, nagu T. M. Ülevenemaalise Keisri ja T. K. Taani Kuninga poolt väljendatud osaluse suhtes Kõrge Vürstliku Õukonna huvides ei jääks kahtluse alla, et ülalmainitud Kõrged riigid oma armulikeima ja sõbralikuma poolehoiuga ei keeldu käesoleva konventsiooni lausete kaitsmisest ja kõrge garantii andmisest. Seetõttu Kõrged lepingulised pooled suurima austuse ja viisakaimal viisil paluvad Nende Venemaa Keiserlikelt ja Taani Kuninglikelt Majesteetidelt nende garantiid ja hoolitsevad hoolikalt selle eest, et seda saada nõnda kiiresti kui võimalik.

Artikkel X.

Käesolev konventsioon peab olema kõigi kõrgete lepinguliste poolte poolt ratifitseeritud kolme kuu pärast ja ratifitseerimiskirjad peavad olema vahetatud siin, Eutinis.

Artikkel XI.

Kogu ülalöeldu kinnituseks ja tõestamiseks on koostatud sellest konventsioonist kolm ühesugust eksemplari ja neist igaüks on selleks kõrgete lepinguliste poolte volitatud ministrite poolt allkirjastatud ning pandud pitseritega kinnitatud ja üksteisega vahetatud.

See juhtus Eutinis, 26. juunil (7 juulil) 1777.a.

(L.S.)J. v. Mestmacher.

(M.П.)Иванъ фонъ Местмахеръ.

(L.S.)H. v. Holmer.

(M.П.)Графъ Гольмеръ.

(L.S.)J. v. Mestmacher.

(M.П.)Иванъ фонъ Местмахеръ.

Lisa nr.3.

1799.a. 18. (29) juuli. Münhени traktaat, mis on sõlmitud Keiser Paul I, kui Malta ordu Suurmeister ((Grand-Maitre)) ja Bavaro-Pfaltsi ((Bavaro-Palatine)) valijavürsti vahel.

((NB! Siin esineb palju tõlkevigu, kuna vähese vaevaga ei leidnud vasteid. KL.))

Tema Hiilgus Bavaro-Palatine valijavürst, soovides asutada oma Bavaaria, Neuburgi, Slutbahi ja Ülem-Pfalzi valdustes Püha Jean de Jerusalemi ordu ((Baviere, Neubourg, Soultzbach, haut Palatinat l'ordre de St. Jean de Jerusalem, Баварии, Нейбурге, Зульцбахе и верхнемъ Пфальце орденъ св. Иоанна Иерусалимскаго))((, asutada siin mungakloostri, millisesse mainitud maade elanikud võivad võetud olla ainult rüütlite ((daamide)) või ((Ametlik nimi tänapäeval: Sovrano Militare Ordine Ospedaliero di San Giovanni di Gerusalemme di Rhodi e di Malta, Jeruusalemma, Rhodose ja Malta Püha Johannese Suveräänne Sõjaline Hospitaliitide Ordu)) kaplanide seisuses, tunnistas hädavajalikuks kehtestada sel eesmärgil teatud arvu kõrgeimaid ametikohti ja preestreid ja nimetada neile maatükk koos kinnis- ning vallasvaraga, millised võisid kuuluda või kuulusid Jesuiitide ordule Bavaarias, Soultzbachi, Neuburgi ja Pfalzi Hertzogiriikides.

Seetõttu T. H. Bavaro-Pfalzi valijavürst, kui uue asutaja, võtab oma ja Jean de Jerusalemi ordu varade jaotamise ning valdamise viisi suhtes need meetmed, millised olid võetud tema eelkäia püha mälestuse väärilised ja sellised mungakloostrite, kohtuametite ja ordude kaptenite kohtade jaotamine oleks tehtud selleks nimetatud komisjoni poolt ja et need oleksid samasugused, nagu need eksisteerisid praegu valitseva Tema Hiilguse Valijavürsti troonile astumise ajal. Sellegi poolest antakse kapiitlile vabadus teha muudatusi selles jaotuses, kui ta loeb selle üldiseks heaolekuks kasuliku olevat ja et parandada ordude tulusid, kui seda nõuavad vastavad vastavad ametiisikud ja selleks saadakse valitseja heakskiit.

Muudatused, millised võivad olla sisse viidud käesoleval ajal mainitud ametikohtadele ja juhtideks nimetamiseks, sätestatakse täpselt üksikutes artiklites, millised esitatakse Tema Keiserlikule Majesteedile Kõrgeltpühistatud Suur-meistrile ja seejärel need lähevad käesoleva traktaadi koosseisu.

Sellisel viisil asutatud Bavaaria mungaklooster hakkab kasutama üldse kõiki õigusi, privileege ja auavaldusi, milliseid üldse kasutavad või võidakse kasutada aja jooksul mainitud ordu teised juba eksisteerivad harud.

Kuid selle uue vaimuliku kogukonna asutamisel Suure Püha Jean de Jerusalemi ordu Staatuses kaudu asutatud süsteem konventuaalsete kloostrite arvu suhtes milleski ei muutu justkui ei oleks toimunud mingit uuendamist nende arvu suhtes, kes aktiivse või passiivse häälega on selle üldise duuma liikmed, millised Suurmeistri, valijate ja vahendajate valimisel, T. H. Bavaaria Valijavürst nõustub sellega, et Bavaaria vaimulikud moodustaksid alati osa endisest Inglise kloostrist. Seetõttu ta kiidab heaks ja kinnitab liitmise akti, millise jõul Suur klooster, milline on asutatud praegu Venemaal valitseva Tema Majesteedi Keisri, Suurmeistri, poolt, oli ühendatud Inglise-Bavaaria haruga, selleks, et moodustada alatiseks ühtne ja terviklik Inglise-Bavaaria-Vene nimeline asutus.

Mainitud ühendamise akt, milline koosneb 16. artiklist, millised on kiidetud heaks ja ratifitseeritud S-Peterburis, 25. veebruaril 1798.a., T. M. Ülevenemaalise Keisri poolt ja koostatud Maltal ordu endise Suurmeistri ja ordu duuma tahtel ja kaastegevusel, mis ühendatakse käesoleva traktaadiga ja selle otsuseid hakatakse pühalt täitma nii selle kui teise poole poolt.

Sellise korralduse tulemusel, kui kunagi kolme, Inglismaa, Iirimaa ja Šotimaa kuningriigi põliselanikud peaksid soetama uuesti õiguse olla Püha Jeani ordule vastuvõetud, siis nad hakkavad olema võrdsustatud teiste muude käesoleval ajal eksisteerivate harudega ülalmainitud nime all ja moodustavad ühe terviku osa, kasutades neidsamu preogatiive ja privileege ning ühesugust õigust „Pilier“ austusele või haru juhile, milline on tuntud „Turcopolieri“ nime all, aga samuti kõikidele teistele nimetustele, millised on omistatud endisele kloostrile statuutidega, tavade ja eeskirjadega.

Peale selle on arusaadav, et mitte mingi ettekäände all ei saa eksisteerida ühtsus komondooride ametikohtade valdustes, benefiitsides või siis igasugusele varale või pensionides, millised on omistatud mainitud varadele, millised on põhjendatud ja asutatud igas kloostri ja igas riigis; vaid vastupidi, igaüks säilitab endale erandliku kasutuse sellele, mis temale kuulub ja kloostrite liikmed ei saa esitada nõudmisi mingitele mõisatele väljaspool enda omi ja nende kloostrite loomulikest piirides väljaspool asuvatele valdustele.

Bavaaria kloostri on üldse kõik selle koosseisu kuuluvad isikud, kellele varad on käesoleval ajal antud ja määratud või millised võivad olla antud või loovutatud neile hiljem, peab täielikult

olema allutatud üldse kõikidele statuutidele, kapiitli otsustele, igasugustele teistele seadustele ja tavadele, juba kehtestatud või millised võivad olla veel kehtestatud kõrgema Malta ordu poolt, eriti ülsise riigikassa õiguste suhtes, maksude (reageerimisvõimaluste), surma ja laostumise puhul makstavaid annetusi ja kolimisi, pärandeid ning teisi, peale nende erandite ja muudatuste, millised tulenevad hädavajalikult nende maade riiklikust korraldusest, aga nimelt need, millised on alljärgnevalt otsustatud:

Artikkel 1.

Varad, millised on antud T. H. Bavaaria-Pfalzi Valijavürsti poolt Kõrgemale Malta ordule seoses praeguse Bavaaria kloostri asutamisega, millised varem kuulusid Jesuiitidele, peavad seetõttu, nende olemuse tõttu, olema loetud kiriklikeks varadeks ja kuuluvad maksustamisele kirikliku kümnisega ja kõikidele maksudele, millised on määratud või millised võivad olla veel riiklikeks vajadusteks ning juhtumi nõudmistel määratud, sellisel viisil et riik ei kannataks sellest nende varade suuremeelsest loovutusest ja nende ühendamise kõrgema Püha Jeani ordu maatükkidega vähimatki kahju.

Sellisel viisil, vaatamata privileegidele, välistamistele, soodustustele, privileegidele ja kasudele, milliseid mainitud ordu kasutab või siis võib ja peab kasutama, temale määratud vara jääb allutatud kiriklikule kümnisele ja üldse kõigile maksudele, millist tuleb tasuda või millistega maksustatakse vaimulikku seisust.

Kuid need varad, peale selle, peavad ja hakkavad olema kasutatud, mitte ainult vastavate privileegidega Bavaaria ja Neuburgi valdustes üldse ja privileegidega, kui eriti vaimulike seisusele kuuluvad varad, millise seisuse koosseisu kogu suur Bavaaria klooster ja iga mainitud kloostri maavaldaja tegelikult kuulub ja kelle kohustusi ja tingimusi nad peavad mingite eranditeta jälgima, vaid samuti ka üldse kõiki privileege, erandeid, soodustusi, eelistusi, millised on antud Püha Jeani ordu valdustele muudes katoliiklikes riikides või õiguse järgi, või paavstide, keisrite, kuningate, vürstide ja teiste valitsejate eriliste annetuste tulemusel.

T. H. Bavaaria-Pfalzi Valijavürst annetab ja võtab vastu ülalesitatud privileege mitte ainult käesoleva annetamisega juba Bavaaria Suures Kloostris olemasolevatele varadele, vaid ka kõigile neile, milliseid ordu võib soetada edaspidi mingil viisil, seaduste ja statuutide alusel, millised eksisteerivad T. H. Bavaaria-Pfalzi võimu alla kuuluvates maades.

T. H. Valijavürst suvatseb, et vastav kümnise osa, milline on pandud igale ordu valdusele, oleks juhtkonna poolt üle antud provintsi Duuma kassasse, millise poolt nimetatakse seejärel saadik, kes annab kogu summa üle vahetult valijavürstkonna rahandusministrile.

Sellisel viisil, juhtumil, mil hiljem kinnitatakse otsesed maksud, tehakse Duumale ((Riigikogule, Rahvuskogule, Parlamendile jne)) ülesandeks kogu summa jaotamiseks üksikute kommodooride ja ordu varade osade vahel ja nende andmine valijavürstkonna riigikassasse teostatakse samasugusel viisil, nagu ka kümnist.

Artikkel 2.

Nii, nagu kohalikud koormised, kümnis ja erakorralised maksud, millised on määratud mainitud mõisatele, neelavad nende tuludest suure osa ja nii nagu need tulud kahanevad peale selle veelgi muudest koormistest, obrukitest ja kontributsioonidest et pidada ülal võrastemaja, kabeli ja vastavaid makseid kapiitli kassasse, et katta Suure kloostri sisemise administratsiooni kulusid, aga samuti kulutusteks, millised tekivad selle uuest korraldusest ja reorganiseerimisest, kogu vastav summa milline kuulub ordu ühisesse kassasse andmisele, ei hakka olema niivõrd suur, nagu seda soovinuks Tema Hiilgus.

Seetõttu otsustatakse, et käesoleval ajal T. H. Valijavürsti poolt ametisse ja kommodoori nimetatud isikud hakkavad kandma ühiskondlikku riigikassasse ainult vastavat summat milline on võrdne kaks ja pool protsenti puhastulust.

Maksude juhtumil, millised on kehtestatud ordu üldise Duuma poolt ja üldse see puudutab erinevaid vastavaid ordu poolt peale pandud makse, Suur Bavaaria klooster hakkab kasutama enam soodustatud kloostrite õigusi.

Pensionid, milliseid makstakse välja endistele jesuiitidele, tehakse nende elu kestel kapiitli kassast.

Artikkel 3.

Isikud, kes on sündinud Bavaaria, Soultzbachi, Neuburgi ja Ülem-Pfalzi Hertsogiriikides ja valdajate perekonnad mainitud riikides, võivad üksi ainult olla lubatud ja vastu võetud rüütlikeks ((daamideks)) ja konventuslikeks kapelaanideks.

Artikkel 4.

Igaüks, kes soovib, et ta oleks võetud orduisse, peab esitama kehtestatud tõendid, millised kuni rüütli järguni on täiesti kokkulangevad nendega, milliseid nõutakse Suurde kloostrisse vastuvõtmisel Saksamaal kuueteistkümnenda põlve suhtes.

Kuid nii nagu osa aadelkonda neist maadest kuuluvad välismaistele perekondadele, seni kuni T. H. Bavaaria-Pfalzi Valijavürst ei ole teisiti otsustanud, ei pea see asjaolu olema nende orduisse lubamisel vähimakski takistuseks. Kandidaadid peavad ainult tõestama oma aadlisisust kuni nende vanavanaisade-vanavanaemadeni kaasa arvatult, vormis, milline on kehtestatud ordu seadustega kloostrite suhtes, millistesse nad püüavad astuda.

Need, kellele T. H. Pfalzi Valijavürsti erilise armulikkusega on antud pärismaise õigused, võivad olla vastu võetud igasugusesse Bavaaria kloostrisse, olles seejuures täitnud kõik esitatud nõudmised.

Konventsuslikud kapelaanid peavad esitama tõendid, milliseid nõutakse ordu statuutides, spetsiaalses Artikkel 53. otsuses Provence, Auvergne, Prantsusmaa ja Itaalia osakondade suhtes. Sellesse järku võib olal võetud vaid 4 diakonit, kes asendatakse sel määral, kui endised tõusevad kommodoori järku, ainult sellisel viisil, et nende arv ei ületaks kunagi nelja.

Vaimulikud pühadused allutatakse nende samade tõendite esitamisele, milliseid nõutakse konventuaalsetelt kapelaanidelt.

Artikkel 5.

Alaealistele tehtud soodustus nii rüütlikele, aga ka konventuaalsetele kapelaanidele ei saa olla teisiti lubatud kui kapiitli või provintsi kogu ((duuma)) soovitusel, aga see viimane ei saa aset leida ilma, et on selleks saanud riigi valitsejalt eelneva nõusoleku.

Artikkel 6.

Rüütlike astumine, kes võetakse vastu kui täisealised või kui T. H. Kõrgeltpühistatud Suurmeistri paaž ((rüütliõpilane)), tasustatakse kuuekümmene viie Hispaania dublooniga või siis sellega võrdse summaga. Kuid see, kes võetakse täisealisena vastu soodustatud korras, milline on sätestatud eelmises artiklis, hakkab tasuma oma astumisel sellist summat, milline on määratud ordu statuutidega. Need-samad statuudid hakkavad olema eeskirjaks diakoniks ja konventuaalseks kapellaaniks astumise makseks, millises eas neid ka vastu võeti.

Tema H. Pfalzi Valijavürst soovib igal juhul, et käesolevas artiklis määratud sissemaksed ((liikmemaksud)), aga samuti ülekanded, surma puhul makstavad maksud ja maksustamised, annaadid oleksid tehtud ordu üldiste tulude kassasse vaid sel juhtumil, kui mainitud ordu korraldus

tehakse edasilükkamatult, kuni selle ajani sellest saadud summa kantakse Suure kloostri kihelkonna kassasse.

T. H. Bavaaria-Pfalzi Valijavürst, kui uus asutaja, säilitab endal õiguse esitada 18 uut rüütli järgu ja 4 konventuaalse kapellaani kandidaati T. M. Keisrilt heakskiidu saamiseks, nagu ka kõrgeltpühitsetud Suurmeistri. Mainitud kandidaadid võetakse vastu kui Suure Bavaaria kloostri liikmed, hakkavad seetõttu rahuldama kõikidele statuutides esitatud nõudmistele, kuid nad vabastatakse kõigist liikmemaksudest ning igasugustest teistest vastuvõtmisega seotud kulutustest.

Artikkel 7.

Vanemlus rüütlite ja kapellaanide vahel määratletakse ja nimetatakse ordu statuudi alusel. T. H. Valijavürst määratleb ise 22 kandidaadi vahelise vanemluse korra, keda ta peab esitamiseks sobivaks, nii nagu see oli mainitud eelmises artiklis.

Kuni selle ajani mil tõendid vanemlusest vivad olla käsitletud komisjonis või koosolekul, nad võivad olla esitletud provintsi kapiitlisse või kloostri kapiitlisse ja sellet teavitatakse T. M. Keisri Suurmeistrit ja tema nõukogu.

Artikkel 8.

Kõik Suure Bavaaria kloostri liikmed, kes vastu võetakse ja kantakse Suure kloostri nimekirja, hakkavad olema kohustatud osalema rännakutel, kui vaid ordu asutamine saab lõplikult korraldatud.

Kuni selle ajani T. M. Keiser ülitäielik Suurmeister ja kapiitel, T. H. Valijavürsti nõusolekul, leppis kokku rännaku kohustuse asendamise teiste vahenditega, millised vastavad samal määral riigi ja ordu huvidele.

Artikkel 9.

Kloostris 5 või 10 aastase viibimise ja 5 või 15 aastase vanemluse suhtes, et saavutada järku ja kommodoorlust, hakkab ordu statuut olema eeskirjaks ja Suure Bavaaria kloostri rüütleid hakatakse rakendada selle otsuste järgi, kui Duuma kokkutuleku koht on lõplikult kindlaks määratud.

Ainiti mõistetakse, et Suure Bavaaria kloostri rüütlid hakkavad kasutama selles suhtes õigust, milline on antud teiste jagude rüütlitele, saama paavstilt ja Suure Suurmeistrilt lubakirju.

Artikkel 10.

Iga Suure kloostri liikmeest hakkab olema kohustatud statuudiga kindlaksmääratud tähtajaks töotust andma, kuid keegi ei saa töotust anda enne 21. aastaseks saamist. Bavaaria rüütlid ja konventuaalsed kapellaanid võivad kindlaksmääratud vormides paluda nend töotuste andmise tähtaja edasi lükkamist, kuid üldse nad allustatakse selles suhtes statuudi määrustele.

Rüütlid ja konventuaalsed kapellaanid võivad saada loa anda oma töotused väljaspool kloostrit, kuid nad võivad saada sellise loa ainult siis, kui nad esitavad tõendid, et on täitnud noviciatidele kehtestatud eeskirjad ja kui nad saavad sel eesmärgil, kaks kolmandikku provintsi kapiitli koosoleku häälest, nii nagu see on ette kirjutatud ordu statuudiga töotuse andmise kohta, milline on tehtud kloostris.

Sellisel viisil peab kapiitel täitma täpselt korda, milline on kehtestatud kloostri ordu nõukogu poolt, kartes, et kaotab sarnase armulikkuse või loa ka antud töotuse suhtes.

Artikkel 11

T. H. Valijavürst määrab erinevatele järkudele ja kommodoorideks neid isikuid kes neis asusid tema ametisse astumisel, järgides seejuures nimekirja järjekorda ja arvestades eelneva konventsiooni Artikkel II lauseid, milline on lisatud sellele traktaadile, millist konventsiooni loetaks siia justkui sõna-sõnalt võetuks.

Mainitud ametikohtade ja kommodooriks nimetamise järjekord peab olema täpselt kinni peetud vastavalt ordu statuudiga ettekirjutatud eeskirjadele.

Ametites ja komandoorides asuvad isikud peavad samamoodi täpselt pidama kinni sellest, mis on ette kirjutatud statuudiga varade juhtimise suhtes, nende parandamise, kadastrite (Cabrei) koostamise, nii nagu see on otsustatud paavsti 44. ordonansiga komandoride kohta, kartes karistust, milline on kehtestatud mainitud statuudiga.

Artikkel 12.

Suurmeistritele antud õigus iga viie aasta järgi kloostrite komodoride nimetamiseks säilib; kuid, et anda riigi asutajale ja käesoleva kloostri annetajale vahendeid tema alamate vaheliseks võistluseks ja et anda temale võimalus autastada neid, kes osutasid teeneid riigile ja ordule, T. M. Keiser pühitsetud Suurmeister lubab enda ja oma järeltulijate eest, nimetada mainitud komandoridesse ainult isikuid, kes esitletakse T. H. Valijavürsti või tema järeltulijate poolt, mõistes muidugi, et mainitud isik hakkab seejures omama kõiki statuudiga nõutud omadusi. Rüütliid, kes osutasid ordule märkimisväärseid teeneid või olid edutatud isiklike kangelastegude eest kindralite aunimetusse või galeeride kapteniteks või teistele ametikohtadele, hakkavad peamiselt olema valitud mainitud esildistest.

Artikkel 13.

Suurmeistri käsuõpetus, sellisel kujul nagu see oli esimese asutamise akjajärgul, jäetakse Suurmeistri korraldusse statuudiga ettekirjutatud vormides.

Omaltpoolt Suured Bavaaria kloostrid hakkavad kasutama õigust annetada komandörile *quinta Camera*, täites kõik statuutidega ettekirjutatud kohustused.

Artikkel 14.

Pärimise õigus säilitatakse kooskõlas ordu statuutidega. Iga igasuguse kloostri liige võib korraldada oma vallasvarast viiendikku nende kasuks nagu ta soovib, kui ta saab selleks Suurmeistri loa, millise andmise õigus on antud statuutide järgi Tema kõige auväärsemale Majesteedile.

See luba antakse igale küsijale üks, kuigi see oli lihtsalt uuesti tehtud.

Erandid selle õiguse suhtes puudutavad ainult T. K. Valijavürsti poolt nimetatud vanemaid ametikohti ja komandöre.

Mõistetavalt, et mainitud parandamise õigus ei saa laieneda maaomandile ja Malta ordu liikmete vallasvarale, millist vallatakse Bavaarias. Mainitud varad peavad peale valdaja surma minema riigi seaduste järgi üle pärijatele. Suur klooster välistatakse sellest seda kandva isiku isiklike omaduste põhjal.

Artikkel 15.

Suure kloostri kapiitel hakkab kogunema üks kord aastas statuudiga kindlaks määratud korras ning viisil, et arutada temale ta kompetentsi nende samade statuutide alusel antud asju.

Peale selle võib koosolek olla kokku kutsutud ka tihedaminei, nagu see osutub hädavajalikuks peamiselt viisil selleks, et jälgida moraali puhtuse ja vaimulike ning teenistujate hea käitumise üle, ning et võtta distipliini hoidmiseks vastavaid meetmeid.

Seetõttu iga rüütel, noviits või pühendatu, kui ta asub Bavaaria teenistuses, on kohustatud saatma või esitama igal aastal kapiitlisse tõendi heast käitumisest, milline peab olema välja antud asutuse ülema poolt, millise juurde ta kuulub; need aga, kes asuvad kloostris, peavad omakorda esitama sarnase tõendi, milline on antud välja osakonna juhi või noviitside ülema poolt, kapiitlisse või siis esimesele koosolekule.

Artikkel 16.

Igta rüütel peab enne enda kloostrisse minekut, et täita seal oma ordu teenistust, on kohustatud sellest teatama Suur Kloostriel või tema asetäitjale. See viimane annab temale juhendumiseks hädavajalikud instruksioonid; eriti aga soovitatakse temale ja püütakse sisendada mõistliku käitumise printsiipe, religioossete kohustuste täitmise täpsust ja peamiselt ökonoomiat ja hoolsat püüdu mitte kulutada pensionist rohkem, milline temale määratakse.

Ja et takistada rüütliel kiusatust kulutada tuludest rohkem, milliseid assigneeritakse neile, T. H. Bavaaria-Pfalzi Valijavürst kuulutab pidulikult, et mitte ainult sugulased ei ole kohustatud rüütli poolt tehtud võlgu maksma, vaid samuti Tema Hiilgus hakkab neid selles takistama, kui ainult sugulased, kapiitli loal, ei andnud nendeks eelnevat nõusolekut.

Seepärast tribunali, milline on asutatud viimase üldise kapiitli poolt, ei oma õigust ja ei pea andma rüütlile luba võtta võlgu enne kindlaksmääratud korras saadud tõendeid ülalmainitud kahekordsest nõusolekust, kartuses kaotada selline luba. Käesolevad otsused laienevad rüütli poolt diakonitele või konventualsetele kapellaanidele ja nad hakkavad omama jõudu samuti T. H. Valijavürsti valdustes, kus ordu rüütli ei saa sõlmida mitte mingeid väljanõudmisele kuuluvaid laene teisiti, kui ülalmainitud tingimustel.

Artikkel 17.

Et hoida ära seda, et aadliperekonnad, kes ei ole võimelised tasuma oma laste tehtud kulutusi kloostrisse vastuvõtmisel ja astumisel, kloostrisse ja tagasi sõiduks, aga samuti nende kloostris viibimise ülalpidamiskulusid, olid jäetud ilma võimalusest kasutada soodustusi, millised võinuks neile olla antud selle asutuse poolt, T. H. Valijavürst nõuab, et ametnikele ja komandöridele oleks kapiitli poolt määratud maks, millist kloostrite, baillide ja komandöride poolt makstaks igal aastal kapiitlile, kus luuakse spetsiaalne, eelmainitud eesmärgil sisseseatud kassa.

Perekonnad, kes asuvad ülalmainitud tingimustes, esitavad oma palve kapiitlisse, milline, peale hädavajalike andmete saamist, otsustab, kas ta tegelikult väärib palutud armulikkust. Rahuldava vastuse juhtumil kapiitel võtab mainitud kassast hädavajaliku summa ja selle, mis läheb kloostrile kulude katteks, ta saadab, kloostri kaudu, ordu üldkassasse, millest sellisel viisil tasutud rüütli võivad saada need summad. Nii, nagu sell juhtumil käib jutt peamiselt Monarhi poolt asutatud vaeste abistamisest ja nii nagu valitsusele, kui kellegile teisele, võib olla teada perekonna seisund, siis isikud, kes on soovitatavad T. H. Valijavürsti ja Tema järeltulijate poolt, hakkavad olema peamiselt takistusteta vastu võetud.

Artikkel 18.

Nii, nagu iga orduusse astuvatest rüütlistest peab samal ajal muutumatult säilitama oma riigialamluse ja kannab sellest ajast peale kahesugust riigi ja ordu teenimise kohustust, siis selle tõttu igaüks, kes on võetud rüütliks, on kohustatud teenima T. H. Valijavürsti kas tsiviil- või sõjaväeteenistuses. Vaatamata sellele T. H. Valijavürst väljendab nõusolekut selleks, et nad vabastatakse sellest teenistusest, et pühendada end ordu teenimisele kas mere üksuses, sõjaväelistes või siis ühiskondlikes asjades ja Tema Hiilgus hakkab lugema sellisel viisil rüütli teenistusse

nimetatuks, justkui nad asuksid riigi teenistuses. Sellisel viisil iga rüütel, olles riigi ja ordu teenimise kohustlane, ei saa sellisest teenistusest lahkuda ilma Valitseja või kapiitli spetsiaalse loata, kui ta asub ordu teenistuses, hirmus kaotada järgule ning komandöriks saamise õigused.

Artikkel 19.

Selleks, et muuta Malta ordu asutamine Bavaarias maale veelgi kasulikumaks ja et hävitada kõik väiksemadki põhjused etteheideteks, millised võiksid tekkida neile antud mõisate kasutamise suhtes ja kergendada riigikassat ilma vähimagi ordu tulude vähenemiseta, on vastu võetud ja otsustatud järgmist:

1. Kooskõlas ülaltäheldatud artikliga hakkab iga rüütel olema kohustatud teenima riiki või ordu.

Ordu teenimiseks loetakse kloostris viibimist, milline on tunnustatud kasulikuks või hädavajalikuks ning see tõestatakse Suurmeistri või kloostris kapiitli poolt või siis tegevteenistus maa- ja merevägedes või siis ordu riigi, sise- või välisasjades.

Vabatahtlikku ja täiuslikku kloostris viibimist ei hakata lugema teenistuseks ja isikud kes asuvad sarnastes tingimustes, hakkavad olema allutatud korraldustele, millised on kehtestatud käesoleva artikli § 5 sätetega kuni selle ajani, kuni nad ei hakka asuma ordu või Valitseja tegevteenistuses.

2. Senini, kuni rüütliid kes asuvad riigiteenistuses nad varustatakse ordu benefiitsidega ((Ld. beneficium heategu, 1) varasel keskajal feodali poolt teenete (peamiselt sõjateenistuse) eest vasallile ilma pärandamisõigusega annetatud maatükk, enamasti koos õigusega võtta maksu talupoegadelt; 2) kindlate tuludega seotud ametikoht rooma-kat kirikus. Vs.)), nad hakkavad sama nende poolt hõivatud kohtadel täielikku palka.

3. Lugeses sellest tähtjast, kui nad astuvad kasutama komandoride tulusid või Suure kloostris ametikohtadele, valijavürstkonna riigikassa hakkab tootma neile ainult viiendiku nende ametikoha töötasu, kui see viimane töötasu on väiksem kui tulud kommodoorina, millised on neile antud.

Kui aga töötasu ametikoha järgi ületab vastupidiselt nende tulud komandoorina, siis riigikassa vähendab töötasu summat neli viiendikku kogu tulude summast ametikohal või kommodoorina teenides, nõnda et ta hakkab kasutama viiendikku osa puhtast tulust ametikoha või kommodoorina peale täielikku töötasu, milline on antud nende poolt täidetaval ametikohal.

4. Kolmekümne täieliku aasta möödumisel tsiviil- või militaarteenistuses, antakse igale rüütlile võimalus paluda erruminekut. Ta hakkab kasutama siis temale antud kogu ametikoha, komandoorluse või benefiitside järgset tulude summat ja T. H. Valijavürst ühendab sellega ka teised armuannid.

5. Igale rüütlile, kes asub komandori eesotsas, milline mingil põhjusel soovib teenistusest lahkuda, tehakse komandorist antud puhastulust kolmandiku võrra vähendust. Igal juhul kapiitlile antakse põhjuste, milliseid esitavad mainitud isikud nende teenistusest ja kapiitlist vabastamiseks seaduslikkuse suhtes otsuse tegemine Valitsejale esitatakse selle otsuse suhtes aruanne, aga samuti ka motiivid, millisele see hakkab olema põhjendatud.

Sellisel viisil komandoorlusest või ametikohast kinnipidatud puhastulu kolmandik kantakse kapiitli kassasse, milline kasutab seda Valitseja korralduse alusel, kuid viimase tahtel ta võib olla antud teisele rüütlile, kes seisab riigiteenistuses, töötasuks, kellel ei ole ametinimetusi ja kommandoorlust. Peale isiku surma, kelle komandoorluse tulud olid puuduliku teenimise tõttu vähendatud kolmandiku võrra, tema järeltulija astub kõigise õigustesse, arvestades seejuures käesoleva ja eelneva artikli määruseid.

6. Nii, nagu Valitseja võim peab olema alati esimeseks reeglits nende valikul, keda ta peab tema teenistuseks enam võimekamateks, kui aga Tema H. Valijavürst ilma mingit motiivi või hukkamõistu esitamata, leiab hädavajaliku kõrvaldada oma teenistusest Suure Kloostris ametiisikuid, siis mainitud isikud säilitavad endale kogu benefiitsidega ettenähtud summa.

7. Need, kes võimetuse, andetuse või teiste puuduste tõttu kõrvaldatakse teenistuskohuste täitmisest, kõrvaldatakse Valitseja poolt tegevusest, andes ta klapiitli kogu kohtu alla. Nende käitumist hakatakse seal, statuutide ettekirjutuste põhjal, täiesti rangelt üle vaatama ja nõnda nagu igasugune kuritegu ja hoolimatus riigiteenistuses loetakse ordu enda eeskirjade rikkumiseks, siis kohtualune allutatakse sel juhtumil ordu enda otsustele. Kapiitel määrab temale vastava karistuse ja annab sellest teada Valitsejale ning Suurmeistrile, kooskõlas Keeldude ja karistuste esimese artikliga.

On iseenesest mõistetav, et käesoleva § määrused ei saa milleski rikkuda Valitseja seaduslikke õigusi tema teenistujate suhtes, et need viimased selle tõttu hakkavad olema allutatud, võrdselt teiste alamatega, riigi kohtule ja seadustega ettekirjutatud korraldustele, millised selles kehtivad või hakkavad kehtima, et lõpuks, nii nagu on kuriteod, millised oma olemuselt või hädavajalike üksikasjadega menetluse puhul ei kuulu avalikustamisele, siis Valitseja piirdub teatega kapiitlile protsessi tulemustest ning kohtuotsustest, millised järgnevad seaduslikus korras ja seejärel kapiitel ise asub karistust rakendama oma seaduste põhjal.

8. Käesoleval otsusel ei ole tagasiulatavat jõudu. Rüütlid, kes on juba nimekirja kantud ei saa olla sellele allutatud. Ainiti hakatakse lugema Valitseja ja ordu suhtes patriotismi ja ustavuse tõestuseks kõiki tegusid, millised tehakse alla 30 aastaste ametnike poolt ja kes on kõrvale jäänud, et astuda ülalpool esitatud tingimustel teenistusse.

9. Iga-aastaselt, kui võrd see osutub võimalikuks, eriti rahu ajal, antakse ametiisikutele kolme-kuine puhkus, selleks, et nad omaksid võimalust oma komandorsusesse suunduda, et jälgida nende juhtimise üle ning viibida kapiitli koosolekul.

10. Suure kloostri kapiitel püüab kogu jõust täita täpselt otsuseid, millised on sõnastatud eelnevates artiklites ja üldse kõike, mis puutub kloostri liikmete distipliini ja head käitumist ja sunnib, äärmise rangusega ja ilma igasuguste eranditega ja kaalutlusteta üksikute isikute suhtes konkreetselt, täita seadusi ja ordu statuute kõiges, mis puudutab Suure kloostri parimat juhtimise viisi vara ning personali suhtes.

Artikkel 20.

Tema Keiserlik Majesteet, kui väga väljapaistev Suurmeister kokkuleppel T. H. Valijavürstiga, soovides enam ja enam kinnitada Bavaarias Malta ordu kinnitamist, valitseva õukonna huvide ordu huvidega liitmise teel,

tunnistas, et mainitud ordu Suur klooster Valijavürsti valdustes, millist on viidatud käesolevas traktaadis, antakse praegu valitseva T. H. Valijavürsti ja kaitsja teisele pojale ja see jääb ka tulevikus valitseva Valitseja valikul, Pfalzi õukonna printsile.

Mainitud alaealised printsid hakkavad alluma nendele töötustele, millised on kirjutatud ette ordu statuutidega. T. M. Ülevenemaaline Keiser lubab kasutada kõiki kõige mõjuvaimaid meetmeid selleks, et ükskord igaveseks ajaks anda Valijavürslikule õukonnale kõik selles suhtes hädavajalikud load.

Seetõttu T. H. Valijavürst nimetab Suure Bavaaria Prioori ametisse, kelle koht on muutunud tegelikult vakantseks, kuna selle üleandmise tulemusel endise Suure Prioori poolt T. H. Valijavürstile, nii nagu parun Flachslandendri poolne temale kuuluvatest õigustest loobumine Tema Majesteedi kätte, väljapaistva Suure Magistri ja Tema Hiilguse Pfalzi Valijavürstile, tema teisele pojale Charles Theodorile.

11. Kui Bavaaria Prieure liikmed soovivad astuda välismaisesse teenistusse, siis nad kohustuvad võtma selleks Tema Keiserliku Majesteedi, kui väljapaistva Suurmeistri, eelneva nõusoleku. Suure Priore printsi alaealisuse ajal T. H. Valijavürst, astudes kõigisse oma poja õigustesse, nimetab asevalitseja Prieuri vanimatest liikmetest, kes tema nimel hakkab täitma religioosseid ja kapiitli kohustusi ning eriti hakkab, vastavalt Prieures pea XII Statuudile, jälgima käesolevast traktaadist kinnipidamise üle.

Artikkel 21.

Juhtumil, kui Pfalzi Valijavürst õukond lakkab meessoost järeltulijate puudusel või sel juhtumil, kui jääb vaid ainult järeltulija, astub ordu oma õigustesse, kuid viimasel juhtumil valitsev prints või tema poeg, kellel võis olla mitu meessoost last, teeb omal soovil uuesti korralduse valitseja rüütli surma puhul, muidugi, et kõik vara suurendamised, milliseid T. H. Valijavürsti ja Tema augustlike järeltulijate poolt võis olla tehtud osaliste või spetsiaalsete annetustega Suure Priore kasuks, pidades silmas selle õukonna printsi osastise suurenemist, võinuks juhtumil, kui Pfalzi õukonna prints ei olnud enam edasi Suur Bavaaria Prieur, võetud Valitseja Valitseja poolt tagasi et seda sihtotstarbelisest kasutada, millist ta heaks arvab.

Artikkel 22.

Tema H. Valijavürsti poolt tehtud, selle mainitud ordu Priore õukonna korraldus, pidades silmas käesolevat korraldust, astub kõikidesse õiguste jõusse jesuiitide hoone valdamises ja kasutamises: nõnda, nagu see hoone on hõivatud asutustega, milliseid ei saa sealt riigile kahju tekitamata välja viia, siis Tema Hiilgus, hüvituseks selle eest, et ordu loobub oma Jesuiitide ordu kiriku ja hoonete kasutamise õigustest ja mainitud kiriku ja hoonete asemele annab Püha Jean Jerusalemi ordu valdusesse ja kasutusse Theatinsi ordu kiriku ja hooned, millised asuvad Münhenis, millised hakkavad teenima, nii religioossetel eesmärkidel ordu usutalituste täitmisel, aga ka Suure Priuri, ta asevalitseja elukohaks ja üldse kapiitli peamiseks asupaigaks.

T. H. Valijavürst nimetab sel eesmärgil ühendatud komisjoni, milline on moodustatud valijavürstkonna komissaridest ja kapiitlist et arutada mainitud vahetust ja et teha lõpplikke korraldusi, üksikute isikute eest hoolitsemise ja saatuse üle ning üldse et kõige selle, mida on tarvis ja hädavajalik teha T. H. Valijavürsti poolt selles artiklis enda peale võetud kohustuste seaduslikuks täitmiseks.

Artikkel 23.

Nii nagu Statuutidega kirjutatakse ette Prioresi piirkonnas Suurte Prieuride residents ja nii nagu see korraldus tulevasel ajal võib olla raskelt rakendatud Suurte Bavaaria Prieuride printside suhtes, - siis asevalitsejad, kes astuvad nende kohale, hakkavad alati olema mainitud residentsis, nõnda et esimeste puudumine ei hakka tekitama vahimatki kahju ordu huvidele. Suur Neuburgi Bailli ja ordu komandoorid, erandiks eriline Valitseja spetsiaalne luba, on kohustatud alati viibima T. H., Valijavürsti valdustes või kloostris, aga äraoleku juhtumil, peab olema ringkonna ja komandoori juhtimisel teostatud kapiitli poolt.

Artikkel 24.

Valijavürst, et kindlustada ja igaküldselt täita ülalpool esitatud artikleid ja üldse kõiki statuute, kapiitlite otsuseid, seadusi ja dekreete, privileege ning kõiki Püha Jean de Jerusalemi ordu tavadid - niivõrd kui need ei ole vastuolud käesoleva traktaadi artiklitega, aga samuti ka üksikuid eelneva konventsiooni otsuseid, mis on sellele lisatud, - lubab igasugust abi, kaasabi ja toetust, niivõrd kui Suure Bavaaria Priore ordu ja kapiitel nõuab tema vahendust.

Artikkel 25.

Nii, nagu Valijavürsti kavatsus seisneb selles, et Püha Jean de Jerusalemi ordu tegelikult ja põhjanevalt kasutas kõiki asutuse varasid ja kasusid, millised ta sai esimese 1781.a. kinkimise akti jõul, mis uuendatud ja toetatud käesoleva traktaadiga, siis Tema Hiilgus garanteerib mainitud ordule selle asutuse puutumatus ja pakub oma tegelikku sekkumist nõuete esitamise juhtumil,

milliseid on tehtud mingitel alustel Malta ordu kahjuks, et viia pooled sõbralikule kokkuleppele ning õiglasele rahutehingule.

T. H. Valijavürst võtab suure heameelega endapeale sellise lubaduse, et ordu, mõnede asutuse tähtsate artiklite vabatahtliku loovutamiseks, millisteks on: 1) Missioonide kapitalid; 2) annetused kullas; 3) varjupaiga maja; 4) laiali saadetud Riedleri kogukonna fondid, milline on määratud asutuse täiendamiseks, sellisel kujul nagu need on määratletud 24. jaanuari 1783.a. Reskriptiga, tõestas oma armastust riigi vastu ja vabastas end kõikidest pretensioonidest, millised võisid olla esitatud asutuse omandi mingile osale.

Artikkel 26.

Nii, nagu käesolev traktaat ka omab neid samu aluseid, nii nagu ka eelmine manalas oleva Pfalzi valijavürsti, Charles Theodore pühaks mälestuseks, traktaat, ja milline kujutas enesest sisuliselt seda-sama, erandiks mõningad muudatused, millised osutusid hädavajalikeks, pidades silmas asjaolusid ja suurimat ordu ja riigi hüveolu, siis ka kirjad, millise don annetatud Tema Hiilguse paavsti poolt endise traktaadi kinnituseks, hakatakse lugema lisatuks sellele traktaadile ja ananvad sellele kogu jõu ning hädavajaliku sanktsiooni kuni selle ajani, mil käesolev traktaat võib olla esitatud Tema teadmiseks ja et saada sellele paavsti võimu heakskiit.

Artikkel 27.

Tema Keiserlik Majesteet, väljapaistev Suurmeister lubab säilitada puutumatuks kõik privileegid ja kõik Malta ordu riiklikud asutused, seda nii vaba rooma-katoliku usu tunnustamise, kui ka samamoodi ordu ja Bavaaria Suure Prieure õiguspädevust.

Tema Majesteet ei jäta tulevasteks aegadeks oma püüdluste kasutamist ordu austusväärse seisundi taastamiseks, milline vastab tema asutuse päästvale eesmärgile, tema vastupidavusele ja tema tegevusele.

Tema Majesteet, peale selle, teatab, et ta, nagu Ülevenemaaline Keiser, ei esita kunagi pretensioone mingi õiguse või kasu suhtes, millised võivad tekitada kahju teistele sõbralikele riikidele ja eriti Bavaarias, kuid et, vastupidi, ta erilise rahuloluga võtab kõik meetmed, millised võivad viia Tema nendega sõbralike liitude kindlustamisele.

T. K. M. väljapaistev Suurmeister pakkus oma teeneid paavstile ja Keisririigi peale, liitlasõukondade juures, aga samuti oma mõju üldise rahutraktaadi sõlmimiseks, et anda rikkumatu kinnitus igale nende ja Bavaaria-Pfalzi Valijavürsti vahel St. Jean de Jerusalemi ordu suhtes tehtud otsusest, nii käesoleva traktaadiga, aga ka konventsioonide ning teiste aktidega, millised on siin lisatud või mis lisatakse.

Käesolev traktaat esitatakse ratifitseerimiseks Tema Majesteedile väljapaistvale St. Jean de Jerusalemi ordu Suur-meistrile.

See juhtus Münhenis, 29. juulil 1799.a.

(L.S.)Baron de Montelas.

(M.П.)Баронъ Монтела.

(L.S.)Flachslanden.

(M.П.)Флаксланденъ.

*****

((25.08.18 KL))

*